

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MA'ÂRİF GAZETESİNİN (11-20 SAYILARI)
TRANSKRİPTİ VE DEĞERLENDİRMESİ

Hazırlayan

Birgöl ARAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Hamza ALTIN

Bingöl-2022

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MA'ÂRİF GAZETESİNİN (11-20 SAYILARI)
TRANSKRİPTİ VE DEĞERLENDİRMESİ

Hazırlayan

Birgöl ARAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Hamza ALTIN

Bingöl-2022

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	iii
TEZ KABUL VE ONAY	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR	ix
EKLER	x
GİRİŞ	1
1. OSMANLI'DA MATBAANIN TARİHSEL GELİŞİMİ	3
2. BASININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
2.1. Osmanlı Devleti'nde Basın	4
2.2. Tanzimat Öncesi ve Sonrası Basın	5
2.3. II.Abdulhamid Döneminde Basın	7
2.4. II. Meşrutiyette Basın.....	8
2.5. II. Meşrutiyet Devrinde Süreli Yayınlar	9
2.6. Millî Mücadele Dönemi Basını.....	11
2.7. Basın İle İlgili Yasal Düzenlemeler	12
3. GÜNÜMÜZ ANLAMINDA GAZETE VE DERGİLERİN ORTAYA ÇIKIŞI	12
BİRİNCİ BÖLÜM	15
1.1. MAARİF GAZETESİ.....	15
1.1.1. Maarif Gazetesi Dergisi	15
1.1.2. Maarif Gazetesi'nin Özellikleri	15
1.2. ŞEKİL VE MUHTEVA	20
1.2.1. Şekil	20
1.2.2. Nazım Şekilleri	21
1.2.2.1. Vezin	22
1.2.3. Mecmuanın Dil Ve Üslup Özellikleri.....	23
İKİNCİ BÖLÜM	24
2.1. MECMUA'NIN TRANSKRİPTİ	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	286

3.1. DEĞERLENDİRME.....	286
3.2. MAARİF MECMUASINDA YER ALAN KONULAR	288
3.2.1. Genel Konulu Metinler	288
3.2.2. Edebiyat, Eğitib vb. Metinler.....	293
3.2.3. Tarih İle İlgili Metinler	296
3.2.4. Tabiatla İlgili Metinler.....	297
3.2.5. Sağlık İle İlgili Metinler.....	304
3.2.6. İlim ve Teknik İle İlgili Metinler	311
3.2.7. Hobi ve Eğlence Metinleri	317
SONUÇ.....	320
KAYNAKLAR	322
KAYNAKLAR	322
EK1: ÖZGEÇMİŞ.....	325

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Ma'ârif Gazetesinin (11-20 Sayıları) Transkripti Ve Değerlendirmesi* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, teziçindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

... / ... / 20

İmza

Öğrencinin Adı Soyadı

TEZ KABUL VE ONAY

ÖNSÖZ

İfade özgürlüğünün bir yansıması olarak karşımıza çıkan basın, milletlerin hayatında siyasi ve sosyal değişimleri tetikleyen bir araç olarak önemini her zaman korumuştur. Basın bir taraftan devleti yönetenlerle millet arasında bir köprü vazifesi görürken diğer taraftan kamuoyunun şekillenmesinde oynadığı rol ile bir nevi denetim görevi üstlenmiştir.

Osmanlı Devleti'nde basın geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu nedenle günümüze kadar henüz üzerinde çalışılmamış birçok gazete ve derginin olduğunu görmekteyiz. Geçmiş dönemlerde çıkarılan gazete ve dergilerin transkripti sağlanarak günümüze kazandırmak amaçlanmıştır. Osmanlı basınının geniş bir alanı kapsamaması ve dönemin ilgi çekici konulara sahip olması gibi nedenlerden dolayı bu alan tercih edilmiştir. Literatür taraması yapıldıktan sonra Maarif Dergisinin Osmanlı basınındaki önemini gün yüzüne çıkarmak amacıyla dergi hakkında alt yapı çalışmaları yapılmıştır. Yapılan tarama sonucunda Osmanlı basınında çıkan birçok gazete ve derginin günümüzü kazandırıldığı ancak Maarif dergisi hakkında herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür.

Osmanlı Devleti'nde basın hayatındaki gelişmeler hakkında bilgi edinebileceğimiz bu çalışmada, Maarif Gazetesi'nin 11 ve 20. sayıları transkripte edildikten sonra değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu sayı aralığındaki tarihlere bakacak olursak Osmanlı Devleti'nde II. Abdülhamit dönemi'ne tekabül ettiğini görmekteyiz.

Yapılan çalışma gazetenin 1 Eylül 1891-22 Ekim 1891 tarihleri arasında kapsamaktadır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında Osmanlı Devleti'nde Basın ile ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde maarif gazetesinin şekil özellikleri ile muhtevası hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümünde gazetenin transkripsiyonu yapılmıştır. Üçüncü bölümünde ise gazetenin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışma sürecinde her zaman bana yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen bilgi ve tecrübelerinden her daim faydalandığım kıymete şayan hocam Prof Dr. Hamza ALTIN'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Tezin Başlığı : Maarif Gazetesinin (11-20 Sayıları) Transkripti ve Değerlendirmesi
Tezin Yazarı : Birgöl Aran
Danışman : Prof. Dr. Hamza ALTIN
Anabilim Dalı: Tarih
Bilim Dalı : Yakınçağ
Kabul Tarihi :
Sayfa Sayısı :
<p>II. Abdülhamit döneminde gazetelere uygulanan sansür ve bu dönemde iyi eğitilmiş bir kuşağın yetişmesi, edebi akımlara ve dergilere ilgiyi artırmıştır. 1885-1896 yılları arasında Ara Nesil adıyla anılan edebiyat akımı döneminde Maarif Mecmuası da ortaya çıkmış ve bu edebiyat akımının özelliklerini yansıtan bir dergi olmuştur. Maarif, ilk yayınlandığında fen ve edebiyat ağırlıklı olmak üzere tıp, elektrik ve icatlar gibi konulara ağırlık verse de, daha sonra edebi yanı ağır basan bir dergi olmuştur. Dergide gerek gelenekçi, gerekse yenilikçi Türk edebiyat tarihinin önemli isimleri yazmıştır. Maarif üslup olarak, diğer dergilere göre daha sade bir üslupla güncel konuları ele almıştır. Edebi konularda bile sade bir üsluptan yana olduğu söylenebilir. Bununla birlikte II. Abdülhamit döneminden günümüze kadar iktidarların hoşlarına gitmeyen haberler yapan basın organlarının sansür ve yasaklamalarla engellediği görülmektedir.</p>
Anahtar Kelimeler: Maarif, Gazete, Bilim, II. Abdülhamid

ABSTRACT

Title of the Thesis: Transcript and Evaluation of Maarif Newspaper (11-20 Issues)	
Author	: Birgül ARAN
Supervisor	: Prof. Dr. Hamza ALTIN
Department	: History
Sub-field	: Close age
Date	:
Number of pages :	
<p>The censorship imposed on newspapers during the reign of Abdul Hamid II and the growth of a well-educated generation in this period increased the interest in literary movements and magazines. Between 1885 and 1896, the Maarif Newspaper emerged during the literary movement known as "Ara Nesil", which may be called interval generation, and Maarif newspaper turned into a magazine reflecting the characteristics of this literary movement. Although Maarif initially focused on science and literature, especially on medicine, electricity and inventions, it later became a magazine that emphasised literature. Influential writers of both traditional and innovative Turkish literary history wrote works in the magazine. Maarif addressed current issues in a more straightforward style compared to other magazines. It can be said that the magazine preferred an unsophisticated style even in literary matters. Nevertheless, It is observed that press organs that publish news that the governments do not enjoy have been prevented by censorship and prohibitions since the period from Abdul Hamid II till now.</p>	
Key Words: Education, Newspaper, Science, II. Abdülhamid	

KISALTMALAR

s. Sayfa

S. Sayı

vb. Ve benzeri

TTK Türk Tarih Kurumu

Bkz. Bakınız

EKLER

EK 1: Özgeçmiş

GİRİŞ

Matbaanın ülkemize geç gelişi sonucu, gazete ve dergilerin kurulması da gecikmiştir. 19. yüzyılın ortalarında devlet teşvikli basımevleri kurulmuş ve 1870'lerden sonra gazete ve dergiler ortaya çıkmaya başlamıştır. II. Abdülhamit döneminde gelindiğinde ise ağır bir sansür politikası uygulanmıştır. II. Meşrutiyet'ten sonra basın biraz nefes alsa da baskı ve yasaklar devam etmiştir. Ancak tüm baskılara rağmen Gazetelere yapılan sansürler dergiciliğin gelişmesine neden olmuş ve inceleme konumuzu oluşturan Maarif Mecmuası gibi devrin önemli yazarlarının yer aldığı, nitelikli, edebiyat ve fen konularını ele alan dergilerin yayınlanmasına olanak sağlamıştır.

Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde basın kavramı; “gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü, matbuat; basım yoluyla çoğaltılarak, belirli zamanda çıkan basmalar” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu tanımdan da görüldüğü üzere “basın” terimi, görsel ve işitsel bütün kitle iletişim araçlarını değil, gazete, dergi ve kitap gibi yalnızca yazılı ve basılı eserleri içermektedir. Gazete, dergi ve kitap gibi yayınlar ekseninde gelişen basın özgürlüğü ile ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemelere de bakıldığında, basın kavramının kapsamına basılmış eserlerin dâhil olduğu görülmektedir.

Demokratik ülkelerde devletin denetimi için basın önemli bir yer tutmaktadır. Kişilerin, toplumların ve grupların kendileriyle veya yaşanan gelişmelerle ilgili bilgi sahibi olmasını sağlayan basının, haber alma ve yayınlama hakkının kaynağı, aslında kamuoyunun bilme ve öğrenme hakkıdır¹. Haber ve düşüncelerin öğrenilmesi gereksinimi, bireyler için haber alma hakkını; basın için ise haber toplama ve habere erişme hakkını oluşturmaktadır. Basın; anayasal güvenceler, ulusal ve uluslararası düzenlemeler kapsamında haber verme, denetleme, eleştiri ve kamuoyu oluşturma görevlerini yerine getirmektedir. Basın, toplumun sözcüsü konumunda olup, özgür bir basın, kişilerin uyumayan gözü ve hatta bekçisidir (watch dog). Yasama, yürütme ve yargı erkleri haricinde, basının dördüncü güç olarak ileri sürülmesinin kaynağında bu nitelendirme yer almaktadır. Basının haber verme görevini yerine getirmesi, tüm kapsamı ile herhangi bir engelle karşılaşmadan öğrendiği haberleri iletebilmesi

¹Yaşar Salihpaşaoğlu, *Türkiye'de Basın Özgürlüğü*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 16.

anlamına gelmektedir. Bundan dolayı kişilerin haber alma ihtiyacının karşılanması basına düşen en temel görevlerdendir². Nitekim özgür bir basın, toplumun istek ve tepkilerini ilgililere ileterek kamuoyu oluşturma görevini de yerine getirmiş olacaktır.

Düşüncenin oluşturulması, açıklanması ve yayılması bakımından önemli bir kitle iletişim aracı olan basın, matbaanın icadından sonra ifade özgürlüğünün kullanım şekli olarak önemli bir yer tutmuş ve basın özgürlüğü adı altında ayrı bir özgürlük türü olarak gelişmiştir.

Günümüzde ifade ve dolayısıyla basın özgürlüğü ve düşünceyi ifade etme özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi, 1982 Anayasası'nın düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti başlıklı 26/1 ve 28/1. maddesi ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 1. maddesi kapsamında düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre, devletler radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutabilirler³.

² Nusret İlker Çolak, *Kitle İletişim Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.39.

³ Yıldırım Ramazanoğlu, *Farklı Bir Bakışla Anayasa Gerçeği*, Ege Basım, İstanbul, 2012, s.224; Salihpaşaoğlu, *Türkiye'de Basın Özgürlüğü*, s.64.

1. OSMANLI'DA MATBAANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Tahta veya madeni levha kullanılarak yazı ve resimlerin grafikroprodüksüyonuile yapılan baskıya, klişe baskı denilmektedir. Kesin tarihi bilinmemekle birlikte klişe basım sanatı, ilk olarak Çin ve Kore'de gelişmeye başlamıştır. Klişe baskının Asya'ya yayıldığını, matbaanın da yineÇin ve Kore'de denendiği bilinmektedir⁴.Ancak Uzakdoğu'daki bu sanatın BatıAvrupa'da icat edilen matbaa üzerinde bir etkisi olduğuna dair netbir bilgibulunmamaktadır.

Rönesans'la birlikte bireylerin İncil ve dua kitaplarına ilişkin talepte bulunduğu, soylu ailelerin kütüphanelerini dolduracak kitaplar talep ettiği, varlıklı insanların kültürlü ve bilgili insanlar gibi görünmek için kitap talebinde bulunduğu görülmektedir. Ancak yazıcılar, gittikçe artan bu talebi karşılayamaz hale gelmiştir⁵. Bu nedenle Hollanda, İtalya ve Fransa gibi ülkelerde insanlar baskı yöntemi icat etmeye uğraşıyordu. Matbaanın kimin tarafından icat edildiği tartışma konusu olmuşsa da, ayrıntılı incelemeler sonucu Johann Gutenberg üzerinde karar kılınmıştır⁶.

Osmanlı Devleti'nde ilk matbaalar Yahudi, Ermeni ve Rum azınlıklar tarafından kurulmuştur. Yahudi azınlıklartarafından 1493'te İstanbul'da ilk basımevinin açılmasından iki, üç yıl sonra Selanik'te yeni bir matbaanın kurulduğunu, zamanla İstanbul'dakilerin sayısının üçe çıktığı bilinmektedir⁷. 1627'de ilk Rum basımevini İstanbul'da kurulmuş ve 1677 yılında Ermeni azınlıktan tarihçi Eremya Çelebi Kömürcüyan tarafından Kumkapı'daküçük bir basımevi kurulmuştur.

Matbaanın Osmanlı Devleti'ne gelmesi ile basın tarihimizde çok önemli gelişmeler yaşanmıştır. Avrupa'da arap harfleri ile kitap basılan yayımevleri zamanla artış göstermiştir. 16. yüzyılda 4 matbaa var iken, 17.yüzyılda 16 ve 18. yüzyılda matbaa 95 olmuştur. Daha sonrasında toplamda 98 adet arap harfleri ile kitap basımı olmuştur. Bunun yanı sıra matbaa İstanbul'da kurulmadan önce Osmanlılar

⁴Hüseyin Gazi Topdemir, *İbrahim Müteferrika ve Türk Matbaacılığı*, Ankara 2002, s.15.

⁵Michael Pollard, *Bilime Yön Verenler Johann Gutenberg-Matbaa*, İlkaynak Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 1996, s.10

⁶Osman İbrahimov, "Osmanlı Devleti'nde İlk Basın Yayın Faaliyetleri ve Tuna Gazetesi", *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s. 2016, s.84.

⁷Alpay Kabacalı, *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 9-12.

tarafından aşına olunan bir alet olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim İstanbul'un fethedildiği dönemde bile içinde yaşayan toplum tarafından matbaa bilinmekte ve kullanılmaktaydı. İstanbul' da ilk matbaa 1492 yılında Avrupa' da yaşanan katliamdan kaçan Yahudilerin bir kısmının Osmanlıya sığındığı tarihten iki yıl sonrasında 1494'te kuruldu. Yahudiler, İstanbul dışında Selanik, İzmir, Edirne gibi yerlerde de matbaa kurmuştur.⁸

İlk Türk matbaası, İbrahim Müteferrika matbaası olarak tanımlanır⁹. Müteferrika matbaası, dini kitapların basımı yasak olsa da, ilk Türk matbaası niteliğinden daha çok, İslam dünyasında bir Müslüman tarafından kurulan ve işletilen ilk matbaaydı (matbaa konumundaydı). İbrahim Peçevi ve Kâtip Çelebi gibi bilim adamları basım sanatının yasak olmasından kaynaklanan eksikliği dile getirmişlerdir¹⁰.

İbrahim Müteferrika, 1715 yılında Viyana'da Prens Eugere'in (1663-1736) katına yaptığı elçilik gezisi sırasında matbaacılık konusunda incelemeler yapmıştır¹¹. Müteferrika'nın çabaları sonucu 1727 yılında ilk Türk matbaası kurulmuştur. Basılı eserler sadece tarihi, fen ve askerlik konularını incelemekte; dini konular ise tamamıyla hattatlara bırakılmıştır

2. BASININ TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Osmanlı Devleti'nde Basın

Osmanlı Devleti pek çok din, mezhep ve etnik grubu bünyesinde taşımıştır. Matbaanın Osmanlı'ya geç gelmesinin önemli sebeplerinden biri de, basılan bir takım yayınların geniş kitlelere çabuk bir şekilde ulaşmasıdır. Matbaanın gerek devlet aleyhine kullanılabilme ihtimali, gerekse bu değişik etnik grup ve çıkar grupları arasında karşıt görüş ve propagandada kullanılma endişesi, devletin matbaaya mesafeli durmasındaki bir diğer etkidir¹².

Avrupa'da 1660 yılında ilk günlük gazete yayınlanmasına rağmen, Osmanlı'da ilk gazetenin çıkarılması 1820'li yıllara denk gelmektedir. Bu

⁸ Hamza Altın, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basını*, Grafiker yayınları, Ankara, 2014, s. 17.

⁹ Hidayet Nuhoglu, "Müteferrika Matbaası ve Bazı Mülâhazalar", *Osmanlı Ansiklopedisi*, Cilt:7, Ankara, 1999, s.223.

¹⁰ Kabacalı, *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, s.17-18.

¹¹ Orhan Erdenen, *Lale Devri ve Yansımaları*, Türk Dünyası araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2003, s.97.

¹² Nurettin Güz, "Osmanlı Basını", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. (3). Konya, 2000, s.2

gecikme,büyük oranda matbaanın geliş ve kullanılış tarihlerindeki gecikmeden kaynaklanmıştır.

2.2. Tanzimat Öncesi ve Sonrası Basın

Osmanlı'da Avrupa'daki gazetelerin varlığı bilinmesine rağmen ilgi yalnızca siyasi seviyede kalmıştır. Fransız İhtilali sırasında İstanbul'da Fransız Büyükelçiliğince çıkarılan *Bulletin des Nouvelles (Haberler Bülteni-1795)* ile Napoleon'un Mısır'ı işgali sırasında (1798) yayınlattığı gazetelerle de siyasi düzeyde ilgilenmiştir. Avrupa gazetelerinin çevrilmesi için Bâbiâli'de tercüme bürosu kurulmuştur¹³.

1820'li yıllarda Osmanlı'da basımevleri ve basın yönünden bir uyanışingerçekleştiği yıllar olarak görülmektedir. Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın 1820'de Kahire'de kurduğu Bulak Matbaası'nda önce Türkçe ve Arapça eserler basılmış, 1828 yılında ise ilk Türkçe Gazete olan *Vekâyi-i Mısriye basılmaya* başlanmıştır¹⁴.

Yenilik hareketlerine ciddi anlamda önem veren II. Mahmut'un emriyledevlet tarafından1 Kasım1831 tarihinde *Takvim-i Vakayi* çıkarılmaya başlanmış olup, bu gazetenin basın tarihimizde ayrı bir yeri bulunmaktadır. Haftalık olarak yayınlanan bu gazete, devletin yaptığı icraatları halka doğru bir şekilde aktarmış ve devletin görüşlerini uluslararası kamuoyuna duyurmuştu¹⁵.

1840 yılında Türk basın tarihinin ilk yarı resmi Türkçe gazetesi olarak bilinen*Ceride-i Havâdis*, İngiliz bir tüccar olan William Churchill tarafından yayınlandı. Bu gazete Türk okuyucusunun dünyadaki gelişmelere ilgi ve merak duymasını sağlamış, özellikleKırım Savaşı sırasında gazete yayınladığı eklerle okurlarını arttırmıştır. Gazetede iç ve dış ilanlar geniş şekilde yer alırken,ilk kez ölüm ilanları da yayınlanmıştır.

Devlet haricinde özel girişimciler tarafındançıkarılan ilk Türkçe gazete 21 Ekim 1860 tarihinde yayınlanan *Tercümân-ı Ahvâl*'dir. Agah Efendi ve Şinasi Efendi'nin kurduğu gazete halkın anlayabileceğibir Türkçe kullanmıştır. İlk kez tefrika vetartışmalar *Tercümân-ı Ahval*'deyayınlanmış ve imzalı başyazı geleneği de

¹³Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 34.

¹⁴ İbrahimov, "Osmanlı Devleti'nde İlk Basın Yayın Faaliyetleri ve Tuna Gazetesi", s.86.

¹⁵Güz, "Osmanlı Basını", s.6.

bu gazetede başlamıştır¹⁶. Halkın sorunlarını ele alması ve resmi konular dışında başkalarına yer vermesi gibi nitelikleri nedeniyle bu gazete büyük ilgi görmüştür.

1862'de yayınlanmaya başlayan *Tasvîr-i Efkâr* ise kamuoyuna çok büyük önem atfetmiştir. Osmanlı'yı oluşturan toplum içinde Türk unsurunun haklarını dile getiren Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin sözcüsü olmuştur. *Tasvîr-i Efkâr*'ın kurucuları Şinasi ve Namık Kemal olup, bu gazetenin eğitim ve edebiyat alanlarında da yeni bir anlayış geliştirdiği kabul edilmektedir. Gazete, halkın konuşma dilini ön plana çıkarmış ve sade anlatımda bulunmuştur. Ancak *Tasvîr-i Efkâr* halkı kandırarak hükümete karşı kışkırttığı gerekçesiyle 9 Mart 1867'de kapatılmış, gazetenin yazarları olan Ziya Paşa, Namık Kemal ve Ali Suavî Paris'e kaçmıştır¹⁷.

1867'de Londra'da *Muhbir isimli gazete*, Ali Suavî tarafından çıkarılmıştır. Bu gazetenin ardından 1868'de yine Londra'da Reşat Bey ve Namık Kemal *Hürriyet*'i yayınlamış ve bu gazete Türkiye'deki yabancı postaneler vasıtasıyla ülkenin pek çok yerine dağıtılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde 1864 yılında eyalet sistemi kaldırılıp yerine vilayet sistemine geçilmiş ve Tuna, Bosna, Suriye, Erzurum, Halep, Edirne, Trablusgarp vilayetleri oluşturulmuştur. Bu dönemde her vilayetin kendi ihtiyaçlarını karşılaması için bir basımevi kurulması ve sınırlı bir kültürel yapı içinde bulunan bölgelerin bu açıdan da gelişmesinin sağlanması amaçlanmıştır. Aslında valiliklerin kırtasiye ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kurulan bu basımevlerinde, özel kişilerin de yayın basmalarına izin verilmiştir. Bunun neticesinde bir yandan Vilayet Yıllıkları (Salnâmeleri) gibi bir gelenek oluşturulurken, diğer yandan da resmi vilayet gazetelerinin basımı sağlanabilmiştir¹⁸.

İstanbul hükümetinin karar ve görüşlerini bölgeye vilayet gazeteleri vasıtasıyla ulaştırılmış olup, ayrıca bu gazeteler Osmanlı topraklarında Fransız İhtilali sonrası çoğalan ayrılıkçı eğilimleri dengelemeye çalışmıştır. Bununla birlikte vilayet gazeteleri, Avrupa'da bilhassa Araplara yönelik olarak sayıları artan Arapça süreli yayınlarının etkisini sınırlamak için çıkarılmıştır. 1864 yılında Rusçuk'ta çıkarılan *Tuna*¹⁹ ilk vilayet gazetesi olup, bu gazeteyi 1867'de Erzurum'da

¹⁶ Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul, 2002, s. 183-187.

¹⁷ Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, s.22.

¹⁸ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21.yy'a Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006, s.32

¹⁹ İbrahmov, "Osmanlı Devleti'nde İlk Basın Yayın Faaliyetleri ve Tuna Gazetesi", s.87 vd.

yayınlanmaya başlayan *Envâr-ı Şarkıyye*²⁰, Bursa’da *Hüdâvendigar*, Diyarbakır’da *Diyarbakir*, Konya’da *Konya* gibi gazeteler takip etmişti.

Osmanlı Devleti’nde çok sayıda Fransızca eğitim yapan okulun bulunması nedeniyle, Türkçe-dışı basının en önemli kısmı gerek sayı gerekse etkinlik açısından Fransızca gazeteler olmuştur. Bu gazeteler, Avrupa’daki ve Fransa’daki modern yaşamı tanıtırken, yayınladıkları reklamlar yoluyla toplumda modern tüketime yönelik talebi de şekillendirmişlerdi, tanıtmış ve yayınladıkları reklamlarla toplumda modern tüketime yönelik talebi şekillenmişlerdir. Bu yıllarda ayrıca Rumca, Ermenice, Arapça, Bulgarca gazeteler de yayınlanmış olup, azınlık gazetelerinde kontrol tam sağlanamamıştır²¹. Kaynağını göstermek koşuluyla yurtdışında yayınlanmış tüm yazıların bu gazetelerde yer almasına izin verilmiştir.

Osmanlı’da 1858 tarihli Ceza Kanunu’nda basınla ilgili yasaklamalar yer almış ve ruhsatsız gazete çıkarmak, gazetenin nüshalarını ilgili devlet dairesine göndermemek, hükümetten gelen resmi yazıları yayınlamamak, genel adaba ve milli ahlâka aykırı yazılar yazmak gibi fiiller suç olarak tanımlanmıştır. *Tasvîr-i Efkar* ve *Muhbir* gazetelerinde yapılan eleştirilerden Babîâli rahatsız olunca, Sadrazam Âli Paşa 1867 yılında Âli Kararnamesi’ni yayınlamış ve bu kararname 1909’a kadar uygulanmıştır. Kararname, ülkenin çıkarları gerektirdiğinde, yürürlükteki basın yasasından ayrı şekilde doğrudan doğruya gazeteler hakkında kovuşturma yapma ve kapatma yetkisi tanımış, bu kapsamda *Muhbir*, *Ayine-i Vatan*, *Utarit* ve daha birçok gazete kapatılmıştır²².

2.3. II. Abdülhamid Döneminde Basın

II. Abdülhamid tahta çıkınca ilan edilen 1876 Anayasasının 12. maddesinde “basının yasalar çerçevesinde serbest olduğunu” kaydetmesine rağmen bu yasa meclisten geçirilmezken, 1878’de meclisin dağılmasından sonrabaskının daha da artmasına neden olmuştu. Ayrıca bu dönemde matbaaların yaptıkları bütün baskılara ön sansür getirilmiş ve II. Abdülhamid’in görevi süresince mizah dergilerine de izin verilmemiştir. Tüm bu baskıların gerekçesi olarak ise, ülkeyi dağılmaktan korumak için her şeyi kontrol altına almak adına yapıldığı ifade edilmiştir.

²⁰Topuz, *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, s.386.

²¹İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, s.171

²²Topuz, *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, s.46.

1878'de Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılan *Tercüman-ı Hakikat* Abdülhamid'in taraftarı gibi yayın yapangazete olmuş ve Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar yayınlanmıştır²³. O dönemin önde gelen gazetelerinden olan *Vakit*, 26 Mayıs 1875'te Filip Efendi tarafındanyayınlanmaya başlamış ve dönemin koşulları gereği yönetime yakın bir politika takip etmiştir. 1875'te yayın hayatına başlayan *Sabah*, Şemseddin Sâmî, Ahmet Râsim, Hüseyin Cahit Yalçın, Adnan Adıvar, Ahmet Emin ve Yalman gibi isimleri bir araya getirerek ses getirse de, Milli Mücadele'ye itiraz etmesi nedeniyle 1922'de kapanmıştır. Yine o dönemde Ahmet Cevdet tarafından 1894 yılında *Sabah*'a rakip olarak *İkdam* gazetesi çıkarılmıştır. *İkdam*, Ahmet Râsim, Necip Asım, Teodor Kasap, Yakup Kadri ve Falih Rıfkı gibi isimleri bünyesinde barındırmış ve 1926'ya kadar yayınlan hayatına devam etmiştir²⁴.

Servet-i Fünûnise Ahmet İlhan tarafından 1891'de çıkarılırken,dönemin en ünlü dergisi haline gelmişve II. Abdülhamid'ten de destek görmüştür. Bu dergi Recaizâde, Halit Ziya ve Tevfik Fikret gibi önemli isimlerin iştirakiyle dönemin etkili sanat ve düşünce yayını niteliğini kazanmıştır.Hatta dergi, Edebiyat-ıCedide akımını ortaya çıkarmış ve amatör fotoğrafçılar arasında ilk yarışmaydüzenleyerek basın fotoğrafçılığının gelişimine katkıda bulunmuştur. Maalesef dergi 1944 yılına kadaryayın hayatında kalabilmiştir²⁵.

II. Abdülhamid'in politikalarına muhalefet eden ve yurt dışına kaçanJön Türkler yurtdışında gazeteler aracılığıyla meşrutiyetin ilan edilmesi için bir mücadeleye girişmişlerdir. Bu amaçla çıkarılan gazetelerin en önemlileri ise; 1895'te Paris'te Türkçe ve Fransızca olarak çıkarılan *Meşveret*, 1886'da İstanbul'da çıkarılmaya başlanıp 1896'da Kahire ve Mısır'da, 1897'de ise Cenevre'de çıkarılan *Mizan*, 1897'de Türkçe ve Fransızca olarak çıkarılan *Osmanlı* ve 1902'de Paris ve Kahire'de yayımlanan *Şura-yı Ümmet* gazeteleridir²⁶.Jön Türkler, 1889 – 1908 yılları arasında çıkardıkları gazetelerle fikir ve siyaset hayatına yeni bir yön vermişlerdir.

2.4. II. Meşrutiyette Basın

II. Meşrutiyet devrinde göreceli basın özgürlüğü sayesinde ülkeye yönelik birçok mesele ele alınmıştır. Devleti kalkındırmak amacı ile kültürel, sosyo

²³Koloğlu, *Osmanlı'dan 21.yy'a Basın Tarihi*, s.62.

²⁴Koloğlu, *Osmanlı'dan 21.yy'a Basın Tarihi*, s.65.

²⁵Koloğlu, *Osmanlı'dan 21.yy'a Basın Tarihi*, s.65.

²⁶İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, s.290-302; Şura-yı Ümmet gazetesi ayrıntılı bkz. İsmail Bedir, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005, s.11 vd.

ekonomik ve askeri alanlarda reformlar yapılmak istenmiştir. Fakat görüş birliğine varılamadığından (1908) yılı ve sonrasında hedefler gerçekleştirilemedi. Görüş ayrılığına yansıyan; dergi ve gazete sayılarının artmış olduğu söylenmektedir.²⁷

24 Temmuz 1908 tarihinde II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle, gazetelerin sansür denetimi sona ermiş ve basın rejimi değişmiştir. Gazetelere 30 yıldan sonra ilk kez sansür uygulanmamıştır²⁸. Halkın isteği üzerine ilan edilen af kanunu ile sürgün edilen birçok aydın İstanbul'a dönmüştür. Ancak gazetecilik bilgisi ve sermayesi olmayanların ve intikam alma hırsıyla yayın yapması nedeniyle, bu dönem özellikle basın açısından bir anarşi dönemi olarak görülmektedir. 1908 yılının başında tüm ülkede sayıları 120 olan gazete, Meşrutiyetin ilanından sonraki ilk yedi ay içinde 730'a ulaşmıştır.

Meşrutiyet ile birlikte basının tanınan özgürlük 31 Mart Olayı'na (13 Nisan 1909) kadar devam etmiştir. Bu kalkışmayı bastırmak üzere kurulan askeri yönetim, bahsedilen basın anarşisine karşı, 16 Temmuz 1909 yılında Basın Kanunu'nu çıkarmış, basına tekrar sansür getirmiş ve bazı gazeteler de kapatılmıştır²⁹. İttihat ve Terakki iktidarı döneminde gelişen olaylar ve savaşlar, olağanüstü şartlara ait kanunların yürürlüğe konulmasına yol açmıştır. İttihat ve Terakki, 1912'den 1922 sonuna kadar süren savaşlar zamanının büyük bir bölümünde Osmanlı Devleti'nin yönetimini ele almıştır.

2.5. II. Meşrutiyet Devrinde Süreli Yayınlar

II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra II. Abdülhamit döneminin dört büyük gazetesi olan *İkdam*, *Sabah*, *Tercüman* ve *Saadet* gazeteleri meşrutiyet ve özgürlük yanlısı bir görünüme bürünmüş ve kadrolarını yenilemişlerdir.

Bu gazetelerle birlikte pek çok yeni gazete de yayın hayatına atılmıştır. *Tanin*, 1908'de Tefik Fikret, Hüseyin Cahit Yalçın ve Hüseyin Kâzım tarafından çıkarılmış ve İttihat ve Terakki'nin sözcüsü kabul edilmiştir. *Şura-yı Ümmet*, *Rumeli* ve *Silah* gibi gazeteler de İttihat ve Terakki'nin görüşlerini savunan gazeteler arasında yer almıştır. Bununla birlikte bu dönemde Mevlanazade Rifat tarafından çıkarılan *Hukuk-ı Umumiye* ve *Serbestî* gazeteleri, Murat Bey tarafından çıkarılan *Mizan*,

²⁷Altın, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basını*, s. 60.

²⁸Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, (Çev. Sedat Cem Karadereli), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 74.

²⁹İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, s.237; Koloğlu, *Osmanlı'dan 21.yy'a Basın Tarihi*, s.87.

Derviş Vahdeti tarafından yayımlanan *Volkan*, Ahrar Partisi'nin yayın organı sayılan *Osmanlıgibi İttihat ve Terakki*'ye muhalefet eden gazeteler de yayınlanmıştır³⁰.

Tanzimat'tan sonra ortaya çıkan Batıcılık, Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük fikir akımları basın hayatını etkilemiştir. Bilhassa II. Meşrutiyet sonrasında basın özgürlüğünün yol açtığı ortamda dergiler, fikir dergiciliğine doğru yönelmişlerdir.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İslamcı dergilerde de bir artış yaşanmıştır. 14 Ağustos 1908'de yayın hayatına atılan *Sırat-ı Müstakim*, din, felsefe, edebiyat, hukuk ve ulûmdan bahsedenhaftalık gazete olarak tanımlandırılmıştır. Bu dergi, 183. sayısından sonra *Sebilürreşad* adını almıştı. Mehmet Akif'in başyazarlığını yaptığı derginin amacı ise İslamiyet'e ve Osmanlı'da bulunan bütün unsurlara hizmet etmek şeklinde tanımlanmıştır³¹. *Beyanü'l-Hakk*, 1908-1910 yılları arasında dini konularla birlikte güncel, siyasal ve toplumsal konulara da değinmiş ve Mustafa Sabri tarafından çıkarılmıştır. Aynı dönemde yayınlanan *Sada-yı Hakk dergisi* ise gelenekçi İslamcılığı savunmuştur. Ancak 1915'te yayına başlayan *İslam Mecmuası*, modernist İslamcı görüşlere geniş yer vermiş olup, Halim Sabit tarafından yayımlanmıştır. İttihatçıların yarı resmî yayın organı olan dergide,ekonomik sorunlarayer verilmiştir. *Ceride-i Sufiyye*, *Ceride-i İlmiyye* ve *Mahfil'in*bu dönemde yayınlanan diğer İslamcı dergiler arasında olduğu söylenebilir.

Ulum-ı İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası ise Batıcılık görüşünde olan, 1908 Aralık'ında Mehmed Cavit, Rıza Tevfik ve Ahmet Şuayib tarafından çıkarılan bir dergi olup, pozitivist düşüncenin bayraktarlığını yapmıştır. Dergide sosyoloji ile ilgili ilk kapsamlı yazılar, ekonomik sorunların klasik liberal öğreti ışığında değerlendirilmesi gibi yazılar yayımlanmıştır. Batıcılık görüşündeki diğer bir dergi olan ve Abdullah Cevdet tarafından yayımlanan *İctihad*'agöre Batı'dan gelen her şey ileri, Doğu'dan gelen her şey ise geri olarak kabul edilmiştir. Bu dergi, kadın hakları ve ailenin modernleşmesi, laiklik, Arap harfleri yerine Latin harfleri kullanılması ve uluslararası ölçü ve tartı sistemlerinin kullanılmasını savunmuştur.

II. Meşrutiyet sonrası ortaya çıkan ve diğer fikir akımları gibi ağır basan Türk milliyetçiliğini esasına dayanan ilk dergi, 1911 yılında Türk Derneği tarafından aynı adla yayınlanan bir dergidir. Sonrasında yine aynı yıl "Türk Yurdu" dergisi Türk

³⁰Koloğlu, *Osmanlı'dan 21.yy'a Basın Tarihi*, s.91.

³¹ Muharrem Dayanç, *Sırat-ı Müstakim Dergisindeki Dil, Edebiyat ve Sosyal Kavramların Sistematik İncelenmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1997), s.IV-VI.

Yurdu Cemiyeti tarafından yayımlanmıştır. Aynı Cemiyet tarafından 1913 ve 1914'te *Halka Doğru* ve *Türk Sözü* dergileri de çıkarılmıştır. Bu dönemdeki *Genç Kalemler* dergisi, Selanik'te yayımlanmış ve dilde sadeleşmeyi savunmuştur. Ayrıca Kalem (1908) ve *Cem* (1910) dergileri de dönemin iki büyük mizah dergisi olmuştur. Bununla birlikte bu dönemde *Arkadaş*, *Çocuk Bahçesi*, *Çocuk Dostu*, *Çocuk Dünyası* ve *Çocuk Duygusu* isimli çocuk dergileri yayımlanmıştır.

2.6. Millî Mücadele Dönemi Basını

Basın,1918-1923 yılları arasındaki Milli Mücadele döneminde önemli görevler yerine getirmiştir. Milli Mücadeleye destek veren basın kuruluşları olduğu gibi, "mütarekebasını" (13 Kasım 1918 tarihli Mondros Mütarekesi sonrası basın) olarak görev yapan yayın organları da bulunmuştur.

İstanbul'da çeşitli farklı görüşleri savunun gazeteler yayımlanmıştır. *İleri*, *Yeni Gün*, *Akşam*, *Vakit*,*İleri*, *İkdam*, *Tasvir-i Efkar*, *Tanin*, *Güleryüz* ve *Büyük Mecmuagibi* gazeteler MilliMücadeleyi desteklerken,*Peyâm-ı Sabah*, *Alemdar* ve *Türkçe İstanbul* gibi gazeteler ise Milli Mücadele'ye muhalefet etmiştir³². Bu dönemdeki basın, İstanbul Basını ve işgalle birlikte oluşan Anadolu Basını olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Dergilerde yayımlanan yazılardan yola çıkarak bu dönemde İstanbul'daki Rum ve Ermeni basının toprak taleplerinde bulunduğu ve mandacılık konusunun tartışıldığı görülmektedir.

Bununla birlikte Anadolu basını ise, milli mücadeleyi desteklemiş,halkı bu mücadeleye çağırmış, millet-devlet dayanışmasını sağlamış ve toplumun her kesimini kucaklayarak İstiklal Savaşı'nın sözcülüğünü yapmıştır. Sivas Kongresi sırasında Müdafâ-i Hukuk'un sesi olarak 14Eylül 1919 tarihinde *İrade-i Milliye* çıkarılmaya başlanmış olup, Mustafa Kemal Ankara'ya geçince 10 Ocak 1920 tarihinde *Hâkimiyet-i Milliye*'yi çıkarmaya başlamıştır.Hâkimiyet-i Milliye gazetesi,zor şartlar altında yayımlansa da, Ankarahükümetinin ve Milli Mücadele'nin sözcüsü haline gelmiştir. Ayrıca Ankara'da *Yeni Gün*, *Seyyare-i Yeni Dünya*,Eskişehir'de *Yeni Dünya*, Afyon, Konya ve Ankara'da *Öğüt* Milli Mücadele'ye bayraktarlık yapan dönemin önemli gazeteleridir³³.

³² Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, s.98.

³³ Harun Duman, *Anadolu'da Türkçe basın 1867-1922*, Mütreferrika Kitabiyat Dergisi. (13), 80, 1998; 75-94Bünyamin Ayhan, "Olağanüstü Durumlarda Toplumsal Dayanışma ve Bütünleşmeye Basının Katkısı: Milli Mücadele Dönemi Türk Basını", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2005, s.170-173.

2.7. Basın İle İlgili Yasal Düzenlemeler

Osmanlı'da 1858 tarihli Ceza Kanunu'nda basınla ilgili yasaklamalar yer almış ve ruhsatsız gazete çıkarmak, gazetenin sayılarını ilgili devlet dairesine göndermemek, hükümetten gelen resmi yazıları yayınlamamak, genel adaba ve milli ahlâka aykırı yazılar yazmak gibi fiiller suç olarak tanımlanmıştır. 1864 yılında Fransız basın yasasından esinlenilerek bir Matbuat Nizamnamesi yayınlanmıştır. Aslında bu nizamname, ön sansürü kaldırmış ve basınla ilgili davalar için özel mahkemeler kurulmasını öngördüğü için ileri bir adım olarak kabul edilmişse de, yetkilileri dokunulmazlık kapsamına alması ve gazete çıkarmayı izne bağlaması nedeniyle kısıtlayıcı bir mevzuat olarak kabul edilmiştir³⁴.

Tasvîr-i Efkâr ve *Muhbir* gazetelerinde yapılan eleştirilerden Babîâli rahatsız olunca Sadrazam Âlî Paşa 1867 yılında Âli Kararnamesi'ni yayınlamış ve bu kararname 1909'a kadar uygulanmıştır. Kararnamede, ülkenin çıkarları söz konusu olduğundayürürlükteki basın yasasından ayrı şekilde doğrudan doğruya gazeteler hakkında kovuşturma yapma ve kapatma yetkisi tanımıştır. 1874'te de her gazeteye pul yapıştırma zorunluluğu getirerek gazeteler üzerinde bir tür ekonomik baskı oluşturmuştur. 1876'da daha sıkı önlemler alma ihtiyacı duyan hükümet, önce resim ve karikatürlere sansür getirmiş ve yurtdışından gelen yayınlar üzerindeki kontrolünü de sıkılaştırmıştır.

I.Meşrutiyet 1876 Anayasasının 12. maddesinde “basının yasalar çerçevesinde serbest olduğunu” kaydetmesine rağmen bu yasa, bu dönemde meclisten geçirilmemiş ve uygulanmamıştır.

II. Meşrutiyet sonrası Anayasanın 12. maddesi kapsamında basının yasalar kapsamında özgür olduğu belirtilmiş, bu kapsamda çıkarılan 18 Temmuz 1909'da çıkarılan yasa, basına tekrar sansür getirmiş ve bazı gazeteler kapatılmış, bu yasa değişikliklere uğrasa da ana hatlarıyla 1931 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

3. GÜNÜMÜZ ANLAMINDA GAZETE VE DERGİLERİN ORTAYA ÇIKIŞI

Cumhuriyet döneminde Atatürk 16-17 Ocak 1923 tarihinde İzmit'te basının önde gelenleri ile toplantı yapmış, kamuoyunu yapılacaklar konusunda olumlu yönlendirmede bulunması için basından destek istemiştir. İstanbul basının devrimler

³⁴Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992, s. 43.

karşısında aldığı olumsuz tavır, İstiklal Mahkemesi yargılamalarına konu olmuş, gazete sahipleri ve yazışları müdürlerinin yargılaması sonucu, hilafetin geleceğine ilişkin İstanbul basınında yayınlanan mektupların yayınlanmasında gazetecilerin kasıtlı bir amaçlarının bulunmadığı gerekçesiyle beraatlerine karar verilmiştir³⁵.

Şeyh Sait isyanı ve bunun sonucunda çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu sonrası bazı gazeteler ve Terakkiperver Partisi 1924 yılında kapatılmıştır. Bu Kanun 1929 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması sonrası toplumda artan gerilim ve Menemen olayı sonrasında³⁶1931 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu ile devrim karşıtı yayınlara yasak getirilmiş ve hükümete, ülke yararına aykırı yayınları kapatma yetkisi verilmiştir. 1938 yılında bu Kanunda yapılan değişiklikle yeni gazete ve dergi çıkarılması için bankadan teminat mektubu alınması şartı getirilmiştir³⁷. 1939-1945 yılları arasında devam II. Dünya Savaşı sırasında siyasal iktidar baskılarına rağmen basında önemli rejim tartışmaları yapılmış ve bundan dolayı gazeteciler cezalandırılmıştır. Savaş yıllarında Tan, Vatan, Akşam ve Tanin gazeteleri demokratik cepheyi desteklerken Cumhuriyet, Tasvir-i Efkâr ve diğer gazeteler Türkiye'nin Almanya ile yakın ilişkiler kurmasını savunmuşlardır. Savaş döneminde iktidarın basın üzerindeki denetimi iyice artmıştır³⁸.1946 yılında yapılan seçimin sonuçlarının şaibeli sayılması sonucu, aynı yılın24 Temmuz'unda seçim sonuçları hakkında şüpheye düşürücü neşriyat yasaklanmıştır.

1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile aynı yıl 5680 sayılı Basın Kanunu kabul edilmiş, gazete çıkarmak için sadece bildirimde bulunmak yeterli olmuş, basın suçluları için teminat getiren Basın Mahkemeleri kurulmuştur.İktidar 1950'lerin ilk yarısında oldukça liberal eğilimler sergilese de, 1957 yılından sonra hükümet aleyhindeki haberlerin yasaklandığı ve pek çok basın yasağı konulduğu ve davalar açıldığı ve iktidara yakın basının mali olarak

³⁵Bilgin Çelik, Cumhuriyet Dönemi Aydın Basını, ss. 147- 164, s.151, <http://static.dergipark.org.tr:8080/article-download/9f39/1a45/0999/imp-JA59MS48ST-0.pdf?>,

³⁶Alpay Kabacalı, *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1990, s. 124

³⁷Kabacalı, *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, s.129-134.

³⁸Neşe Yeşilçayır, "Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Türk Basını", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 27 / 79 (Mart 2011): 131-192, s.135.

desteklendiği görülmüştür³⁹. 1960 Askeri Darbesine götüren süreçlerden biri de basın yasaklamaları olmuştur.

1970'lerde basında üretim ve sahiplik anlamında da değişiklikler oluşmuş, gazetelerin baskı teknikleri gelişmiş, değişik sektörlerde olan sermaye sahipleri gazete sahibi olmaya başlamıştır. 1980 darbesi basın özgürlüğü açısından oldukça ağır bir baskı oluşturmuştur. 1980 ila 1990 yılları arasında ordunun ve siyasetin oldukça güçlü olduğu bu dönemlerde gazeteciler, daha ziyade muhalif basında çalışan gazeteciler oldukça ciddi baskılar ile karşılaşmışlardır.1980'lerin sonunda basın neredeyse tamamen değişik, farklı sektörlerde yatırımlara sahip olan işadamlarının egemenliğine girmiştir. 1990'larda ise sözü edilen bu yatırımcılar medyanın neredeyse her alanına yayılmışlardır. 28 Şubat 1997 tarihli postmodern şeklinde isimlendirilen darbe sonrasında medya, askeri kurumlar tarafından yönlendirilmeye başlamıştır. Kurgu şeklinde içerikler ve haberler üretilerek İslamcılığın yükseldiği düşüncesi oluşturulmaya çalışılmıştır. 2001 ekonomik krizinde batan bankalardan 10 tanesinin patron aynı zamanda medya patronudur. Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri döneminde de 2007 yılından itibaren iktidarın fikirlerini savunan bir medyanın oluşturulduğu ve basın üzerindeki kontrolün %90 oranına ulaştığı Adalet ve Kalkınma Partisi muhalifleri tarafından iddia edilmektedir⁴⁰.

³⁹İsmail Cem Feridunoğlu, "Çok Partili Siyasi Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri Bağlamında İktidar Olgusu", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.44, 2016, s.1050-1056.

⁴⁰Feridunoğlu, "Çok Partili Siyasi Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri Bağlamında İktidar Olgusu", s.1058-1060.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. MAARİF GAZETESİ

1.1.1. Maarif Gazetesi Dergisi

Maarif Dergisi, bir fen ve edebiyat dergisi olup, haftada bir defa Perşembe günleri yayımlanmaktadır. Fakat derginin yayımlanma günü, cülus, tebrik, Ramazan ve bazı kutsal günler nedeniyle değişmektedir.

1.1.2. Maarif Gazetesi'nin Özellikleri

II. Abdülhamit'in basına koyduğu sansürden ötürü, o dönemde yayımlanan dergi ve gazetelerin hemen hepsinde görülen siyaset hariç, her şeyden bahseder kuralını Maarif'in de izlediği ve sayfalarında siyasete yer verilmediği görülmektedir.

Maarif'in imtiyaz sahibi Ahmed Naci olup, sorumlu (mesul) müdür olarak matbaa ve kütüphane sahibi Kasbar olarak gösterilmiştir. Mesul müdür zaman zaman değişmiş, Kasbar haricinde İsmail Safa, Halid Safa ve İbn-i Rif'at Sâmih bu görevi yerine getirmiştir. Derginin idare yeri ve tevzi adresi, "Dersaadet Bâb-ı Ali Caddesi, Kasbar Matbaa ve Kütüphanesi No:25"dir. Yıllık abonelik ücreti posta parası dâhil 30 kuruş, idarehaneden alınması halinde 20 kuruş ve iyi kâğıt üzerine basılı nüshalar için 50 kuruş olarak belirlenmiştir. Makale ve şiirlerin dergide yayınlanmasa da geri gönderilmeyeceği ifade edilmiştir⁴¹.

Maarif'in ilk sayısı 1 Eylül 1891 (Hicri 26Muharrem1309) tarihinde; son sayısı ise 1 Eylül 1897 (Hicri 22 Rebiulevvel 1314)tarihinde yayımlanmıştır. Dergi, toplam 238 sayıdan olupsekiz cilt olarak yayımlanmıştır. Derginin başlangıç tarihi ile son sayısının çıktığı tarihlere ve dergi sayısına bakıldığında, yayının sürekli olduğu ve yayına ara verilmediği görülmektedir. Bütün sayılarının Kasbar Matbaası'nda basıldığı, sayfaların sayısı ve ebatlarının aynı olmadığı anlaşılmaktadır. Yazılar sayfaya çift sütun şeklinde basılmış ve bazen bir sayfa tamamen resim veya fotoğrafa ayrılmıştır.

Maarif'in sayılarına bakıldığında ilk sayfada içeriğin "Muhteviyat" başlığı altında verildiği ve o sayıda yer alan yazı, şiir, fotoğraf ve resimlerin yer aldığı

⁴¹ Erdoğan Erbay, "Maarif Mecmuası-Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Erzurum, 1991, s.VI; Asiye Kutel, "Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2010, s.7.

görülmektedir. Bununla birlikte, ilk sayfada padişahı metheden “Tahdis-i Nimet ve Arz-ı Şükran” başlığı konularak, bazen düz yazı, bazen şiir, bazen de ikisinin karışımı yazılar yayımlanmıştır. Bu yazılar genelde kompozisyon (tahrir) heyeti tarafından yazılmakta ve dergideki diğer yazılara oranla ağıdalı bir üslup kullanıldığı görülmektedir.

Maarif’in basım amacı;fen, edebiyat ve medeniyet ile ilgili gelişmeleri paylaşmak ve siyasetten bahsetmemektir. Derginin başyazarlığını Nuri Beyefendi, edebiyat bölümünü Mehmed Celâl Beyefendi, askerî, fennî ve sınaî bölümünü Tayfur ve Osman Efendi, sözlük, Arapça ve Farsça’ya ilişkin bölümleri de Cevdet Efendi tarafından yürütülmektedir⁴².

Okuyuculardan gelen talep üzerine derginin onüçüncü sayısından itibaren dergiye bir sayfada resim ve fotoğrafların basıldığı, “Posta Çantası” başlıklı bir bölümde aktüel gelişmelerin yer aldığı bir bölümün konulduğu görülmektedir. Maarif’in fotoğraf baskı sayısı ve kalitesi, diğer dergilere daha iyi olduğu belirtilmiştir.Derginin on yedinci sayısında, her üç ayda bir kapak verileceği belirtilmiştir. Derginin ikinci cildinden itibaren yayın politikasının kısmen değiştiği ifade edilmiştir.Artık her sayıda siyasi olmamak ve ilme hizmet etmek şartıyla, edebî, fennî ve tıbbî bir makale bulundurulacağı, ikinci olarak toplumun yararlanabileceği şekilde fennî konular konulacağı, üçüncü olarak seyahat, tercüme-i hal ve tarihe ait kısımlar yer alacağı ve son kısımda ise “Şuunat-ı Fenniye ve Medeniye- Malumât-ı Mütenevvia” başlığı konulacağı belirtilmektedir. Okur memnuniyetini sağlamak için bazen birer levha verileceği de dergi nüshalarında yer almaktadır. Derginin kâğıtkalitesini beğenmeyen okurlar için de, iyi kâğıda basılmış 50 kuruşa satılan sayılar bulunduğu haberi verilmektedir.

Derginin edebi ve fenni nüshaları perşembe günü yayınlansa da, yalnızca Ramazan’a özel, içeriği İslami bilgilerden oluşan dergi sayıları pazartesi günleri yayımlanmaktadır. Bu ilkelere derginin son sayısına kadar uyulmuştur.

Dergi, beş senede sekiz cilt olarak ve iki koleksiyon halinde yayımlanmıştır. Her cilt 26 sayıdan, son cilt ise 34 sayıdan oluşmuştur. Maarif’in kesintisiz beş yıl yayımlanması, yalnızca İstanbul değil, taşra okuyucusunun da ilgisini çektiği anlamına gelmektedir. Dergide sürekli yazan yazarlar yanında, farklı eyalet ve

⁴²Erbay, “Maarif Mecmuası-Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler”, s.VII; Kutel, “Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler”, s.7-8.

yörelere yazar ve okuyucuların katılması da içeriği zenginleştirmiştir. Dergiye gönderilen mektuplarda, bir takım okuyucular dergiyi ve yazar kadrosunu yeterli görürken, diğer bir kısmı da eleştiriler yöneltmektedir⁴³.

Maarif'in o dönemde diğer dergilerle işbirliği yaptığı, bilhassa dil noktasında ortak çalışmalar yapılması hususunda birlikte hareket ettikleri görülmektedir. Okuyucuların ilgi ve dikkatini çekebilmek için derginin son sayfalarında "Meselelerimiz" başlıklı bölümünde genellikle geometri ile ilgili sorular konulmuş ve cevap verenlere kitap hediyeleri gönderilmiştir. Hatta şiir ve hikâyedenemesi gönderen kişilere, eleştirilerle yol gösterilmekte ve yayınlanabilecek durumda bulunanlar yayımlanmaktadır.

Matbaaların Osmanlı ülkesinde kurulabilmesi için (1729) yılını beklemek gerekmektedir. Matbaanın kurucusu İbrahim Müteferrika matbaa kurumu için iki yıl boyunca emek sarf etmiştir.

İbrahim Müteferrika aslen "Macar" dı. On sekiz yaşında esir olarak İstanbul'a getirilmiş ve burada müslüman olmuştur. Türkçe okuma yazmayı öğrenip şimşir ağacından yaptığı klişeler ile harita basımı yapıp satmaya başlamıştır. Bu attığı ufak adım ile basın hayatına atılmıştır. Babası Yirmisekiz Çelebi Said Mehmet Efendi (babası) ile işbirliğinde bulunarak matbaayı kurmayı sağladılar.⁴⁴

Tanzimattan önce basın tarihimiz açısından önemli olan bir diğer konuda; taş basmacılık. Litografya olarak adlandırılan taş yazı yazarak basma usulü 18. yüzyılın sonunda bulunup yaygınlaştırılmıştır. Taş basmacılık olarak kullanılıp yayımlanan ilk eserler Hüsrev Paşa'nın askerlikle ilgili olan eserleridir.⁴⁵

Maarif'te, Avrupa ve Amerika'da fen bilimleri alanında olan değişiklikler ve yeni icatlar fenni yazılarda ele alınmıştır. Tanzimant dönemi basınıncı inceleyen vilayet gazetelerinden bahsetmek gerekir. Bu dönemde Beyrut, Rusçuk, Şam, Trablusgarp, Halep, Cebeli Lübnan, Erzurum, Girit, Edirne, İşkodra, Yanya, Diyarbekir, Bursa, Konya, Selanik, Trabzon, Bağdat, Pizren, Katamonu, Adana, Yemen, Manastır, Ankara, İzmir ve Hersek'te genellikle çıktıkları vilayetin ismini taşıyan gazeteler yayımlanmıştır.⁴⁶

⁴³Erbay, "Maarif Mecmuası-Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler", s.VIII; Kutel, "Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler", s.7.

⁴⁴Altın, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basını*, s. 19.

⁴⁵Altın, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basını*, s. 19.

⁴⁶Altın, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basını*, s. 19.

Maarif'te, Avrupa ve Amerika'da fen bilimleri alanında olan değişiklikler ve yeni icatlar fenni yazılarda ele alınmıştır. Maarif'te Tanzimat döneminin aydınları gibi en küçük bir ayrıntıyı bile okura ulaştırma gayreti söz konusu olmuştur. Bu bilgiler haricinde seyahat, sergiler, yurt dışında meşhur kişilerle yapılmış röportajlar ve meşhur kişilerin birbirlerine yazdıkları mektuplar yer almıştır. Örneğin “Şuunat-ı Fenniye ve Medeniye- Malumât-ı Mütenevvia” bölümünde, dünyadaki aktüel olaylar, “Yeni İcatlar” bölümünde ise yeni icatlar veya makinelere ilişkin haberler yer almıştır. Bununla birlikte, elektrik, tıp, astronomi, dünya tarihi, coğrafya, yiyecek, içecek, ziraat ve bahçecilik gibi konularda okuyuculara bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Maarif; edebi ve fenni bir dergi olsa da, bazen tamamen edebi bir dergiye dönüştüğü görülmektedir. Tevfik Fikret'in Servet-i Fünun Dergisi'ne mesul olduktan sonra bu derginin edebi bir nitelik kazanması gibi, derginin mesul müdürü Kasber öldükten sonra, bu görevi üstlenen İsmail Safa döneminde, bilhassa dört ve beşinci yıllardaki dergi sayılarında edebi bir dergiye dönüştüğünü anlaşılmaktadır.

Dergide konular, bir başlık altında yer almıştır. Edebi yazılar, “Kısm-ı Edebi, Şuun-ı Edebi”; fen konuları “Şuunat-ı Fenniye, Muhaverat-ı Fenniye, Şuunu-ı Fenniye ve Medeniye”; felsefi konular “Mevadd-ı Hikemiye ve Felsefiye”; tıpla ilgili konular “Mevadd-ı Tıbbiye, Mevadd-ı Sıhhiye” şeklindeki başlıklar altında yer verilmiştir. Başta Ramazan olmak üzere kutsal ay ve günlerle ilgili yazılar ve konularda süreklilik gösterilmiştir⁴⁷.

Maarif'in yazar kadrosuna bakıldığında derginin o dönemde diğer dergilere oranlara geri kalmadığı görülmektedir. Türk edebiyat tarihinin önemli kalemlerinin az veya çok bu dergide yazı yazdıkları görülmektedir. Örneğin o dönemde meşhur olan Ahmed Mithat Efendi'nin “Alem-i Fani” isimli yazısı, Abdülhak Hamid'in “Külbe-i İştıyak”, “Bir Safilin Tesellisi”, “Telakiler” ve Bir Rüyadan Sonra” şiirleri; Sami Paşazade Sezai'nin “Çamlıca”, “Pederimin Mezarında” düz yazıları; Recaizade Mahmut Ekrem'in “Nağme”, “Tecelli” şiirleri ve “İlham”, “Sanat Müşköl İse de Muaheze de Asan Değildir” düz yazıları yayımlanmıştır. Yine Nabizade Nazım'ın “Boğaziçi'ni Musavvir Bir Manzume” şiiri; Muallim Naci'nin “Hitab”, “Nat-ı Şerif” şiirleri ile “Envar İçinde Nur”, “Allahuekber Ne Demektir”, İzhar-ı Aşk” isimli düzyazıları Maarif'te yayımlanmıştır.

⁴⁷ Kutel, “Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler”, s. 9; Erbay, “Maarif Mecmuası-Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler”, s. IX.

Maarif'te ayrıca Serveti Fünûn şair ve yazarları olan Tevfik Fikret, Süleyman Nazif, Hüseyin Siret, Cenab Şahabettin gibi ünlü kişilerin de eserleri yayımlanmıştır. Örneğin Tevfik Fikret'in "Hücre-i Şair", "Aşyan-ı Peder", "Melal" isimli şiirleri ve "Validelik" gibi edebiyat yazıları; Cenab Şahabettin'in "Müjde-i Bahar", "Leyal-i Zahire" gibi şiirleri; Süleyman Nazif'in "Bir Hal-i Ateşin" isimli şiiri; Hüseyin Siret'in "Hüsne-i Esmer" şiirleri Maarif'te çıkmıştır. Bu ünlü kişiler haricinde, arka planda kalsalar da şiir ve eleştirileri ile yazı kadrosunu güçlendiren kişiler, şiir ve eleştiri yazılarıyla İsmail Safa, şiirleriyle Rıza Tefvik ve Menemenlizade Tahir, derginin edebiyat sorumlusu Mehmed Celal olmuştur.

Maarif'te Batı kültürüne açılmanın etkisiyle ayrıca Batı'nın ünlü edebi şahsiyetlerinin şiir, hikâye ve romanlarının tercüme edildiği ve bunların tefrika halinde yayımlandığı görülmektedir. Bu tercüme arasında en meşhurları arasında Mehmed Ata'nın B. Sen-Pierre'den tercüme ettiği "Pol ile Virjin", M. Seyfullah'ın Maupassant'tan "Bir Çiftçi Kızın Hikayesi" F. Coppee'den "Şefkat-i Pederane" gibi hikayeler sayılabilir.

Maarif'in temel sütunlarından biri de başta İsmail Safa ve Mehmed Celal'in hikaye ve roman tefrikaları ile şiir ve eleştiri yazılarıdır. Örnek olarak İsmail Safa'nın "Mülâhazat-ı Edebiye" başlıklı eleştirileri, Mehmed Celal'in "Sadme-i Şebab" isimli hikâye tefrikası, Muallim Naci'nin "İzhar-ı Aşk" adlı hikâyesiverilebilir⁴⁸.

Maarif'te diğer bir önemli yer işgal eden konu, resim ve fotoğraflar olmuştur. Bunlar arasında yerli ve yabancı ünlü insanlar, dünyanın çeşitli yerlerindeki sanat eserleri ile pek çok hayvan fotoğrafına yer verildiği görülmektedir.

Maarif'te dille ilgili çalışmaların çok fazla olmadığı söylenebilir. Bunlara örnek olarak Nabizade Nazım'ın "Lisanımızda Şive", Mehmed Sadık'ın "Terakki-i Lisan ve Terakki-i Fikir" isimli çalışmaları verilebilir. Daha önce belirttiğimiz gibi Osmanlıca'nın bazı dil problemleri kapsamında diğer dergilerle işbirliği yapıldığı ve birlikte çalışıldığı görülmektedir. Bununla birlikte kitap tanıtmaya ilişkin bölüm ve yazılarda ayrıntıya yer verilmediği görülmekte olup, kitabın özellikleri yerine, kitabın yazarı, fiyatı, basıldığı yer ve nasıl alınabileceği bilgileri verilmektedir.

⁴⁸Erbay, "Maarif Mecmuası-Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler", s.X; Kutel, "Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler", s.13.

Çocuklara ilişkin olarak sayıların son sayfasında “Fenni Eğlenceler” kısmında,yapılması güç olan çeşitli cambazlık örneklerine ilişkin resimler çizilmiştir.

1.2. ŞEKİL VE MUHTEVA

1.2.1. Şekil

Tanzimat sonrası edebiyatın ikinci nesli ile Servet-i Fünun edebiyatı arasında yer alan devir, Ara Nesil şeklinde tanımlanmaktadır. Bu dönem 1885-1986 yıllarını kapsamaktadır.Bu dönemde eser veren yazarlar, Tanzimat sonrası edebiyatın birinci neslinden Namık Kemal’in, ikinci nesilden ise Abdülhak Hamit ve Recaizade Mahmut Ekrem’in, edebiyatta yeniliği kabul ederek dil bakımından Muallim Naci’nin etkisi altında kalmışlardır. Bu açıdan bu Ara Nesil olarak adlandırılan dönem sanatçıları, genellikle “Ekrem” veya “Naci” etkisinde görülürler⁴⁹.

Maarif’in, mesul müdürü İsmail Safa olduktan sonra edebi yönü ağır basan bir dergi olduğu anlaşılmaktadır. Maarif’te dönemin meşhur isimleri Ahmed Mithat Efendi, Abdülhak Hamid, Sami Paşazade Sezai, Recaizade Mahmut Ekrem, Nabizade Nazım ve Muallim Naci’nin şiir ve nesirleri yayımlanmıştır. Ayrıca Serveti Fünûn şair ve yazarları olan Tevfik Fikret, Süleyman Nazif, Hüseyin Siret, Cenab Şahabettin gibi ünlü kişilerin de eserleri de yer almaktadır.Maarif’teki yazı ve şiirlerin büyük bölümünü, İsmail Safa ve Mehmed Cemal’in çalışmaları oluşturmuştur.

O dönemdeki yazarların, 1860’dan sonra açılan yeni eğitim ve öğretim kurumlarında yetiştikleri, Fransız edebiyatının daha yakından takip ettikleri ve eserleri Fransızcadan bizzat okudukları, Maarif’teki eserlerinde de ortak bir üslup ve dil birliği içinde olmasalar da ülkelerin coğrafya, tarih, ekonomi, örf ve adet, yaşam seviyeleri, yazarları ve edebiyatçıları hakkında zengin bilgiler verdikleri görülmektedir. Ancak yabancı eserlerin tercümesi faaliyetlerinde Maarif’in diğer dergilere oranla bir parça geride kaldığı söylenebilir.

Maarif’te yazan sanatçıları şiiri, estetik bir olgu olarak kabul ettikleri, şiiri şekil ve muhteva olarak güzelleştirmenin yollarını aradıkları söylenebilir. Bu sanatçılar, edebiyatı, yalnızca edebiyat olarak ele almış ve ondan başka alanlarda bir yarar beklememişlerdir. Şiir ve şair doğrudan düşünce konusu olmuştur ve önceki

⁴⁹ Necat Birinci, “Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı”, *Milli Eğitim Dergisi*, S.163, 2004, https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/163/birinci.htm, 27.4.2020.

dönemlere göre eleştirinin daha fazla geliştiği söylenebilir. Maarif de dönemin diğer mecmuaları gibi yaygın eğitim kurumları şeklinde hizmet vermiş, daha çok eski edebiyattan yana bir duruşları varsa da, yeni edebiyata kapılarını kapatmamıştır⁵⁰. Yeni ve eski edebiyat tartışmaları devam etmiş, özellikle şiir, vezin, kafiye ve üslup üzerine çeşitli yazılar yer almıştır.

Maarif, baskı düzeni ve ele aldığı konularla gazete vasfında mecmua formunda risaledir⁵¹.

1.2.2. Nazım Şekilleri

Ara Nesil döneminde vezin, kafiye, dil, üslûp, sanat anlayışları ve sanat akımları üzerinde üzerine çeşitli yazılar yazılmıştır. Yeni bir şiir dili ve şiir söylemi üretme yöntemleri aranmıştır. Mısra ya da beyite bağlı şiir cümlesi terk edilerek şiirin bütününde konu bütünlüğü oluşturmak düşüncesi ortaya atılmıştır. Yine bu dönemde Batılı nazım şekillerinden olan Sone, terza rima, Ottawa Rima, balad gibi şiir biçimleri üzerinde örnekler verilmiştir. Klâsik nazım şekillerinin üzerinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Serbest müstezat ve batıdan gelen sone kullanılmaya başlanmıştır.⁵²

Ara Nesil şiiri; duygu, hayal ve tarz olarak yeniye yakınlaşmakla birlikte eskiyi de içine almıştır. Maarif'te eski tarz şiirlerden çokça gazel, nazire ve naat türünde şiir yayımlanmıştır. Bununla birlikte eski edebiyatın nazım şekillerinden hiçbirine dahilolmayan serbest şiirler de yazılmıştır. Recaizade Mahmut Ekrem'in "nesr-i Muhayyel" olarak tanımladığı, daha sonra mensur şiir olarak adlandırılan şiir türü Ara Nesil edebiyatçıları arasında çok rağbet görmüş ve Maarif'te pek çok mensure yayımlanmıştır⁵³.

Yeni tarz nazım şekilleri kullanılarak yazılan şiirlerde genellikle şu şekilleri kullanılmıştır: Sarmal kafiyeli nazım şekli, çapraz kafiyeli nazım şekli, 8 mısralı betlerden oluşan şekil ve her bendi farklı mısralardan oluşan şekiller. Maarif'te Fuzuli'ye pek çok nazire yapılmıştır. Maarif'te yayınlanan şiirlerde daha çok düz kafiye'nin tercih edildiği, bunun nedeninin mesneviye olan benzerlikten

⁵⁰Necat Birinci, Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı, https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/163/birinci.htm

⁵¹ Kutel, "Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler", s.18.

⁵²Şahamettin Kuzucular, Tanzimat Ara Nesil Sanatçıları, <https://edebiyatvesanatakademisi.com/tanzimat-donem-edeb/tanzimat-ara-nesil-sanatcilari-1876-1896/934>, 27.4.2020.

⁵³ Kutel, "Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler", s.17.

kaynaklandığı ifade edilmiştir. Bunu çapraz kafiye ve sarmal kafiye takip etmiş, son olarak serbest şiir denemeleri yapılmıştır⁵⁴.

1.2.2.1. Vezin

Ara Nesil döneminde vezin üzerine de çeşitli yazılar yazılmıştır. Yeni bir şiir dili ve şiir cümlesi aranmıştır. Mısra ya da beyite bağlı şiir cümlesi terk edilmeye başlanmıştır. Birinci, bu dönemdeki kafiye kullanımını şu şekilde anlatmıştır: “*Şiir, şekil ile birlikte sıkı kafiye kayıtlarından kurtarıldı. Kafiyeler serbest şekilde şiire yerleştirildi. Kafiyelerin arası açıldı. Şiir içinde kafiyesiz mısralar yer aldı, kafiyesiz şiirler yazıldı. En önemlisi 1895 yılında başlayan kafiye kulak için midir, göz için midir? tartışmasından önce fiilî olarak kulak için kafiye denendi*”⁵⁵.

Bu dönemde vezin üzerindeki tartışmalar yeniden alevlenmiş ve hece veznini reddedenler olmuştur. Ancak Ali Ferruh gibi onu kullanmamanın cinayet olacağını söyleyenler de çıkmıştır⁵⁶.

Maarif’in başyazarı İsmail Safa, aruz vezninin pek çok yetenekli şairlerin şiir yazmasına engel olduğunu, bu konudaki kitapların geçerliliği kabul gördüğü sürece de Avrupalı şair gibi hiçbir şairimizin şiir yazamayacağını ifade eder⁵⁷. Derginin vezne ilişkin yaklaşımının arzu vezni yönünde olmadığı söylenebilir.

İsmail Safa, yeni şairlere vezin ve kafiye noktasında şu nasihatleri vermektedir: “*Yeni şairlerin gazneli mesnevi dairesinden çıkmak fikirlerini kafiye tabi kılmaktansa kafiye fikirlerine göre intihab ve tertip ile şiir söylemek de isabetlerini teslim de müstağni görürler, “dimağ”, mesag”, “bağ” ... kelimelerinin önüne “olmazsada” tabirini ilave suretiyle... bir güzel inşad buyururlar. “Sanat istemeyiz” tasfindan ibaret bulunmasında kaildir. Böyle kayiflerle müreddif gazel söylemek, acınacak emeklerdendir.*”

Yine İsmail Safa Maarif’teki köşelerden biri olan “Mülahazat-ı Ebediyye” başlıklı köşede yayımlanan yazısında, vezinli ve kafiyeli her sözün şiir olarak kabul edilmeyeceğini belirtir. “*Bu hususta Ekrem Beyefendi hazretlerinin bu hakikati izah*

⁵⁴Kutel, “Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler”, s.36.

⁵⁵ Necat Birinci, Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı, https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/163/birinci.htm

⁵⁶ Necat Birinci, Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı, https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/163/birinci.htm

⁵⁷ İsmail Sefa, Maarif, Mülahazat-ı Ebediyye, s.4 C.7. n.182, s.202-203; Kutel, “Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler”, s.70.

eyleyen pek çok sözleriyle tesadüf olunur. Mamefih bendeniz de kani ve kail olduğum bu müddeayı kendi anlaşımaya göre şerh edebilirim” şeklinde beyanda bulunur.

1.2.3. Mecmuanın Dil Ve Üslup Özellikleri

Maarif ve aynı dönemde yayımlanan diğer dergilerdeki edebi yazılar, Ara Nesil edebiyatının anlaşılması için önemli olmuştur. Zira bu yazılar edebiyat dünyasının sosyo-kültürel ve genel fikirlerini etkilemiştir. Bu dönemde dergilerin önemi artsa da Maarif’in, birçok gazeteden bozma dergiye göre daha düzenli olduğu ve daha iyi işlediği ifade edilmiştir⁵⁸.

Maarif’te de gazete, mecmua, ceride, risale, matbuat gibi kelimelerin birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Maarif üslup olarak, diğer dergilere göre daha sade bir üslupla güncel konuları ele almıştır⁵⁹.

Maarif’in başyazarı İsmail Safa, bir makalesinde şiirin basit bir dille yazılması gerektiğini belirtir. Bu makalede “Önemli olan elfaz değil, manadır”. Bununla birlikte mübalağa sanatının zevk sahibi hiçbir şair tarafından kabul görmeyeceğini ifade eder. Bir şairin kendine has üslubunun dört nişanesi vardır: “Kuvvet, şiddet, ihtişam, ulviyet”. Tüm bu açıklamalardan Maarif’in edebi konularda bile sade bir üsluptan yana olduğu söylenebilir.

⁵⁸Kutel, “Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler”, s.4.

⁵⁹Kutel, “Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler”, s.7.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. MECMUA’NIN TRANSKRİPTİ

Maârif gazetesi’nin 11-20 sayılarının transkripsiyonu;

Sayı XI: Hicri Şemsi 24 Teşrin-i evvel sene 1270 (Numara 11 – Birinci sene) Hicri Kameri 3 Rebi’ül evvel sene 1309

Umur-ı idare ve tahririye ye âid her husus için müdür mesulu Kasbar namına mürâcaat olunur.	Her hafta perşembe günleri neşr olunur	Siyâsiyatdan mâadâ her şeyden bahs eder. Derc olunmayan evrak îade olunmaz
	Nüshası 20 paradır	
Şerâiti iştirâ Bir seneliği Dersaâdet için idarehânedan alınmak üzere yirmi, vilâyat için posta ücretiyle beraber otuz kuruştur.		İdarehânesi Bab-1 âli caddesinde Kasbar matbaa ve kütüphane ve mücellidhânesidir.

Muhteviyat

Dikkat-Bir Tefekkür-Ankara Tarih-i Kadimine Bir Nazar- Bürkan-Ba Erbab-1 Ağacı-Tesnun-ı Diş (Çıkartmak)-Maden Kömürü- Kartal Kuşu- Ormanlardan Ahşap Nakli- Fotoğraf-Kuveve-i Tabi’yeden İstifade -Kırılmış Çini Parçalarını Yapıştırmak İçin Tutkal İ’mali- Bahçe Murafıklarına Bir Tebşir- Nikali Çelik İ’acler-Niker-Vereke-Meselei Hisabiye- Şeunat- Takvimi Daimi-Bir Haftalık Takvim – Yeni Kitaplar

Dikkat:

1-) İsti’dad-i nev’beni adem (dikkat) denilen meziyyet giranbaha ile müşa’şa ve müzeyyendir.Dikkatzihnimizde mevcut olan efkâr ve mülâhazat-ı mütenevviayı takdir etmek için yaratılmış bir muhibe-i ilahiyyedir.Bu kuvvet, bu kuvve-i rabbaniye nazar mütâlaâya aldığı efkâr ve tasavvuratın mezâyâ ve dikkatına âgâh olup bize bilmediğimizi öğretir ve bedaî’i tabiât içinde

harman olan ûrus nazında reftar-i hakikatın ziynet ve ihtişamını bir tarz dilferibanede gösterir.

2-) Bazı kere en âdi zan olunan bir şeyi en parlak bir uluvviyeti hâiz olduğunu görüyoruz.İmdi nakîsadan ûluviyet çıkarmak dikkatin cümle-i hasâisindedir.Dikkatin şu hasse-ı muhimmesini tecrübe etmedik adam hemen yok gibidir.

3-) Dikkat, yalnız âdilikten ûluviyet çıkarmağla mükellef değildir. İnsan müddet-i hayatında bin türlü müşkilâta, yüzlerce mesâibe hedef olmaktadır. Tecrübe ile sabitdirki müşkilât ve mesâibin def` ve tehvini tedâbir-i hasenenin ihdar ve ibzalına vâbestedir. Kaldı ki ehasin-i tedâbir vasıta-ı dikkatle tabiâti maslahatdan istihrac edilir. Bundan anlaşılıyor ki âvni bari yaver olduğu takdirde bezl nakdine-i dikkatle her türlü mekasid ve amala nâil olmak insan için gayrı mümkün zann edilmemelidir. Binâen âla haza evlad ve ahfadın her an ve zaman zihinlerini dikkate alıştırmak ve şu sayede istikballerini te'min etmek ebeveynin akdem vezâifidir.

4-) İnsanın hayvânat-ı sâireden fark ve temyizi nutk ve kelimadan ibarettir. Nutk ve kelamda intizam-ı elfaz ve teselsül ve irtibat-i efkar şartı aranılır. Bu şart ise ancak dikkatle husule geldiğinden dikkatin insanîyet ve hayvaniyet meyanında bir haddi fasıl hükmünde olduğuna şüphe yoktur.

5-) Neşr-i ûlum, ta'mim-i envar-i maârif bil-hassa dikkat-i mühîbesiyle vucud yafte olmuştur.

Çünkü ûlum ve fununun esası bir takım hakayıkın hey'et-i mecmuâsına müstenid bulunmağlabaraka-ı hakikatın sehâib mezlime-isathiyatdan cezb ve tecridi [s.162]. Ancak dikkatle temin olunabilir. Avrupa hükemâsı dikkatin insanîyete olan hizmet ve mehâsinini takdir ederek dikkat gibi bir çok kuvve-i maneviyenin islah ve i'lasından bahis bulunan (psikoloji)ilmini bil-cümle derece-i saniye mektepleri programlarına idhal eylemişlerdir. İlmi mezkûrun bize dahi tedrisi kaideden hali olamaz.

6-) Ta'lim ve terbiyesi bize muhavvel olantunhalan vatanın dikkatlerini celb ve davet etmek için anları daima nazar-ı dikaatleri câlib şeyler ile meşgul kılmak lâzımedendir. Şiir ve inşâtarîh ve ahlak ve mûsikî ile resme dâir muretteb-i asar-ı mu'teberenin kaffesi dikkati uyandırıcı şeylerdir. Şu hikmete mebnîdir ki

Avrupamekteblerinde şâkirdana funun-i mebhuseye müteallik asar-ı nefise gösterilip ezberlendirilmekte ve ezberlendirilen asarın mehâsin ve meâyibi muhâkeme edilmek hususide ayrıca vazife ve idman tarzında verilmektedir. Hasılı mekteblerimizde dikkati ikaza medar olan sanayi’i nefise yani şiir ve inşâ mûsukî, heykeltraşlık ve ressamlık gibi şû’bati muhimme-i funune fevkel-adet ehemmiyet ve ciddiyet verilmelidir.

7-) Esna-yı tedrisde gösterilen kavâid-i fenniye harice tatbikle beraber arasıra tarih ve ahlaka dair zarifane mülâtefeler ile helavetlendirmek lazımdır. Çünkü dikkat pek ahank ve yeknesek olarak söylenen şeylerin düşmanıdır.

8-) Dikkatin metânet ve selâmeti zihnin huzur ve istirahat mütevâkif bulunmasına mebnî âsir-ül fehm olan mesâil-i fenniye’nin zabtını ve kaleme alınacak mevad-ı muhimmenin tefekkür ve tahririni gece veyahut sabah etmek îcab eder. Zirâbu iki zamanda ortalığı bir sükûnet istila ederek zihinde matlub olan derece-i istirahat tahassul eder. Teessüf olunurki bir çok gençlerimiz rekabet dâyesine ve şöretperestlik sevdasına düşerek dikkatsizce eser neşr edip tezyi’i evkat etmektedirler.

9-) Dikkatden layıkıyla istifâde edilmek için anı dâima intibah üzere bulundurmak iktizâ eder. Bunların bir meşguliyetten sonra zihni bir çarpık saat kadar istirahatta bırakmaktaki hikmet bundan tevellüd ediyor. Hele dikkat afavani şebâbetde kesb-i metânet etmedeki cihetle mekâtib-i şâkirdanenin her saat başında metânet etmediği cihetle mekâtib-i şâkirdanın her saat başında teneffüse çıkarılmaları derece-i vucubdedir.

10-) Bir anda iki şey ile meşgul olmak arzusunu da dikkatin fevâidine münâfidir. Binâen aleyh mekteblerde zihnin huzur ve sükûtunu selb eden şâkirdanın görültüsünü men, ders takrir edilirken şâkirdanı başka bir şey ile işgal etmeyerek nazar-ı dikkatlerini yalnız dersin takririne celb ve cem’eylemek bigayet matlub ve mültezimdir.

Hülâsa-ı kalam her türlü ef’âl ve hareketimizi dikkatle îfâ etmek cümlemize ait bir emri vacib’ül- icrâdır.

A. N.

Bir tefekkür

Bir sabah kalbim bir takım tefekkürat ile mâlâmal olduğu halde odanın bir tarafında oturmuştum. Karşımda gayet açık sarı boyalı; sarı telli bir kafes derununda yine örnekte fakat fevkalâde latif; müstağırık nur bir kanarya kuşu bulunuyordu. Benim uzun uzadıya devam eden tefekküratımı haylice dikkatle müşâhede eylemiş olmalı ki tasavvuratımı îzah; yahud tefekküratıma bazı mülâhazat zam itmek için bağıteten dehn-i keşayı terennüm oldu. Mafi zamirini işâr için bir vakit bir şevk ile öttükten sonra benim karşısında mutehayarane yakıp tuttuğumu görerek, kelamini hakkıyla ifade edemediği zanna zahip olduda tekrar duhani mu'cizatını açarak hüzn ile karışık bir sedayı muhrikle neğmanını içe temdid etti. Fakat kalbimin terennümatında müstetir olan meani'i hafiyeye anlaşılsın. Bir zaman kemal-i zevk ile istima' ettim ve medhuş oldum. O turabi dilgüşa kalbimi iğlal-i elimden âzâde ve envar-i meseretle tenvir etti. Bir müddet daha semaimi onun o tatlı terennümüne vakıf ettim. O müsirane öttükçebende müteessirane dinliyordum. Dinleye dinleye kalbimde gayet lezzetli bir şevk ve tarb husule geliyor, husule gelmeklede iktifa etmeyüp gittikçe tezayüd eyliyor, tezayüd ede ede öyle bir halet-i vecde varıyorduki kendimi zabt edebilmek mutaassır idi. O mutaassırlığın akibeti elden ihtiyari giderek vücudum harekete, lisanım vadi-i üzlette gezinmeğe başlamıştı. Biraz sonra derunumu âli bir tefekkür ihate etti. O güzel nağmelerin çıktığı o küçük ağzı , terennümü mührei musiki insanı bile hayret de bırakan o ufacak dili nağmesiyle [s.163]mütenâsib bulmadığı için hayrette kaldı. Nasıl kalmasın ki? Hiçbir kuş onun tarenesindeki letâfeti his ettiremiyor.Tabiat-i insaniyeye o mûsikî şinası tabiatın terennümünden ne kadar hoşlanırsa cismen kendisinden pek büyük olan bir takım tuyurun senden de o kadar müteneffir oluyor. Kuşlar şöyle dursun , cemi' mahlûkat üzerine bir şeref ve imtiyaz kazanmış ve meharet-i kamilesi sayesinde türlü türlü çalgılar, şarkılar vücuda getirmiş olan insan bile o nağmeyi taklitten aciz kalıyor. Düşünemeyeyim mi ? Bit-tab' düşündükçe düşüneceğim geliyor. Nihayet bu tefekküre bu hayret kudret-i ilahiyesinin bir cüz-i aklında bu gibi bir cismi sagirde izhar ve irâe buyuran sâni'i bi zeval hazretlerini takdis ile neticezir olur.

Fehmi

Mevadd-ı tarihiyye

Ankara tarihi kadimine bir nazar

Akdemmedenî âlemden olan Ankara şehri tarihin verdiği mâlûmata nazaran Galvalar tarafından bina edilmiş ve evvela(Aniser) ve ba'dehu (Ankura) tesmiye edilmiştirki şimdiki Ankara namı bundan muharreftir.

Birkaç akvama payitaht olan bu şehir Romalılar zamanında pek ziyâde kesb-i terakkî ve ma'muriyetle dünyanın medâyin meşhuresi sırasına geçmiş ve hatta meşhur (Okuset)in vasiyetnâmesini sebt ve hak ettirdiği on sekiz şehirden biriside Ankara olmuştur. [*]

Ankara dahi birkaç defalar dûçar-ı tahavvül olduktan sonra devleti ebed müddeti Osmaniyenin desti adalet ve ma'muriyete geçmiş ve ol vakitten beri şimdiki ma'muriyet ve cesâmeti iktisab eylemiştir. Bakiye-i âsarı cüz'iyesi manzurdide-i intibah olan takriben bir saat devresindeki bir süreden anlaşıldığı ve ötede bürüde ser negün olmuş mermer sütunların ve kadim heykeltraşlık sanatının birer numune-i bedi'i denilecek kadar maharetkarena traş edilmiş sing barelerin vücudundanda istidlal eylediği vech ile oralarda pek çok mahallerin bir vakitler ma'mur ve abadan olduğu azade-i beyandır. Lakin bunlar dahili daire-i sur olup bunun haricinde şimdiye kadar bir şey mutasavvur değilken bu kere şimundüfer istasyonuna tahsis edilen ve şehrin ciheti garbiyesinde ve bir çarık bu'd mesafede vakiolan mahalde bir müddetten beri icrâ edilen hafriyatta zuhur eden âsar ve enkaz bu şehir şehrin ma'muriyeti kadimesine yeni bir ma'lumat ve fikir ilave etmiştir.

Ez-cümle istasyonun esası vaz' edilen mahalde bir takım kargir harabelere ve ebniye-i bakiyelerine tasaduf edilmiştir ki bunca asırlardan beri mestur ziri turab olan bu enkaz-ımetânet evliyesini asla gaib etmemiştir. Bu harabelerin duvarlarındaki metânetve sûreti i'mal ve inşasındaki sanat ve maharet hayret res ûkul olmakta ve bunların arasında henüz halelpezir olmamış su yolları ve şaraphane gibi ufak mahzenlerde zuhur etmektedir. Su yollarında zuhur eden toprak borular metânet ve maharetce şimdiki borulardan başka türlü olduğu gibi kat'ice dahi tahalluf etmektedir. Malum olduğu üzere şimdi isti'mal edilen borular bir kadem tulûnu tecavüz ettiği halde bu borular iki buçuk kadem tulûnda ve fevkalâde metin ve pişkin bir surettedir. İnkâz arasında zuhur eden tuğlalar sağlam bulunmuştur.

Burası toprak yığınınından müteşekkil bir tepecik olmasına ve her tarafta bu gibi âsar ve enkaz müşâhede edilmekte bulunmasına nazaran bu harabenin pek eski zamanın bakiye-i asar-ı ma'muresi olacağı ekvayı melhuzattandır.

Ve'l-hasıl me'muriyet kadime-i memlekete birer birhan-ı mücessem olarak şehrin her tarafında meşhud dide-i ibret olan bunca âsar ve enkaz bir vakitlerde (Mamuriye) tesmiye verilen bu belde-i cesimenin ne gibi tebdilane dûçar olduğunu ta'yin ve ispat etmekte ise de böyle bir carın saat ve daha ziyâde mesafeye kadar meyl vesâet ve cesameti hiç kimsenin hatırından bile geçmemekte iken bu def'a zuhur eden âsar bu şehir şehirin gıpta bahşayı emsar denilecek kadar hakikaten ma'mur ve abadan olduğunu meydan-ı vuzuha çıkarmıştır.

Saye-i saâdet sermaye-i cenab-ı pâdişahide günden güne kesb-i umran ve abadani eden Ankara şehri yeminü'l-kerim kariben ma'muriyet-i kadime ve cesameti asliyesini iktisap edeceği ve üçyüz [s.164]

sekiz senesi evvelinden rehin-ihitam olacak olan şimendüferin terekkiyat maddiye-i tesri' edeceği şüphesizdir.

Asr-ı güzün kemalat-ı hasr hazret-i hilafet-penahi gıpta-ı bahş-ı i'sar ve edvar olup cülus-i hümâyün menus şevket-penahiden beri saha-ı muvaffakiyet isal buyurulan la yaüddu vela yehsa müesser ûluviyet ve ma'muriyet arasında feyyaz-ı kudretin bahş ettiği âsar-ı feyz ve ispat sebebiyle cihanın anbarı olmak isti'tadına malik olan Anadolu vilâyeti şâhânenin orta kolunda bulunmak hasebiyle Ankara şimendüferi bir mevki'i mu'atana ihraz edeceği tabi' ve her gün birer sûretle nail ola geldiğimiz eltaf ve i'taf cenab-ı pâdişahinin güzidelerinden âdd edileceği emri celiyedir.

Yezdan bî zeval mülki vasi' şehinşahilerini gülzar-ı saâdet ve hadika-ı ma'muriyet haline getiren padişah-ı umran perver ve şahinşahinâyet kesret ve velî nîmet âzam efendimiz hazretleri dünyalar durdukça erike-i saltanat ve hilafette ber karar ve sâye-i tuba ve vâye-i zıllullahilerini mefaret-i enamda payıdar ve daha bu gibi nice nice muvaffakiyet-i maddiye ve maneviyeye mazheriyetle bir kat daha kamkar buyursun; duasını bu vesile ile dahi tezkar ve tezyin natika-ı ubûdiyet şîâr eyleriz.

Burkân

Burkanlar sathı arzı merkez arzdaki mevadd-ı seyale ile iştirak ettiren bir cihazdır. Bunlardan çıkan gaz, duman, lavlar (ki ahcar-ı muzabeden ibarettir) ise mevadd seyale-i merkiyeziyenin vücudunu ispat eder.

Burkanların şekli mutelif isede ekseri mahrutidir. Bu mahrutun zirvesine yani havaya doğru küşade olan kısmına “yanar dağ ağzı”(cratere) tabir olunur.

Bir burkanın indifa’ a başlayacağı vakitten hayli evvel yerden bir takım inilti, gürültü işitilir. Sonradan bir sürat-i fevkalâde ile buhar-ı maiyenin ramad ve ahcar burkanlarıyla beraber tabakat-ı havaya doğru yükseldiği görülüyor. Bu yükselme bazen on bin metreyi tecavüz eder. Bunu akibinde lavlar huruc ederek keşri arz üzerinde tabaka hali kesb eder. Bu lavlar pek ziyâde hararete malik olduklarından bazen asırca bir zamanın geçmesiyle teberrud edemezler. Bunların ceryanca surâtları muhtelifdir. Bazen “Sandeviç” adalarında Seylan eden lavlarki saniyei vahidede üç metre kadar kat’ eder. “vezüvde” olduğu gibi iki metreyi geçmez. Bu ceryanlar cesamet-i burkan, şiddet kuran mururi zaman nispetinde birçok yerleri istiâb ediyor.

Lav afetlerinin büyüğü 1856 sene-i miladiyesinde “Munalva” nam burkandan suûd eden lavdır ki 100 kilometre kadar bir mesafeyi kaplamış ve 100 metre kadarda kalınlık peyda etmiştir.

“Vezuv” 1794 de indifaânı 33 milyon metreküpten ziyâde olduğu gibi “Burun” ceziresindeki lav afetlerinin hacmi vesetiyesi 78 milyon metreküpten ziyâdedir. 1188 de “Karakanu” nun indifa’ burkaniyesi iki gün zarfında 18 bin metre küpe varmıştır. Hatta şiddeti indifaandan denizin dalgaları 25 metre irtifaında olduğu halde “Cava ve Semair” adalarının üç kilometre kadar içerisine ilerleyüp birçok nüfusun telefine sebep olmuştur.

İşte indifa burkanı bu kadar şiddetli olduğu halde her zaman bir siyak üzere faaliyette bulunmaz. Mesela “Vezüv”ün indifaı 7’ da his olunur. Derecede azaldığı halde ahiren fevkal adet bir indifa kesb ederek civarında bulunan “Yumbi” ve “Herkulanum” memleketlerini mevaddi burkaniye altına gümüşür.Şuhre-i tabiunundan “Yelin” nam zat âlaimindifaiyeyi re’yül âyn görmeğe gelmiş, fakat tetebuatı uğruna kurban gitmiştir.

“Vezüv”ün nöbet indifaı üç dört senedir. Halbuki “Hekla” burkanın indifa’ nöbeti yetmiş seksen seneden ibarettir. “Astrembolu” nun nöbet indifaı on on beş

dakikadan ibaret olmak üzere ikibin seneden beri davam etmektedir. Fakat indifaı gayet hafiftir.

A. Refik

Baobab ağacı;

Afrika kıtasında vadi-İ kebirden aşağıda cesim bir orman

Bir zamandan beri dünya üzerinde mevcut olan eşcarın

[*] Sandeviç cezâirindedir.

[**] Bu kadar lav seylesinin bir sahraya Seylan ve terâkim etmesi farz edilse bizim Marmara denizinin takriben altı misli cesametinde ismi müsmasına bir bahr haczi rücuda gelir.

[***]Bazı müelliflerin kolayca kırk bine karib nüfus telef olmuşdur [s.165]en cesimi “**Baobab**” add olunmakta idiysede (Kaliforniya)da ki “Guava” ağacı bunu cesametçe maa dûnunda bırakmıştır.

Mâhaza (Baobab) ağacının Afrika-yı vesatede sakin bulunan siyahilere olan hidemat ve menafiyle nebâtata neşr eylediği hassa-ı nazar dikkatimizi isticlab eylemekdedir.

Bu ağaç ekserya (Yeşil burun) ve ba husus (Bargani) ile (Rufisk) meyanlarında ve (Zual) taraflarında kumsal tepelerin üzerinde neşvu nema bulup semeratı ticaretce iyice birkar husule getirir.

“Senagal”dan “Pesagus”a kadar olan mahellerde ve “Sirilaen” civarında dahi bulunmaktadır.

Baob ağacı

Afrika'dan getirilen meyvelerinin cesâmet ve eşkaline nazaran pek çok enva'ı bulunduğu me'muldur. Afrika-ı cenubi taraflarında nerelerde neş u nema bulunduğu henüz malum değildir.

On altıncı asr-ı miladide "Morao"da (Kaylud) tarafından keşf olunarak "Perusper Alper" nam mütefennin tarafından derç-i sahife-i rivâyet olunan meyveler "Sene gambiya"daki "Baobların" cinsinden olduğu anlaşılıyor. Gerek (Madağaskar) da ve gerek (Felemenk-i cedid) kıtasında hasul-ı yafta olan "Baobab" ağaçları Afrika cihetlerinde bulunurlara bazı mertebe muşabih bulunuyorlar. Sudan-ı şarkiyedeki Baobab tabiri ahirle "Laomark" ın cesâmeti "Sanagambiya"dekilere musâvîdir.

Ekserya ba husus (Rosiro)da bulunanların kaidelerinin daire-i muhatiyesi indel mukayyes 18'den 21 veya 22 metreye kadar vasıl olmaktadır.

Bu derece-i cesâmete vasıl olur olmaz ekseryenin içirisi her şahsa 50 veya 40 cm mesafelik mahal kalmak üzere 240 kişiden ziyâde kesanı isti'âb eder. Zenciler bu cesim ağaçdan bil-istifâde ani mesken ittihaz ederler.

Gerçi (Sanagambiya)dakilerin kaidesinin kalınlığı 23 den 28 metreye kadar cesâmette bir daire teşkil eder ise de muvafık sûrette irtifa'ı haiz olamaz.

Bu kavaid-i cesîme calib nazar-ı hayret olan şahlarıyla müzeyyen olup tahtında bulunan dallar 25 den 30 metreye kadar irtifa'da ve 60 dan 80 metreye karib müdevvirü'l şekil bir nısf kere hasıl etmekle yapraklarla istitarı esnasında mesafat-i bâideden güzel ve cesim bir seyri şems müşâhede olunur.

Keşrı gayet mucella ve mustevî ve üzeri kırmızı , tunç renginde olup cüz'i zedelendiği halde tahtındaki keşır nebatiden gayetle kısretli bir mayi'fevran ederki hizmeti evrakın hizmetine musavi bulunması sebebiyle "Meksika" da cesim kaktelere muşabih bulunmaktadır.

Kıt'a-ı mezkûrenin heraret ve yebuset fevkelâdesi bizim iklimimizde ki bürûdet şetveye kadar bu ağaçlarda tesir hâsıl eyledikten yaprakları dökülür. Ve mevsimi matarda yani kanun-i sâni'den hazirana kadar kisve-i hazırasını iltibas eyler.

Büyük olan yaprakları beyaz çiçekleri havi olup bunlardan gayet büyük meyveler gelir. "Sanagamiba"da zenciler "Gavvi" tesmiye ettikleri bu meyvenin tuzunu baharat makamında isti'mal eylerler.

Mayhoşça bir nev'i çeşniyi haiz bulunmağla bununla suda koskoslarını ıslaturlar; yapraklarıyla kabuğunda leziz bir mayi' bulunması cihetle gayet kıymetdardır.

Zenciler, yağmur yağdığı esnada açılan yapraklarını

[1] Afrika cihetlerinde mevsim-i mefkud olmağla (mevsim-i matar) ta'bir olundu [s.166]

Kemal-i dikkat ve ihtimam ile kurutup ihtiyacı mis eylediği halde isti'mal olunmak bürûdettenmuhâfaza için bir mahalde hıfz ederler. Mezkûr tuza "lalu" tesmiye olunup bu tuz dahi yeşilimsi güzel bir renktedir.

(Adanson) bu tuzun Senegal'da bulunan Avrupalıların kesretle mübtela oldukları ishal ve sair hastalıklardan vikayesi hususunda fevâide hasenesi müşâhade eylemiştir.

Mutercimi: Bab-ı Âli tercüme kalemi hulefâsından İbrahim ethem

HIFZUS-SIHHA

Tesennün – Diş çıkarmak

Hıfz-ı sıhhati etfal nükte-i nazar ile gayet mühim olan bu bahs makalatiâcizânemin dördüncüsünü teşkil ediyor. Tesennün bahsi mühiminden bu gün vereceğim mâlûmattan sonra sen şebababete aid tetebbuât âcizânemi inzar karine ârza âvn-i hakla gelecek haftadan itibaren başlamak ümidindeyim.

Esnanın hayat üzerinde ne kadar mühim te'sir icrâ etmekte olduklarını muâllim muhterem Besim Ömer Beyefendidişlerin hıfzı sıhhati unvanlı eser ber güzidelerinde meydana koymuş olduklarından andan bahsi lüzümsüz görürüm.

Biz bu makalemizde dişlerin aksamıyla silsile-i zuhuru ve anların esna-yı hurucunda zuhura gelen âvariza bir tabib gelmeden evvel edilecek tedâbir-i evveliden bahs edeceğiz.

Dişler alel-umûm esnani katiâ (ön dişler) enyab (köpek dişleri) edras (azı dişleri)namlarıyla üç kısma taksim olunurlar. Esnani katiâ alt ve üst çenelerin ön tarafında mevdu' olup lokma-yı taâmiyeyi kesmek, enyab esnani katiânın sağ ve sol

taraflarında bulunup koparmak edras-i enyabın iki cihetinde mevdu' olup öğütmekle memurdurlar.

Tesennun hemen ekseriyetle etfalın altıncı ve yedinci aylarında bede-e' eyler. Tesennun iki zamanda vuku' bulur. Biri altıncı ve yedinci aydan bed'e ederek yirmi üç ve yirmi dört ayda hitam bulan ve etfalın yedi yaşlarına vusullerinde kendi terk eden yirmi âded esnani lebineyi veyahut muvekkitedirki tesennunun işbu zamanına tesennun-i evvel; diğeri yedi yaşında bed'e edip yirmi bazen yirmi dört yaşlarında hitam bulan otuz iki âdedi esnan sabitedirki tesennunun bu zamanında tesennun-i sâni tabir olunur.

Esnanın silsile-i zuhuru cedvel-i âtide gösterilmiştir.

Tesennun-i evvel –Esnan-ı lebniye

6:8 Aylar esnasında çenenin iki âded esnan kıt'ası

8:10 aylar esnasında üst çenenin dört aded esnankıt'ası

10:12 aylar esnasında alt çenenin diğeri iki aded esnani kıt'asıyla dört aded edrassagire

12:17 aylar esnasında alt ve üst çenenin dört aded enyabı.

17:23 aylar esnasında dört aded edras-ı kebire.

Tesennun-i sani-Esnan-ı sabite

6:7 yaş zarfında edras-ı kebire-i evveliye.

7:9 yaş zarfında kevati'i cünbiye ve mutevessite

9:10 yaş zarfında edras-ı sagire-i evveliye ve edras-ı sagireti sâniye.

11:12 yaş zarfında enyab

12:13 yaş zarfında edras-ı kebire-i sâniye.

18:23 yaş zarfında edras-ı kebire-i saniye.

Edras-ı lebnîyenin mebd-i etfalın kuvveti lâzime ve te'sirat-ı hariceye mukavemet muktediyeyi almadığı bir zamana tesaduf eylemesinden naşi baîs-i muhateredir. Bu zamanda çocuklara edilecek nakiz her zamaninkiden ziyâde olmak iktizâ eder.

Zaman-ı tesennunda görülecek avarızın başlıcaları mahalli indifa' olan fem tıfildir. Çocuğun ağzına bakılsa diş etleri kırmızı ve şişkin olduğu görülür. Çocuk eline verilen sert bir şeyi ovalleri ağzına götürüp diş etleri üzerine sürebilirse bilahire oralarda vec' husule gelmesine mebnî validesinin memesini bile almakta suûbet çeker.

Çocuğun diş etlerine sürmesi için fildişinden veyahut diğer sulb bir maddeden yapılmış şeyleri eline vermek esnanı tasîb edeceği münâsebetle iyi değildir. Bu zamanda diş [s.167]etlerini yumuşatmak ve bu sûretle tesnunu teshil etmek lazımdır. Bunun için validesi sık sık çocuğun ağzını soda ile ıslatmalı ve diş etlerine gilisirin, badem yağı, tereyağı gibi yumuşayıcı şeyler sürmelidir. Zuhura gelen o acıyı tenkis için yumurta sarısı, zafran ve beyaz haşhaş şuruplarından bir mahlut yapıp bu mahlutdan pamuk veyahut dülbend parçasıyla çocuğun diş etlerine sürmelidir.

Çocuğun ayaklarını sıcak suya koymak ve bacaklarında hardal kâğıtları gezdirmek ve eğer kabz olmuş ise ebe gümece yahut keten tohumu suyuyla bir tenkiye yapmak tesennuni teshil ve şiddet-i elamı teskin edecek vasaittedir. Esnai tesennunda zuhur eden ishalın tesennuna faidesi olmak itikadı boştur. İshal oldukça mühim bir hastalık olmasına ve ekseriya esnai tesennunda çocuğa âriz olan öksürükte tedavi hakiki bi ihtiyaç göstermesine mebnî her iki haldede surâtle bir tabibe müracaât elzemdir.

Esnai tesennunda zuhur eden arizatın en müthiş ihtilaç (çarpınma)dır. Bu halde gözüktüğü anda hemen bir doktora müracaâtle doktor gelinceye kadar çocuğun elbisesini kamilen soyup serbest bir halde bırakmalı ve nöbet esnasında tedarik edilecek ılık su içerisine çocuğu boynuna kadar sokup ber çarık tutmalı ve yine nöbet esnasında çocuğa azar azar lokman ruhu koklatmalı ve hemen bir tenkiye yapılmalıdır.

Tesennun hakikaten çocuklar için bir buhran olmasına mebnî verilen ma'lumat-i muhtasar ile muhâfaza-ı sıhhat kabil olmaz. Esnai tesennunda çocuğu hemen her gün bir doktorun görmesini tavsiyeye cesaret eylerim.

Doktor: Ş. Kamil

SANAÂT

Maden kömürü

İnkilâbat-ı arziye ile bazı romanlar altüst olduktan ve üzerinden yüzlerce seneler murur ettikden sonra zîr-i zeminde bulunan mezkûr ağaçların tahaccür etmesiyle maden kömürünün meydana geldiği keşf olunmuştur.

Mâdeniyat taharrî etmekte bulunan Belçikalılar rast geldikleri mahalleri hafr ederek kemal-i inhimak ile çalışır ve ekseriya bu arzularına muvafık olurlaridi.

Bu sayede maden kömürünün keşfine muvafık olarak bi't-tecrûbe on birinci asrın nihayetlerinde maden kömürü artık odun yerine kullanılmaya başlanmıştır.

Maden kömürü hemen (0,75:0,95) raddesinde halis kömür olup bakiyesi ziftli,katranlı maddelerdir.

Maden kömürü ziyâde ce hararete arz olunacak olur ise sokaklarda yanan hava gazı istihsal olunur. Bu hava gazı istihsal olunduğu anda bâlâda beyan olunan katran,amonyak dahil meydana gelir.Hava gazı çıkarıldıktan sonra maden kömüründen kalan maddeyede (kok)tabir edilir.

Maden-i mezkûr bazı arazi-i muhtelifeden çıkarılmaktadır. Anzen de beş yüz metre derinlikte ve Amerikada bulunan Santika sahilinde 4000 metre irtifa'ında kömür bulunmaktadır.

İngiltere, Saksonya, İskoçyada bulunan maden ocaklarındaki kömürler adi bir orman şeklini almış ve bazı dik ve bazı eğri olduğu halde "Perel" isimindeki ota müşabih bulunduğu görülmekte bulunmuştur.

Fransa'da bulunan kömür madenlerinin en meşhuru olan "Anzen" madenidirki mezkûr madende 4400 amale çalışmakta ve senevi 3.5 milyon kantar-ı cedid kömür çıkarmaktadır.

Fransadaki tekml kömür madenlerinden senede 12.000.000 kantar kömür ihraç olunmaktadır. İngiltere’de sair memâlikten ziyâde kömür madeni bulunduğundan senede 81.000.000 kantar kömür çıkarılır.

Mekteb-i edep muntaha sınıf talebesinden Ali sa

Tarih-i tabi’i

Kartal

[s.168]

Kartal yırtıcı kuşların en büyüğü, en kuvvetlisi ve en muhibidir. Ayakta durduğu vakit bir metreden ziyâde yüksekliği vardır. Gayet büyük olan kanatları üç metrelik bir mesafeyi setr eder. Başu enli ve yassu, keskin olan gagası eğri ve büyük, bakışı keskin ve heybetli, uçuşu kuvvetli, boynu kısa fevkalâde kuvvetlidir. Bıçakları parmaklarına kadar tüyleri olup pençelerine çengel gibi eğri ve sivri ve büyük tırnakları vardır ki bunlar kartal kuşunun bu nev’i silahı makamındadır. Vücudunun üzerindeki tüyler koyu kestane renginde olup kanatları ve kuyruğu adi kestane rengindedir. Bu cins kartal kuşuna sarı kartal tabir olunur. Kartal kuşu havada görülmez derecede fevkalâde bir süratla uçar. Bu kuş bu sürat-i fevkalâde de birinci ve gadar bir hayvandır ki şekarının üzerine şiddetle atlayarak sivri tırnaklı olan pençeleriyle anı yakalayıp mahv ve telef üzere uzak mahallere götürür. Kartal bu vecihle tavşanları, kuzuları, kazları, ördekleri, oğlakları ve köpekleri kaptığı gibi bazı kartal kuşlarının çocuklarını bile alıp götürdüğü işitilmiştir ve muhip, haydut, en hali mahaller ve dağlar ve tekaribi gayr-i kabıl kayalar ikamet edip oralara girift dallardan mürekkebe bu nev’i büyük ve düz yuva yapar ki bu yuvada dişi kartal iki yahut üç yumurta yumurtlayarak üzerine kuluçkaya oturur. Yavruları yumurtadan çıktığı vakit babaları anaları şigar aramak için uzak mahallere gidip bulduklarını yavrularına getirirler. Bu muhrib ve muzur kuşlar ikamet ettikleri memleketleri hayli zarar ve ziyana dûçar ederler. Bu sebepten dolayı ortadan vücudlarını kaldırmak üzere üzerlerine gitmek gayet güç ve gayet tehlikelidir. Zira pençeleri ve dehşetli gagalarıyla cesurana bir süratte mukabelede bulunurlar.

(Kartal Yuvası)

Kartal biraz daha büyük ve fevkaledede vahşi kara Konculus tabir olunur bir nev'i kartal olup başının üzereinde yelpaze biçimi açılmış tüylerden bir nev'i tepesi vardır. Bu kuş Amerikada bulunur.

Bunlardan mâadâ daha birkaç cins kartal kuşu olup cümlesi yalnız gündüzleri avlarıyla meşgul olurlar. [s.169]

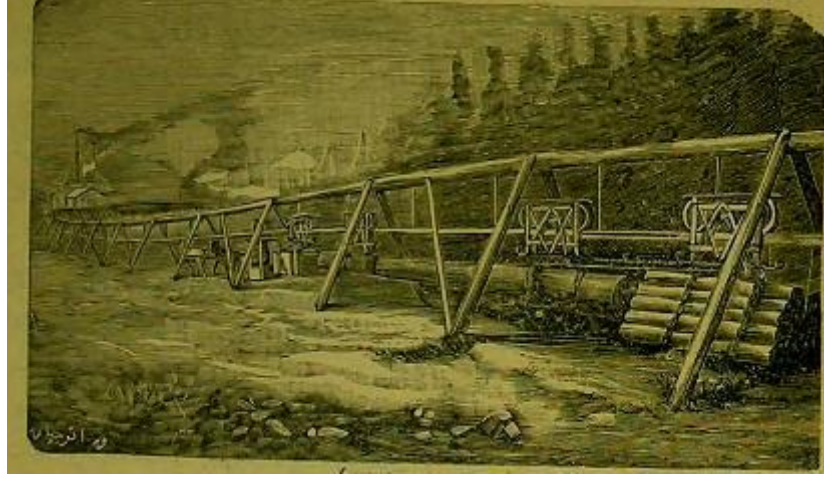
Ali Nazima

Ormanlardan ahşap nakliyahut

Tek raylı şimendüfer

Ormanlarda kat' edilen ağaçların uzun mesafelere nakli husunda ekseriyetle müşkilâta tesadüf edilir. Bu müşkilât yalnız buna munhasır olmayıp ocaklardan çıkarılan madenin nakliyatındada baş gösterir. Müşkilât-i vakı'âyı bertaraf etmiş olmak üzere Mosyo Valley isminde Amerikalı bir zat basit, nafi' bir usule mürâcaat etmişdir ki bu da tek raylı bir şimendüferden ibarettir.

Bu şimendüfer sayesinde gayet yük serenler ağaçlar nakil olunabildiği gibi eşya-i sâirede nakl olunabilir.

(Ormanlarda Ahşab Nakli)

Uzun sirenlerin naklinde suûbane dûçar olmamak için aksam-i munhaniye nısfı katrelerinin büyük olmasını müktediyat-ı umurdendir. İşinde bir takım madeni fuller kullanılmıştır ki bunların uçları kırış ile rayda açılan deliklerden geçirilir. Ve birincisinin üstünden ikincisinde altından cıvatalarla rapt ve nispet edilir.

Arabalar

Şu asma yol üzerinde harekete mahsus olup araba tesmiye ettiğim şey her biri iki tekerleki havi iki çerçeve (çarçeve) nin u şeklindeki demirlerle irtibat peyda etmesinden hasıl olan dört tekerlekli bir vasıte-ı muteharrikedir. Mezkûr çerçevelerden her birinin kısmi fevkayetine nakliyat-i metlubeyi teshile hadim olan demiryolu esasen şu parçalardan mürekebirdir.

1-Kiriş 2-Mesnedler 3-Madeni ray 4-Arabalar.

Kiriş:Ormandakat'edilen ağaçların kavaîdi mahsusesi mûcibince birbirleriyle rabt olunmasından teşekkül ederki hizmet-i esasiyesi ra'yın asılı durmasını te'minden ibarettir.

Mesnedler: Kirişi istinyan bir irtifa'da tutmak içindir. Bunların yukarıki uçları kirişe rabt olunmuş, aşağı ki uçları da katarlara müsaîd bir yol kalacaksûretde birbirinden mutabaîd olmak üzere zemine gömülmüştür.

Ma'deni ray: Her nev'i şimendüferlere olduğu gibi tekerleklerin membr yeganesidir; madenden ma'muldur. Şekilde görüldüğü vech ile kirişin tarafına ta'lik olunmuştur. Şu ta'lik uçları tekerleklerini hem ileriden, hem geriden mütecâviz

olmak ve dışarıya doğru kayurulmuş bulunmak üzere bir demir çubuk konulmuşdurki rayı asili tutan madeni kollara esnayı seyr ve hareketde, bunların aralarından geçeceklerinden yan taraflara doğru vuku' bulacak salantılarının taç etmesi muhtemel olan devirlemelere bu sayede bir seddi mumaniyat çekilmiş olur.

Bundan başka meyilli mahellerde surâtın ta'dili zımnında arabalara tedyik tertibatıda ilave edilmiştir.

Tertibat-i mezkûre ahşabdan ma'mul bir taban ile bunu

[s.170]

Tahrike mahsus bir kolu manuleden mürekkeptir. Taban rayın altına ve iki çerçeve arasına vaz' olunmuş ve rayı kirişe merbut tutan kolların mücehhez oldukları civataların geçmesi için suret-i münâsebe de uyulmuştur.

Manullerin uçlarından geçirilen ip veya zincir yüklerin üzerlerinden dolaştırarak kondükterin eline verilir. Bu da hin-i hacet'te bu ip veya zinciri çekerek bu halde manulleler tabanları rayın altına tedyik ederek surat ta'dil olunur.

Çerçeveler bir takım çengeller halkalarla mücehhezdirler ki bunlar ihmal ve iskanın arabalara ve arabaların yekdiğerine bağlanmasına yararlar.

Şekilde görüleceği üzere bu nev şimendiferin muharriki bargirdir. Katarı terkib eden sıklete göre bargir adedi tahlif eder. Bargirleri idare edenin oturmasına mahsus olmak üzere bir odacık bulunur ki bir arabaya ta'lik olunur.

Nakil olunacak yükler sûreti ma'ruz üzere zincirler vasıtasıyla arabalara bunlarda birbirlerine rabt ve ta'lik bulunduktan sonra en ileride bulunan yükte kondüktörün odacığızına bağlanır ki bu suretle arabaların kaffesi hayvanların kuvve-i çarelerine arz edilmiş demektir.

En büyük köpekleri, sirenleri, nakil için iki araba derece-i kifayede görülmektedir ki birisi ön ve diğeri arka tarafa tahsis edilir.

Mevadd-ı madeniye vesâirenin nakli matlub olduğu zaman bunları sandıklara doldurmak, ba'dehu arabalara bağlamak icab eder

İBRAHİM SEYFİ

(Fotoğrafya)

Müddet-i tab' : La Pose yani objere kittifin açık durması müddeti.

Fotoğraf dürbininin kapağını gayet yavaş olarak ve altı asla kımıldatmaksızın açar. Binaberin ziyanın duhulune bir mani' kalmamış olacağından resmi tab' edilmiş olur dürbün tekrar kapanır.

Fakat şöyleyice kemal-i sühûlet ile ta'rif olunan poz fotoğrafının en nazik bir noktasıdır. Zirâ açıp kapamak işten bile olmadığı halde şu iki fiili ma'kus arasındaki vakit ki ziyanın eczalı cem'i müddet te'sirdir- ya az gelerek cam üzerinde ancak hayal meyal bazı eserler asıl edebilecek ve tafsîlât-ı lâzîmenin tab'îne müsait olmayacak kadar kısa olur. Veyahut tafsîlâtın en küçüğü bile kemali sıhhatla tab' bulunduktan sonra dahi ziya te'sirinde devam ederek camı kapkara edecek derece uzun bulunur. İşte bir müddet vasetiye takdir edebilmek pek mühim ve güç bir mesele olmuş kalmış ve fotoğrafyanını ibtidâyı zuhurundan beri kanaatbahş bir hal kabul edememiştir.

Müddet-i mezkûrenin ta'yininde o kadar muhtelif şeyler dahil ve te'siri vardırki bunların cümlesini bir dustur-i umûmîye idhal eylemek ve onunla bir netice-i kat'iyeye destres olmak mümkün değildir. Vakiâ bir alet için nazar-ı dikkate alınacak mevadd-ı dürbinin evsafı ile kullanılan camların havasından ibâret olmak üzere sabit ad oluna bilse tenevvü' ve tahvile b daima musteîd bir çok esbab-ı müessereyi ne yapmalı ? Mesela ziyanın miktar ve havası, resimleri alınan eşyanın inîkası ziyaya olan tesiri, iklim mevsim ve resim alınan saat gibi bu esirlerden başka burada tahattut olunamayacak bin türlü esbab bu hususta pek mühim tesirler icrâ ederler.

Meselenin şu küçüklüğüne lazım gelen mahareti ancak tecrübe verebilir.

Osman

Kuvva-yı tıbbiyeden istifâde

Eskiden bir takım kimyageran kazibenin ecsam-ı hasiseyi ma'den-i âliyeye tahvil hususundaki îtikadat-ı batıleye ve taharriyat-i mecnuneye kapılıp koyulmuş olmaları gibi bir çok kimselerin de bir hareket daima istihsal eylemek veya herhangi bir hareketi muhrike kuvvetinden ziyâde iş almak emeliyle efnayı vakit ve servet ettikleri malumdur.

Ûlum ve fûnunun terekkiyat-ı hazîresi sayesinde bir çok vesâit-i teshiliye vesâire elde edilmiş ise de henüz meydanda bir hareket daimi görülmemektedir.

[s.171]

Kezâlik terakkiyat ma'ruzenin efkar ve ezhamı umumen tenvir ve tashih eyleyecek derecede ta'mim eylemesi mûlabesesiyle belki her gün birçok kaşifler, mucitler zuhur eylemekte isede öyle emel-i mevhum arkasında dolaşır safсата purdazlar köşede bucak'ta olsa bile ortaya çıkamamakta olduğundan görülmemektedir.El-yevm dalgaların kuvvetleri tahminen olsun ölçülerek o koca kuvvetlerden istifâde edilemediğine teessüfler olunmakta nehirlerden başka denizlerdeki akıntılarının bunlar üzerinde hasıl olan kuvayi elektrikkiyenin hidemat-ı beşeriyede istihdamı çarelerine tevessül edilmektedir.

Fil-hakika bize hangi mahluk beka ve ebediyeten bir his veriyor ki hareket-i daima vücudunu tasavvur edelim. Fakat her ne ki nazarımızda çarpmakta ise lisan-ı hal ile "say' edin benden istifâde edersiniz" diyor. Bu halde hareket daima aramak nev'ân mağîret tenperveraneden başka bir şey olmayacağı cihetle şan-ı medeniyete münâfi olabilirken her gördüğümüzden istifâdeye çalışmak bizi daimi ve mahsullü birsay ile mes'ut ve meşkur eyler.

Bir kere suyun, rüzgarın kuvvetlerini, anarını gözönüne koyarak düşünelim. Bizim bunca emek ve masraflarla yapıp heman kuvvetimizin fevkinde saydığımız cesâmet ve azamete yine kendimiz hayran kaldığımız ne kadar şeyler vardır ki bir fırtına esnasında bir seylap önünde yerle yeksan ve kuvve-yi tabiaya mezkûrenin iktidarından numune resan olmuştur.

Her biri kuvvece sefâini oyuncak gibi evirip çevirip med ve cezir de elbette büyük bir kuvvet olmak lazım gelir.

Mâ hâzâ bu yolda hiç çalışılmamış değil. Belki pek çok emek verilmiştir. Ulum ve fünundan değil onu benden başka bir yer belirlendiğini bilmeyecek derece ahval-ı alemde bi haber bir köylünün beril veya su değirmeni idare eylediğini biliyoruz.

Memâlik-i müterakkiyedeise med ve cezirden istifâde edildiği müsadif nazar-ı mütâlaa oluyor ki şu bende ani inzar karine arz için karalanmıştır.

Me'huzumuz gerek şekli gerekse mündericatıyla bize hemen şu vadide bir fikir ilka ediyor:

Rüzgar namını verdiğimiz şey harekete gelmiş havadan ibaret bulunduğu cihetle doğrudan doğruya yine bir hareket tevlid belirleyebiliyor ise de med ve

cezir böyle değildir. Bir çarh çeviremez fakat büsbütün istifâdesiz zayi edilecek kuvvetlerden olmadığından ber vech-i âti tertip sayesinde istihdam edilir.

Bunun için şekilde görüldüğü üzere sahil-i bahrde iki katlı bir kızgan yapıлып bir boru vasıtasıyla denize ittisal kesb ettirilir. Borunun ağzı suların en alçak bulunduğu zamanda pekçok suya gömülmüş olmalıdır. Kızganın iki bölmesi de ayrıca L ve K boruları ile adi bir buhar makinesi gibi silindiri bir makineye rabt olunur. Kezâlik kalınca B borusu iki bölme arasında bir irtibat hasıl eder. Med vuku'a gelipte sular yükselmeye başladımı kızıağın alt bölümünde su çoğalmaya başlar. Bu halde mezkûr bölmenin havası büyük bir tazyik göreceğinden L borusunun musluğu açılınca makineyi işlettirmeden dumanından dolayı alt bölme biraz sonra yani denizin irtifa' vesatiyesine vusulunda dolacağından su iki bölme arasındaki "H" ittisal oluşu sayesinde ikinci bölmeye çıkar bu defa da oranın havasını tazyik eyler. L borusu kapanır K borusu açılarak makine 2. Bölmenin havasıyla işlemede devam eylemiş olur ki her ikisinin şu fil-i mutahaddi 3 saat kadar sürer.

Bu tarz istihdama göre kızganın üst kaidesi med'in irtifa'yı azimesini geçmemek ve makineden med zamanlarından başka bir zamanda iş beklememek iktizâ eder.

Med ve cezir'in akşam sabah muntazaman vuku bulunduğu sahilde bu nevi tertibat sayesinde büyük işler görüleceği gibi havanın şu surat-i tazyik ve isti'male nazaran miyah'i sakite ve hatta yatağı dik olan miyah-ı cariyeden dahi pek çok istifâde olunabilecek meydandadır.

Osman

Kırılmış çini ve buna mûmâsil kapların parçalarını yapıştırmak için tutkal i'malı

Mahmutpaşa'dan geçilirken kırılmış çini ve buna mûmâsil

[s.172]

Kabların parçalarını yapıştırmak için küçük şişeler içinde bir takım tutkallar satıldığı görülmüş ise anları satan adamın gelüp geçenlerin gözü önünde bazı kırık parçalarını birbirine yapıştırdığını görerek o tutkallardan kıymetinden ziyâde para sarf ile iştirâ edenler olduğuda müşâhede olunmuştur.

Bu husus için gayet mücerreb ve gayet ehven bir tutkalın ne suretle meydana getirilebileceğini beyan edelim:

Bir parça beyaz cam veya billuru suda kaynatmalı,cam yahut billur iyice ısındığı vakit derhal soğuk suya batırılmalı,ba'dehu mezkûr cam yahut billuru havanda döğüp gayet iyice bir bezden elemeli ve alınmış tuzu yumurta beyazıylakarıştırmalı ve bu mahlutuda mümkün olduğu mertebe katılaştırmak zımnında bir mermer üzerinde ezmelidir. Bu suretle meydana getirilen tutkal ile kırılmış çini, saksunya yahut topraktan ma'mul sair kabın parçasını yapıştırdığınız vakit, kab tekrar kırılmış bile olsam yapışan kısımlar asla birbirinden ayrılmaz.

Bahaddin

Bahçe meraklılarına bir tebşir

Ser levhamızı görür görmez çiçek bahçesi meraklılarının hemen saldırmamalarını ricâ ederiz bizim bahçemiz burada meyve bahçesi olacaktır. İşte her daim meyve yetiştiren erbab-ı merak ve husûsiyle Bursa'nın meşhur şeftali bahçeleri ile Amasya ve Canik ve Gümüşhane ve sâirenin külliyyetli elma bahçelerine dair şurada bir tebşirde bulunacağız. Gazetemizin bu gibi erbabı meraktan pek çok abonesi olduğu gibi külli yevm bu gibi mâlûmatlar ile tesvid-i sahâif etmecliğimizi arzu buyurdıklarından muhterem kar'ilerimizin şu gibi matlublarının isâfi yolunda bi't tab-ı tatbiata mecbur olarak işte şu tatbiat neticesi olmak üzere bu defa Fransızca yazılmış bir bahçivanlık kitabında şu aşağıki bahse tesadüf ettiğimden hemen gazete ile neşre ibtidar eyledim.

Bir bahçeye yeni bir şeftali fidanı dikeceğimiz vakit hazırlayacağınız çukura bir kaç adet temiz toprak dökmelisiniz . Veyahut kurumaya yüz tutmuş bir ihtiyar şeftali ağacının kökünün dibine dahi yine birkaç adet temiz toprağı gömer iseniz şeftalinin ömrümün tazelenmesine ve meyvenin fevkalâde olmasına hizmet etmiş olursunuz. Hakkınız bundaki hikmet ne imiş mehzumuz şu vecihle yazıyor.

Şeftaliler ekseriyetle mahsul vermeye başladıkları seneden itibaren tedricen mahsullerini azaltırlar buna sebep ise şeftalinin yaprağı kendisi için bir nev'i zehir demek olup yaprağı dibine döküldükçe çürüyerek tahallül edip zehirli ağacın köküne ilka ede ede en nihayet ağacın çürüyüp kurumasıydı. İşte bunun şu zehirini iptal için temiz toprağı başlıca berbat zehir olmakla yaprakların te'sirat modirresini mahv eder. Bu hususun Avrupalılar defaatle tecrübe etmişler. Ve muvaffak da olmuşlardır. İşte biz de şu kolay ve masrafsız bir tecrübeden istifâde etmeliyiz. Herhalde erbab-ı merakın tecrübe edip devamızın doğruluğunu görmelerini arzu ederiz. Husûsiyle

nefâset ile meşhur-ı cihan olan Bursa bahçelerindeki o güzelim şeftali ağaçlarının idame iyi hayatları ile zarardan vikayesi için fırsatı elden kaçırma mallarında tavsiye ederiz.

İnşallah gelecek nüshada elma vesâir bazı ağaçların dahi idame-i hayatlarıyla teksir mahsulları için diğer tecrübeler yazacağımı vad ederim. Öteden beri bahçe meraklısı olduğumdan bazen kendi tecrübelerimi de yazacağım ki sırf kendi ihtiraîm olmayıp öteden beri sorup öğrendiğim bazı âsardan okuyup ezberlediğim şeylerin tecrübelerinden ibaret olacaktır.

Tayfur

Nikelli çelik {Lacier-nikel}

Çelik madeni ziyâdesiyle salâbet ve'l-istikiyete malik bir cisimdir. Çelik evvela demir idi. Bu derece salâbet kesb etmesi kendisine yüzde 1,5 : 2 miktarında ilave olunan kömürden ileri gelmiştir. Demirin havasını tadil etmeğe muktedir olan yalnız kömür cesmi basit değildir. Bugünkü günde tecrübe ve isbat olunmuştur ki birçok madenler faraza:” silisyum” “manganez” “krom” “nikel” madenleri dahi üzerine kömürün yapmış olduğu fi'li [s.173]

İcrâ iderler. Bununla beraber demire kömürün nispet meyanede inzimamıyla asıl olan çelikten daha ziyâde bir salâbete malik olurlar. Bu halde kömürle husul bulan çeliğe “adi çelik” ve evvelce arz etmiş olduğumuz madenlerin demire zam ve ilavesinden vücuda gelen çeliki dahil “halis çelik” namı tahtında zikr etmek hem de hem de pek doğrudur.

Çeliğin başlıca nev'i şunlardır:

Kromlu Çelik

Manganezli Çelik

Silisyumlu Çelik

Nikelli Çelik

Yakın vakitlerde cemâhiri muttefik Amerika'da Anapolis şehrinde icrâ olunan dakik tecrübelerde nikelli çeliğin havası birçok madencilerin nazar-ı dikkatlerini celb etmeye başlamıştır. Mevki-i tecrübeye vaz' olunan ve musâvi sahnında bulunan üç adet şehir levhaları - yahut zırhlar- üzerine aynı şerâit tahtında olmak üzere müteaddit nişanlar atılmıştır. Bu levhalardan birincisi “ Krozo“ dan gelmiş ve karbonlu çelikten yapılmış idi. İkincisi yine “ Kuruzo”nun büyük

fabrikalarından birinde i'mal olunmuş nikeli çelikten idi. Üçüncüsü- esasen İngiltere'de yapılan demir levhası üzerine lehimlenmiş bir diğer çelik safhasından ibarettir ki bu da bir levha-ı muhtelite idi. Nikeli çelikten yapılmış demir levhası kabil itiraz olmayacak bir surette iyi olduğu gibi atılan nişanlıların hepsine mukavemet göstermiştir. Yek nazarda nikelli havi olan çelik madeni içinde nikel'in mevcudiyeti dâir hiçbir evsaf-ı muntazıme görülmemişse de "Napolis"e "Fezuzu"dan gönderilen nikelli sert levhası bil- kimya tahlil olundukta yüzde üç veyahut yüzde üç buçuk nikel bulunduğu tahakkuk etmiştir.

Bunun üzerine kabiliyet incirareyesi hakkında icrâ edilen tecrübelerden nikelli çelik madenin havası herkesi hayrete bırakmıştır. Eğer bir insan yüzde üç nikeli havi olan çelikten yapılmış bir çubuğun bir ucunu madeni kıskaç ve diğer ucunu dahi başka bir madeni kıskaç ile sıkıştırıp da biri sabit bulunmuş diğeri dahil şediden çekilmiş olsa çubuğun kırılmazdan evvel uzadığı görülür. Bununla beraber çubuğu kırmak için pek büyük bir kuvvet hak etmek lazımdır. Tecrübelerden mukta'î murebba' ve her bir del'î 10 milimetre murebbi' olan yani muktaânın mesahai sesi 100 milimetre mürebbi bir çubuğu kırmak için 8000 kilogram bir kuvvetin sarf olduğu anlaşılmıştır. İşbu tecrübeye çubuğun kırılmazdan evvel yüzde 20- beşde bir- uzandığı görülmüştür. Yani tûlu asliyesi 100 milimetre olan bir çubuk kırıldıktan sonra ölçülmüş olsa 120 milimetre tûlunda olduğu görülür. Bâ'dehu nikelsiz adi çelik tecrübe olundukta :

Kilogram kesri için mukavemet 60 bindir

Tatvil: Yüzde 15 bulunmuştur.

Velhasıl şu nispetden nikelli çeligin derece-i kabiliyet incirirayesi anlaşılabilir.

Hasan Hayri

(Varaka)

MUHARRİR EFENDİ HAZRETLERİ

Şehrimizde neşr olunan gazetelerinden bazılarının herhangi bir kösen-i belhendesini üç müsâvi kısma taksimi mes'elesini meydana çıkardıklarını gördük. Mezkûr gazeteler bu mes'elenin şimdiye kadar Avrupa riyâziyunu tarafından haline henüz muvafık olamadığı ve Osmanlı riyaziyunundan her kim muselsata aid bir takım tabirâtı karıştırmaksızın haline muvafık olacak olursa tarih-i riyazide ibka' nam edeceğini yazmakta ve buna binâen riyaziye ile meşgul zevattan bunun usul-

ihali bulmuş ise ileride istirkabatamahal kalmamak için diğerlerinin bu hususa aidmâlûmatınız beyan elemelerinin ifade etmekte bulunmuştur. Bendeniz her ne kadar riyaziyundan değil isem de ilm-ü hendese ile canım bulunduğu şimdiye kadar müteaddit hendese kitapları okumuşumdur. Geçenlerde elime geçen gayet eski bir kitapta mezkûr mes'elenin riyaziyun matlubu vech ile ve iki sûretle hal edildiğini gördüm. Eğer bu mes'elenin halline muvafık oldum diyen zat-ı mezkûr kitapta [s.174]Münderiç usuldan başka bir usul ile istihrac etmiş ise yine şayan-ı takdirdir.Yoksa bu şerefi bundan altmış-yetmiş sene mukaddem mühendishâne-i berr-i hümâyun riyaziyun-ı muallimlerinden İbrahim Efendi namında bir zat âli kadr ihraz etmiştir. Teessüf olunur ki gayet kıymetdar olan bu eser şunun bunun kütüphanesinde mahsus kalarak şimdiye kadar hiçbir kimsenin istifâdesine baîs olmamıştır. Yakın zamanda bu eserin kitap halinde veyahut ceride-i fenniyenize tefrika sûretinde derc ettirerek ehli maârifin istifâdesine vaad eylerim. 14 Teşrin-i evvel sene [1]307

Şükrü

Mes'ele-yi hesabiye

“1” Bir musluktan iki dakika zarfında beş kıyye su aksa acaba $\frac{3}{4}$ otuş beş kıyye su alır. Bir desti, mezkûr musluktan ne kadar dakika zarfında dolar ?

“2” Malumdur ki havası tahliye olmuş bir mahalde sıklet-i asliye-i ecsam sabittir.

Bu halde bir kilogram bakır ve bir kilogram palatina sıkletleri yek diğerinin aynı olduğu halde havaya ma'ruz olsa yani havada derununa çıkarılsa,her biri kendi hacmine göre sıkletinden zayi' edeceğinden mezkûr maddelerin hava derununda vezinleri beyinde husula gelecek ihtilaf neden ibarettir?

“3” Bir kimse zihninde bir adet hıfz etmiş, nasılsa o adam bu adedi unutmuş, fakat hıfz ettiği adedin sulusuyle rabi' beyinde (10) adet tefâzul olduğunu tahattur ediyor acaba aded-i matlub nedir ve nasıl bulunur ?

- 1- Me'kulandan biri
- 2- Vesâit-i nakliye-i berriyeden biri
- 3- Şuhur-ı Rumiyyeden biri
- 4- Erkek isimlerinden biri
- 5- Huruf-iimaniyyeden biri

Bu suallerin cevapları bulunup da ilk harfleri alınacak olursa resâili muvakkataden birinin ismi hasıl olacaktır nedir?

Bu meseleleri ilk defa olarak doğruca hallederek taşradan ve gerek Dersaâdet'ten ilk vurud edecek mektup sahibine kütüphanemiz mükafat kitaplarından mükemmel ciltli ve yaldızlı iki adet kitap ihda olunacaktır.

Hal eden zatın ismi ile kitapların ismi gazetemizde ilan olunacaktır

Muhammed Süleyman

Şeunat

Her sınıf müteverriminin tedavi ve ikametine mahsus olmak üzere köyler te'sisi maksadıyla bir heyet-i maliye teşkil etmek üzere dir. Bu nev'iden ilk köy Amerika'nın Florida Şebe cezire-i azime'nin pembe laldili üzerinde ve çam ağaçlarıyla mestur ve murtefi' bir yaylada inşa edilecek ve "Novel Florens" namını alacaktır.

Mezkûn zengin hastaların ikametine mahsus olabilmek üzere sayfiye gibi münferit binalardan ve sunuf-ı âdiye veya mutavassıta içinde arzu ve servete göre teshil-i isticar maksadıyla bir veya birkaç odalı dairelere münkasım odalardan mürekkeb olacaktır.

Her bir binanın ayrı ayrı bahçeleri bulunacağı gibi daireli odaların bahçeleri kiracılarına göre kabil-i taksim bir vusâta olacaktır.

Fabrikanın birinde kahve kavurmak için bir alt yapılmıştır ki envai mevcudesinin en büyüğüdür. Günde 10 saat işlemek şartıyla 5000 benaberin Nerede 2 milyon kilogram kahve kavurabilecektir.

Yataklı vagon kumanyası New York imalathânelerinde bi'l külliye yeni bir tarzda bir vagon inşa ettirmiştir. Bu vagon hat boyunda kain ufak köyler ahalisine kiliselik hizmetini görmek üzere Dakota Piskopos'u tarafından sipariş olunmuştur. Dahili bizzat piskoposun ikametine mahsus olarak bir küçük bölme ile asıl kilise vagonuna varıncaya kadar herbir neferatı şamil bulunacak bir de büyücek bir bölmeden ve bunlardan başka tahminen 70 kadar kimseyi istiâb edecek bir salondan ibâret üç kısma ayrılmıştır.

[s.175]

Duvarın suret-i i'malı

Kar'in-i kiram hazaratına arz ettiğim duvar yani altmış yedi senelik takvim mukavva yahut kalınca kağıttan ma'mul olacaktır. Şöyle ki: Resimde görüldüğü

vecihle etrafında bazı huruf ve gün isimleriyle ötesinde sinin-i muhtelif tarihini havi olan daire-i mukavva yahudkalınca bir kağıt üzerine ayrıca i'mal olunduktan sonra diğer mukavva üzerine mezkûr dairenin vaz' olunacağı kadar bir mahal boş bırakılıp evvela daire üzerindeki şuhur isimleri ve ba'dehu altındaki birden otuzbire kadar muharrer olan ayların muhtevî olduğu eyyam kezâlik resimde olduğu vecihle yapılıp çizikleriyle biri birinden tefrik olunacaktır. Duvar bu suretle hazırlandıktan sonra ayrıca imal olunan daire diğer mukavvada boş bırakılan mahalle bir etiket vasıtasıyla rabt olunacaktır.

Duvarın sûreti is'timali

1276 sene-i rûmiyesinden 1343 rûmiyesine kadar olan sinin meyanından - herhangi sene olursa olsun- birinin muhtevî olduğu aylardan biri tevârihinin herhangi günlere tesâdüf ettiğini bulmak için evvela daire-yi müteharrika derununda ki cetvelde murad olunan seneyi bulmalı ve ba'dehu mezkûr senenin muharrer olduğu hâne üzerindeki harfi daireyi mütaharrike etrafında bulunan günler sırasına nakil etmeli bundan sonra bu harfi mezkûr senenin muhtevî olduğu aylardan günlerinin bilinmesi arzu olunan ayın altına getirmelidir. Ba'dehu-ki birden otuz bire kadar muharrer olan rakamların-ki ayların tevârih-i muhtelifesidir. Üzerinde günlerin isimleri yazılıdır. Misal olarak 1307 sene-i rûmiyesini martının tevârih-i muhtelifesi hangi günlere tesadüf edeceğini arayalım: Daire-yi müteharrika ortasında vaki cedvelde 1307'nin muharrer olduğu hânenin bâlâsında ki (d) harfidir bu harfi daireyi müteharrike etrafında bulunan günler sırasına nakil ile (Mart) muharrer olan hânenin altına getirdiğimiz vakit mart ayının birinci günü cuma ve ikinci günü cumartesi ve üçüncü günü pazar olduğu anlaşılır. İhtar - Dairenin içinde bir cinsden olarak birbirini müteakip iki hânedeki yazılmış olan sene tarihleri bu senenin sene gibi ise olduğuna işarettir.

Ali Nazima

[s.96]

Bir haftalık takvim

1891 sene-i frengi, 1307 sene'i maliye, 1370 sene-i hicriye-i şemsi , 1309 sene-i hicriye-i kameri													
Yuku'at	Gündüzün müddeti	Ta'dil zaman	İle akşam	İmsak	Evkat				Ruz-i hazır salbleri	Aylar			Günlerin isimleri
					Yatsu	İkindi	Öğlen	Tâl'u 'şemsi		Teşrin-i evvel	Eylül rumi	Sefer El-hayr	
	DS	DS	DS	DS	D S	D S	D S	D S	18 5	5	24	3	Perşem be
	4	13	54	58	33	42	58	34	18 6	6	25	4	Cumr a
ihidasi	1	9	53	0	33	42	59	37	1	7	26	5	Cumart esi

a	959	10,05	51	3	33	42	700	41	2	8	27	6	Pazar
	57	59	50	5	34	43	1	44	3	9	28	7	Pazar esi
	54	53	49	7	34	43	3	47	4	10	29	8	Salı
	952	10,45	48	9	34	43	4	149	5	11	30	9	Çarşamba

MUSAVVER YENİ OSMANLI TAKVİMİ

Üç seneden beri izzetlü Cemil Beyefendi tarafından tertip ve neşr olunan Osmanlı takvimi bu senede emsaline faik bir sûrette tab' ve tertip olunduğu gibi Dersâadet'in ebniye-i meşhure ve asar-ı atıkasından numûnesini 27. cüz arz ettiğimiz tarzda yapılmış birkaç resmi takvim ve mülâhazat-ı kadime için ayrıca sahaifi havi olmakla beraber eyyam ve leyali-i mübarek, husuf, kusuf, bazı vukuat-ı tarihiye, esâmî-i hükümdaran ile tevellüd-i kavaidlerisaatlerin tahvili, barometreler, seda ile tayin-i mesafe, âlaim-i semadan inkilab-ı havanın istidlalı, mukayesat-ı cedide, âtike ve tevârih-i musta'mele meskukatı Osmaniye ve ecnebiye hakkında mâlûmat-ı mufideyi muhtevîdir. Kari'n-i kirama hassaten tavsiye ederiz.

Cezası 100 pare mücelledi , 3 buçuk â'la , mücellidi 5 guruştur.

Hifzı's sıhhat dersleri

Ceridemizin muharrir-i tabisi bulunan Doktor Şükrü Kamil Bey'in çok tettebbuat ve tedkikat ile vücuda getirmiş olduğu işbu kitab-ı muhsenat-aver umûma, ve bâ husus mekâtib-i rüşdiye , i'dadiye ve âliye talebesine baîs-i istifâde elzem olduğundan bir adet edinmelerini halisine tavsiye ederiz 100 pare.

Ganyetü'l taleb

Kısm-ı sarf

Meşhur Ahmet Faris Efendi'nin âsarından mekteb-i i'dadi-i mülkiye müdürü Mehmed Şükrü Bey Efendinin himmetiyle umûm mekâtib-i rüşdiye programlarına muvafık olarak nakil ve tahrir olunan iş bu eser-i nefis harekeli ve musahhah olarak

tab' olunmuş ve emsaline kat kat rechani yek nazarda anlaşılacağı derkar bulunmuş olmağla az vakit zarfında kavaîdi sarfiyeye vakıf olmak isteyenler ile bil-cümle mekâtib-i rüşdiye ve i'dadiye müdür ve muallimlerinin nazar-ı dikkatleri davet olunur. Fiyatı her ne kadar 5 kuruş vaz' olunmuş isede katiyyen menfaat gözetilmemek istenildiğinden üç kuruş fiyatıyla neşr edilmiştir.

YENİ KİTAPLAR

(Tarih-i Nazıma)dan

Küçük tarih-i müslimin

Muharririn Osmaniye beyninde hakikaten bir mevki-i mümtaz ihraz etmiş olan Ali Nazıma Beyefendi'nin iş bu eser giranbahaları zintisaz âlem-i matbûat olmuş ve mücemmilen tarih-i İslamdan mâlûmat edinmek isteyenlere şayan-ıtavsiye bir eser nadirü'l-emsal bulunmuş olduğundan herkesin bahusus mekâtib-i rüşdiye talebesinin birer aded edinmeleri lüzumlu tavsiye olunur. Fiyatı 100 para

Sayı XII: Hicri-i Şemsi (31) Teşrin-i evvel sene 1270 (Numara 12 – Birinci sene) Hicri kameri (10) Rebi'ül ahir sene 1309

Umur-ı idare ve tahririye ye âid her husus için müdür-i mes'ul Kasbar namına müracaat olunur.	Her hafta perşembe günleri neşr edilir. Nüshası 60 pareyedir.	Siyasiyandan ma âda her şeyden bahs eder. Derc olunmayan evrak îade edilmez.
Şerâit-i iştirâ Bir seneliği Dersaâdet için idarehânedan alınmak üzere yirmi, vilâyet için posta ücretiyle beraber otuz kuruştur.		İdarehânesi Bab-ı Âli caddesinde Kasbar matbaa ve kütüphâne ve mücellid hânesidir.

Muhteviyat

Bir kıt'a-Lisan-ı Farisi-Japonya kızlarının tahsil ibtidâileri-Su-Verem hakkında yeni bir usul-ı tedavi-İstihmam-ı nezâfet beden-i lüzum ve sihiyesi-Fotoğrafya-Ziya er şamandıra-Zürafa-Petrol ile muharik son sistem bir araba kürr-i arzın kömürlerince serveti-Cazibe-i arz ve anın esbab-ı tahlifi-Kahve ağacı-Hikmet-i tabiyye mübâhasa üzerine eğlenceler-Mübhas-ı ziya-Tasvir hayali-İkinci mesâil-Yol ile ve bir saniyeden ma ba'd -Bir haftalık takvim-Yeni kitaplar

Bir kıt'â

Süreyya kainatın baîs ûmranidir tahsil

Mesai'yi ehlinin sermaye-i îrfanıdır tahsil

Fünunun çerh-i isti'lasını tedvir iden kuvvet
Budur her mustehilik mucib imkanıdır tahsil
Nice ehli maârif saha-yı piray-ı vucud oldu
Bu asr-ı saâdeti asrın ûluvvu sâñdir tahsil
İder insan olan evladının tahsiline gayret
Sonunda Valeri'nin calib-i şükranıdır tahsil
Geçirmevakti ki beyhude tahsile çalış zevki
İbade hazret-iHakkın büyük ihsanıdır tahsil
Bıga sancağı tahrirat müdiri muâvini
Receb

Mekteb-i sultânî muâllimlerinden şair-i şehir îzzetlü muâllim Feyzi Efendi
hazretleri tarafından ihda buyrulmuşdur.

Lisan-ı Farişî

Türkiye'ye şuru' etmezden evvel hey'et-i mürekkebeyi teşkil eden müfredat-ı
lugatın manayı mevzu'u lehine fehm ve tedkik etmek icap eder. Binâen-aleyh
bervechi âti lugatın ve beyanına şuru' olunur:

A- "Ameden" Fiilinden emri hazır olan " ay" yahut müstamel olan " beya"
nın muhaffefi olup "kül" manasınadır.

Ender-iâmâdır ki min ince hoşum
Gerçi der suret-i meyan ateşim

Mevlana

Tercüme

Valide içeriye gel ki nice burası hoşdur: Her ne kadar surata ateşler içinde
bulunuyorsam dahi.

Ab- Su revank, teravet, letafet, revaç manasına dahi gelmiştir.

Nemand kuvvet-i azar ne sulet azar
Bir kat ab-ı reyyahın ne sedeb aban

Cemaleddin

[s.178]

Tercüme

Kışın şiddetinden ateşin kuvveti kalmadı teşrin-i evvel sademesinden
çiçeklerin teraveti gitti.

“Naat-ı Nebevi”

Bilâ ikamet lat bî şikest hored
Ba âzar-ı din ab “ûzza” bi berd

Sadi

Kelime-i tevhid ile (lat) nam putu kırıp parça parça etti. Hamil olduğu din-i mübini şeref ve izzeti ile”ûzza” denilen senemin revacını ve revakını mahv ve izale eyledi.

Bu manada ekser ba (tab) ile birlikte irad olunur. Rumi aylarından ağustos ayı.

Buz deb şeb hars mahira
Semum-ı nihayet tu der mah-ı ab
(Esireddin)

Senin satvetinin sam rüzgarı ağustos ayında geceleyin ayın haremını yakar.
“Tarz, roş” manasına da gelmiştir.
Ne gazeli talib-i derya derin bab
Hem İslam beyni beriki ab

Hasrevî dehlevi

Gazne şehrinden sahil-i bahre kadar bu hususda: Bütün İslamiyani tarz-ı vahid üzere görürsek ,

Abad- ma'mur, harem, şen, aferin ve tahsin manasına da gelir.
Zikr-i digar berin padişah bad abad
Gerek denk-i cihanda bi adl ve dad abad

Şems Fahri

Hak tarafından bu padişah üzerine aferinler olsun : Çünkü cihani adil ve ihsan ile mamur eyledi.

Kabe-i muazzama : Zadahullahu şerefen.
Fersenad pes ger digar ez behşet
Bi dest surus teceste serest
Ba yakud yek pare-i li makam
Der hane bedar hane abad nam

Esedi

Binâen-aleyh cenab-ı Allah cennetten gönderdi. Pak fetret melaike-i kiram ile, lal renkli yekpare yakutdan ağaçlar abad tesmiye olunan beyt-i şerife.

Bir mahalde bir şeyin kesretle zuhurunu beyan eder : Mesela feyz ve bereketli yere (feyz-i abad) ve güneşten hali olmayan mahale dahi (mühr-i abad) denir.

Ger ehl-i marifeti dildar ağret denir

Nedir harabe dünyana mihnet abad est

Sadi

Ehl-i marifet isen ahirete rabt kalb et: Değil dünya viranesine ki büsbütün mihnet-i abaddır.

Bir mahali şenlendiren zatın ismi ile tuem irad olunur. (Haydar abad) (Ekber abad) gibi ki Hindistan'da bulunan bu iki memleket biri (Haydar şah) ve diğeri (Ekber şah) tarafından bina ve i'mar edilmişlerdir.

(mabadı var)

Muallim Feyzi

Japonya kızlarının tahsil-i ibtidâîleri

Japonya'da kız çocuklarının ibtidâî tahsilleri bizimkiler gibidir. Bunlar altı ve ya sekiz yaşına girdikleri halde hizmetçilerin elinden alınarak bir mürebbiyenin dest-i terbiyesine tevzi' olunurlar ki bu mürebbiye çocuğu ders odalarına götürüp getirmeye dikkat eder.

Mektebler hükümetin taht-ı nezaretinde olarak idare olunur.

Ve kızlar vakitlerinin bir çok kısmını açık havada ders okumakla geçirirler. Bunlara bir takım negemat-ı tiflane öğretilerek daha küçük yaşlarında iken çiçek ve nebâtatın kıymetlerini takdir için bir çok vakit onlarla meşgul ederler. Kızlar yavaş yavaş yazı yazmak ve kitab ve bir takım küçük hikayeler okumayı öğrenirler. Zengin ve fukara çocuklarının her ikisinde de tahsil-i ibtidâyı bu usul üzere icrâ ediliyor.

Oda buldukları zaman mürebbiler hiç yanlarından ayrılmayarak yemek giymek, içmek ve bu gibi bir takım harekata nezaret ederler. Çocukların dersleri dahi bunlardan mesul olup **[s.179]**

Ebeveyn çocuğun sınıfında haiz bulunduğu mevkiye nazaran mürebbiyenin gayretini anlar.

Bu vechle seneleri arttıkça tahsilleri dahi o nisbette ziyâdeleşir. Tahsil-i ibtidâyeyi ikmal eden kızlara artık alem-i sabâvatten çıkmış nazarıyla bakılacağı cihetle bu gibi genç hanımlar daha bir çok fenleri tahsil ile mükellef olurlar.

Bunlarda tarih, coğrafya, hendese, hikmet, kimya, ilm-i nebâtat, ilm-i hayvânat, İngiliz ve Fransız lisanlarından ibaret olup musiki, sulu boya resim, nakış,kitâbet, lisan dahi bu program dahilindedir. Bundan başka nazım ve nesir dahi tederrüz ederler.

Japonya’da tahsil-i ibtidâ-i için tesis olunmuş bir çok mekâtib mevcut olup bunlardan en meşhuru imparatorun taht-i himayesinde olan “ Nuybin” mektebidir. Bu mekteb makarı hükümet olan Tokyo’da vaki’ olup daima imparatoriçe tarafından ziyaret edilir. Japonya’da tahsil ibtidâi ile meşgul kızların 850000 kadar olduğu tahmin olunabilmektedir.

M. Selahattin

SU

Havadan sonra vücuduna muhtaç olduğumuz cisim sudur. Su ağdiyemizi teşkil eden mevadi ekl oluna bilecek bir hale getirmek ve midemize dahil olduktan sonra hazm olunmasına birinci vasıta olmak ve hıfs-i sıhhatın kavanin-i esasiyesinden olan nezafet-i bedeniye ve beytiyeyi vücade getirmek gibi hesais-i mühimmeye malik olması kendisini bil cümle eczame faik bir mertebe-i uluviyeye irtika ettirmiştir. İhtiyacat-ı beşeriyenin aksam-ısâiresinde de suyun ikmal ettiği vezâif pek büyüktür. Semere-i medeniyet olan bunca fabrikaların vücuda gelmesi cüzice ta’mik-i fikir edilecek olur ise hep susayesinde olduğu görülmez mi? Lokomotifler ve daha sair bil cümle makinalar hep su buharıyla mutaharrik olmuyor mu? Yüzlerce insanın birinden oynatmadığı gayet sakil ve büyük cisimleri vapurları binlerce kilometre mesafeye sürüp götürren sudan başka nedir? Ekmeği vücuda getiren buğday ile elbiselerimizin dokumasını teşkil eden pamuk su olmaksızın neş-u nema bulabilir mi? İçine istediğimiz tohumu ekerek arzu ettiğimiz nebatı yetiştirmeye vasıta olarak kullandığımız toprağın bile suların tesiri ile vücuda geldiği ilmül arz ve tebekat erbabı nezdinde gün gibi aşikar değil midir? Zaten sani-i kadir hazlarletinin suları küremizin dörtte üçünü kaplayacak kadar mebzul-i halk buyurmasında bu kaziyeyi isbat eylemez mi?

Su tabiatıta icrâ ettiği gaytet ehemmiyetli ve rolü hasebiyle pek eski zamanlardan beri hükemanın nazar-ı dikkatlarını celb etmiş ve mahiyetinin künfî için pek çok alimlerini uğraştırmıştır.

Suyun kutub-ı atıkada anasır-ı erbaa asliyeden biri ve birincisi olmak üzere gösterilmiş olması da suya ne derece nazar-ı ehemmiyetle bakıldığı bildirilir.

Su eski hüküme indinde basit ve pek çok ecesamın esasını teşkil eden bir cismi asli gibi kabul olunmuştur. Fakat sonradan ilm-i kimya terakkî ettikçe böylece basit zan olunan heva vesâire gibi pek çok cisimlerin basit olmayıp bir takım unsurlardan mürekkebe oldukları keşf olunması üzerine suya da bir cism-i mürekkebe nazarıyla bakılmağa başlandı, fakat bu hakikat pek çok zamanlar perde-i mechuliyet arkasından muhtefi kaldıktan sonra nihayet 1781 tarihinde İngiltere kimyagerlerinden “Kavendiş” nam hekim tarafından meydan-ı nübüvete çıkarılmıştır. İşte suyun basit olmayıp mevlidil ma ve mevlidi’l humuza denilen iki cesim basitten mürekkebe olduğunu en evvel keşf ederek beyne’l hükema bir mevki’ müstenen iştiğaline ve bir şeref-i azim ile tezim zat ve sıfat etmeğe muvafık olan bu hekimdir.

Fakat o sırada “Lavvaziya” nam meşhur Fransız kimyageri de kendi kendine bu terkibi bulmuş ve “Muzine” namındaki diğere bir kimyagerin muâvenetiyle bir takım tecrübeler icrâ ederek terakib-imezkûru bedahete arz etmiştir.

“Lavvaziya” isbat-ı müddea için havası tahliye olunmuş camdan bir balon derununa iki boru vasıtasıyla mevlüt’ül ma mevlid’ül cemuza gazlarını nakl etmiş ve ba’dehu balonun mesdud olan ağzından içeriye doğru talik edilmiştir. İki madeni telden elektirik ceryan ettirerek bunların karşılıklı olan uçlarındaki madeni dökmelerde şerare-i elektiriğe hasıl etmiş [s.180]ve bu sûretle balon içine evvelce hazırlanıp camdan borular vasıtasıyla mütemadiyen sevk olunan mevlid’il ma ve mavlid’il cemuza gazlarını yek diğeriyle imtizac ettirerek balonun dibinde yüz atmış gram kadar su toplayabilmiştir ve sarf olan gazları hesab ederek hasıl olan suyun veznen dokuzda sekizinin mevlid’il cemude ve birin mevlid’il ma ve hacmen üçte ikisinin mevlid’il ma ve birinin mevlid’il cemude olduğunu bulmuştur. (maba’dı var)

İbrahim Hakkı

MEVAD-İ TIBBİYYE

Verem hakkında yeni bir usul-ı tedavi

Bu ana kadar edilen tecrübeler hakkında kar’ine mâlûmat-ı lazıme verildiği gibi geçen hafta okuduğum medenice moderne nam ceride-i tıbbiyede gördüm ki yeni bir usul tedaviden sadeliği cihetiyle bahsi münâsib gördüm. Cordon Dill tarafından meydan müşâhede ve tecrübeye atılan bu tedavi şimdiye kadar meydan-ı tecrübeye konulanlardan basit ve güzel bir usul olmak üzere telakkî olunur.

Bu usul keçi kanı ve liefa-yı koh gibi ne tahte'l cedid şırınga edilmek ve ne de harb, toz, su şekilde içilmek üzere müretteb bir maddedir.

Mosyo Corden Dill hastalarını leguard nam mahlul içerisinde neki' edilmiş tütün yapraklarından yapılmış sigaralarla tedavi ediyor. Bunun için de otuz gram tütüne on santimetre mekab-ı mayi' mezkûrden koyuyor. Bu usul tedavi ile vereme dūçar olan marazaninelem ve ıztırablarının teskin olduğunu ve tedavi mebhusun veremlere bir sūret-i husūsiye de tesirat-ı hasene gösterdiği muhteri' mûmâileyhe bir lisan-ı i'tidal ile ilan ediyorda diyor ki:

Hastalarımın içinde bir erkek sabahları yatağından kalkmak için kuvvet-i lâzımeyi arz olunan usul ile istihzar olunmuş tütünden bir pipo içmekle buluyor. Taht-ımüşâhedeye aldığım hastalardan anladığıma göre meydana koyduğum tedavi hususi bir surette veremlere tesir ediyor. Tedavi mezkûru tavsiye eylediğim mesluli büyük menfaat gördüler. Lakin veremi islah etmek bu tedavi ile muhakkik midir? Sualine şimdilik tecrübelerimin az bulunmasına mebnî evet diyemeyeceğim.

Bu tedavi keşâtın hurucunu teshil ve öksürüğü teskin eder. Bu ana kadar görülen tedaviler kadar bunun mazarrat-ı kesiresi olmadığı aşıkardır. Bu tedavinin mülkümüzde ta'mim-i icrâsını kendini halka tanıttıran meslektaşlarımdan bekler ve buhususda gördüğüm mâlûmat-ı sayireyide arz ederim.

Doktor Ş. Kamil

HIFZ-I SIHHA

Hıfz-ı sıhhat-i şebabdan ihtimam-ı nezafet-i beden ve lüzum-i sıhhiyesi mukaddime

Nezafet-i bedeniye haricen temiz ve şık görünmek değil hakiki olarak icrâ olunmalıdır. Mevad-ı mürekkebesi malum olmayan bu maddelerle saç sularını kullanmak ve kadınlarımızda olduğu gibi ne yediği belli olmayan mevad ile şekil ve renklerini gaib etmek nezafet midir?

Nezafet-i tammenin lüzum-i hakikiyesi herkesi kendinden nefret ettirmemek ve lüzum-i sıhhiyesi hayat üzerine tesir-i mutlak inkar olunmayan cilde teshil-i vazife ettirmektir.

Evet daima teceddüd üzere bulunan beşere cildin üzerinde bir tabaka halinde kalırsa teneffüs-i cildiyenin icrâsında subet çekilir. Lakin nezafet-i bedeniye dikkat ve ihtimam olunup da vakt-i muayynedeo teflis eden beşere düğülü verirse vazife-i cildiye yerine gelerek hayanın bir suret mumtazam da imrarına yardım edilir.

Teneffüs-i cildi teneffüs-i ruiyenin bir mebnî olduğu tecarub fisyolojya ile müsellemdir. Bundan fazla [s.181]cilt üzerine teması mutasavvir olan mevad-i sâireden cildimiz kalınlaşarak letafet-i sabikesını gaib eyler. Nezafet-i bedenlerine dikkat etmeyenlerin vecihlerinde bile letefat bulunmadığı görülür.

Nezafet yalnız ciltte de kalmaz aksamına da teşaûb eder. Saçlar çoğalır bir hal-i gayri muntazımda bulunursa ne kadar çirkin görünür. Tırnakları uzar kesilmez ve yıkanamazsa ne kadar fena olur. Ayak tırnakları matlub derecede muhâfaza edilip güzel surette kesilmezse bil ahire bir takım arızalar meydana çıkar. Dişler muhâfaza edilmezse fenalık tezauf ederek ihtilal-i hayata kadar gidilir. İnsanlarda mevcut olduğu inkar olunamayan sevk-i tabii daha zaman-ı cahiliyette bu noktaları derbiş ettirerek buna çare olmak üzere hamam ve usul-ı istihmam meydana getirildi. Aklen ve tarihen düşünülecek olunursa hamam ve usul-ı istihmamın mebne-i kıtat-i cunubiyede olduğu teybin eder. İnfidac-i cildiyenin mütezaib bulunduğu mahlleler memalik-i hare olmasına nazaran bu keşfin musib olduğu daha iyice kesb ve vuzuh eyler. Bil ahire o zamanlarca cihan-i medeniyetin bir merkez-i mamuru olan ve malulere keyfiyet-i aks ederek orada hamam ve usul-i istihmam tekessur ve tenevvue başladı. Romalılar nezdinde sıcak hamamlar ashab-ı yesare mahsus olur amele ve usera grubu teybir nehrinde istihmam ederlerdi. Bu keyfiyet sonraları yunanlarından nezer-i dikketlerinden devir olmadı. Onlar da mülklerinde hamamları teksire çalıştılar. Bu hususun terkiyesi uğrunda sarf-i mukadderat eden yine alem-i İslamiyettir.

Vakta ki ahkam-ı celile-i İslamiye istihmamı bir kanun-ı şedid hükmünde gösterdi. Ondan sonra hamamlar çoğalmağa ve usul-ı istihmam ziyâdeleşmeye başladı. Envar-ı İslamiyet'in mebd-i memâlik hare olduğu halde oralarda yalnız iklim tesiri olarak soğuk su ile istihmama rağbet gösterilmeyip sıcak su ile istihmamda da ziyâdelendi ve ol vechle hamamlar yapıldı.

Alem-i İslamiyet yalnız usul-ı istihmamı teksir ve tenvî ile de kalmadı. Müslümanlar saçlarını tırnaklarını, dişlerini temizleyerek işâr-ı mahv ile nezâfet-i bedeniyelerinin hamam ve istihmam cihetinden ahz eylediği dereceyi itmama (en nezahetu minel iman) hadis-i şerif nebevisiyle memur oldular. Saçları kestirmek, misvak kullanmak tırnaklarını temizleyip kesmek vel hasıl her şeyde teharet şiar-i celileyi İslamiye'den madud oldu. Avrupalılar nezafet-i bedeniyeyi mahza tatrir için değil belki sıhhat-i vücudiyeleri için münâsib gördüler. Ba husus gösterdikleri gayret

yine üç asırlık kadar bir şeydi. Onlar hamam ve istihmam keyfiyetini eğer tathir-i beden için yapsa idiler daha pek çok noksanlarını itmam eylemeleri lazımdı. Her ne hal ise tarihçe-i hamam ve istihmam mebd-i İslamiyet'tir.

Dinen ihtimam ve dikkat-i mütemadiyeye mecbur olduğumuz nezafet-i bedeniye cihet-i sıhhiyesi kabil-i inkar değildir. Yukarıda arz eylediğim gibi tefellüs eden beşere (kir) ve infizac cildi terleme ile meşbu'î cildi tathir lazımdır. İnfizac-i cildiyenin hatt-ı vasatı olarak yirmi dört saat esnasında bir nokta dörtyüz kırk yedi gram ifraz edildiği tecrübe ile musaddık bulunduğundan bu halde tefellüs-i beşeriyeden sarf-ı nazar bu miktar terk-i hasıl eyleyeceği tesir bile hamam ve istihmam hususunda sarf-ı gayret olunması lüzumunu gösterir. Nezafet-i beden dince ve vücudun her tarafı dahil olması lüzumuna binâen saçların uzaması başta bir takım emrazın lüzumuna sebep-i mustakil olur. Bundan başka temizlenmeyip , kesilmeyen eşar ile müzeyyen olan re's-i insaniye de bir teaffunda peyda olur. Güzel bir misal olarak arz edeyim : Çocukların birinci yaşlarında başlarının yıkanmasına dikkat edilmezse bir takım kabuklar tekevün ederek çocuğu iğrenecek derecelere getirir. Bi'l hasa bu sene de daha saçlar çok değildir.

İşte İslamiyet saçları bir buğday büyüklüğü kalıncaya kadar kat'î emr ediyor ve bu gün Avrupalılar da böyle hareket ediyorlar.

Dişler mâadâ hazmına iâne-i fevkalâdeleri hadim-i hayat ünvanına müstehakdılar. Yıkanmayub muhâfaza edilmezse çürüyüp düşerler.Hizmetleri de mahv olur. Alem-i İslamiyet buna da misvakı emr ediyor. Nef-i bu gün fırçalardan çok olduğu aşikardır.

[s.182]İbd ve mağbunda ki eşara gelince koltuk altları ve kasıklar bir cisim-i ecnebi hükmüne giren kılların temasıyla adeta yara halini kesb eder bundan fazlada pek çok emraz-ı cildiye tevellüd eder. İslamiyet bunlarında mahv-ı cihetini emr eder.

Nezafet-i bedeniye hakkında evâmir-i İslamiye mükerrer ve müekkeddir. Hıfz-ı sıhhada evâmir-i şedide beyan eder.

Hamam ve istihmam hakkında bir tarihçe makamında arz eylediği mâlûmat ile ihtimam-ı nezafet-i beden ve lüzum-ı sıhhiyesi hakkında oldukça mâlûmat verebildim zehabımdayım. Gelecek hafta vesait-i nesafet-i bedeniye ayrıca bahs eylerim.

Ş. Kamil

SAN'AT

(Fotoğrafya)

Mâhâzâ burada esas olan bazı müessirler hakkında birkaç söz söyleyelim:

Bir kere devrinin seri' veya bati'ül amel olduğu bilinmek lazım gelir. Bu babda ki kanaat pek çabuk hasıl olabildiği gibi zaten el yevm kullanılmakta olan devrinler hemen kamilen ve mükemelen seri'ül ameldirler.

Eczalı camlarında seri'üt-teessür olup olmadıkları kullanan için malum olmalıdır. Ziya bahse gelince malumdur ki şâat-ı şemsiyede sabahleyin bulunan şiddet öğle ve ikinci vakitlerinde bir değildir. Şaât-i mezkûrenin en şedid olduğu zamanlar zevelden iki saat evvelisinden başlayarak iki saat sonraya kadardır. Bunun gibi mevasim-i seyfiyede de şitadan daha ziyâde şedid tesirdir.

Eşyanın inikas-ı ziya olan tesirinin tehallufu netayici nazar-ı tetkikte alındığı takdirde beyaz boyalı ebniye ve sâirenin ağaçlıktan ziyâde muakkes olduğu bina berin şîaat varidenin eczalı cama daha çabuk tesir eyleyeceği hatırdaki tutulmalı ve zıyanın betaet-i inikasiyesi yeşil renkle mülevven-i acsamdan başka anlara civar olanlar üzerinde dahi vaki' olduğu ve bu münâsebetle devrinin bi'l nisbete daha ziyâde açık bulundurulması lâzımeden bulunduğu unutulmamalıdır.

Kezâlik inikas dûçar olduğu tahvilat-ı münasebetledir ki bir binanın tafsilat-ı mimariye ve inşaiyyesinin veya orman derununda ki yollar ve meydanlar gibi ağaçla mestur yerler tafsilatının ahz ve tatbi'nde müddet-i tab'ın ziyâde olması ve hatta böyle şeylerde asıl maksada nâil olmak için sâir cihetlerin bozulub kararmasının bile nazar-ı itibara alınmaması iktizâ ider. Ve'l hasıl hareket halinde bulunan bir şeyin resmi alınmak arzu edildiği takdirde o şey'in sabit ve gayr-ı müteharrik farz olunabileceği bir an mahdud zarfında icrâ-yı amelîyat edilmek lâzımeden bulunduğu bilinmemelidir.

Her ne ise insan resimleri alındığı vakit gölgede alınmak ve diyaframa kullanmaksızın müddet-i tab'ı yani dürbünün açılmasıyla kapanması arasını en çok bir saniye kadar devam ettirmek manara kopyalarında ise en küçük diyafragma kullanarak müddet-i tabii dört ile altı saniyeyi çıkarmak orman, ebniye içlerinin hülâsa ziyâya az ma'ruz olan her şey'in resmini en küçük diyafragma kullanmak

şartıyla on ila on iki saniyeden birkaç dakikaya kadar uzun bir müddette ahz ve tab' eylemek hususları şayan-ı tavsiye görülür. Fakat ameliyenin güzel mevsimlerde ve gün ortasında müsaid ziya ile icrâ olunması şarttır.

Hele bazı menâzır-ı dahiliye için dürbünün saatlerce açık bulundurulması lazımdır. Yine sûret-i umûmiyede tavsiyeye sezadır ki müddet-i tab'ı az tutmaktan ise çok sürdürmek lazımdır. Zirâ az bir zamanda tab' olunan benaberin tafsilâtı noksan olan bir resim hiçbir icrâ-yı kimyeviye ile teshih ve ikmal olunamaz. Ecza-i mezkûrenin haddi zatında mevcut olan aksamını koyuluk [s.183]veya açıklıkça ta'dil ve ıslah eylemekten başka bir te'siri yoktur. Bu cihetle müddet-i intiba' çok gelen bir resmin her halde kabil-i ıslah olduğu kabul olunur.

Anı resimlerin ahz ve tab'ı için lazım gelen tedâbirden ileride sûret-i mahsusede bahs olunacaktır.

İşte resim bu sûretle alındıktan yani dürbin kapandıktan sonra muhâfaza dahi kapanır ve hücre-i muzlemeye getirilip eczalı cam üzerinde bir takım ameliyat-ı kimyeviye icrâ olunarak resim-i tathir ve ba'dehu tesbit kılınır. Fakat bunlar bir boş ve müsait vakitte yapılmak yani resim alındıktan aylarca sonraya ta'lik edilmek mümkündür. Yalnız camları evvel ki gibi gayet karanlık yerde saklamak muktezîdir.

Osman

Ziyadar şamandıra

Terakkiyat-ı hazıraicâbatından olarak her gün her saat öyle keşfiyat, muhteriat meydan-ı istifadiye atılmaktadır ki insan bakıp da hayran olmak kabil kalmıyor. İşte bahs etmek istediğimiz usulde keşfiyat-i cedideden ma'dud vesair beşer mahsuludur. Gece veyahut havanın keşf-i sebili zamanında sefainin şamandıra tahliyesi müşkil ve bazen tehlikeyi daî bulunmak hesabıyla bu husus elbab-ı fûnun tecarub-ı kesire ile mutavadil olmasını mucib olmuş ve nihayette mevfukeyet revenmun olmuştur.

Bir barometreninhavi olduğu zeybik mikdarını makus bir şişenin derununa vaz' ve müteakiben çalkalanacak ve elektirik husulüne yardım edecek bir alet vasıtasıyla hisse-i mezbure hasıl edilecek olursa neticesinde zulmette mer'i bir

ziyanın hudusune sebep olduğu görülür. Ziya-ı mezbureden istifâde emeli bahs etmek istediğimiz “ ziyadar şamandıra”nın keşfine badi olmuştur.

Hevanın koyu sisli olduğu bir zamanda sefâine buldukları mahalli ihbar için mezkûr şamandıraların üzerinde ahşab bir çatıya rabt olunmuş bir can bulunmakta ve çatının ortasında yılan kavi bir şekilde civayı havi mütaaddid enbubeler vaz’ olunmaktadır. Lakin bazen can sedasının hangi cihetten vurud eylemekte olduğunu tayin etmek düşvar olduğundan ziya hasıl eden bir altın ilavesi mecburi olmuştur.

Bu alet-i beyan olunduğu üzere kabil-i tahallül bir gaza havi olan enbubeye civanın çarpmasıyla hasse-i elektiriğinin husulü esası üzerine tertib olunmuştur.

Anabib matlub olan neticeyi tamamıyla hasıl etmek için muhtelif sûrette koyrulmuş olarak kalın ve dayanıklı camdan imal olduğundan kırılmak tehlikesinden vareste olduğu gibi her birinin derun-ı sath zibekin cidar ebviyeye çarpmasını tezyid için müteaddid çizgilerle muhat olması tensib edilmiştir.

Şamandıranın hafif bir sûrette hareketi enbubeyi devr ettirerek hasıl eyleyecek miktarda elektirik hasıl eylemesine sebep olur.

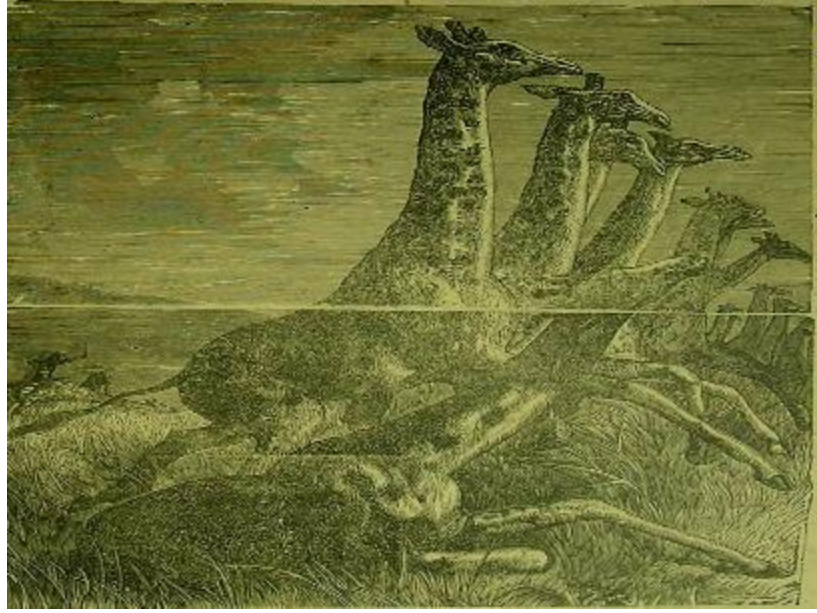
Ziyadar şamandıra hakkında icrâ olunan tecrübelerinin bir kısmı da mümtad-ı ululu lambaların isti’malı mürecceh görüldüğünden ihtiyar olunmuştur. Mevlidi sahil de olduğu halde fosfor mürekkebatı ile elektirk lambaları bir kablo vasıtası ile şamandıraya isal ve rabt olunacak ise gündüz ziyanın cezb ve bel’ ve gece de hal-i asliyesine irca’ olunduğu müşâhede olunur. Terekiyyat ruzmere hesebiyle gaz-ı müştailin isti’malı insab görülmüştür. Bu yoldaki şamandıraların ziyası altı mah devam eder. Ve’l hasıl şimdiki halde ziyânın hangisi daha faide-mend olacağı külliyyen hal olunamamışda şu müşkilin halli kuvve-i karibeye gelmiştir denilebilir.

Mustafa Halid [s.184]

Tarih-i tabiyeden (zürafa)

Zurafa yeryüzünde mevcut olan gayet tuhaf hayvanlardan biri ve en büyüğü ise de yalnız yükseklikte en büyüğü olup vücudca en ince ve uzunudur. Arka bacakları ön bacaklarından çok uzundur. Boynu pek uzun olup hayvan ani gayet kolaylıkla istediği tarafa bükebilir. Başı oldukça küçük ve zariftir. Zurafanın yüzü

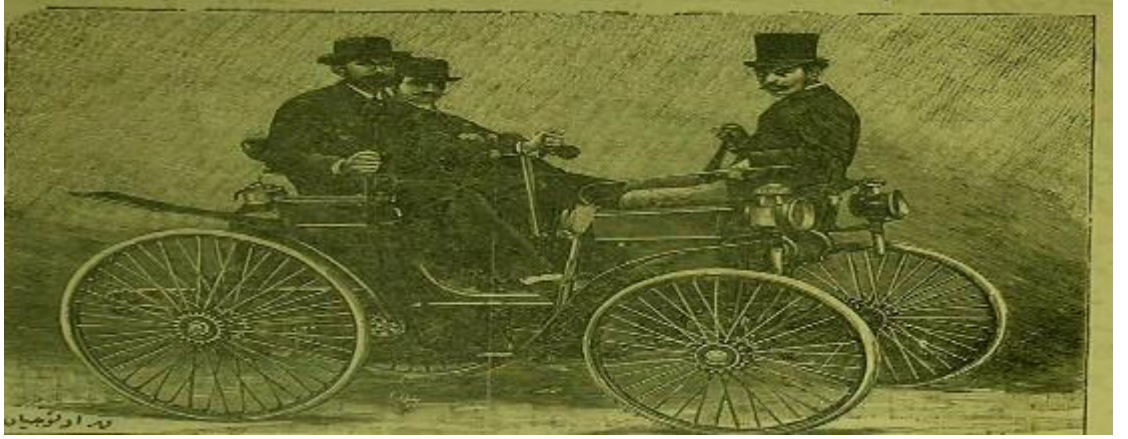
çıkıntılı ve kulakları zivane şeklinde bükülmüş kağıt gibi doğru ve büyük gözleri iri burunu gayet uzun ve burun delikleri yassıdır. Başının üzerinden yukarısı sivri olacak birden geniş ve toklu gayet kısa iki boynuzu vardır.

Zürafanın tüyü pek kısa, düz ve bir dahili olup beyazımtrakboz renğinde olan libası üzerinde büyük kara benekler silinmiş ve kısa tüyden uzun ve sık bir perçem boyunuyla arkası üzerine yapılmıştır. Uzunca olan kuyruğu bir gaytan ucunda bağlı püskül gibi bir deste kıl ile nihayet bulur. Ayakları inek gibi boynuzlu yahut kemik gibi tahta boynuzlu olan ve ağzıyla geniş getiren hayvanların ayağı gibidir. Geniş getiren diğer hayvanlara muhalif adı şekliyle beraber zürafa pek zarif ve güzel bir hayvan olup o kadar çabuktur ki seri'ül hareke olan hayvan bile arkasından yetişemez. Zürafa yaprak ile teayyüş eder. Sair ot yiyen hayvanlar gibi yerde otlayacağına ağaçların dallarına yetişmek için uzun olan boynunu kaldırıp uzun dili ile ağaç yapraklarını alarak keçilerin yediği tarzda yer. Zürafa sakin ve korkak bir hayvan olmasıyla beraber eğer birkaç yırtıcı hayvan üzerine hücum edecek olursa ayakları ile mukavemet ederek fevkelâde tekmeler atar. İnsana gayet kolaylıkla alışıp o derece muti olur ki bir çocuk bile onu kolaylıkla çayırıklara götürerek otlatabilir. Zürafa Afrika'da pek çok olup beş yahut altı [s.185]ve bazı kere on beş yahut yirmi adetlik bir küç sürü teşkil ederek ormanlarda teayyüş eder. Ziyâde korkulacak düşmanları aslan ve sair yırtıcı hayvanlardır ki bunlar bir zarar iras etmeyen hayvanları kovalayarak bir çoğunu mahv ve harab ederler.

Petrol ile mutaharrik son sistem bir araba

Şu zamanlarda gerek Avrupa ve gerek Amerika'da hayvansız bildiğimiz ve daima evlerimizde yakmakta olduğumuz petrol gazından başka bir şey değildir.

Mezbur arabanın esas parçalarından başlıcası haddeden çekilmiş çelik bir boru olduğu gibi diğer bütün bir parçaları da ya dökme veyahut islamba ile kalıbdan çıkmış dökme çelikten mamuldür. İşte o eşya heyet-i mecmuasıyla arabanın esas çatmasını teşkil ederler ki bunun üzerine mutaharrik arabanın terekkiyatı uğrunda birçok keşfiyat ve ihtiraat ile uğraşmak bütün erbab-i fen ve san'atı iştiğal etmektedir. Şimdiye kadar gerek petrol ile ve gerek elektrik veya buhar ile muteharrik birçok nev' arabalar imal olunarak meydan-ı tecrübeye konmuş ise de cümlesi düz arızasız yollarda güzel yürüdükleri halde arızalı ve inişli yokuşlu mahallerde pek o kadar yol alamadıklarından tamim edememişler idi. Bu kere Fransa'da MösyöPojet namında bir zat şu şekilde gördüğümüz dört tekerlekli ve petrol gazı ile mutahharrik arabayı ihtira'ile tecrübesine muvaffak olmuştur. Bu arabada başlıca muharrik hizmetini ifa eden madde gerek arabanın madde-i muharrikesi ve mekanizma takımı ve oturulacak sandelyeler ve sâire yerleştirilmiştir. Asıl muharriklik hizmetini ifa eden arkadaki tekerlekler olup adi bargir arabalarında olduğu gibi arabanın sağa sola dönmesi ise önündeki küçük tekerlekler dümen hizmetini ifa ederler.

Araba dört kişinin istiabına kâfi olup arabacı olan her kimsenin arabanın arka tarafında ve sağda oturur ve sol ile [s.186]ön tekerleklerin sağa ve sola tahriki için olan manuleyi ve sağ eliyle de arabayı hin-i hacette durdurmak veya hareketi azaltıp çoğaltmakta musta'mel tevekkuf manulesini tutar.

Araba ortasında yani arabacının ayağının altına gelecek bir yerde bir gaz musluğu bulunur ki hin-i hacette hararetin taz'if veya tenkisi için arabacı istediği zaman bu musluğu manulesini ayağıyla kullanarak gazı istediği derecede isti'mal eder.

Hasıl olan kuvvet iki bargir kuvvetine muadil olduğu gibi tekerlekler dahi dakikada 550 defa devir ederek saatte 18 kilometre katl eder. Ve bir metre mesafede sekiz : on santimetre yani yüzde on nisbetinde meyilli olan yokuşları mümkün merteye bir sûret ile çıkabilir.

Arabacı bir mahalde müşteri bekler iken daima gazını sarf etmeğe mecbur değildir. Çünkü hasıl edeceği kuvveti gazın işâlından iki dakika sonra elde edebilir.

Araba heyet-i mecmuası bir günlük mehrukaniyla 372 kıyye geldiği gibi 300 kilometre içinde 28 litre gaz kafidir. Gazın beherkıyyesi yüz santim olup arabanın mekanizma ve sair mesarifi içinde beher kilometreye 0,046 frank düşer. Vasıta olarak şöyle hisab edelim : İki bargirli bir arabacı koşum vesâir masrafından başka yevmiye hayvanları için la akl on kuruşa muhtaç olduğu halde iki guruş ile bir günlük masrafını ifa edebilir demektir. Arabanın tekerleklerine kauçuk tabir olunan maddeden mamul bir kuşak geçirilmiş olmakla bizim arabalar gibi yürür iken gürültü dahi etmeyecek demektir ve tekerleklerin heyet-i mecmuası adi ve kamilen dövme demir çubuklardan imal olunmuş ve dingil yanakları dahi birinciden olup muharrik çevirdiği ufak dişliye geçirilmiş ve bir zincir ile büyük tekerlekler tahrik edilmekte bulunmuştur.

Tayfur

Kürre-i arzın maden kömürlerince serveti

Arzın servet-i tab'iyyesinin bir kısım mühimini teşkil eden maden kömürü veyahut taş kömürü hakkında altın, gümüş, bakır gibi ecsam-ı madeniyeden olmayıp madde-i asliyesi nebettandır. Bu babda iyice efham-ı meram için tebakat'ül arzın (Teşkilat-i fehmiye) bahsine dair biraz mâlûmat verelim.

Göl ve bataklık ile mestur arazinin sathı üzerinde-sular çekildiği zaman-yosun nev'inde bir nebat neş vü nema bulur ve araziye su bastığı zaman topraklar altında kalır. Sular çekilince bataklık sathını yine nebâtat kaplar ve bu tehevvlut

mütemadiyen devam eder ki toprak altında kalan yosunlar çürür ve terkiblerinde bulunan fehm bu esnada muttehid olduğunu müvellid elma ile mevlid'il hemudedden ayrılır. Ve toprak tabakalarını tazyik altında salâbet peyda ederek turp ismiyle yad edilen maden kömürünü hasıl eder.

Raporlarda fabrikalarda matbahlarda kullanılan taş kömütlerinin teşkili bunların aynıdır. Fakat bunlar yosundan değil, taakkub-i edvarla topraklar altında kalan koca koca ormanlardan hasıl ve asırlarca toprak altında kalmak hasebiyle taş gibi selb ve sert bir cisme mutahavvil olur ki eğer ekser maden kömürü tabakaları arasında görülen ağaç kütükleri ve yaprak ve sâire intibaatı bu hususda büyük bit delildir.

İşte teşkili uzun zamana muhtaç olan maden kömürlerinin elbette bir zaman sonra biteceğini düşünerek gerek maden ve fabrika mühendislerinden ve gerek tabakat'ül arz müntesiblerinden bir çoğu bir kömürün miktar-i mevcudunu, senevi vuku bulan serfiyatı ve buna nezeren maden kömürlerinin kaç sene sonra biteceğini ve bitmesi halinde buna bedel kullanılacak mahlukatı tayin ve teherriyeye koyulmuştur.

Yine mûmâileyhin tahminine göre bütün Avrupa'da bulunan maden kömürleri ancak bin beş yüz sene ve hükümet-i müttefike-i Amerika arazisinde ki kömürler bütün sekme-i zemini on bir bin sene idare edebilecektir.[s.187]

Nüzhet

Cazibe-i arz ve onun esbab-ı tahlifi

Kürre-i arz, üzerinde bulunan ecsamı daima kendisine doğru cezb etmek hassesine malikdir ki bu çekme kuvvetine “cazibe” namı vermişlerdir. Hiçbir cisim tasavvur olunamaz ki bu kuvvetin taht-ı tesirinde bulunmasın. Mesela elimize bir taş alıpta yüksek bir mahalden bıraktığımız halde eğer biz bu taşın hareketine mümanaat etmemiş olsak cism-i mezkûrun ta merkez-i arza kadar gideceği şüpheden varestedir. İşte taşın aşağıya düşmesi cazibe-i arzdan neş'et eder.

Ma'lumdur ki indahat olunan bir mermi, biri mukavamet-i hava diğeri cazibe olmak üzere iki kuvvetin taht-ı tesirinde hareket eder. Sürat merminin gittikçe tenâkus etmesi mukavemet-i havadan neşet ettiği gibi en nihayet yerde düşmesi de cazibeden ileri gelir kürre-i arz üzerinde ki eşsamın sakil olması da merkez-i arza doğru cezb olunmalarından dolayıdır.

Bunun isbatı için : Bir kurşun parçasıyla bir mantar parçasını suyun derununa yatırmak kifâyet eder. Kurşunun vezni sudan ağır olduğu ciheyle bi't-tab suda batar. Halbuki mantarın vezni suya nazaran hafif bulunduğu için suyun sathında sebh eder. İşte dumanın da hava derununda terakkî kurşun ile mantarın su derunun da batıp batmaması keyfiyetinin aynıdır. Yani dumanın vezni havaya nazaran hafif olduğundan havanın mevzi ile muvazenet peyda edinceye kadar yukarı çıkar. Demekki dumanın suûdu havanın vücudundan ileri gelir.

Madem ki cazibe, cisimlerin merkez-i arza sükutuna sebet olan bir kuvvettir; o halde buna “sıklet namınıda verebiliriz. Sıkletin istikameti daima şakulidir. İstikamet-i mezkûr “şakul altı” denilen gayet basit bir aletle bis-subule ta'yin olunabilir: bu alet bir ucuna bir cisim-i sakil talik olunmuş diğeri ucu da bir mahalle sabit kılmış bir iplikten ibarettir.

Mezkûr alet muvazenette bulunduğu halde bir ucuna talik olunmuş olan cisimi sakilin her bir eczası üzerine cazibe-i arzın icrâ ettiği te'siratın muhaselesi ipliğin istikametindedir. Çünkü ipliğin eğilip bükülmeye ziyâdesiyle kabiliyeti derkar olduğu gibi cismin sükutuna da mukavemet ettiğinden keyfiyet-i mezkûrenin vukuu tabiidir.

İpliğin ucuna talik olunan cismin şekil ve hacminin teddili istikamet-i mezkûreye asla halel iraz edemez. Şakul istikameti umûmiyetle niyah-i rakide

sethine amuddur. Bunu enbat için : Muvazenette bulunan mesela su ile dolu bir kabın üzerine bir şagül tutulur. Bu şagulun hayali güzelce görülebilmek için suyun renkleştirilmesi iktizâ eder. İşte bu vecihle suyun sethinde hasıl olan intikas sebebiyle şagulun hayali gayet parlak bir surette görülür.

Diğer şağul ile bir hayal-i hizaya alınıp da nazar edilirse mezkûr hayalin tamamıyla ipliğin istikametinde olduğu müşâhede olunur ki bu da şagulun istikametinin miyah-i rakide sathine amud olduğunu isbat eder. Muhtelif mahellerde tutulan şagullerin bir birine müvazeneti [s.188] kabul etmek hatadır. Yalnız yek diğerine yakın olarak bulunanlar bir dereceye kadar müvazi kabul olunabilirler. Şagulun istikameti bazen inhiraf edebilir. Bu inhiraf geçen asrın vasatına doğru Buguer ve Kondamin isimlerinde iki zat tarafından bil amel isbat olunmuştur.

Kürre-i arzın mahalli muhtelifisinde cazibe-i arzın veyahut miktar-i ta'cilin tahalluf etmesi iki sebepten ileri gelir. Birinci şekil arzın subh-i kat'i nakısı mücessem olması , ikincisi hareket-i mahuriyeye malik bulunmasıdır.

Kürre-i arzın kutuplar cihetinin basık, hat istiva cihetinin münbasit olması hasebiyle arzın kutuplar tarafındaki nısf-ı katarları hatt-ı istivaya nazaran olan nısf-ı katarlarından küçüktür. Bu halde merkez-i arza en ziyâde yakın demek olan kutuplarda cazibe-i arzın şiddeti bi't-tab en ziyâde ve uzak olan hatt-ı istivade ise en azdır.

Bundan mâadâ bir cesim duvarın üzerinde vaki' nakatın merkez duvarına en baid olanları kuvve-i ani'l merkeziye ile en ziyâde müte'essir olacağından ve halbuki kürre-i arz dahi hareket-i mahuriyeye malik olduğundan o halde merkezde uzak bulunan hatt-ı istivade kuvve-i ani'l merkeziye en ziyâde dir.

Burada cazibenin şiddeti zaten az olduğu gibi kuvve-i anil merkeziyenin şiddetle mukavemetten dolayı da azaldığından arz üzerinde ki nukat-i muhtelifede cazibenin şiddeti bir olmayıp hatt-ı istivadan kutuplara doğru tedricen tezayüd ettiği zahir ve nemeyan olur.

Arz üzerindeki ecsamın sakil olması cazibe-i arzdan neşet edip kuvve-i anil merkeziye ise bu cazibeyi bir dereceye kadar tenkis eylediğinden eğer kürre-i arzın

hareket-i mihveriyeesinin muattal olduğu farz olunursa o zaman cisimler evvel ki sikletlerinden daha sakil bulunurlar.

Bi'l hesab ta'yin olunduğuna göre kuvve-i anil merkeziyeden dolayı cazibe-i arzın miktarı 1/289 kadar tenâkus etmekte bulunduğundan eğer arzın hareketi Őimdikinin 17 misli daha seri' olmuş olsaydı ol vakit cisimlerin vezinleri olmaması lazım gelirdi.

Mösyö Ari isminde biri "Harton" madeninin 385 metre umkunda icrâ-yı tecrube ederek burada ki cazibenin Őiddetini sathındakinden 1/19190 kadar ziyâde bulmuştur.

Eğer kürre-i arz mtehaddi'l cins bir kere olsaydı cazibe merkeze doğru bir nisbet üzere tenakus eder. Merkeze sifıra muncir olurdu. Halbuki tecârib-i mutaddiden anlaşılıyor ki sath-ı arz ile taarrurazın muhtelif nukatında eser-i cezb pek karışıktır.

Ahmed Fuad

ZIRAAT

Kahve ağacı

Kahve ağacının ahval-i tarihiyesi:

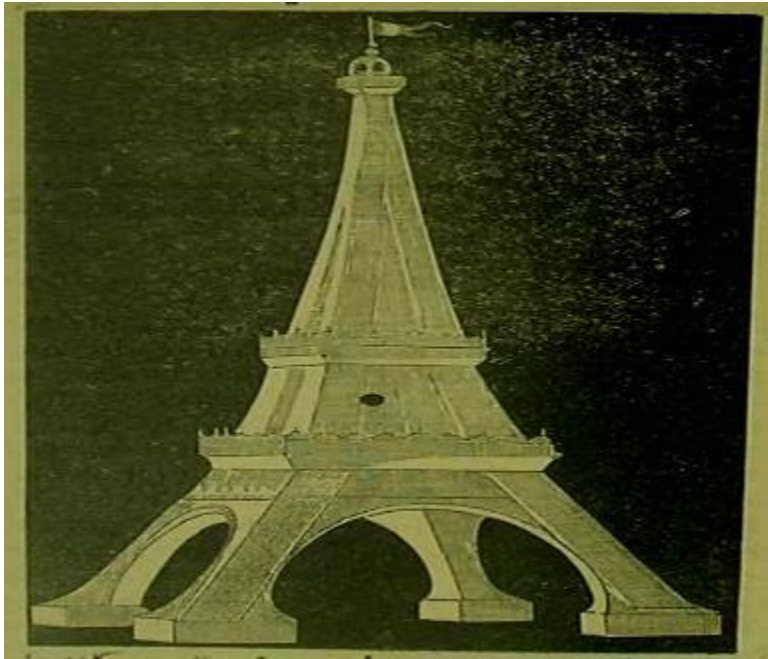
Kahvenin menşe-i Habeş olup on beşinci asrın evâilinde Arabistan'a nakil olunmuştur. 150 sene-i miladiyesinde Batavya'da neş v nemaya başladığı gibi 1720 senesinde Josyo namında bir zat kaptan Deli Seyo'ya  kök kahve ağacı ihda ederek mmâileyhi de Atıl adasına getürüp garsinde ancak bir tanesinin tutması ile az bir vakitte tekessür ederek bu günkü gün antlik baŐluca menba'-yı serveti olduğu bedidardır.Sonraları Martinik, Hayin, Sen dominik, Java, Borbon , Seylan, Brezilya vesâir taraflarda neş vu nema bularak ve mahalli muhtelif-i maruzenin isimlerini ahz ile bir çok envai vardır. Fakat mukayyiini yemen kahvesi en latif bir kahve

olduğundan diğer kahvelere müreccehtir. Kahvenin Avrupa'ya duhulu ise Sultan Selim Han hazretlerinin zaman-ı saltanatları olan 1517 sene-i miladiyesinde Der aliyyeye idhal olunduğu gibi 1669 tarihinde Paris sefaret-i seniyesi vasıtasıyla Paris'de kahve isti'mal meze hükmüne girmiştir. Kahvehanelerin tesisi dahi mukaddimen (Saint Germain) penayırında olup penayıra geşt-i güzar edenler kahve içmeseler penayıra gitmemiş gibi ad ve itibar olunur imiş.

Evsaf-i nebatiyesi: Latince Kaffe Arabica, Kaffe adularis denilen kahve ağacı on beş yirmi kadem irtifaında daima yeşil bir şeceredir.

Yaprakları beyaza mustatil çiçekleri beyaz meyvesi ân-i ahmer olup dahilen iki buzuru havidir. Bunların vech-i batınları musteh ve bir kalem mustabli havi ve vech-i zahirleri ise mehderdir. Meyvesi kemale reside oldukta yere düşer tecfif edilerek sanaiya ihrac ederler. Bu usul yemen taraflarında caridir ki kahvenin iyi ve güzel kokulu olmasını intac eder [s.189]

Havas-ı tibbiyesi:

Kahveyi alet-i mahsusa ile kızıl kestane renginde tahmis ettikten sonra bir mahalle boşaltmalı .Rüzgarlandırarak soğutmalı.Tahmis ve soğumak esnasında güzel bir rayıha terk eder ba'dehu öğütülerek kapalı kapılarda muhâfaza olunmalıdır. Kahve kavrulduğunda hacmi 1/3 nisbetinde tezayüd ettiği gibi yüzde on altı

nisbetinde vezni tenakus eder. Kahvenin terkibine gelince bunda bir çok mevad-ı maksuya ve münebbihehe mevcuttur. (Mabadı var)

M. Ziyadin

HIKMET-I TABİİYE MÜBAHESİ ÜZERİNE EĞLENCELER

Mebhes-i ziya- tasvir hayali

Eğer bir cesim müzeyyenin nokta-ı ihtirakına karşı gelmek üzere [mesela bir lambanın] şeklimizde görüldüğü üzere beyaz bir surette tersim olunmuş olan bir küçük Eyfel kulesinin modelini tutup da gözünüz ile kalenin üzerinde mersum olan siyah noktaya on, on beş dakika kadar nazaredip diğer bir tarafa bakmak şartıyla sonra beyaz bir tavan veya duvara hatta beyaz bir kağıda gözlerinizi atif eder iseniz eyfel kalesinin siyah bir modelini görürsünüz. Kalenin kara görülmesi modelimizin beyaz surette tersim olunmasından ileri gelir. Eğer kaleyi kırmızı bir renkte telvin edip tecrübeyi tekrar eder iseniz yeşil bir kale yok sarı bir renkte yaparsanız menekşe renginde müşâhede edersiniz.

İşte bu hal ziya bahsini mutale edenlerce şeyan-i hayret bir şey değildir.

Hüseyin Cahit

Maârif

Geçen nüshamızdan itibaren küşad ettiğimiz mesâil-i fenniye-i vücudiye kısmı üzerine ekser taraftan takdirane ve maşukane ihtarat vuku buldu. Kar'ilerimizin celb-i teveccüh ve hoşnutları ahz-ı amelimiz bulunmağla kemafi's-sabık devam ve muhterem kar'ilerden ilk defa hal-i mesele muvaffak olan zatlara mütenevvi' mukafat ve hedaye îtâ olunacağı gibi bir nev'i fedekarlıktan ma'dud olan iş bu teşebbüsümüzün mazhar-ı teşvik ve terğib olacağına da ümidimiz ber kemaldır. 3 numro.

Hal-i mesâil

Geçen hafta ki 11 numaralı nüshamızda münderic mesâil için doğruca hal etmiş otuz kıt'a mektup ahz ettik. İlk evvel hal eden mekteb-i mülkiye üçüncü sınıf talebesinden Osman Kemal ve Mustafa Şevki fedyeler muvafik olmakla kavâid-i

lisan-i Frransavî ile elfaz-ı mütecanise-i Fıransavî nam yıldızlı mükafat kitaplarını kütüphanemizden ahz edebilirler.

Müntesibin-i maliyeden Mehmet Ali askeriden Mehmet Hurşit mühendishane-i berri-i hümâyundan Nuri , mülkiye i'dadiyesinden Hüseyin Suat, Sadrettin, S.Zeki Soğukçeşme rüşdiye-i askeriyesi dördüncü senesinde Vehbi, üçüncü senesinden İbrahim Edhem, Gülhane rüşdiyesinden Şefik, lisan mektebinden Şefik , Baytar rüşdiye-i askeriyesinden Nureddin, Eyüb rüşdiye-i askeriyesinden Mahrec Mustafa Rauf, Kuleli mekteb-i idadiyesinden Mahmud,İzmir mekteb-i idadisi beşinci sene şâkirdanından Ali, mekteb-i Osmani şâkirdanından Aburrahman [s.190]Haydarpaşa mektebinden İsmail Ali, Davutpaşa mektebinden Mahmut Necati, Mahkeme-i istinaf katibesinde Zühdi, Hasan bin Ali, Fahri Cemil, Bayram Fehmi, Nuri , Mahmude Bab-ı seraskeride Mülâzım Halil ve Kemalettin efendiler dahi doğru hal edenler i'dadidendir.

Geçen nüshamızda mesâilin halli;

s/1 14, 18 saniyede dolar

s/2 (12) adedidir

s/3 beynlerinde ki ihtilaf 88 adedinden ibarettir.

s/4 mısır, arabe, eylül, Rasim, F. olmağla maarif hasıl olur.

İkinci mesâil

S/1= Elimizde üç adet yağ kapı bulunur ki bunlardan birisi üç kıyye ikincisi yedi kıyye ve üçüncüsü dahi on kıyye zeyd yağı alır. Ve on kıyyelik ise tamamen zeyd yağıyla doludur. Nezdimizde asla bir diğer kab ve keçe gibi bir şeyde yok şimdi biz istiyoruz ki şu elimizdeki kaplar ile on kıyyelik kaptaki zeyd bağını tamamen ikiye bölelim. Yani bunun beş kıyyesini yedi kıyye olan kaba geçireceğiz.

İhtar-Bu sualın halinde asla haricden bir diğer ölçü veya sâiresini kullanmamak şarttır. Ve bu mes'elenin iki sûretle halli matlubdur.

S/2 insan neden murekkebdir

S/3 bir müstetlink tûlu 14 arzı 9 metre olduğu halde mezkûr mustatil açılrsa kaç metre olur ? İş bu suallerin ilk defa halline muvafık olan zata yine mücellled bir aded kitap ihda olunacaktır.

Pol ile Verjebni

Müellifi Bernard Dosen Piyer

Mütercime Mehmed Ata

1726 senede Mösyö Dolanor namında bir delikanlı Fransa'da bir memuriyet bulmağa ve ailesinden muâvenet görmeğe beyhude çalıştıktan sonra nâil-i servet olmak emeliyle bu adaya gelmeye karar verdi. Yanında genç bir kadın var idi. Delikanlı anı pek sever, anın tarafından da öylece sevilirdi. Bu kadın Normandiya'nın eski ve zengin bir hanedana mensup olup fakat delikanlı asilzâdelikden olmadığı için akrabası anınla izdivacına muhalefet göstermiş olduklarından gizlice ve sessizce varmıştı. Delikanlı zevcesini bu cezirenin Porloyo şehrine bırakarak birkaç zenci almak ve ondan sonra buraya avdet edip de yerleşmek üzere Madagaskara gider. Bir sefineye rakib oldu. Teşrin-i evvel evasıtında başlayan mevsimlerin hulûlüne karib Madagaskar'a çıkıp vusulünden az bir müddet sonra oralarda senenin altı ayı hüküm ferma bulunan ve Avrupalıların sûret-i daimede birleşebilmelerine daima mani olacak olan humma-i [s.191]sariyeden vefat etti. Beraber götürdüğü eşya , vatanları haricinde vefat edenler hakkında daima vaki' olduğu vecih ile vefatını muteakkib tarumar oldu. (İl dö Frans) da bıraktığı zevcesi para almak için kimsye müracaat edemeyeceği, kimseye tavsiye edilmemiş olduğu bir memlekette kendisini dul, hamil, bir zenci cariyeden başka servet ıtlak olunabilecek her şeyden mahrum buldu. Yegane sevmiş olduğu adamın vefatından sonra kimseye arz-ı ihtiyaç etmek istemeyerek uğradığı felaketten cesaret yab oldu. Tedarik-i vesail-i maaş için cariyesiyle birlikte bir parçacık arazi-i ziraat etmeğe niyet eyledi.

Hemen büsbütün hali ve kabil-i ziraat arazisi pek çok olan bir cezirede ne en münbid ne de ticarete müsait cihatleri intihab etti. Yalnızca ve hali mechuliyette yaşayabilmek üzere bir dağ boğazı bir gizli ilticagah arayarak bir yuvaya çekilir gibi şehirden bu kayalara müteveccih oldu. En ziyâde vahşet nemud olan, en hali bulunan yerlere sığınmak mutahassin ve müteellim olan mahlukatın cümlesine şamil bir sevk-i tabiidir : Sanki kayalar felakete karşı istihkam olur ve tabiatın sükûneti ruhun iztirabat bedbaht tanesini teskin edilir. Lakin yalnız muhtaç olduğumuz kadar atafet

işittiğimiz zaman müderrisimiz olan inayet-i ilahiye madam Dolanur da zenginlik ve büyüklük vermeyecek bir inayet yani bir arkadaş hazırlamış idi.

Burada bir seneden beri kalbi güzel hassas bir kadın ikamet ederdi. İsmi Margarit idi. Britanya’da adı bir köylü ailesinden tevellüd etmişti. Ailesinin mahub kulubi olup o civarda tezvic edeceğine vaad eden bir asilzâdenin muhabbetine inanmak zaafında bulunmuş olsaydı elbet o aile esbab-ı mesudiyetini ikmal edecekti. Fakat asilzâde ibtilasına sükûnet bahş evvelce andan uzaklaştı. Hatta hamil bıraktığı bir çocuk için bir medar-ı maişet temininden imtiaa gösterdi. Margarit ol vakit mevlidi olan köyü terk etmek, fakir ve namuslu bir kızın yegane cihazı olan hüsn-ü siyyetini gayib etmiş olduğu memleketten uzak bulunup da hatasını ifa için müstemlekata gitmek kararını ittihaz eylemiş idi. İstikraz etmiş olduğu bir miktar akçe ile mübâyaa eylediği bir zenci köle anınla birlikte bir parçacık araziyi ziraat eylerdi.

Madam Dolanur cariyesiyle birlikte buraya gelince çocuğunu emzirmekte olan Margarit’i buldu[s.96]

(Mabad-1 var)

Bir haftalık takvim

1891 sene-i frenki, 1307 sene-i maliye, 1370 sene-i hicriye-i şemsi, 1309 sene-i hicriye-i kameri													
Yuku'at	Gündüzün müddeti	Ta'dil zaman	İle akşam	İmsak	Evgat				Ruz-i hazr salbileri	Aylar			Günlerin isimleri
					Yatsu	İkinci	Öglen	Dolu'şemsi		Teşrin-i evvel	Firengi	Sefer El-hayr	
rumi	9,50	15,37	4,47	11,11	D S	D S	D S	D S	6	1 2	31	1 0	Perşem

	48	29	46	12	34	44	6	55	7	13	1	11	Cum
firtına	46	19	46	14	35	44	7	57	8	14	2	12	Cumartesi
a vakar	44	08	45	16	35	44	8	59	9	15	3	13	Pazar
	42	14,57	44	17	35	44	9	2,1	10	16	4	14	Pazartesi
	7,40	45	44	20	35	44	10	6	11	17	5	15	Salı
	9,38	31	44	12,22	35	44	11	5	12	18	6	16	Çarşamba

YENİ KİTAPLAR

Musavver yeni Osmanlı takvimi

Üç seneden beri izzetlü Cemil Beyefendi tarafından tertib ve neşr olunan Osmanlı takvimi bu senede emsaline faik bir sûrette tab' ve tertib olunduğu gibi Der saâdet'in ebniye-i meşhure ve asar-i atikesinden numunesini 27. nüshada arz ettiğimiz tarzda yapılmış birkaç resmi takvim ve mülâhazat-ı kaydiye için ayrıca sehafi havi olmakla beraber eyyam ve leyalı-i mübareke, husuf, küsuf, bazı vukuat-ı tarihiye, esâmî-i hükümdaran ile tevellüd ve kuudları saatların tahvili, barometreler, seda ile tayin-i mesafe alâim-i semadan aklab-ı havanın istidlalı, mukayesat-ı cedide atike ve tevârih-i müsta'mele mezkukat-i Osmaniye ve ecnebiye hakkında mâlûmat-müfideyi muhtevidir. Karın-i kirama hassaten tavsiye ederiz.

Eczası 100 pare: mücellidi üç buçuk a'la mücellidi beş kuruştur.

Zübdet'ül hendesiyye

Umum mekâtib-i rüştiye müdürü Abdullatif Efendi hazretlerinin eser-i kıymetdarı olup iki yüz elli parçaya karib işkal ile müzeyyen ve doksan altı sahifeyi havi bulunan iş bu eser nefis müşârunileyhin nice senelerden beri pek çok mekteplerde icrâ eylemiş olduğu tecârib-i adide semeresi ile vücuda gelmiştir. Bu

kitab o kadar medkikana terki b ve tahrir edilmiştir ki her talib muallime ihtiyaç etmeksizin kendi kendine mesâil-i hendese yi pek güzel okuyup anlayabilir. Bil cümle mekâtib-i rüştüye müdür ve muallimleri ile mekâtib-i sâire heyet-i tedrisiyesinini nazar-i dikkatleri davet olunur. Fiyatı dört kuruştur.

Kurre-i arz

Bu dahi Ali Nazıma Bey'in mekâtib-i ibtidâîyeye mahsus tertib etmiş olduğu musavver küçük bir coğrafya olup yirmi pare fiyatıyla satılmaktadır.

Müdür-i mesul : Matbaa ve kütüphane sahibi Kasbar

Sahib-i imtiyaz : Ahmet Naci

Sayı XIII : Hicri Şemsi (7) Teşrin-i sâni sene 1270 (Numara 13 – Birinci sene) Hicri Kameri (18) Rebi'ül âhir sene 1309

Umur-ı idare ve tahririyeye âid her husus için müdür-i mesul Kasbar namına mürâcaat olunur.	Her hafta perşembe günleri neşr edilir.	Siyasiyandan maâda her şeyden bahs eder. Derc olunmayan evrak iâde edilmez.
	Nüşhası 25 pareyedir.	
Şerâiti iştirâ Bir seneliği Dersaâdetiçin idarehânedan alınmak üzere yirmi, vilâyet için posta ücretiyle beraber otuz kuruştur.		İdarehânesi Bab-ı âli caddesinde Kasbar matbaa ve kütüphane ve mücellidhânesidir.

Muhteviyat

Arz-ı şükran-Lisan-ı Farsî-Telif-i kelim-Terbiye-i etfal-Âlâim-i hare-Bahçemin manzara-yı tabi'iyyesi-İdman-ı beden-Diş ağrısına ve çürük dişlere ilaç-Sükün-Takvim-i edvar-Birden ve hakkı öküzlür-İhtisal-Verem nasıl sirâyet ediyor-Tûl-ı nevm ile meşhur olanlar-Kahve ağacı-Malatya da afyon ziraatı ve terekkişi-Fenni eğlenceler-Üçüncü mes'ele-Yol ile vereceği-Bir haftalık takvim yeni kitaplar

Arz-ı şükran

Asr-ı kemalat hisar hazret-i pâdişahiyyenin asar-ı füyûzat bahiresinden olmak üzere on altı seneden beri matbaa ve kitapçılık hizmeti müstevcib el-muhafferetinde bulunarak şu müddet zarfında beş altı yüz parça eser vücuda getirmeğe âcizâne muvaffik olduğum gibi sâye-i maârif peyraye-i cenab cihanbanide matbuatca günden güne sahhari biruz olan terekkiyyat-i mehasin gayet cümle-i cemile ve celilesinden olarak neşr-i karin müsaade-i seniye-i hazret-i padişahiye olan maarif ceridesinin umur-i iradese deruhte edilmişti.

Bu hususta ki asar musai ve iktametimiz karin-i kim hazretinin mezher-i kemal takdiratı olmakla ceridemiz daha bidayet intişarında büyük bir rağbete nail olmuştur ki bu cihet bizim için bil hassa mucib-i iftihardır.

Nail olduğumuz şu rağbet terakki kemterane ikdamat vakiamızı bir kat daha tezyid ederek karin-i kiramin celb-i memnuniyetleri için arasına gazetemize büyük resim levhaları derc etmek suretiyle bir hediye takdimine karar vermiş olduğumuzdan bu nüshamızı indelsedeki meşhur humera sarayının bir resmi ile tezyil eylediğimiz gibi bu türlü hedaya acizanemizim devam etmesi de tabiidir. [s.194]

Âsar-ı gayretimiz temiz nisbetinde rağbet-i umûmiyeye mazhar olacağımızı kaviyyen umut ederiz. Hemen Cenab-ı Halik için padişah-ı maarif perver ve şahin şah terekki kester efendimiz hazretlerinin ömür ve İclal-i hümayunlarını efsun buyursun amin.

Müdür-i matbaa ve kütüphane sahibi Kasbar

Lisan-i Farisî

(12. nüshamızdan maba'dı)

Abadan: Abad manasına olup "en" zaididir.

Bamdad : Bamdadan : Sabah

Bahar : Baharan :İlk yaz

Guhsar :Guhsaran :Dağlık

Beyt

Seherçün hasr u haver âlem ber kühsaran zed

Bedset merhamet yarım, der ümid varan zed

(Hafız Şirazi)

Tercüme

Vaktaki şah-ımüşeref olan güneş bayrağını dağlık mahelle nasb etti : Yarım merhamet eliyle atafet ümidinde bulunanların kapısını çaldı.

Beyt-i mezkûrede (gühseran) lafzı cem'-i evveliydi. Hasbe'l kaide (he) ile cem'alanması lazım gelirdi.

Abâdî : Ma'muriyet, şenlik galebelik

Abâdani : Kezâ

Abadiyan: Mülûk-ı Farisden , tebeke-i ulânın lakabıdır ki birincisi olan (keyu mers)(abad) ve ahlaf-ı pirunane ıtlak olunur.

Beyt

Bi kefta mubic ezderesti anam

Ki inist ayin abadiyan (Firdevs-i Tus)

Tercüme

Dedi doğruluktan atf-ı anane itme : Zirâ abâdiyan kavminin tariki budur.(Doğruluktur).

Abar, abare : (be) (vav) a kalp ile (avar,avare) dahi denir: Hesab ve hesap defteri demektir. Muhâsebeciye (avaragir) denir.

Beyt

Du sed derç, pertok veyare heme

Ki bed namişan der avare heme (Firdevsi)

Tercüme

İki yüz seneden bütün gerdanlık ve bilezikle dolu ki isimleri hep defterde mukayyed idi.

Aban: Teşrin-i evvel ayı

Eban : Kezâ

Beyt

Gerçi der gurbet zebi abi şikiste hatırım

Zatış hatır ba aban zamiran avurde emn (Hakani Şirvani)

Tercüme

Diyar-i gurbette donaksızlıktan mahzum ve münkesir'ül kalb olduğu halde ateşim efkarımın mahsulu olarak teşrin-i evvel ayında (izhar-ı iş'arımndan) getirmişim.

Ab-ı baran: Yağmur suyu, kabil şehri mulhakatından üç arkadaşın efendisi manasına olan hoca-i sih yaran nam mevzua karib bir nahiyedir.

Beyt

Eğerçi cay-ı hoş kabil ab-ı baranest

Biheşt ruy-ı zemin, hoca-i sih yaranest (Acedi Mervuzi) [s.195]

Tercüme

Her ne kadar kabilin güzel mahalli dedikleri mehel ise de: yeryüzünün cenneti hocayı sih yarane nam mevzi'dir.

Ab beste: buz dar sis, bulut, keda'

Beyt:

Bina ve nuş nişistend ve der ferubstend

Bab-ı beste küşadend hon minara (şehidi kumi)

Tercüme

Çalfeyi ve aşre-i oturup kayuyi kayadılar ve bulut kara dağı şebşanın kanını boşalttılar.

Abetin: Feridun Şah'ın pederine mahsus bir lakab

Beyt

Düşt arebra peserzu yezin

Had acemra peser ayetin (sanai Gaznevi)

Tercüme

Arap memleketini marın hamidede seyf zevalinde ve acem ateşi dahi ferid ve şahın oplu ayetin ma'mur abad eyledi.

(maba'dı var) Muallim Feyzi

Telif-i kelimeler : Sevilen sözlerin biri yerine ülfet ettirilmesine yani ıstındırılmasına denir. Meâ ma fihi iş bu telif-i kelimeler için beş derece itibar edilir.

Birincisine “telif-i harfi” tabir olunur. Mesela : Ayın, Lam, Ye harflerinin birbirine ilavesiyle (Ali) isminin hasıl olması ,kezâ Be, Ayın, Kaf harflerinin yek diğerine zam edilmesiyle (Bak) sözünün vücuda gelmesi gibi.

İkincisine “telif-i nesri” tesmiye edilir. Mesela : Yarın bir lahze mülâkatımız hususunu arzu ve temenni eylerim” gibi kelimeleri biri birine ıstındırarak söylemek ve yazmaktır. Üçüncüsüne “telif-i nazmi” denilir ki iki kısımdır. Kısım-i evveli muhaveredir. Kısım-ı saniyesi risaledir. Ekser edebanın iş bu telif-i nüzumeyi şiir murad edişleri evvela munakaşa fil ıstılah ve havasınca ıstılahları üzerinedir.

Dördüncüsüne telif-i sici tabir olunur. Mesela tarif ve tavsiyeden ari ve şaibe-i riyadan beri sözlerin nihayeti seci'li söylenmesidir. Beşincisine telif-i şi'ri tesmiye edilir. Mesela şükür ve minnet olan daim o gani helaka gayriler ehil olamaz. Müntebih istihkaka misilli telif kelamın uzun ariziyeden vezn-i mahsusu üzerine söylenmesidir.

Mehmet Şemseddin

MAKALE

Terbiye-i etfal

Ahlak nokta-ı nazarınca bir milletin terekkiyesi, etfal-i vatanın terbiye denilen sıfat-ı memduhe-i insaniyeden behredar olmasıyla teyessürname huzur olur.

Çocukların terbiyesi o kadar mühim bir bahs teşkil eder ki buna dair sahifeler dolusu yazı yazılsa yine azdır.

Hüsn-i ahlak-ı terbiyeden mütevellid bir sıfet-ı celiledir.

Terbiye bir meziyet-i insaniyedir ki sahibini herkesin yanında merhub ve muhterem tutar. Terbiye görmemiş bir insanın hayvandan asla bir farkı yoktur.

Çocukların terbiyesi ana babaya ait bir vazife olduğundan her peder her valide uhdelerine mevzu' olan bu vazife-i mühimmeyi kemal-i dikkat ve ehemmiyetle ifa etmelidir.

Çocuk dünyaya ayak basar basmaz lemhe-i iftitahında gözleri validesine tealluk edeceği ve beş altı yaşlarına kadar anın ağuş-ı şevketinde büyüyeceği cihetiyle ilk defa alacağı terbiye-i tabiyi valide tarafındandır. Fakat teessüfler olunur ki bazı valideler güya bir his-i şevkat eseri olarak çocuklarını terbiye değil belki terbiyesiz ediyorlar.

Mesela : Çocuk akli ermediği cihetle her nasılsa bir [s.196] kabahat yapar validesi bunu görünce hiddetlenir, yüzüne bir şamar vurur tıfil mağmum ağlamaya başlar.

Biçare valide bunu görünce kalbi titrer hiddeti derhal geçer, bir takım kelimat-ı şevkat-nemun ile evladını kucaklar, bağrına basar. Yahut efrad-ı aileden biri çocuk tarafını iltizam eder validesini takdir eyler. Çocuk ise bunu görünce şınarır o kabahatlerin daha büyüklerini yapmağa nefsinde cesaret bulur. Allah için söyleyiniz bu bir eser-i şevkat midir?

Semere-i fuadını herkes sever anın üzerine titrer öyle bir hal vukuunda hissi şevkat ve merhamet hiddete galebe etmeğe çalışır. Lakin icbar-i nefis edip bu bigi yerlerde çocuğa yüz vermemeğe gayret lâzımedendir.

Şimdi biz burada terbiye biri nefsi diğeri fikri olmak üzere iki kısma ayırıp ana göre mukteseren beyan-i mutalaa edeceğiz.

Terbiye-i nefsiye: Çocuğun ebeveyni tarafından göreceği terbiyedir. Bir çocuğu nasıl terbiye etmelidir? Şimdi burasını tedkik edelim.

Bir çocuğun terbiyesine pederiyle validesini tanıma başladığı günden itibaren bed'edilir. İyiliğe intisab-ı fenalıktan ictinab-ı hususunu her zaman çocuğa anlatmak ebeveynin borcudur.

Kulak daima neyi işitirse fikir ve lisanında ana alışacağı tabi bulunduğundan o küçücük beynin evinimi o mini mini fikrin bir takım efal-i gayri layikeye meylini men' için çocuğu öyle yalnız başına sokaklara salmayıp nezaret altında daima buldurmak. Bir takımterbiyesiz makuleleriyle ülfet peyda etmesine meydan vermemeğe dikkat ve yanında gayri layık söylemekten çekinip işitmekten kat'iyen mücanebet eylemek muktezidir.

Bir de neticeli ve latif hikayelerin ahlak ve terbiyeye medar-ı külliyesi olduğundan sırası geldikçe münâsebet düştükçe çocuğa o yolda hikayeler söylenmeli ve neticesinden çıkan hisseyi kendisine anlatılmalıdır. Çünkü bu tür hikayeler iyilik ve fenalığı tefrik ve anların neyin ve bi dini irâe hususunda çocuğa oldukça fikir ibtidâî verebilir. Lakin bildiğimiz misaller gibi bir takım saçma sapan şeyler değil. Bundan başka pederle validenin evlatlarına karşı daima ciddi bir tavır irâe ederek her zaman her dikkatte yanlarında buldurmaları lazımdır. Bu ise çocuğun ebeveyni yanında bir suret-i resmiyede oturup teklifli görüşmesini intac eder ki bu hususun terbiye-i etfale olan dahil külliyesi tezhir-i maneviyesi vareste-i arz ve beyandır. Peder ve valide olanlar için ictinab edilmesi lazım gelen bir madde daha vardır ki o da çocuğu şamar ve yadganınla dögmektir. Çünkü şamar insanı şımartır değnek ise o şımarıklığı çoğaltır. Bir çocuğun hesebi tufuliye kabahat yapması bedihi bulunması cihetle buna karşı takdir ile muamele etmek diğerlerine nazaran hayırlıdır.

Bazı çocukların takdir ile islahı mümkün olmayıp dayağa mecburiyet hasıl olması gibi burada bir fikir varid hatır oluyor değil mi? Her ne kadar takdir ile uslanmayanın hakkı kötek ise de bu kaide burada cari olamaz. Zira dayağa mecburiyet hasıl olması çocuğun layığıyla terbiye olmamasından ileri gelir. Halbuki tarif olunan usula tatbiken terbiye edilmiş olanların dayakla terbiyesine ihtiyaç kalmaz zaten küçükten terbiye olmamış bir insanın dayakla terbiyesi pek güç ve belki de gayri kabildir. Çünkü ağaç yaş ve ince iken kolay kesilir. Lakin büyür de kalınlaşırsa ani balta ile devirmek müşkil olur.

İnsanı alacağı terbiye kendi isti'dad-ı fitriyesi nisbetinde olacağından terbiye edeceğim diye çocuğu son derecede tazyik etmek hıfz-ı sıhhat nokta-ı nazarınca muzırdır.

Çocukların arize-ı bedeniye ve sâireye dûçar olması tabiatlarının bilahire değışmesine sebep olacağından buna meydan vermemek için onların sıhhatine nezafetine her türlü etvar ve harekatına itina şarttır.

Hasılı çocuk nefsi olan terbiyesini bu vecihle ebeveynden altıktan sonra hem ani ikmal hem de terbiye-i fikriyeyi istihsal için mekteb-i diniyan talimhane-i ilim ve edebe gönderilir ki orada görülecek terbiye herkesce malumdur. Binâen aleyh bu yolda sevdilip terbiye edilmiş bir çocuk hakikaten edib olur[s.197]

Ahmet Fuad

Bahçemin manzara-ı tabiyesi

Alemde-medar teselli bildiğim- ufacık bir bahçeye malikim. Fakat saniye-i kudretle mücehhez olan bir avuç toprak, bana şâşâ nesar olan mevâki-i sâireden ziyâde inşirah veriyor.

Eyyam-ı mes'udemi, anın içinde çabalamakla, ayıklamakla, ağaçları budamakla, velhasıl anları tanzim etmekle geçiriyorum. Hele ilk baharın letafet ve zerafetiyle veyahut afitab alem-tabın şa'at zeriniyle bir arus nazenin eda tezyin olduğunu gördüğüm zamanlar kendimden bahtiyar hiçbir kimseye tasavvur edemiyorum. Çünkü çayıra dest-i tabiatın güç hali ile tertibine muvafık olduğu o zarif çardak her dakika hayatımı tecdid saatedimi temdid ediyor.

Çiçeklerim ise açılarak saçılarak evrak latifesi ile bahçemin zerafet mevcudesini itmam ediyor. Eşcar-ı müsmirenin dallarına yed-i kudret semedanı ile talik edilen elmalar armutlar cüzi bir zamanda alıp kemale ereceklerini lisan-i halleriyle bana vad ediyorlar. Bu ne kadar bahtiyarlık! Henüz yemeden baka baka lezzetine doyduğum şeftali ağaçları. Renklerini kadifeden iktibas eden meyvelerini takdime mehya bulunuyorlar.

Şurada burada gözüme ilişen domates fidanları. Ne de güzel vaziyette bulunmuş! Renkleri menekşe rengine model olan patlıcanlar her ne kadar siyah yapraklarından dilgir bulunuyorlarsa da neşe ve letafetlerine asla helal gelmemiş ! Bir taraftanda-koparılmasından sarf-ı nazar ettiğim-enkenarların ikisi üçü bir araya

gelerek letafete doyulmaz bir takım ormancıklar teşkil etmişler. Şüphesizdir ki bunlar hep bedayi' kudretin bir numûnedir. Sıhhatenafi'olduğu kadar da leziz olan patateslerimi bir zaman sonra âcizane toplayacağım. Artık benim için yaşamaktan başka ne olabilir. Tabiatın bu servet ve samanı içinde şehrin gürültüden ibaret zevk ve sefasına olan sâire-i meyl ve inhimakımın bütün bütün intifa bezir olduğunu hissediyorum. Bahçeciğim benim için bir cennettir. Şunun için ki taş ve toprağı maye-i şeteranle mahmur bir turab mamurdur.

Ali Kemal zâde

Mahmut Ragıp

İdman-i beden

İdman-i beden, vücudu yoluyla besleyip kuvvetlenmeye bununla beraber cismin yorulmayarak her türlü iş görebilmesi için icra-ı harekete alıştırilmasına denilir. İlm-i hıfz-ı sıhhatin bir kavline göre şu usul ile idman-i beden etmelidir.

Havası saf mahallerde iskan etmek size gayet az et çok yemek, anınla beraber ekmek bayat olmak sabah kahvaltısı öğleden beş saat evvel biraz koyun yahut sığır et suyu ile etmek, öğle taamı, öğleden bir saat sonra olmak üzere kül bastı, kebab, tavuk budu, misilli et yemekleriyle pek az sebze yemek burada biraz iyi su içmek bu taamdan yedi saat sonra ve yatmazdan iki üç saat evvel sevüş, fırın kebabı ve sair soğuk et ile bayat ekmek yemek gibi bişeyleri tamamıyla icrâ eylemek iktizâ eder.

Uyku bahsine gelince katı yatakta yatmak yedi saat kadar uyumak yazın sabahleyin saat onda, kışın güneş doğmadan evvelce kalkıp bir iki saat yayan yürümek, koşmak, sıçramak, ata binmek gibi hareket-i bedeniye icrâ olunmak lazımdır. Mâmâfih ziyâde terlememek için cildi pek ziyâde yormamalıdır. İş bu minval üzere hareket olundukta üç haftadan üç aya kadar bir müddet içinde me'mulun gayri faide müşâhede olunur. Ayakta durmağa kadir olmayacak derecede zayıf olanlar vesuisti'malden dolayı zayıflayıp cüz-i bir yüzgunluğa dayanamayan kimseler idman-ı beden vasıtası ile kavi'ül bünye olarak her şeye tahammül edebilirler.

İşte size şu tarif edilen idman-ı beden bir misal değildir. Fenni bir bahistir. Doktor Roberston'un beyan ettiği [s.198]İlm-i hıfz-ı sıhhat kavâidinden biridir.

Ancak bunda dikkat edeceğimiz şey yukarıda hele akşam taamından sonra hareket-i bedeniye vücut terleyinceye değin icrâ olunmalıdır diye söylenen sözlerdir. İşte ilmi hıfz-ı sıhhatın şu bahs-i ramadn-i şerifde iftardan pek az bir müddet sonra teravih namazının islamda emir olunmasında ki hikmeti tamamıyla te'yid ediyor. Bu halde abdest namaz, oruç misilli feraiz-i islamiyenin her biri bir sebep ve bir hikmete mebnî olduğu cihetle edası kirden islamiyete borç olan farzlar tamamıyla yerine getirildiği takdirde ilmi hıfz-ı sıhhatın bu gibi icrası güç bulunan usullarına hiç de lüzum kalmayarak her halde bünyeleri kavi, vücutları demir gibi olur.

Mehmet Şemsettin

Diş ağrılarına ve çürük dişlere ilaç

Şabb-ı gayetle ince tuz haline konularak çürük dişlerin kavuklarına vaz' edilmelidir. Bu dişin çürük olmasından ileri gelen diş ağrısını teskine gayet faydalı ve güzel bir ilaçtır. Tesfif edilmiş olan tuz konduktan sonra eridikçe dişin ağrısı yavaş yavaş teskin olunur. Tekrar ağırdıkca yine eskisi gibi ameliyatta bed ile kat'iyen ağrısı mündefi' oluncaya kadar devam etmeli mezkûr ilaç yemek parçalarının diş aralarında bir yekub ta'fin peyda ederek dişlerin bozulmasına sebebiyet verilmesine ve çürük dişlerin daha ziyâde çürümekten men'ine dahi hizmet eder.

Şab dişlerin ta'kinini gidermekte en ziyâde vasfa şayan bir ilaçtır.

İhtira'-yı cedidin tarifi

Çürük dişleri doldurmak için macun

Şab tuzu 5 kısım

Dimağ-ı Arabi tuzu 5 kısım

Halli 1 kısım

Bu muhtelif maddelere bir parça su koyup bir porselen kap derununda yumuşak bir hamur yapıncaya kadar karıştırılmalı ba'dehu çürük dişin oyuk mahaline mezkûr hamuru vaz' etmeli

Osman

Alâim-i hare

Geçen nüshada burkanlar hakkında karine bazı mâlûmat-ı muhtasara arz olunmuştu. Bu def'ada burkanın şiddet-i indifa'ı münkati' olduktan beri bir çok zaman sonra civar-ı burkanın muhtelif mahallerinde bir takım sıcak gaz ve mayi'lerin zuhur ve suud etmelerinden bahs olunacaktır ki bu hadiseye alâim-i hare itlak olunur.

Bunlardan başlıcaları da “kibritiye” ve “sofyoni”ler ile “meyah hare” gayzerlerdir.

Kibritiye: Kibritler “hamz kibriti” ve “hamz kibrit ma “ eden ibaret bir gaz ile karışık buhar ma ihracına mahsus bir cihaz-ı tabidir. Bu gazda mürekkebat kibritiyeden biri olduğundan bu misillü tes'idata kibritiye denilmiştir.

Sofyonu: İtalya'da kain Toskana'da Montol ve Tondo nam mehelde olduğu gibi mahalli müteaddideden huruc ve suud eden gazete mahsus bir cihaza sofyonu denilir. Bu sofyonunun harareti doksan iki ile doksan dokuz derecede olup şiddet-i tesaudu ise yirmi metre irtifadır. Bunun cesim havzalarında cüz-i miktarı hamid bor mevcut olduğu gibi bu tabi cihazın civarında bulunan küçük göllerin suları dahi mahlul halinde hamid boru havidir.[s.199]

İşte bu “hamz bor” fabrikasındanda ehl-i sanat istifâde edere alem-i beşeriyenin muhtaç olduğu hayli miktar “hamz boru” istihsal etmektedirler. Bunların hararetinden de ayrıca istifâde olunur.

Meyah hare: Gayzer –derun-ı arzdan feveran tariki ile huruc eden meyah-ı hareye gayzer tabir olunduğu gibi mahreçlerinden hasıl olan incimadata dahi gayzezit itlak olunur.

Bu feveran bazen elli atmış metre bir irtifa'a kadar vasil olur. Bu suların hararetine gelince: Mecralarında gayet hararetli bir tas'id burkaniyeye rast gelmelerinden kazanılmıştır ki bu tas'id burkaniyenin muhteviyatı olan gazate göre niyahi harenin terkibi tahvil ve tedbir ederek meyah-ı kibritiye ve meyah-ı hadidiye ila ahir gibi esmar almaktadır. Bir gayzerin ibtidâını şiddet-i feveranına tenekkus tari olarak azalmağa başladığı zamanlar şüphesiz fasıla zamanının tekarrub etmiş olduğu vakitlerdir. İzlanda'da vaki' gayzer-i kebir ile Amerika'da kain Yellowston nam gayzerin şiddetlerine gittikçe tenakus ariz olmakta olduğu bin sekiz yüz yetmiş iki sene-i miladiyesinde icrâ olunan tecâribden anlaşılmiştir.

Bu misillu gayzerlerden başka bir takımları daha vardır ki bunlar adeta bir volkan gibi aynı alâim-i tebliye izhar ederler. Buna misal ise bizim İzmir’de Pamukkale’si nam vakidir ki andan tesaud eden meyah-ı harenin mahsulü incimadat-i kelsiyeden ibarettir.

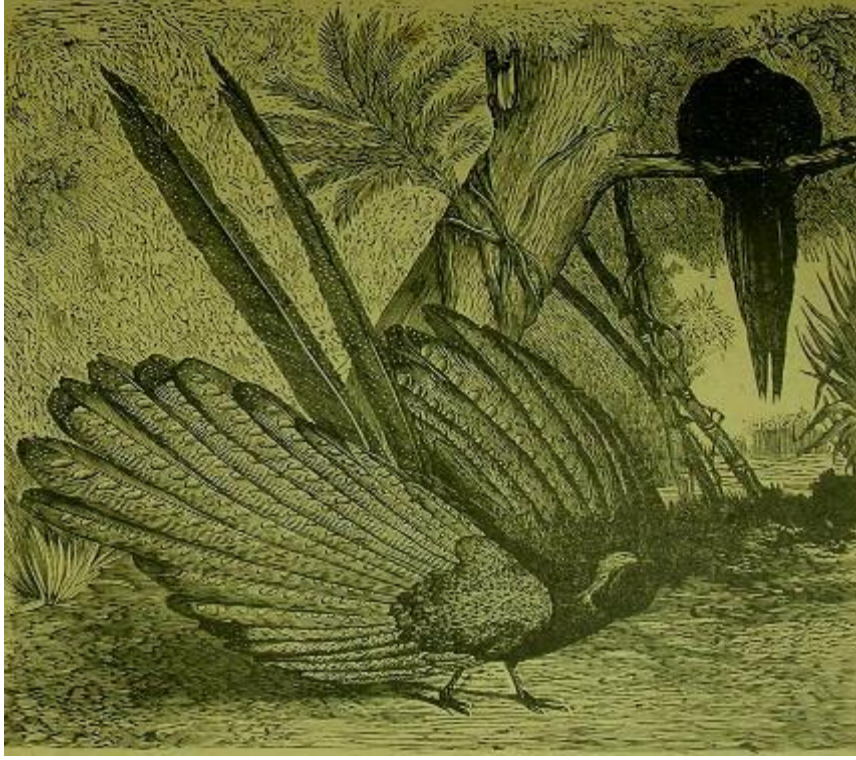
A.Refik

Tarih-i tabii

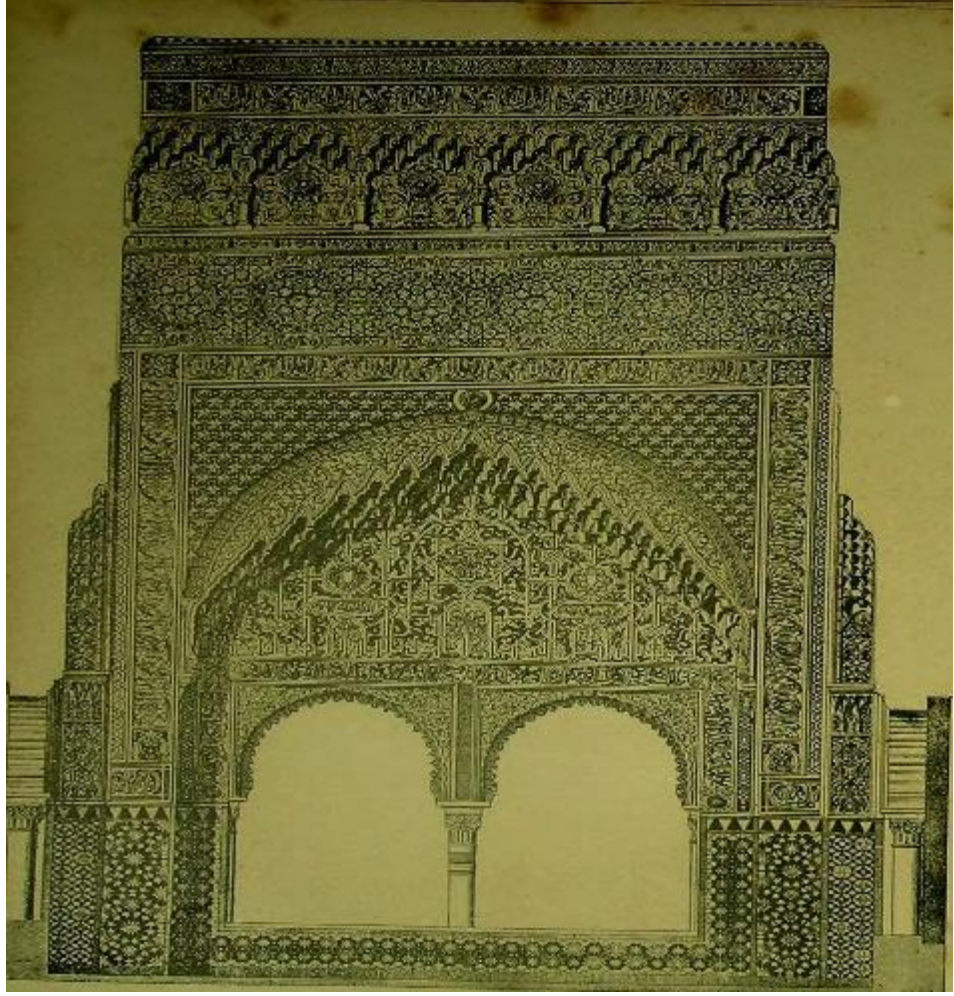
Sülün

Sülünler tavuk cinsinden gayet güzel kuşlardır. Her ne kadar horozaziyâdesiyle müşâbeheleri var ise de ibikleri olmadığından tavuğa daha ziyâde benzerler süklünler kalemlerinin güzelliği ve ba husus kuyruklarının büyüklükleriyle şöhteryabdır. Adi süklün meralarda, ormanlarda, sahralarda ve mezralarda teayyuş eder. Kalemleri parlak ve boz renginde olup gayet güzel koyu ve siyah renkler ile müzeyyendir. Erkek süklünün tüyleri fevkelâde güzel ve dişi süklününkinin adidir. Bu güzel kuşlar geceleri ağaçların üstüne konup sabahları ve akşamları gıdalarını aramak üzere sahralara tarlalara giderler. Bir takım küçük küçük sürüler teşkil edip iki arazi arasında yahut ırmakların boyunda koşarlar ve gündüzün sıcak vaktinde ormanlara çekilirler. Süklünler tavuk cinsinden olan diğer kuşlar gibi yabani tohum, meyveler, böcekler kazarak yerden çıkardıkları toprak kurtları ile teayyuş ederler. Fevkelâde vahşi ve ürkek olduklarından cüz’i bir şamate işittiklerinde en yüksek ağaçların yaprakları arasına ve açıkların altına gizlenirler. Yahut buldukları yerden uçup ağaçların en yüksek dallarına konarlar.

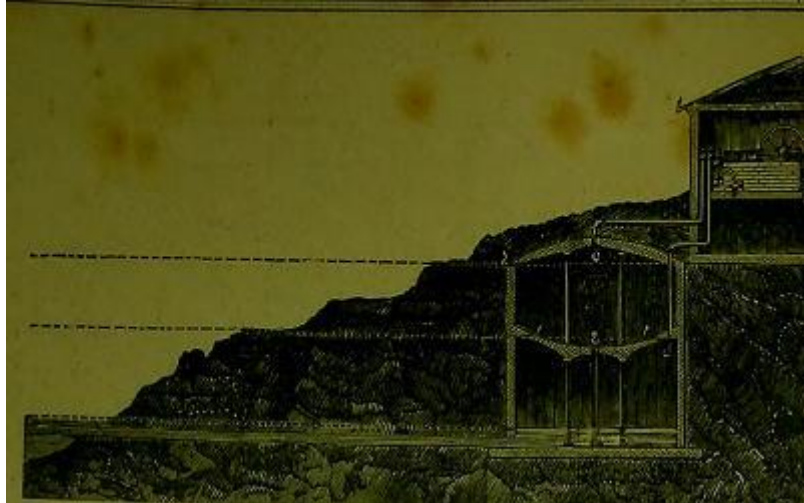
Dişi sükün bir tarlada yahut bir çalılığın altında kuru otlardan büyük bir yuva yapıp on on iki adet yumurta yumurtlayarak kuluçkaya oturur. Yavruları yumurtadan çıktıkları vakit anaları anları tavuk piliçlerini nasıl besler ve güder ise o suretle besler ve güder. Güzellikleriyle şöhet şiar daha birkaç cins sükün vardır. Hususıyla Çin’in yaldızlı süklünlerinin hayret amiz tüyleri vardır. Boğazı ve karnı kırmızı sireti altın sarısı [s.200]kanatları açık mavi , kuyruğu yaldızlı olup boynunun üzerinde bir nev’-i yaka misli gayet parlak tüyler vardır.

Gümüşi süklün tabir olunur. Diğer bir nev'-i süklün daha olup gayet açık mai rengi üzerinde bir takım siyah ve koyu mai benekler vardır. Bu kuş Asya kıtasında bulunur. Diğerlerinden daha uzun ve doğru iki adet kalemi vardır. Bu güzel kuşun bütün kuyruğunun ve kantlarının kalemleri yelpaze biçimi açıldığı zaman dünyada ondan parlak tüylü ve ondan daha güzel hiçbir kuş tahattur olunamaz. Bu benekli süklün gayet vahşi bir hayvan olup ormanlarda teayyuş eder. Ve nadiren müşâhede olunur. İkametgahı dahi Asya kıtası ile Okyanusya kıtası beyinde vaki' cezair-i bahr muhitidir. [s.201]

[s.202/203]

(Baladaki şekil on birinci nüshada kuvve-i tabi'yeden istifade serlavha-yı makaleye aittir)

Edvar

Devvar ismiyle maarif gazetesinin on bir numaralı nüshasına derc ettirmiş olduğum takvim-i daimenin mezher-i hüsn-i kabul bigane dair muteaddid varakler aldığımızdan evvela mezkûr vereklere göndermiş olan zevat-i kirama arz-i teşekkurât eylemeyi bead ve saniyen edvar ismiyle zirede muharrer 67 senelik diğere bir takdim daimeyi kar'ın kiram hazretlerine takdim eyledim.

Ali Nazima

Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	10
Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	11
Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	12
Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	13
Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	14
Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	15
Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	16
Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	17
Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	18
Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	19
Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	20
Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	21
Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	22
Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	23
Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	24
Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	25
Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	26
Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	27
Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	Cuma	28
Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	Cumartesi	29
Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	Salı	Pazartesi	Pazar	30
Pazar	Cumartesi	Cuma	Perşembe	Çarşamba	Pazar	Pazartesi	31

[s.205]

BIZON-VAHŞİ ÖKÜZLER

Tarih-i tabi'den mütercem

Amerika dağlarında yaşayan hayvânat-ı muhtelifeden biride bizon denilen vahşi ve hörgüçlü bir nev'i öküzdür.

Bizon omuzlarında mevcut olan horgüç ve hamil olduğu uzun sakal ve gözleri yakınına kadar dönülerek başını setr eden kıllar ile Avrupa öküzlerinden tefrik olunur.

Bizon'un eti ekle salih ve mağdı ve heyet-i mecmuası adi sığırdan biraz büyücek olup etinin en leziz kısmı dili ile Amerika yerlilerinin iştahlarını mucib olan ve şehamdan ibaret bulunan horgücüdür.

Bu hayvanlar başlıca Misuri, Missisipi nehirleri arasındaki kıta-ı arazide bulunurlar. Fakat fusul-i erbaa-i aynı mahalde geçirmeyip ilk baharda nevahi-i cenubiyeyi terk ile cihet-i şimaliyeye hicret ederler. Yevm-i hicret hulul edince bu hayvanlar her taraftan Misisipi sahiline doğru gelerek orada tecemmu' ederler. Ve vakt-i hareket olarak güneşin ancak üzerinde birkaç amud nurani bırakıp perde-i istitare çekilmesi hengamına ihtiyar ve böylece ani gurube intizar ederler.

Hareketleri esnasından içlerinden en yaşlısı sürüyü sevk ve idare eylediği gibi bu sürülerde bazen o kadar çok hayvan bulunur ki sürünün boyu birkaç kilometre tûlunda bir mesafeyi işgal eder. Sürünün süra'at-i seyri ve hareketiyle yeri sarsmasından hasıl olan seda-yı mühib bir iki fersahlık mesafeden iştilir. Güzergahına tesadüf eden şeyler nehv ve tahrib edilmiş vadilerdeki çayırlar tarlalardaki mahsûlât ayakları altında ezilmiş bulunur.

Bunların vahşiyane meşi ve hareketlerini seyr etmek ve ahval-i garibelerine kesb-i ittila' ile haklarından icrâ-yı tedkikat eylemek amacıyla sürüye takarrub eyleyen seyyahların ekseri bu müthiş ve ağır hayvanların ayakları azltında ezilerek telef oldukları çok gürülmüştür. İşte Amerika arazi-i vesiasında bulunan hayvânatın en vahşisi bu hayvanlardır denilse sezadır.

Pavanizâde Osman Kemal

HIFZ-I SIHHA

Hıfz-ı sıhhat-i şebabdan ihtimam-ı nezafet-i beden

İğtisal

Nezafet-i beden hususunda en ziyâde hizmet edecek iğtisaldır.

İğtisal-i şerâit-i matlube dahilinde hemen umûmiyetle sıcak hamamlar derununda olabilir diyeceğiz. Duş, deniz hamamları, enhar derununda iğtisal

muhâfaza-yı nezafet-i bedeniyyeden ziyâde takviye-i bedene hizmet eylemesi cihetiyle bunlardan bil-ahire bahs edeceğiz.

Hamam ve usul-ı istihmam: Hamamlar memleketimizde gördüğümüz hey'et üzere bina olunmuş ve bunların aksam-ı dahiliyeleri umumen bilinmiş olmağla sureti inşasıyla daire-i ma'lumesi hakkında arzımâlûmata çalışmak ma'lumu ilan kabilinden olmağla şerâit-i istihmamı beyana mecburum.

Sıcak hamamlar ale'l-umum 30-33 derece-i heraretden buldukları halde şerâiti matlubedirler. Sıcak hamamlar derununda istihmam gençlerimiz için yirmi , yirmi beş dakikayı tecavüz eylememelidir ki, tecavüz-ı müddetten tevellüd eylediği her an görülen zaifet-i âmika ve şedid baş ağrıları meydana gelmesin. Hamama girildiği zaman öyle serinlenmek, hava almak ve daha sâire gibi birçok arzularla bir soğuk bir sığağa vücudu arz etmek netaici muzırca tevlid eder. Ba husus bu gibi içeri dışarı girip çıkmalar, istihmam müddetinin uzamasına baîs olurki o cihetle vuku'a gelecek âvarız tezyidden başka bir şeye yaramaz.

Sıcak hamamlara girmekten maksat tefellüs eden aksam-ı beşere (kire) ve cilde haricden vasıl olan şeylerle terden münbaîs kokuları mahv eylemek ve cildin vazifesini teshil etmek olduğundan bu gibi hamamlar derununda sabunla yıkanmak matlub olan nezafeti temin eder.

İyice temizlenmek za'mıyla saatlerle hamamda durmak bedeni tahrib ve alet ve afat-ı kesireyi tekvin edecek esbabdan ma'duddur.

Gençlerimiz için la akıl haftada bir kere müddet-i ârz olunduğu gibi yirmi , yirmi beş dakikayı tecavüz etmemek üzere istihmam şarttır. Hamamdan sonra havlularla korunmak [s.206](ki bir nev'i deliktir) İfa-yı vazîfeye hazırlanan cildin hizmetine iâne-i fevkelâde demektir.

Hamamdan çıktıktan sonra ceryan-ı havaya ve rüzgara maruz olmamak ve ter kurusun tabiriyle saatlerle öyle çıplak oturmamak lazımdır. Hamama tok karnıyla gidilir.

(Mâbâ'dı var)

Doktor Ş. Kamil

Mevadd-ı tıbbiye

Verem nasıl sirayet ediyor ?

Bu kere İngiliz risâle-i mevkutelerinden birinde “daus-sel” yani verem illetinin hakikaten neden ibaret olup ale’l-umûm ne vecih ile sirayet eylediğine ve bu sirayetin çaresi ne olabileceğine dair Profesör Nindal imzası ile gayet mühim bir makale-i nafia neşr edilmiştir ki mündericatı Almanyalı Doktor Korne’nin netayic-i keşfiyesi gibi telakkî ediliyor. Bu zat ahiren Berlin’de tesis olunan ve imparator hazretlerinin ima-yı mahsuseleri tahtında bulunan hususi sıhhiye encümeni reisi meşhur Doktor Kohen refikidir.

“Vereme mübtela olanların ifraz eylemekte oldukları (halt-i mayi’) koruyup da toz halini alarak havaya intişar etti mi, der akil orada mikroplar baş gösterir. Bunlar la ekel altı ay zarfında istedikleri gibi nema bularak kesb-i kuvvet ederler. Hastanın yatmakta olduğu oda derununa yapılan tozlar hayvânât-i mezkûre tohumlarının hamil olduktan teneffüs vasıtasıyla diğer bir salim’ül vücud adamın ak ciğerlerine duhul ederlerse o anda verem hasıl olur.

Bir ailenin efradı beyinde hüküm ferma olan verem. Babadan oğula intikal eder gibi mevrus bir şey olmayıp belki illet-i mezkûreye mübtela olan adamın ihrac eylediği halet-i maide mütevellid tozların teneffüsü ile sirayet eylemiştir.

Derununa tükürmek üzere daima tükürük hakkesi isti’mal eden bir hastanın bulunduğu odada gerek hava ve gerek adi tozlar hayvânât-i mahsuse tohumlarından külliyyen ari olduğu halde bilakis böyle bir tedbirde bulunmayan hastanın odasındaki mefruşat ile beraber duvarlar ile kuvvetli mikroplarla mestur görünüyor; binâen aleyh veremin sirayetini men için en basit bir çare hastaları öteye beriye hatta mendillere bile tükürtmeyerek bir tükürük hakkesi isti’malına mecbur eylemektir. Bundan başka sıhhat-i umumiyyeyi muhâfaza için mekteplerde, darül fûnûnlarda, dairelerde, dükkanlarda hasılı her türlü mesakin-i umumiyede ve hatta merdiven başlarıyla koridorlarda bile birer büyük tükürük hakkeleri bulundurmamak lazım gelir.”

(Mâbâdı var)

İbrahim Aşıkı

Tûl-ı nevm ile meşhur olanlar

Nevm ve halet-i nevm dair icrâ-yı tatkiyat edenler uzun uyku uyumakla muttasıf bir çok adam bulunduğu beyan ve hatta bunlardan bir çoğunun ahval-i hususiyelerini netaic-i tehkikatlarından bais kitaplara derc ve sebt etmişlerdir. Bunlardan (Falke) nam zatın eserinde tûl-i nevm yani uzun müddet uyumakla meşhur zevata dair mâlûmatı ber vech-i âtidir:

1694 sene-i miladiyesinde (Tinsibori) beldesinde ameleden (Samuel Çilton) namında bir adam varmış ki ne çok şişman ne de çok zayıf imiş.

25 yaşında olduğu halde sene-i mezkûrede uykuya varıp ancak bir ay sonra uyanabilmiştir. Bu uyku esnasında yatağı yanına konulan taamı uyanmaksızın bir defa hacet ettirmiş 1696'da 17 hafta 1697'de altı mah müddet mütemadiyen uyumuştur ki Doktor Oliver rivâyetine göre son müddet nevmi esnasında taam ve def-i hacet edip etmediği hakkında mâlûmat yok isede uykusunun sahih olup olmadığını tetkik için bi çareye pek büyük eziyetler edilmiş ve uyandığı zaman hiçbir şeyden haberi olmadığı anlaşılmıştır.

Doktor Mekenis'in "evm ve hasais-i nevm" nam eserinde yiyip içmeksizin biri mütemadiyen sekiz gün ve diğeri üç hafta uyuyan iki hastadan ve korkulcasıyla yirmi gün kadar uykuya muşabih baygınlığa uğrayan bir lehli neferden bahs edilmektedir.

Doktor Barold kırk dört yaşında bir hastaya bakmıştır ki mütemadiyen sekiz gün uyumuştur. O esnada marizin nabzı pek hafif surette atmakta ve hasta takribenkırk beş saniye de bir kere nefes [s.207]almakta idi sekizinci günü uykudan uyandığında bir biftek istemiş ve tabibin huzurunda mükemmel bir team eylemiştir.

(Kahve Çiçeği, Danesi Güzelliği)

Dublin beldesi etibbasından doktor miralay bu hastalığa mübtela ettiğini hikaye ettiği sırada diyor ki: miralinin beyan ettiği arzuya mebnî uyku esnasında muayenesine karar verdim. Refaketimde üç tabip bulunduğu halde hastayı muayene ettik. Derin bir uykuya dalmış ve fakat ne kalbinde ve ne nabzında hareketten eser görmemekle beraber ağızıyla burnuna karşı tuttuğumuz ayna üzerinde de teneffüz asari görmediğimizden vefatına hüküm etmemize ramak kalmış idi.

Nüzhet

ZIRAAT

Kahve ağacı

(12. Nüşamızdan mâbâ'dı)

Kahve menku' halinde musta'meldir. Kahve menkuu latif ve cüz-i muğzi ve heraret-i garizeyeyi tezyid için bir içkidir. Kahve yemek üzerine muhtedilane ahzında hedm üzerine güzel bir tesir verir. Ba husus cüz'i şeker ilavesinde madude bulunan asareyi tezyid ederek hemdi teshil eder. Tefavi mizac olanlar mübtedilane surette ahzında onlarca çok faide hasıl olacağı hevida dır dimağı hafifce teheyüç ederek efal-i akliyeyi teshil ve kuvve-i müdrikeyi çoğaltır. Asebi mizacılı olanlar ile ihtinak-i rahme ve meidde hastalıklarına mübtela bulunanlar kahve menkuunu ithiyad etmekten külliyyen hazr etmelidirler. Martın Solon Fonsağrom nam tabipler kurulmuş kahveyi hama tifoyu ve sair bazı hastalıklarda muzir gibi isti'mal etmişlerdir. Fen ispencileride bazı edviyenin acı lezzetlerini izale için kahve tuzu kullanılır.

Kahvenin tağşişatı: mahlut kahve mairat-i muhtelifle ile meydana çıkarılır ise de en basitlerini arz edeyim: kahveyi mevad-i nişaiye ile yahut yebani hindiye gügenin tozu ile tağşiş ederler. Saf kahve parmaklarımızın ucu ile bir suyun üzerine bırakıldığında suyun sathında müddet-i medide sebh eder. Gayr- saf ise suyun rengi değişir kahve de mevad-i mahlute ile teressüb eder. Mahlut kahve cüz-i teshin ve ba'dehu eyyudi mahluli ile karıştırıldıkta nişasta varsa mavi renk verir. Yabani hindiya ile mahlud ise şarab tortusu gibi bir levn ahz eder.

Caşniciler her bir iyi kahveden olan numuneler ile kahvenin iyi olup olmadığı ve hangi cinsden olduğunu melike sayesinde bilirler. Hurde beyn ile muayene etmek usulu cümle mi'yarete müreccehtir.

Malatyada afyon zer' ve terakkiyesi

Bundan 35-45 sene akdem Malatya'da afyon bulunmayıp tarih-i mezkûre o havaliyeye Ermeni katoliği ser piskoposu nasp olunan (Horhorolinon) efendi iki kuze afyon tohumu birlikte getirip evvela ikametgahında bahçesine zer' ederek tohum tutup ertesi sene hayli bir mahalle [s.208]afyon zer' eder. Ve birkaç evke afyon mahsulu alır ve satar. Kendi taşıdıklarına şu yolda bir temettü' etmiş olduğunu bil beyan halkı dahi bu afyon zer'ine sevk ve teşvik ile isteyene tohumundan verir.

Böylece afyon ziraatı şehr-i mezkûre yayılır. Binâen aleyhi bu gayur ve vatanperver bi adamın yüzünden bu günkü gün o havaliye senevî yüzeli iki yüz bin lira kadar para girdiği şöyle dursun civar liralarda dahi afyon zer'i gayet ilerleyerek ahaliye bir servet olur.

Baaddin

FENNI EĞLENCELER

Fırında buz i'malı

İnanılmayacak şey değil mi halbuki kemal-i aciz ve iftikarımızla mahiyet hakikat ve menafi' fuadından hameran bahs ve mekal olduğumuz fen bu babda bize muavenet ettiği için kani olunabilir.

Bir fırın derununda kızıl derece-i hararete kadar mushin vilayetinden ma'mul bir kab alınız içerisine miktar-ı kafi' mayi' hamid kibriti ved' ediniz bunun üzerine de birkaç damla su ilave ediniz o halde ameliyat tamam oldu kabın içinde buz usule gelmiş; şimdi bakınız fen ne diyor?

Hamid kibriti üzerine su ilave ettiğimiz de derhal tebahhur eder. Derece-i harareti ise mertebe-i galyani olan on beş dereceden dönder bu ise suyu tecmide kafi ve vafidir. Hakikaten böyle fırın derununda son derece mushin bir kabda buz imalı herkes ba husus bu ilme vukufu olmayanlar nezdinde ne derecelerde bais-i hayret ve taaccub olacağı muhtac-i izah değildir.

Mehmet Süleyman

Hal-i mesâil

Geçen hafta ki nüshamızda mündelic mesâil hakkında yüz yirmi adet varaka ahz ettik üç meseleyi de mükemmelen ve doğruca hal eden aksarayda kain medrese-i edebiye münteha sınıf talebesinden B. N. Efendi olmağla mücellid ve müzeyyen serkezeşt zeyl-i melabis nam kitabı kütüphanemizde ahz edebilir. Sair vereke sahipleri mesâil-i mündereceden birisini ve bazıları ikisini ve eskeriysi de yanlış hal ettikleri cihetle tahririnden sarf-i nazar olundu. Mekâtib-i varidenin cumartesi sabahından sonra kabul olunacağı meâl i'tizar beyan olunur.

Geçen nushamızda ki mesâilin halli:

s/1 (3) (7) (10)

(3) (6) (1)

(2) (7) (1)

2 0 8

0 2 8

3 2 5

5 5 olur.

s/2

(3) (7) (10)

0 7 3

3 4 3

0 7 3

3 7 0

3 0 7

0 3 7

0 6 4

3 6 1

2 7 1

2 0 8

0 2 8

0 5 5

s/3 natikiyet sıfatıyla ceset ile ruhtan mürekkebirdir.

s/3 bir mustatilde 14 tul ve 9 arz bulunmağla dela'ları açıldıkta 47 metre olmuş olur.

Üçüncü mesâil

s/1. 55158 kuruş dört kişiye bir vecihle taksim ettiğiniz ki ikincinin hissesi birincinin hissesinin üç misli ve üçüncünün hissesi ikincinin on misli ve dördüncünün hissesi üçüncünün yirmi misli olsun?

s/2. Kristof Kolomb Amerika da en evvel hangi mahalle yanaştı?

s/3. Asya'da en büyük nehir hangisidir?

s/4 Bir miktar meblağ üç kişiye taksim olunup birine 3/5 kısmı diğerine 4/15 kısmı ve ahirine 70 kuruş isabet eylese meblağ-i mezbur ile hisselerin ne kadar olduğunu istihrac ediniz.

İş bu mesâili ilk defa olarak doğruca hal eden zata yine mücelled iki adet kitap ihda olunacaktır.[s.209]

Mehmet Süleyman.

POL İLE VERJEYNI

Müellifi : Bernardendüsen pier

Mütercimi Mehmet Ata

Ahval-i sabikasını ihtiyaç-ı haziresini birkaç söz ile Margarit'e beyan eyledi. Margarit Madam Dolanor'un ifadesinden teessüriyab merhamet olarak ve madamın hürmetinden ziyâde emniyetine mazhar olmak arzusunda bulunarak irtikab etmiş olduğu hatayı bi ihtiyat kariyeyi hiçbir şey gizlemeksizin itiraf ile “ ben şu hale düşer olmaya müstehak oldum; fakat sizim madam siz hem afif hem bedbahtsınız” dedikten sonra ağlayarak kelbesiyle muhabbetini arz eyledi. Madam Dolanor bu kadar halisane bişr suret kabul görmesinden müteessir olarak Margarini kolları arasında sıkıntıda olduğu halde dedi ki: hamd olsun cenab-ı hak benim cefalarım hatime vermek istiyor. Zira size yabancı olduğum halde benim hakkımda akrabamdan hiç görmediğim bir his merhametle mutehassis oluyorsunuz.

Margarit ile maarifen var idi. Her ne kadar burada bir buçuk fersah ötede “uzundağ” ın ötesinde ormanlar içinde ikamet edersende kendimi ana komşu sayardım. Avrupa beldelerinde bir sokak bir küçük duvar bir ailenin azasını bütün senelerce birleşekten men eder; lakin müstemlikat cedidede ancak ormanlar dağlar ile ayrılmış olan eşhasda komşu sayılır. Hele o zamanlar ki bir odanın Hindistan ile ticareti pek mahdud idi. Adi komşuluk bir dostluk hekiminde idi. Yabancılar hakkında misafir bir verana muamele etmekte bir vazife, bir mahzuniyet idi. Komşumun nezdinde bir arkadaş bulunduğunu haber alınca her ikisine faydeli olabilmek üzere kendisini görmeğe gittim. Madam Dolanoru esari necabet ve mahzuniyet ile mali olarak sezevar-i dikkat bir çehreye malik buldum. Ol vakit ved'i haml zamanı tekerrüb etmişti. Çocuklarının menafiini muhâfaza etmek hususuyla başkalarının birleşmesine mani olabilmek için şu havzanın nihayetini ki takriben yirmi aryandan (bir arayan takriben 50100 zira' irşaiyeyi havi eski bir mikyasdır) ibarettir. Mukasime etmeleri münasib olacağını kendilerine ifade eyledim. Bu taksim için bana bir müracaat eylediler birbirine müsavi sayılabilecek iki parçaya taksim ettim. Bir kısmı etrafını muhat gördüğünüz. [s.96]

(Mâbâ'dı var)

Bir haftalık takvim

1891 sene-i frenki, 1307 sene-i mali, 1370 sene-i hicriye-i şems, 1309 sene-i hicriye-i kameri													
Günlerin isimleri	Aylar			Ruz-i hazır salbileri	Evkat				İnsak	İle akşam	Ta'dil zaman	Gündüzün müddeti	Vuku'at
	Sefer El-hayr	Eylül rumi	Teşrin-i evvel Firengi		Dolu şensî	Öğlen	İkinci	Yatsu					
Perşembe	17	7	9	13	2,6	7,12	9,45	1,35	DS	DS	DS	DS	
Cumartesi	18	8	10	14	8	13	45	36	DS	03	34	DS	
Pazar	19	9	11	15	9	14	45	36	DS	13,47	30	DS	
Pazartesi	20	10	12	16	11	15	45	36	DS	31	30	DS	
Salı	21	11	13	17	13	15	45	36	DS	14	29	DS	
Çarşamba	22	12	14	18	15	16	46	36	DS	12,07	27	DS	
	23	13	15	19	16	17	46	36	DS	37	27	DS	

YENİ KİTAPLAR

Çocuklar Bahçesi : Ali Nazıma begin-usul-i tedrisin birinci faslını teşkil eden iştiğalat ve talimat-i şifahiye ve zihniyeye dair yani dört ile yedi yaş arasında bulunan çocuklar için tertib olunmuş bir eser-i müteberdir. Çocuklarını faydasız bir takım oyuncaklarla iştiğal ettirip evkat-i kıymetlerini zayi ettirmeğe bedel anları faydeli eğlencelere alıştıranak müstefid etmek evlad sahibi bulunan her peder ve validenin birinci derecede ifasına borçlu olduğu bir vazifedir.

Bidâyet-i Coğrafya : Üsküdar rüşdiye-i askeriyeleri coğrafya muallimleri Ali Cevad beg coğrafya fennini yeni tahsile başlayan etfala mübtedilere mahsus tertib olunmuştur. istifâdesinin teshili maksadıyla havi olduğu mesâil sual ve cevap suretinde yazılmıştır ki bu yolda yapılan kitaplardan uslub-i mu'tad üzere yazılan kitaplardan ne kadar daha çok faideyi mucib olacağı tecrübe olavağı anlaşılmiş şeylerden olduğundan uzun uzadiye izihat itasından sarf-i nazar ile yalnız icabı kadar işkal ve nihayetine bir de atlas ilave olunduğu halde kezalike ilk tab'ı nüshalarının az vakit zarfında kalmamasından dolayı bazı teshihat ve ilavat icrasıyla yeniden teb' edinmiş olduğunu beyan etmekle iktifa eyleriz. Bahası bir kuruş atlaslı iki kuruş.

İ'lam : Ali Nazıma begin- külliyat-i kıraat, hüsn-i hat-i lisan-i Osmani hisab coğrafyaya mutallik mâlûmat-i ibtidaiye ile bazı fevâid-i mütenevviâyı mekâtib-i ibtidaiye şakitlerine güzelce ta'lim maksadıyla tercüme ve tertib olunmuş bir eserdir ki iki dereceye bit-taksim evvelkisine 144 ikincisine 124 adet resim dahi konulmuş ve mâlûmat şetaya havi bulunmuştur. Fransa da beg zade rağbet bulan ve yüzlerce defa tab ettirilmiş bulunan aslı gibi tercümesi dahi maarif nezaret celilesinin mazhar-i takdir ve tahsini olmakla faidesinin ta'mimi için tefsilat-i zaideye lüzum görülmedi. Bil cümle mekâtib-i heyet-i muhterimesi ve müdür ve muallim efendilerinin nazar-i dikkatlerine hasseten arzi olunur.

Birincisi 100 pare ikincisi 3.5 kuruştur.

İlm-i hesab : Mazhar beg-hisab tahriri ve şifahiyyeyi muhtevidir. Müellifi Fransa mekâtib-i ibtidaiyesi müfettişi muassib meşhur (M. B. Lisen) dir ki kitabın teybin eden fevâid ve muhsenad sehevât behşası cihetiyle yalnız Fransa da değil avrupanın her tarafında fevkelâde mazhar kabul ve itibar olduğu gibi burada dahi ekser mekâtib tarafından tedris edilmekte bulunduğu cihetle az vakt tarafında ilk tab'ının tesennüh mevcudesi kalmamış olmağla ikinci defa olarak bazı teshihat ve

ilavet ile beraber tekrar teb edilmiş bulunan iş bu kitab kıymetdar suhuletle tedrise hizmet eder gayet nafi' ve bil cümle kevaid-i hisabiyeyi havidir.

Bahası yüz pare.

Müdür-i mesul matbaa ve kütüphane sahibi kasbar

Sahib-i imtiyaz Ahmet Naci

Sayı XIV: Hicri Şemsi (14) Teşrin-i sâni sene 1270 (Numara 14 – Birinci Sene) Hicri Kameri (24) Rebi'ül âhir sene 1309

Umur-i idare ve tahririyeye âid her husus için müdür-i mesul Kasbar namına mürâcaat olunur.	Her hafta perşembe günleri neşr edilir.	Siyasiyandan maadâ her şeyden bahs eder. Derc olunmayan evrak iâde edilmez.
	Nushası 25 pareyedir.	
Şeraiti işтира		İdarehanesi
Bir seneliği Dersâdet için idarehânedan alınmak üzere yirmi, vilâyet için posta ücretiyle beraber otuz kuruştur.		Bab-1 âli caddesinde Kasbar matbaa ve kütüphane ve mücelledhanesidir.

Muhteviyat

Tahsil- maarif-lisan Farisi- eshab-ı mutala'aya okuyunuz- hat- veren nasıl sirayet ediyor- 13. nüshadan ma ba'dı ve son- soğuk su ile şerait-i igtisal enhar derununda igtisal- tavus kuşu- kızlar ile kadınlara mahsus hareket-i bedeniye- fotoğrafya- yürürken endaht - güzel havanın zuhurunu vaktinden evvel istidlal etmek- tuz kalursuyon menafi've fevâidi Fransaya fenni tebaiyyatın idhal-ı tarihi- fenni eğlenceler- halli mesâil- dördüncü mesele- paul ile virjejni- bir haftalık takvim- yeni kitaplar.

TAHSİL

Maarif bir gül raînanın reyhanıdır tahsil

Maarif bülbül güya anın ilhanıdır tahsil

Maarif ehl-i dünyadan gizer etse kalır namı

Hayat cevadaniyenin güzel burhanidir tahsil

Maarif teşkilini an be an andan alır sirap

Fazilet bir zeminin en muteber erkanidir tahsil

Maarifden alan behre cehaletten olur azad

Umumen derd insanın hemen romanıdır tahsil

Maarif rahine azim olup fahr-i hemen say' et

Cenab-i kibriyanın nassı ile fermanidir tahsil (Leyse lil insani illa ma seâ ayet-i kerimesinden muktebistir.)

Maarif

Maarif öyle bir elmas pare-i zi kıymettir ki insanıyet anınla tezyin, kemal anınla tekemmül eder.

Maarif öyle bir menbe-i fezailedir ki cemiyet-i umumiye-i beşeriye, anın fevare-i bediatlarından fevran etmiş bir rabite-i maneviye ile kesb irtibat eyler.[s.212]

Maârif öyle bir nev'i aruz bazında haramdır ki iftadenini haclegeh selâmet ve emanısında mesut-ı ebedi kılar.

Maârif öyle bir ânkaı nuranıdır ki konduğu yerleri imran-i abat-ı feyz eyler.Öyle bir ruh-i celildir ki hadim-i faaliyet olan ruhu tabi' bile ona muhtaçdır.

Maârif olmasaydı dest-i rububiyetin insanlara bir mucize-i ihsanı olan meziyet-i zekanın harike-i bertu zulmet içinde mahv olup getirmezmiydi ?

Bir milletin ruh'ir-ruhu maârifdir.Çünkü o milleti mesud eden temeddun anın bir misali mücessem-i zi hayatıdır.Cemiyet-i beşeriye şeref veren ikbal, izzet,fazilet hep Maârifin asar-i icazkaranesidir.

Şahrahı maârifde , kadime cenabını Teala olan bir millet şüphe yokki cihanın her tarafına barıke indaz i'tıla olur.Her kesin kalbinde kendileri için bir his-i ihtiyaç uyandırır.Bunun içindir ki akvamı muhtelif maârifedeki tahvilatıyla mutenasib birer şerefe maliktirler.

Şu bedayi' hane-i hikmetin mirat-i mücellayı serairi maârifdir.Çünkü:O sayededir ki hafayayı bedayi'i kudret peyş çeşm ibrete cilve nemun azimet oluyor.

Maârif sayesinde ki cihanın her tarafında cevahir-i kemalat-i Lamia yübrayı beruz oluyor.

Yine o sayededirki koca bahri muhıtın ka'rı neyabında dağlar,ovalar bulunarak insaniyet i'la kılınıyor.Denizler sefer olunuyor.

Bir kere tecligah-ı mazı olan tarihe nazar inzar intibah olalım.Bundan birkaç yüz asır evvelki insanların muaşeretlerinde,maişetlerinde vahşet derecesindeki noksanları ile mi'mar maârifin asar-ı kemalatı olan asrı hazırın tekemulat ve tecemulatına bir şahit yegane bulunan terakiyat-i mevcude beynindeki tefavut-i azimin incila bahşayı üyun-i şükran olduğunu görürüz.Bu fark madir maârifden başka nerede vucüd buldu?

Kudretü ezeliyenin bir buhranı ziya narı olan o koca seyaleyi ateşini bir şüphi cezire vusâtında ispat ederek üstadla mekanın azimet ve haşemetini perde-i cahaletler arasında saklamak isteyen kudamanın efkar-i batilesini yine tarihte okuruz.Maârif sayesinde ki insanlığı behimete kadar indiren bu itikat iptal olundu.

İnsanların kazayı bi mutenahide gezdiren anlara i'mak zemininde hazineler bulduran maârifdir.

Maârif sa'yi , sayesinde sahai arayı kemal olur.Sa'yı olmasaydı marifet vucüt pezir-i uluviyet olmazdı.Cihanın bu derece tezinat harık'ul-adesi en evel sa'yin semere-i bahiresidir.Maârif bir makine olursa sa'yda anın kuvve-i muharikesidir.

Yegane amal-i uluviyet ictimal-i humayunları memalik-i mehrusetil mesalik şehinşahinlerinde envar-i ulum ve maârifin intişarı madde-i hayrıyesine ma'tuf bulunan veli nimet bimentimiz padişah hikmet iktina ve şehinşahı dıl ana efendimiz hazretlerinin sa'yeyi saadet sermeya-i nacdarihlerinde, bunca terekiyat-i mahasil gayet-i saha arayı husul olarak mülkümüzün her ciheti bir dar'ul-feyz umran haline gelmiştir.Rıza-i mualli irtizayı hazreti padişahiyeye tevfik hal ve hareketi esas-ı vazife-i sıdk ve ubudiyet itihaz eden Maârif nazir-i kemalat, mezahırı devletlu paşa hazretlerinin bu babda menzur üyun takdır ve şükran olan ıkdamat ciddiye-i maârif pervaneleri cidden mucib-i iftihadır..Hemen cenab-i puruz digar veli nimet a'zami padişah mekarımşim efendimiz hazretlerini kemalı şan ve iclal ile muteâkib'ul-edvar zineti bahşayı deyhim şevket-ikarar buyursun.Amin[s.213]

Mehmet Tevfik

(13. Nüşhamızdan mâbâ'di)

(Lisan-i Farisi)

Ab ateşgün: Ansız, renkli sır:Şarabdan kinayedir

Beyt

Sakiye yek cerâde zan ab ateşgün ki min

Dermeyan bahtkan-i aşk o hamim henüz (Hafız)

Tercüme

Ey Saki! Arkası renkli sudan bir cer'a olsun bana sudan

Nida anın aşkı bişkinlerinin meyanında ber halen ham (tecrübesiz) bulunuyorum.

Ab adez asa:Ateş gibi su:bu dahi.

Kıt'a

Ger bade mi nikarim bermın megir cana

Min hun hurım ne bade,min ğam ketim ne sağır

Zan ab adez asa zı ansan hemi herasım

Gez ab sen kezebde, şirsibi zeadez (hakanı)

Tercume

Eger badeyi kabul etmesem cana beni muaheze etme ;Zira ben eğer içecek olsam yüreğmin kanını içerim bade değil:Çekecek olsam gam ve elem çekerim kadeh değil

Ab şadi:Sunç suyu:Bu dahi.

Beyt

Saki sim ten çi hasbı hiz

Ab şadi ber ateş rem riz (sadi)

Tercüme

Sim vücütlı saki! Ne ediyorsun? Kalkda gam ateşi üzerine biraz hasret suyu serp eyle

Ab endişe söz:Düşmani yakan su

Ab ez ser kezeşt:İşe ibtida geçti—her marifeti tecavüz etti demektir.

Beyt

Gamş deryayı bi yaban ve mara destgırı nı

Gezeşt ab ez sırt (Selman) çi yabi dest ve payı zen (savucı)

Tercüme

Cananın gamı engin bir derya abı ise muavenet edecek Selma su kadehi aştı!
Daha ne beklersin? Biraz el ayak çalsın

(Mâbâ'dı var)

Muallim Feyzi

Ashab-ı mütaalaya

Efadil-i ülema-yı i'lam ve meşahiri hükema-ı İslam'dan Seyyid Şerif Cürcani-ki mantık ve hikmet ve kelam gibi ulum-i celileye dair zinet bahş eyadi-i itibar olan müelifat-i nefisesi ile ma'ruf anamdır-eshabı tetebuâ malum olduğu üzere tarifat namı ilede bir eser muhteser yazmıştır. Bu eser muhteser [s.214] olmakla beraber o kadar mühümdür ki zamanında müdeven olan ulum ve fünun en esaslı ve en mühim istilahatını maruf ve müfeser olduğuna nazaran ulum-ı arabiyenin muhteser bir ansiklopedisi yani kamus'ul-ülumu hükmündedir.

Burası anlaşıldıktan ve bir fenne vukuf o fennin istilahatını bilmek demek olduğu düşünüldükten sonra mütaâlasından edilecek istifâdenin takdiri vusât-ı kariheye muhtaç kalır.

Ta'mimen ilfaide Türkçeye tercümesini enseb gördüğümüz bu kitabın müsteniden bi tevfihihi teâla tercümesine başladıkki gelecek numaradan itibaren gazetemize der cenabeddar edilecektir.bu yoldaki asarın tercümesinde ne kadar müşkilat olduğu erbabına gayri meçhuldür. Çünkü: mesela (yetluku âleş-şeyil-lezi yeke'u kablel- maksut) gibi bir tarifi biz lisanımıza (kablel maksut vaki' olan şeye itlak olunur) suretiylede tercüme edebiliriz.

Ashab-ı mütalaâ tarafından “bunun neresi tercümedir” diye irat olunabilecek bir suala cevap bulmak itikadımızca cidden müşkildir. Halbuki mütercimmin bir çok ibarat ve ta'lifatı o yolda tercüme etmek mecburiyetinde kalacağı inkar olunamaz. Kaldığı böyle bir tarifi iyice anlatmak için izahat vermeye kalkışılırsa o vakit kitap

tercüme değil şerh edilmiş olur. Biz ise kitabı şerh değil. Tercüme etmek istiyoruz. İbhamatını mütercemlik vazifesi dairesinde gücümüzün yettiği kadar aşmağa çalışacağız. Fakat şimdilik şarihlik vazifesini der ahde etmeğe kalkışmayacağız. Arapça bilenler arabiyesinde ne derecede istifâde edebiliyorlar ise Arapça bilmeyenlerde Türkçesinde yine o derecede müstefid olurlar. Bu eser muehiren kitap şeklindedir tab' olunacaktır. Ashab-i müteleânın şu tercümeyle ne suretle telakki edeceklerini bu yolda tecrübe ederek kitap şeklinde tab' olunurken icab eden yerlerini teshihen ta'dil ve tebdil edeceğiz.

İşte tercüme hususunda arz ettiğimiz şu müşkilâta bizim acimizde munzam oldu. Şu tercüme ancak bu sûrette husula gelebildi. Binâen âleyhi acizlere yardım etmeği bildiklerini bilmeyenlere öğretmeği vazife-i hamiyet bilen erbabı mürüvet ve kemalın hatiâtı vakiâmızı tashih yolunda vuku' bulacak inayet ve muâvenetlerini mufikiyet bahtıyarı esbabından âd eder.ve o gibi eshabı fazl ve irfana şimdiden arzı müntedari eyleriz.

A.Şakir

Makale okuyunuz

Bu ser levhayı intihab edişim kar'in-i kiramı okumağa mecbur etmek için değildir. Mahdan her gün gerek hanelerimizde ve gerek taşralarda gördüğümüz bir çok asar-ı garbiyenin neden husule geldiğini arz içindir. Yani:

Limanımız dahilinde icrâ-yı seyahat ve balık avcılığıyla kesbi şöhret eden martılar ile tuyur sabihe-i sâirenin vaziyet bağıyla telmi' olunan bir çelik iğnenin su yüzünde ne vecihle yüzdüklerini, bir sünger veya bir şeker parçasının maiyeti cezb etmesiyle idare-i beytiyede musta'mel mütenevi' gaz lambalarında yağın ta fitilin bâlâsına kadar suûd ederek iştiâle badi olmasını ve soya terk olunan tahtaların şişmesini arz etmekten ibaretdir.

Tarih-i insaniyetin en parlak sahifelerini keşfiyat-i ilmiye ve vakayı'î âzime ile tezyin eyleyen on yedinci asrın meşahir hikmet şenasininde İngiltere'li "Newton" iş bu asar-ı garbiyeyi en evvel nazar-ı mütâlâya alarak icrâ-ı tecrübeye kıyam etmiş ve tecrübesinin neticesinde herhangi bir mayia gets olunan cisim ıslanır ise o cismin üzerinde seviyenin tereffu've ıslanmadığı halde tenezzül ettiğini görmüştür. İnce katarlı bir şişe enbube olarak bir kere su ve bir kere de civa derununa [s.215]kaimen

gets ettiğimizde birincisinde suyun derun enbubede tereffu' ve sethinde bir mehdeblık, ikincisinde ise civanın tenziliyle beraber muâkkrlık asarı müşâhede olunur. Çünkü suyun cazibe-i ecza-i ferdiyesi ile arzın cazibesi müştereken enbubenin ecza-yı ferdiyesi arasındaki cazibeye mağlub ve civa da ise galip gelir. İşte martıların ve tuyur-i sabihenin tüyleri ve iğneye sürülen yağın mümanatıyla ıslanmayıp cazibelere mağlub olduklarından su bir miktar tenezzül etmekle etrafına dikkatle bakılacak olsa bi de mehteblik görülür. Ve batmayarak sebh ederler. Bir de büyük vapurlar ve gemiler gereği gibi ıslanırlar da niçin bakmıyorlar. Bunlar da tebdili mekan ettirdikleri suyun vezni kendi vezinlerinden ağır olduğundan "Arşimed" kanunu mûcebince kolaylıkla sebh edebilirler. Lambalarda ise fitilin ıslanmağa olan kabiliyeti malum olduğundan gaz derhal fitilin müsamatından- şükür ve süngerde olduğu gibi- suhut ve havanın mevalidil humudesiyle bil imtizac iştiiale kesb-i salah eyler. Tahtalarda bunun aynıdır. Mâhâzâ iş bu suhut ve nuzulunda bir haddi vardır ki bu da cesim mayın tabiatların tabidir. Zi tekim bir sünger cesametine nispetle pek az bir zamanda istiabı derecesinde suyu ahz ve ber' eylediği gibi damgalı mayi biraz geç bele'â eder ve kezalike suya kaimen nısfına kadar batırıldıkta su bir derece seviyesini geçip haftalarca terk olunduğu halde bundan ziyâde hıfz olunacak mertebede tezayud etmediği ve de tecrübe meydan-ı vuzuha çıkmıştır.

Vanizâde Osman Kemal

HAT

-H.T-

Kısmı ulahe (h) kısmı saniyeside (t) harflerinin yek diğerine irtibat ve irtisaklarından teşekkül eden mini mini kelimeciğin ma'nen mutezammin olduğu hebaya dakika ve mezayayı âliyeyi bi hakkı tarife yeltenmek vesamızın haricinde bir emr-i asiri havza-ı iktidara almağa kalkışmak kadar cidden haddinaşnaslık şaibesinden kurtulamayan bir şey olduğu için makduh, binâen aleyhi bizce de matlubdur. Ufacık bir tarifile ifade-i maksat mümkünse deriz ki esasen hat lügatta: la âla tahsis çizgi manasına olup mesela fenn-i hendesece (1) hatt-ı umudu (2) hatt-ı munhani (3) hatt-ı mustakim denildiği gibi ıstılahta ya bir takım işaret-i mahsuse yahut işkal ve huruf-i mevzua ile varidat-ı fikriyeyi ahire ifham eden (Türkçe yazı ıtlak ettiğimiz) vesait ilim olmuştur. Bizim şuracıkta meziyet ve fezail-i celile-i müşkil bir anda zanesinden azıcık hameran beyan olmak istediğimiz hat kısmi

saniyeden ve binaen aleyhi tarihçe mazbut olan ve bilmesi faideden hali olmayan bazı mâlûmat-i mufide ve sahihaden ibaret olacağından me'muldur ki kar'in-i kiram hazreti indinde dahi sıhhet-ı nokta-ı selimesinden telakki ve kabul buyrulacaktır.

Feyyaz-ı mutlak hazretlerine hamd olsun. Şehriyar-i münevver el efkar tacdar hikmet penar efendimiz hazretlerinin sâye-i saadet sermaye-i hümâyunlarından herkesin nazar-ı dikkati mekşuf ve iktisab feyz ve maarif cihetlerine matuf bulunduğundan sevabike nisbeten o misüllü eşhas ender ise de bezine sevgili mesleğimiz hakkında bazı izahat ve mutalaat serd edeceğiz. Mensubetiyle cidden mübahi bulunduğumuz fenni celil hattın bil hasse şu son asırda cihan-i medeniyete ita ettiği hizmet bir güzide ve aliye harikul adedir. Hattın kavaid-i uzeması ne kadim vasıl-ı rütbe-i bidayet olmuş olduğundan umum rüb'i mezkûrda her gün desgah-ı era-i inkişah olmakta veledet-te'mül adabları insanı mustağrek derya-i behd ve hayret eylemekte [s.216] bulunan gazete ve matbuat-ısâire nazar-ı insaf ve teemmüle alınırsa müddeamızın daha vazı' bir mikyaz-ı sahihi istinbat olunmuş olur. Bunlardan başka bir devletin levâzım-ı siyaset ve adaletini bir kavmin mahsûlât-ı edebiyesini ihtisarat-i âliyesini beyne'l ümem ta'mim ve ibka eden vasite-ı celile hattıdır.

Bunca cihangirlerin icraat-ı şiranelerini, bunca ulemaların netaic-i tedkikat müşkifatlarını, bunca hükemanın senelerce icrâ eyledikleri tettebbuat devr-i edvardan mütevellid esmar-ı hakaik hekemiyanlarını intizar ibtisarımız önüne koyan müdevvinat-i tarihiye vesâiredir. Fakat ne ile ? Vasite-ı hatla ! demek oluyor ki cemiyet-i beşeriyenin yegane vasite-ı terekkiyesi hadim-i uluvviyet bahş-i hattır. Evet bu zerre kadar şüphe götürmez bir hakikatir ki kanun-ı fikir ve nazargah-ı a'deliyedir. Bir asır kadar mukaddemleri bir daire-i mahdude içinde mahsur bulunmakta ve hemen muayyen bir semeresi iktaf edilmekte olan fenni hat sâye-i terakkî vâye-i hazret-i şahinşah azamide mülkümüzde de o derece tamim, o derece intişar etmiştir ki dilsiz neval-i efdal ve feyz-i behmali olmadık hemen hiçbir ebken, esen kalmayacaktır. Asr-ı terakkî hasr-i mülûkaneleri gebde-i ferma-ı asar-ı salife olan padişah-ı cemcah ve şahinşah maarifpenah efendimiz hazretlerinin ruz-ı cülus meymenet-i me'nus hümâyunlarından beri saha-ı zeyb vuku bulan celail-i himad hesrevaneleriyle memâlik-i şahanelerin en küçük köyleri bile ber darül maarif haline gelmiştir.

(Mâbâ'dı var)

Kosova mektubu kalemi ketebesinden Lofçalı Müftizâde Mehmet Kamil

Mevadd-ı tıbbiye

Verem nasıl sirayet ediyor?

(On üçüncü nüshamızdan mâbâ'dı)

Doktor Kornerd bundan sonra hastanelere nakl-i kelim ederek orada süt anenelikle istihdam olunan kız ve kadınların çar çabuk telef olup gitmelerini hastaların analarda belki söylediği vecih üzere sirayet eylemekte olmasına haml ederek yukarıki tedbire hastanelerde daha ziyâde ehemmiyet verilmesini tavsiye eylemekte idi. Almanya'nın otuz iki muhtelif hastanesinde vefat eden murdiâların nısfından ziyâdesi bu nev-i sirayetle terk-i hayat eylemişlerdir. Binâen aleyhi bu hizmet en muhlik meşailden ad olunuyor. On yedi yaşında bulunan sahih'ül bünye bir kız irda'hizmetiyle bir hastaneye girdiği halde vusta olarak ½ 21 sene evvel vefat eylemekte imiş. Hastane süt anenelikle müstehdem bulunan yirmi dört yaşında başka bir hizmete bulunduğu halde yirmi iki sene daha yaşayabilmiştir.

Gelelim Profesör Tindal'ın makalesine:

“Artık mâlûmat-ı umûmiye sırasını geçmiştir ki kendine mahsus olan hubunat-ı hurda beyniyenin derununa münteşir oldukları heva ile beraber tenefüz olunarak akciğerlere dahil olmasından tevellüd eder. Bu havinatın menşe-i ise başlıca vereme mübtela olanların ifraz eyledikleri tükürük filan gibi sonradan koruyan halt-i mayi'leridir.

Bu gibi ifrazat-ı mayi' halinde bulunduğu halde hastanın nefsi gibi sirayet cihetiyle tehlikeli değildir. Fakat bir müddet haliyle bırakılıp da tasallub ederek halini alırsa hayvânat-ı mezkkûrenin mehd-i zuhuru olur. Bu halde hastalıkların ifraz eyledikleri o gibi madde-i mayi' korumaktan men' edilecek olursa hastalığın sirayetinde bir dereceye kadar meydan verilmemiş olur. Bu husus da tükürük hakkesinin üzüm-i isti'malı gereği gibi tahakkuk etmemiştir. Bir de hastaları kendi keyiflerine bırakmamalı. Anlara kalırsa ihtimal ki hakka isti'malından büsbütün el

çeker yahut kusur ederler. Binâen aleyhi anların hüsn-i sûret ve kemal-i müdavemetle isti'mal olunmasına ve halet-i mayın kayıtsızca öteye beriye ifraz olunmasına gerek doktorlar ve gerek hizmetçiler tarafından nihayet derece de dikkat ve gayret edilmek lazım gelir. Döşeme tahtaları üzerine ve ceb mendillerine tükürük sirayetinin her halde sebep-i yeganesidir. [s.217]

Yatak örtülerinin temiz bulunması ve ba'del ifraz hastanın ağzı silinmemiş bulunması da tehlikelidir. Bu hususda yani hastanın ağzını silmek için kullanılan mendil gibi şeyler kemal-i dikkat ve ihtiyat ile alınarak der akbi suda kaynatılıp yıkanmalıdır. Doktorlar sair muhatereli ahval ile beraber bil hassa sarılıp uyuşmak gibi muâmelat-ı mücânebeyi de nazar-ı dikkat önünde bulundurarak vuku'na meydan vermemelidirler.

Verem esiri olan şafkatli bir valide yalnız bir buseş nevaz şigarene ile sevgili can yaresinin hayatını tehlikeye koyabilir; hastane dahilinde icrâsı lazım gelen tedâbir-i ihtiyateyeyi ve bunlara riayet etmemezlikten tevellüd edecek netaic vehimeyi ifade etmek üzere her odaya birer levha talik etmeli anın ahkam-ı nafiasına riayet etmeyenlere yahut riayette kusur mücazat-ı şedide de bulunmalı işte bu gibi tedâbir-i tahfiziye mevkiî fiile vaz' olunduğu halde hastanelerde murdialar vefayatinin bir dereceye kadar önü alınmış olur.

İbrahim Aşki

Hıfz-ı sıhha

“Hıfz-ı sıhhat-i şebabdan”

İhtimam-i nezafet-i beden

(13. nüshamızdan mâbâ'dı)

Soğuk su ile şerâit-i iğtisal

Duş : Soğuk su ile iğtisal gençlerimiz için sini sebavetlerinden bede' ile hemen her gün ki vazifeleri makamına kaim olmalıdır. Bu halde vezâif-i yevmiye sırasına geçince, vasıta-ı icrâiyesi dahi duş takımları olması lazım gelir.

Duş takımı: Duş takımı birbirinden üç metre mesafe ile müteferrik altlı üstlü iki leğenden ibarettir ki bu leğenin üstünde bulunanın kaidesi altı bir çok delikler ile

müzeyyendir. Bir mecra-yı mahsusdan üstündeki leğene celb edilecek su bir yağmur gibi alttaki leğen içerisinde bulunan şahsı ıslatır ki bu müddette aks-i amel hasıl olur.

Böylece iğtisal-i bedenin her tarafı için olmayacağından açıkta kalacak olan yüz, eller ve ayaklar bil ahire arz edilecek şerâit ile yıkanmalıdır.

Duştan çıktıktan sonra da havlularla delkler yapmak, ceryan-ı havaya maruz bulunmamak ve çok çıplak durmamak lazım geldiği gibi duşa başlarken de tok bulunmak elzemdir.

Duş menfaatı ta'dad olunamayacak vesait-i sıhhiyedendir.

Kanları kaçmış benizleri sararmış yorgun ne kadar gençler görünüyor ki duş sayesinde gaib ettiklerini kazanmışlardır. Talabelikle hayatının bir kısmını geçiren, meşkuliyet fikri ile yorulan, mesâib-i azime ve suyu istihmalat esiri olup ihlah-ı hal eyleyerek vücutlarının eski kuvvet ve mekinetini arayan gençlerimizi duşu şiddetle tavsiye ederiz.

Enhar derununda iğtisal

Mevsim-i sayfiyede enhar derununda iğtisal bir çok şerâite mütevekkiftir. Enhar-ı daimi ceryanda bulunmasına mebnî derece-i hararetî şüphesiz ki durgun sulardan ziyâdedir. Ceryan-ı mai beden için bir tenbih daimi olmasına mebnî aks-i amel suratla hasıl olur. Enhar ve göllerde edilecek banyodan istifâde edecek zevate nesaih-i atiyeyi vereceğiz:

Soğuk sudan menfaat; veyahut iğtisal-i mutlak için girilecek enhar ve göllerin mensableriyle ayakları bataklık mahaller bulunanları intihab olunmamalıdır. Emraz-ı muhtelifenin sebep-i suduru hayvânât-ı herdebeyniye olduğu el yevm şüphesiz bulunmasına mebnî bu gibi ittisaldan menfaat yerine mazaret kaim olacağında şüphe edilmemelidir.

Enhar ve göllerde edilecek göller hakkında luzum-ı sıhhi duş bahsinde söylenmiş olup andan fazla olarak bunlar hakkındaki maruzatımızla dikkat edilmek lâzımedendir.[s.218]

Doktor Ş. Kamil

TARİH-I TABİİ

Tavus kuşu

Tavus kuşu fevkelâde güzel bir kuştur. Bütün tüyleri en nefis renklerle yaldız gibi yerlere başı gayet güzel koyu mai olup bir nev-i surğuş ile müzeyyendir. Boynu yahut mai, kanatları mai olup üzeri yaldız gölgeli siyah ve yeşil benleriyle mesturdur. Bu kuşun en ziyâde göze çarpan meheli kuyruğu olup gayet büyük ve güzel ve parlak ve ibiki müşabehe kalemlerden mürekkebirdir. Üzeri ayrıca yuvarlak benekler ile müzeyyendir. Ki bu benekler beyaz, koyu, mai, siyah, yaldızlı, yeşil ve ketane renkli tüyler ile karışıktır. Tavus kuşu ekserya kuyruğunu gayet büyük bir yelpaze misli açıp etrafına bakınarak ve iki tarafına dönerek müteazzimane bir surette yavaş yavaş yürür. Damların ve duvarların yahut mümkün merteye yüksek olan ağaçların dalları üzerine konmayı sever. Tavus kuşu horoz büyüklüğünde olup gagası siyah ve pençeleri siyah ve büyük ve çirkinedir. Bed ve boğuk bir sedası olup parlak olan tüyelerinden başka hiçbir değeri yoktur. Bu kuşun yalnız erkeği bâlâda zikr ettiğimiz renklerle müzeyyen olup dişisi adi bir renktedir. Her sene sekiz on yumurta yumurtlayarak yeri kazıp içini kuru otlar ile döşemiş olduğu yuvasında kuluçkaya oturur.

(Tavus Kuşu)

Yavrular yumurtadan çıkacakları vakit soluk bir kırmızı renginde olur. Tavus kuşları tavuk cinsinden diğer kuşlar gibi tohumlar, otlar, meyveler, toprak kurtları ve böcekler ile teayyuş ederler ve yalnız hindistanda bulunup oralarda bir hal-i vahşette yaşarlar.[s.219]

Kızlarla kadınlara mahsus hareket-ı bedeniye

Jimnastik hareketinin sıhhet-ı beden ve neşv-ü nema-yı tabii için derece-i luzum ve menfaati umum etibba ve sıhhiyyunca teslim edilmiş ve bu fevâid-i ve menafi'den ve muhtelif hareket-ı bedeniyeden bahis ciltlerle kitaplar tedvin ve teşri'ne sebep olmuştur. Fakat az zaman evlerine gelinceye kadar asar-ı mezkûre yalnız zükur için yazılmakta ve yalnız erkek çocuklara mahsus mekâtibde jimnastik dersleri verilmekte idi ki kızlar bu faidelerden mahrum kalmakta idi.

(Şam Şerifede Ka'i Cami' Kebirin Görünüşü)

İşte şu hakayikle erkeklere mahsus hareket-i bedeniyenin kadınlara yarayamayacağı keyfiyeti alman mektepleri jimnastik hocalarından ve etibbadan doktor Anger şetayin ile (ekler)in nazar-ı dikkatini celb etmiş ve kızlarla kadınlara mahsus o jimlastığı ünvanı ile bir eser neşr etmelerine sebep olmuştur ki sıhhat-umûmiyeye bu yüzden hizmetleri şayan-ı şükran ve merhamettir. Çünkü jimnastik hareketi hem neşv-ü nema-yı tabi'yi tesir ile vücuda kuvvet ve çükek verir ve hemde hüsn ve anın tezayüdüne muavenet ederek tenasub-ı indamı mucib olur. Kitabda tarif edilen hareketin bir çoğu basit ve icrâsı kolay ise de en iyileri şunlardır:

1- Yumruklar kapalı ve eller kaldırılarak iki tarafa uzatılmış bulunduğu halde yumruklara bilekler etrafında çark icra ettirmek ve elleri bükme-sizin aşağı yukarı hareket ettirmek.

2- Kalınca (1:2 cm katrında) bir değneği kollarla bel arasında geçirerek yumruklar kapalı pazuları ufka tutmak

3- Karşı karşıya duran iki kız çocuğu birbirinin iki elini tutarak münavebe ile dizlerini büküp veya oturup kalkmak.

4- Yan yana durup el ele veren iki kız çocuğundan her biri dış tarafta kalan diğerini büküp diğerini gezmek.

5- El ele veren iki kız münavebeten sağ ve sol ayaklarını birden kaldırmak.

Harekat-ı mezkûre kol ve bacak damarlarıyla aledatının ve arka kemiği ile göğüs damarları ve akciğerin inbisat ve kuvvetini mucib olmağla beraber kadınlarca hiçbir mahsur tevlid etmez.

Nüzhet

SANAAT

Fotoğrafya

Ameliyen tuhanenin techizi

Tenvir: Seyahat esnasında her bir şey mükemmel olamaz. [s.220]

İse de sabit bir ameliyathanede lüzumu olan alat ve edevatın teknil olması lazımdır. Böyle bir ameliyathane her şeyi cem' olmakla beraber karışık ve gayr-ı muntazam olmamalı, ameliyatın edvar-ı muhtelifesinde isti'mal olunacak şeyler bir sıra ve intizam ile tertib edilmeli vel hasıl istenilen şey bulunarak iş taahhurata dūçar olmamalıdır.

Bahsi sadedinde bulunan tenvir amelethanenin hücre-i malzemesine mahsus olmak tabidir. Ber zulmet-i mutlakada iş görülmeyeceği aşikar olmağla tenvire ihtiyaç dahi zahir ise de yukarıdan beri söylendiği vecihle hücre-i mazlumede bulunacak aydınlığın eczalı camlara zarar vermeyecek bir halde bulundurulması da elzemdir.

Mezkûr pencerenin ihtiyacata dahi muvafık olabilmesi arzu edildiği takdirde birisi kırmızı camlı diğeri takılıp çıkarılabilmek üzere mutaharrik ve sarı camlı iki çerçeveden mürekkep olması iktizâ eder. Bu mutaharrik çerçeveye daha ziyâde bir hafiflik vermek ve bu sûretle isti'malını kolaylaştırmak istenilir ise cam yerine renkli jelatinden bir zar kullanılabilir.

Üzerine resm alınmış bir aczalı cam mahfezesinden çıkıtılıp da resmin meydana çıkarılması ameliyatına şuru' olunacak ise ziyanın az olması lazım geleceğinden kırmızı camın üzerine sarıyı dahi takmak ve bilakis resim meydana çıktıkdan yani dehvulube edildikten sonra tafsîlâtında olan nekayisi fark edebilmek için yalnız kırmızı camı bırakmak lazımdır.

(Mâbâ'dı var)

Osman

Yürürken indahat

İşte size tüfek hakkındaki bir sûret-i ta'dil! Öyle bir ta'dil ki yürürken, adeta korkarken tüfek omuza dayatılmaksızın endaht icrası mümkün olacak.

Yürürken endaht icrasına müsait olmak üzere tüfek hakkında bulunmuş bir suret-i ıslaha mufik olan zat-i Fransa devlet fehimesinin mutakaîd binbaşılardan Boissondur. Mûmâileyhin ta'dilat-ı vaikası hakkında bir fikir icmalî edinmek için sutur-i atiyeyi gözden geçirmek zahmete katlanmak lazımdır: bir silah narii hazır diyeceğinin namlıya nazaran meylî tüfenk omuza dayatıldığı halde gözü nişan hattına tatbik olunmasına maede edecek derecede dir. Boisson tüfenk omuza dayatılarak nişan vaziyeti alındığı halde hem yürümek hem ateş etmek gayri mümkün olduğunu nazar-i dakkate almıştır. Vaziyet-i mezkûreyi ahz eden neferat ateş edecekleri esnada tevakkufa meyl ve ihtiyaç his ederlerken bu meyl-i teb'iyeye tevfik-i hareket edilerek hatve indaz terekki olan kıt'â-i askeriyenin hattı hareketini gayri muntazim bir yürüyüş ile ta' kib ve kat etmesi lazım gelir.

Eğer tüfenk dipçiği bir tertib-i mahsus vasıtası ile kaynak üzerinde tutulduğu halde nişan alınabilse müşkilât-i mevcudenin [s.221]kısm-ı azamı efna edilmiş olacaktır. Bunun için de dipçik milinin his olunacak derecede tezyidine lüzum vardır. Mûmâileyhin bu maksadı istihsal için icrâ etmiş olduğu şeyde dipçiğin kabza-ı mihveri etrafında hareket edebilir bir hale vaz'ından ibarettir.

Bu kadar çok bir fikir peyda edildikten sonra denilebilir ki geri tepme kuvveti ne olacak? Yahut buna ne ile mukabele olunacaktır. Boisson gayet basit bir tertib ile mezkûr kuvvete karşı durmağa muvafık olmuştur. Şu maska da mebnî olmak üzere ramiz sağ altı dipçik sahnında açılan bir deliğe vaz' eder. Bu deliğin şekli meslesi olup zaviyeleri tekvis edilmiştir. Silahın ele olan musademesini bertaraf

etmek için her neferin eli bir meşin yarım eldiven ile techiz olunmuştur. şu kadar var ki böyle bir tertib ihtiyatiyeye mürâcaat edilmesi fazla görünür.

Esna-yı remiye de silahın tutlmasına hizmet ve muavemet etmek üzere tüfenk kayışı neferin omzunda bulunan bir çengele geçirilir. Tüfenk altında bulunan kayışın üste çıkması için merbut bulunduğu bileziğin namlu etrafında dönebilecek bir surette tertib olunmuştur. Çünkü setr levhasının yanında tetiği çekmek üzere öyle bir tertip mahsus yapılmıştır ki sağ elin vaziyeti bozulmaksızın tahriki mümkündür. İmla keyfiyeti sol el ile icra olunur ki mezkûr el manuleyi adeta inanılmayacak bir suhuletle tedvil edebilir. Göğüs üzerinde dizilmiş olan fişenlerde bulunan fişenler sol el ile alınarak imla ameliyat lâzimesi ikmal edilir.

(Mâbâ'dı var)

İbrahim Seyfi

Güzel havanın zuhurunu vaktinden evvel istidlal etmek

Öteden beri bazı resail-i fenniyyede âlaim-i hevaiyeyi vaktinden evvel anlamak için bir çok tecârib derc olunmuş olduğu halde memâlik-i şahane zira' ve gemicilerinin daima istidlal eylemekte oldukları bazı mücerreb âlaim hebüz hiçbir mehelde yazılmamış olmağla sırf ameli olan şu aşağıki âlaimi erbeb-ı merakın peş-i nazar istifâdelerine arzını münasib gördüm.

1. Geceleyin hava açık ve kevakib ile memlu olarak gayetle berrak olduğu halde ales
2. Sabah güneş gayet ziyalı tulu'ederek mevcut bulutların dahi gün batısına doğru suratla kat'i merahil ettikleri görülür ise o gün mütemadiyen havanın güzel olacağını ima eder.
3. Akşamüzeri esna-i ğurubda nokta-i ğurubun etrafı kızılık peyda eder. Veyahut bu tarafta bulunan bulutlara bir kızılık ariz olur ise ertesi günü hava berrak olacağını erae eder.
4. Ayın on üçüncü ve on beşinci gecelerinde kamerin üzerinde ki lekelerin gayet güzel görünmesi havanın güzelliğine delildir.
5. Bedr zamanında kamerin etrafında hale görülmesi dahi güzel hava alametidir.

6. Yazın kamerin hilal zamanında Hilallik ucları sivrice görünüyor ise yine güzel havanın imtidadına alamettir.
7. Ayın dokuzuncu günü ile on dördüncü günü kars-i kamer gayet parlak görünüyor ise havanın yine güzelliğine alamettir.
8. Bir yağmuru müteakkib esna-i ğurubda bulutlar yıldızlanmış gibi parlar görünmesi ve ya dağılmakta olmasi dahi ertesi günü havanın berraklığına delildir.
9. [s.222]Mağmum hava zamanında bulutların rüzgarların aksi cihetine gitmesi havanın açılacağına işarettir.
10. Şemsin ğuruba yaklaştığı esnada hava da parça parça beyaz veya atılmış ince pamuk gibi dalgalı bulutlar bulunması ve güneş ışınlarının arada sırada etrafa intişar etmesi yine ertesi günü havanın güzel olacağını irae eder.
11. Ortalık sisli olduğu esnada güneşin tesiriyle sisler dağılıp gaip olur ise havanın güzelliğine delildir.
12. Yağmur yağdıktan sonra çukur mahallere sis çöker ise havanın gayet sıcak ve ağır olacağı anlaşılır.
13. Güneş doğmazdan evvel akarsular buğulanır ise o gün havanın latif olacağı anlaşılır. Ve bu esnada evlerde pencere camlarının rutubetlenmesi dahi havanın güzeline delildir.
14. Yazın kırlangıçlar yüksekçe uçuşurlar ise havanın güzelliği anlaşılır; çünkü bu hayvan sinek ve sair kanatlı böcekler ile teayyuş ettiğinden ve böyle havalarda ise bu hayvanlar yükseklerde bulunduğundan kırlangıçlarda şigarlarını bulmak için bit-tabi yükselere çıkmağa mecbur olurlar.
15. Güneş battıktan sonra sivrisinekler gömegöme havada oynayırlar ise havanın güzel olacağına işarettir.
16. Eşek arılarının sabahleyin kisretlice ötede berude görünmesi ve çaylak ve balıkçıl kuşlarının öterek öteye beruya uçuşması ve örümceklarinin rahatça ağlarını tazelemesi gibi haller dahi hep güzel havanın alametidir.

İşte bu nüsha da şu 15 türlü muhtelih âlaim ile güzel havanın alametlerini yazdık. Her ne kadar mehhezlerimizde bunlardan başka daha pek çok güzel hava lameti var ise de bunlardan bazıları bize şüpheli gibi görüldüğü cihetle bit-i tabi

hepsini dereceden sarf-ı nazar ile bazı mülekkik gemici ve zeraîmize sorup tahkik ederek bir dereceye kadar tecrübesine nail ve doğruluğuna kail olduğumuz şu âlainin zikri ile iktifa eyledik; daima kullanılarak akılda tutulur ve zihne bu kadar alaim dahi bir köylü ve bir gemici ve bir meraklı için kafidir.

Tayfur

(Tuz-klor-sodyum) (menafi' ve fevâidi) en iyi şeylerin birincisi tuzdur denilebilir)

(Gute)

İhtiyacat-ı umûmiyeden biri de tuzdur. Gute'nin dediği gibi en a'la cisim makamına kaim olabilir. Zaten cüz-i tefekkür edilecek olursa menafi derhal nazarlarda tayin eder. Biz burada hususiyet-i ahvalinden sarf-ı nazarla vurud eden bir gazetede müsadif-i nazarımız olan bazı ma'lumat-ı nafiasından bahs edeceğiz. İhtimaldir ki şu satırların içerisinde celb-i istifâde nukuta tesadüf olunsun bu da bizim için şayan-ı iftihadır. Beynen nas tuz ve kimyada klor ile sodyum nam iki cisim-i basitin ittihadından husule gelerek kalsiyum namını ahz eden cisim kürr-e arzın ekser mevakiinden mebzulen bulunmaktadır. Karada ve hemde denizde bulunduğu için berri ve bahri olmak üzere taksim olunabilir.

Bahri dediğimiz deniz sularında kesretle ve hal-i inhilalda berrisi ise natural tuz yahut kaya tuzu namı ile ber vechi ati ta'dad edeceğim mahalde bulunmaktadır. Avrupa'da,Avusturya Bavyera, Vertenburg, Prusya, Fransa, İngiltere,İspanya'da mevcut olup Belçika, Felemenk, istikbandına gibi mevaki'de nadiren bulunur. Karyat-ı mevakki ile Galiçya Krakova civarında külli yevm kesretle ihrac olunmaktadır. Anadolu'nun ekser cihetinde dahi Hacı beктаş tuzu vayahut kaya tuzu namıyla birçok tuz çıkarılmaktadır.

Arzı 100 : 200 ve toları pek çok kilometre bu'dunda olup Amerika-yı şimalide bir mevkide 1600 metre yüksekliğinde bulunur. Maden kömürleri gibi tuz mağaralarıda vardır. Cazip rutubet mek'ab şeklinde metebler adi suda hacminin iki misli derecesinde münhal ve kesif isportoda[s.223]gayr-i münhal olup deniz sularının yüzde iki buçuğu tuzdan ibaret olduğu gibi bazı miya-ı madeniyede % 20-25 kadar bulunur. Her gün ve her saat hanelerimizde derece-i isti'malı daha ziyâde ta'rih ve tavsife mahal bırakmaz. Bol insanı ile yirmi dört saat zarfında on on iki gram tuz

metreh olur. % 0.85 nisbetinde tükürükte ve 0.42 kanda ve 0.22 terde ve 0.12 asavir-i ma'deviyede ve cüzi miktarda sudede bulunur.

Menafi-i ve tatbikatı

Ma'dde-i ihlatını tezyid ve mevadı zaidenin hurucunu ve devran-ı demin hareketını tehzil edip derece-i matlubede isti'malının adem-i vücudu yahut fehdani halinde fi'li hedm kesb-i üsret ettiği gibi devamında fakri dem ve bir takım üzimalara badi olabilir. Ziyâde miktarında ishal ve midenin rişa muhatiyesini tahric eder. Bir günde insana lüzumu on beş-yirmi beş gram raddelerindedir. El hasıl haricen uzvumuzun bir mahallinin kat'inde vücudu elzem olduğu gibi nefes-i elzemde dahilen 2-3 kahve kaşığı isti'mal olunduğundan nezefî tevkife muktedir bir vasite-ihasedir. Keza bil umumda usule gelen bazı karehelerin yare ki dağılmak edildiği esnada kazaen ma'ddeye düşen az ve azotiyet-i fidde cehennem taşı parçasının gayri kabil hal olan klor-ı fidde teşkil etmesi ile te'sirsiz kalmasına yardım eder. Bu taktirde 1-2 kahve kaşığı bir bardak derununda hal edilerek verilir. Bu usul sehven belâ' edilen sulupleri itlaf için dahi başlıca bir tedbirdir. Burundan gelen kan için inşak suretinde de kullanılır. Usulu %1.2 nisbetinde mahluller imal edilir.

Hanelerde tatbikatı

Klor sodyumun cazib rütubet olduğunu söylemiş idim. İşte bu havasından istifâde ile bir tecrübe beyan edeceğim rütubeti pek çok olan mahallerde bir torba derununa bir iki kaya miktarı bil vaz' tavana ta'lik edip altına müsadif olan mahalde bir kab konacak olursa murur-ı zaman ile suyun yani çektiği rütubetin damla damla aktığını görürsünüz.Mehmet Süleyman

Mütenevviâ

Fransa'ya fenni tebeatın ithal tarihi

Onuncu (Lui) zamanında Sorbon nam darulfünün müdürü bulunan Jandolayir 1469 tarihinde yarsa üç matbaacı celb edip bunlara darul fünün mezkûrda bir mahal göstermiştir.

Merkumlar 15. asrın evâilinde kesb-i şöhret etmiş olan ve edebiyata dair evrakın serfirazı bulunan (Gaspariniyenin mektupları) nam kitabı ve bunu mutaakkib daha sair pek çok esaretyab ve temsil eylemişlerdir. Bu üç Almanyalı nefis-i Paris de kırk kadar usta matbaacı yetiştirip bunlar bais-i hayret ber suret ve yek diğere

ışâkirdanındaHasan Mehmet Efendi ile darü'lmuaallimat mezunlarından sabire hanım muvfık olup mektupları da aynı zamanda vujud etmekle hedayaya mevudenin taksimi lazım gelmiştir.

Hasan Mehmet Efendi'ye ve talim-i benat kitabı da Sabire hanıma ita olunmağla hediyelerini kütüphanemizden ahz edebilirler. Mekâtibin tezayidi badi memnuniyet olduğu gibi hacmimizin adem-i müsadesinden naşı sair veraka sahiplerinin yalnız esamisiyle iktifa olundu. Gazete de mesâil-i mündericanın kafesinin halli matlub olmağla birisini yahut ikisini hal eden mektup sahiplerinin beyhude bizi iddaâ-yı vakte mecbur etmemelerini rica ederiz.

Mahmut Cevad: Asır kütüphanesi sahibi Krikor Efendi'nin yazıcılarından Ohannes, İsmail, Şevket, Kenan , Ali Rıza, Muhammed Galib, İsmail hakkı, Nuri, Mehmet Zeki, Mustafa, Neşet, Mehmet Şevki, Yanko, İzzet, Selahattin, Kazım ve diğerleri.

Mesâilin halli

s.1 hisseler 52200, 2610, 261 ve 87 adetleridir

s.2 bahama cezairinden olup yerliler meyanında buâni denilen bir adaya yanaşarak sansalvadur namıyla tesmiye eylemiştir.

s.3 panik sekyanığ nehri okup tulu 5200 km dir

s.4 84, 56 ve 70 adedleridir.

Dördüncü mesail

s.1 İnce kağıttan bir murabba' kesiniz ba'dehu büyük del'i bu murabba'ın katrine ve küçük del'i nisf-i kartına musavi olmak üzere diğer bir mustatil daha kesiniz. Şimdi bu mustatili yalnız iki parça olarak ne vecihle kesmelidir ki her iki parça yan yana getirildikte tamamen murabba'ın üzerine muntabik olsun. Bu meseleyi hal eden zatın kağıttan birer modelini kesip göndereceği mektuba lef etmesi şartıdır.

s.2 on iki saat zarfında akrep ile yelkovan kaç defa birbiri üzerine geldiğinin ve her gelişi ne vakit vuku'bulduğunun bil hesab ta'yini metlubdur.

s.3 üç ma'naya delalet eden bir kelime bulunuz ki birinci medlulu bahçelerde ikincisi denizde üçüncüsü dağlarda bulunur.

s.4 iki adedi diğer iki aded ile darb ediniz ki hasil-i darb 999 olsun
tekmilini hal edene yine iki kitap verilecektir. [s.225]

Mehmet Süleyman

Pol et yirginie

Müellifi Bernarden düşen piyer

Mütercimi Muhammet Ata

Bu arazinin yukarı cihetteki parçasını havi olup lananiye ırmağının menbe-i olan şu sahab ile mestur kaya zirvesinden bed' ile dağın yukarısında meşhud olan ve bir top mazgalına muşabbih olduğu cihetle mazgal tesmiye olunmuş bulunan sarp medhele kadar münteha olur. Bu ırmağın iki dağ arasında denize kadar ceryanına mebde olan şu üzerinde bulunduğumuz medhele münteha olur. O zaman bir hark açılmak ağzı olursa toprağı balta ile kesmek lazım gelir. Şu iki parçayı ayırdıktan sonra bu iki kadına aralarında kura çekmeyi teklif eyledim. Yukarı taraf madam Dolanor'a aşağı taraf Margarit'e isabet etti. İkiside hisselerinden memnun oldular; fakat meskenlerini tefrik etmemeliği rica ile çünkü her vakit birbirini görmek, konuşmak birbirimize muavemet etmek isteriz dediler. Mâhâza ikisininde birer me'va-i mahsus bulunmak lazım gelirdi. Margarit'in kelbesi havzanın ortasında kendi arazisinde ta hududu üzerinde bulunuyordu. Üklebenin yanı başında ve madam dolanorun arazisi üzerinde bir başka kelbe inşa eyledim. Şu suretle bu iki kadın hem birbirine komşu hem kendi ailelerinin arazisi üzerinde bulunuyorlardı. Bu iki kelbeyi inşa için ben bizzat dağdan çit inşasına elverişli ağaçlar kestim. Deniz kenarından latinya yaprakları getirdim.

Şimdi anların ne kapılarını görebiliyorsunuz ne de sakiflerini. Lakin eyvana bana hatırat-ı müellime verebilecek pek çok eserleri henüz bakır. Bunca asar-ı ümrânı o kadar suretle harab eden zman benim hayatımın nihayetine kadar dağdar-ı esef etmek için şu beriyede bir dostluğu ihdar eden iki galebeye riâyet ediyor gibi görülmektir.[s.96]

(Mâbâ'dii var.)

Bir haftalık takvim

1891 sene-i frenki, 1307 sene-i mali, 1370 sene-i hicriye-i şems, 1309 sene-i hicriye-i kameri													
Vuku'at	Gündüzün müddeti	Ta'dil zaman	İle akşam	imsak	Evgat				Ruz-i hazr salbileri	Aylar			Günlerin isimleri
					Yatsı	İkinci	Öğlen	Dolu şemsi		Teşrin-i evvel Firengi	Eylül rumi	Sefer El-hayr	
	9,2 5	12, 17	4,3 9	12, 34	D S	D S	D S	D S	20	2 7	14	2 4	Perşem be
	24	11, 57	39	35	37	46	19	19	21	2 8	15	2 5	Cum a
... fırtınası	22	26	38	37	37	46	20	21	22	2 9	16	2 6	Cumartı esi
	21	11, 00	38	38	37	46	20	22	23	3 0	17	2 7	Pazar

firenoi	evvel	19	10, 52	38	39	37	46	21	24	24	1	18	2 8	Erzareri esi
		16	29	38	40	37	47	22	25	25	2	19	2 9	Salı
arı	rüzgarı	15	6	38	41	37	47	22	26	26	3	20	1	Çarşını ba

YENİ KİTAPLAR

Açık kumral saç: El Musanca'dan mütercimi NüzhetBey- Alman cerideleri arasında gerek siyasi ve gerek edebi neşriyatıyla müstehir (Belirz Tağbelat) ceridesinin geçen 1889 sene-i efranciyesinde teferruke suretiyle neşr ettiği latif romanlarından biridir. Müellifin tasvir ettiği te'sirle kadınlar arasında insan şeytanı tabirine ehrane kadar dessor karılar bulunduğu ve daha nice hüküm ve ibret-i şamildir. Bahası yalnız on kuruş.

Meram: Şimdiki Fransa hikaye nuysanenin hemen sır amedi ad olunacak kadar şöret ve bir çok asari lisanımıza nakl olunarak itibar kazanmaz olan (Jorjavenenin) (Vuvlunete) ismindeki gayet güzel bir romanın tercümesidir. Bil hassa bir çok asar-ı müdeddikane ve vukuf-karenesi ile fazl ve iktidarlari işgar olan bir hanımefendinin tercümesidir. Bir mütercime-i muktedirenin kalemleriyle lisanımıza nakl olunan böyle mekbul ve kıymetdar bir romanın mutalaası herkese tavsiye olunur. Bahası 12 kuruş.

Balonla seyahat: Rüştü Beg'in heyet-i şinasi meşhur Kamil Kelemayo'nun fenni ve gayet eğlenceli olarak ve bizzat tecrübeleri üzerine yazmış olduğu eser-i nefisin tercümesidir. Bu kitap öyle fikir tahdiş edecek insana dehşet veya nefret getirecek hayali bir takım şeylerden büsbütün âridir. Eserin kader ve meziyetini kar'in-i kiram nazarında bunda isbat ederek vakt-i kıymetdarlarını pek leziz bir surette geçirmek isteyenler ile roman meraklılarına bil hassa tavsiye olunur. Bahası yalnız on kuruş.

Küçük hazım': Bir validenin oğluna olan derece-i muhabbetini ve oğlu olan asılzadenin dûçar oldu mesâib-i ve avakib-i ahvalını müsaver ve daha bu gibi ibretli

ve ahlaka hazım güzel bir hikayedir. Selanik'in ekser mekâtibi hususiyesinde kıraat kitabı makamında tedris olunmaktadır. Hası yalnız iki kuruş.

Müdür-i meshul matbaa ve kütüphane sahibi Kasbar

Sahib-i imtiyaz Ahmet Naci

Sayı XV: Hicri Şemsi (21) Teşrin-i sâni sene 1270 (Numara 15 – Birinci sene) Hicri Kameri (2) Cemazi'yel âhir sene 1309

Umur-ı idare ve tahririyeye âid her husus için müdir-i mesul Kasbar namına murâcaat olunur.	Her hafta perşembe günleri neşr edilir.	Siyasiyandan maâda her şeyden bahs eder. Derc olunmayan evrak îade edilmez.
	Nüshası 20 pareyedir.	
Şerâiti iştirâ		İdarehânesi
Bir seneliği Dersaâdet için idarehânedan alınmak üzere yirmi, vilâyet için posta ücretiyle beraber otuz kuruştur.		Bab-ı âli caddesinde Kasbar matbaa ve kütüphane ve mücellid hânesidir.

Muhteviyat

Tahsil-temrinat-i seyyid tercümesi- yürürken intihat on dördüncü nüshadan mâbâ'dı- bir iki söz- ahtapotlar- bir ifade- deniz hamamları- iştiğalat-i zihniye ashabına nesaih-i sıhhiye- fotoğrafya 14. nüshadan mâbâ'dı- bahçivanlık veyahut bahçe mereklilarına bir yadigar- sudan ma ba'dı- fenni eğlence- portakaldan seyyid- havada yumurta uçar mı- halli mesâil beşinci mesele- bir haftalık takvim- yeni kitaplar.

TAHSİL

- 1- Okul erbabına aresatdaha meydanidir tahsil
Bütün cemiyetin ruh-i dil ve irfanidir tahsil
Cihana hikmetin bir rehber zişanidir tahsil
Büyük adamların maşuke-i vicdanıdır tahsil
Küçük insanların arayış-i ihsanıdır tahsil
Bize rabbi Rahimin en büyük ihsanıdır tahsil
- 2- Semadan hane içinde bir mübarek huri-i dilber
Kamer yüzlü nefy-i denize şeb-i zülf ve ziya biger
Anın rahmi dil hakibiyeni celb etmese de adamlar
Tutup dest-i vücud müdürri adamı eyler
Teala arşa doğru vech-i nebani sefa gister
Uçarak ruh-i faal hayat-i ifşanıdır tahsil
- 3- Bakılsa çeşm-i ibrete bedyi ilğamına alem
Hep envar-i rehin de mahludur ani adem
Bilir tahsil ile izhar eder esrarını her dem
Eğer tahsili ferman etmeseydi halık-i azam
Zelam cehil içinde hep tutardı ruhumuz matem
Vücut-i Ademinin ber münevver canıdır tahsil
- 4- Hayatın en mukaddes hazzı tahsil-i mealidir
Hakiki zevk-i hemıştır havailin hayalıdır
Kemale say' eden gencin sefası öyle alidir
Ki kalp safi güya neşe-i cennete malidir.
Cihan indinde verd ve vaseden billahi halidir
Ana bir cevheri nimet-i saadet kanıdır tehsil [s.228]
- 5- Hakikat-i berk urur çeşminde sau dıl agahın
Tufuk bir tema yoktur ve yedesinde bir heve ehvahn

Eder tahsil fikri cilvegahi hikmete Allahın
Eder mahbubu kalbin calibe ramı cengahın
Nebi-i hak bildirmesi cahı ilmi fevk-i hercahın
Bu kulun en mükemmel en celi burhanıdır tahsil
6- Bakın tahsil ile insana rütbe itila eyler
Anın lütfü ile tahkik-i sıfat-i Kibriya eyler
Fezaillah tenahide gezer keşf-i ziya eyler
Bilir hem cenin-i dünyayı şerden idka eyler
Fenalık eyledikçe kendi nefsinde haya eyler
Serden adamın müstevcib-i rahmanidir tahsil
7- Seza-i nur seteler Allah için hep iyilik himmet
Sizin tahsilinizle kesb-i uluviyyet eder devlet
Sahih'ül fikir olur kim hakiranda manevi sıhhet
Müebbet ömür ile bir kavmi eyler nail-i rıf'et
Sizin tahsilinizle mülk-i Osmani olur cennet
Terakki devrinin bir kükeb-i tabanıdır tahsil

İlham

İhtar

İş bu ta'rifat-i kitabı havi olduğu kelimelerin mana-i istilahlarını yani mutaallık oldukları fenlerdeki manalarını bildirdiği cihetle mana-i lağavi aramağa mahal yoktur. Binaen aleyhi hasbel vazife bizde o noktadan ayrılmayacağız. Yalnız bir tarifin izahına medar olabileceğine hüküm ettiğimiz yerlerde kelimenin Türkçe de mukabilini yazacağız bir de bazı kelimelerin anlaşılması diğer bazılarının tariflerinin bilinmesine mutavakkif olup o iki tarifata ise kelimenin harf-i ula itibariyle tehhir edeceğinden anlaşılmayan öyle yerlerde tarif veya tercüme mübhem ad olunamaz.

Teshih-i mukaddime

Bu kitabın Arapcasından Arapça bilenler içerisinde hangi dercedeki mâlûmat-i ashabı istifâde ediyorlar ise de Arapça bilmeyenler içinde de Türkçesinden o

derecede ki mâlûmat eshabı istifâde edebilirler. Zira böyle klasik kitaplar her Türkçe bilenin anlayacağı şeyler değildir.

Tarifât-i seyyidi tercümesi

Müellif eser Seyyid Şerif Ali bin Cürcani edası her muharrere ibtidâ-i eserde vacib olduğu üzere müvecebe aleyhi ifadan sonra diyor ki: şu mecmuanın muhteviyatı ulum ve funun erbabının kitaplarından olup topladığın bir takım istilâhat ve tarifâtıdır ki ben bunları hovaşigiranın istifâdesini teshil ve râğbetkarlarının mürâcaatını tesir için elif ve ba'dan yana kadar huruf-i heca sırası ile tertib eyledim. Mebde ve mademde itimadım doğru yolu gösteren Allah'tır.

Bab'ül elif

İb'tida': - Başlangıç- herhangi bir ikinci şeyin ilki yani birinci cüziyedir. İbtida fenni nehv ulemasına göre bir şeyi diğer şeye bağlamak yani iki şey beyinde bir münasebet husule getirmek için ismin huruf-i carre ve esmalî gibi elfaz-i arabîyenin nihayetlerini değiştiren avamil-i lafziyeden tecrid edilmesidir. Zeyd'ün muntalîkun gibi. Bu terkiib de zeyd ile muntelîk kelîmelerinin beynlerindeki nisbet ve irtibat yani zeyde isnad olunan muntalîk olmak manası kelîmeteyn mezkûriyeteynin her birinde amel olup bu sebeple ikisinde ahiri mezmumdur. Şu terkiib de bu iki kelîmeden birincisine ki zeyddir mübtida, müsned ileyhi, muhaddes anhu tesmiye olunur. İkincisine yani muntalîk kelîmesine haber, hadis, müsned denilir.

İbtida'i örfi: meramdan evvel söylenilen söze yapılan işe vaki' olan şeye denilir. Binaen aleyhi bu ta'bir besmeleden sonra ityan olunan hamdeleye de şamil olur.

İbdal: - Değiştirmek- bir kelîmede mevkii itibariyle [s.229] söylenmesinde dile güç gelmek gibi ağırlığı mucib bir harfî kaldırıp da yerine başka bir harf getirmektir.

Ebed: kat'an bitmemek ve hiç sonu olmamak üzere varlığın ileriye doğru bir düziyeyedurup gitmesidir. Geçmişte hiç başlangıcı bulunmamak üzere varlığının öteden beri devam edip gelmesi ezel olduğu gibi.

Ebed: düşünüp taşınmak. Sonunu tasavvur olmayan müddettir.

Ebed: nihayeti olmayan şeydir.

İbn: -Oğul- kendi nevinden olarak başka bir kişinin nutfesinden doğan hayvanıdır.

Eb: -Baba- o hayvanıdır ki kendi nutfesinden yine kendi nevinden olmak üzere başka bir kişi tevellüd eder.

Ebedi: münâdim yani yokluk arz olmayan şeydir.

Abık: bilerek efendisinden kaçan köledir.

İbtıla': - Yutmak- ağzın dahil olmayarak işlenmesi boğaza munasir olan fiildir.

İbda' ve ibtida': Kendinden evvel madde ve zaman olmayan bir şeyi var etmektir. Yani kendisi yok iken madde de yoktu zamanda ukul gibi. Bu ibda' ve ibtida' tekvin-i vahideye mukabildir. Zira tekvin kendisinden evvel madde ihdas ise kendisinden evvel zaman mevcut olan şeyi var etmektir. İbda'-ı madde ile mesbukiyetten hali tekvin-i madde ile mesbuk olmak itibarı ile ikisi de vücudu olursa beyinlerinde ki tekabül tezaat eğer biri vücudu biri ademi olursa tekabül, tekabül-i selb ve icabdır. Burası mütekalibinin tarifinden anlaşılır.

İbda': Birşeyi hiçden var etmektir. Bir şeyden tesis etmektir diyenlerde bulunmuştur. Halk ise bir şeyi diğer bir şeyden var etmektir.

(Bedi'üs-samevat) ve (Halake'l insan) nazm-ı celilerine nazaran semavat ve arazın şey olmayan hiçden ve inan ise şeyden halk olunmuştur. İbda' halkdan enâmıdır. Bundan dolayıdır ki bedi'üs-samevat ve varid olduğu halde bedi'ül insan varid olmamıştır.

İbahe: Failin bir şeyi istediği gibi yapmağa mezun olmasıdır.

İttihad : İki şeyi bir etmektir. Bu da iki yahut daha ziyâde şeylerden başka yerde olmaz. İttihad cinsinde olursa mücaneset-i nevide olursa mumaselet-i hassede müşakilet-i keyfiyete müşâbehet-i kembette müsavat-ı müteallikatta mütabakat denildiği gibi ittihad izafiyeye münasebet ve bir şeyi terkiib eden eczanın vaziatlarında tehhad olursa muvazenet tesmiye olunur.

İttihad: Vahid-i mutlak olan vucud-ı hakkı şuhudur ki eşya hak ile mevcut olduğundan külliyet hak ile mutahaddidir. Ber surette ki her şey hakka nisbetle mevcut kendi nefesine nisbetle madumdur. Yoksa eşyanın vücut hasları olup da o vücut hak ile ittihad etmiş demek değildir. Zira bu ittihad muhaldir.

İttihadı iki şeyin her cüzü birleşmek üzere şey-i vahid olavak kadar birbiriyle imtizac ve ihtilatidir. Yolunda tarif edenler olduğu gibi düşünmeksizin ve bila rü'ye söylenilen sözdür. Diye de tarif edenler vardır.

İdkan : Delilleri mucibat ve esbabıyla beraber bilmek ve kevaid-i külliyeyi cüziyatıyla beraber zabt eylemektir. Bir şeyi yakinen yani sûret-i kat'iyede bilmektir. Yolunda da tarif edilmiştir.

(Mâbâ'dı var)

A. Şakir

Yürürken endaht

(14. nüshamızdan mâbâ'dı)

Yürürken endaht icrası lüzumuna ve binaen aleyhi ta'dilat-i ma'ruzeyi havi tüfengin ehemmiyetine dair hemen şu mealde basit makal ediliyor: “ bir düşman mevzu'unu zabt için sulet-i ahiliyeye müsaddime-i katiyeye mübaşeret olunacağı zaman mevzi'i mezkûr önünde 400 ve 500 metre arasında mümted olan mıntıkanın kat'ı fevkelâde güçtür. Mıntike-yımezkûreyi tüfenk atmadan bir nefeste ka'etmek isteyen asker hak-i helake serilir gider. Şu ciheti layık olduğu ehemmiyetle nazar-i münkaşa[s.230]ve dikkatlarına alan düvel-i askeriye nizamnameleri müteakib sıçramalarla ilerlemeyi tavsiye ediyorlar. Lakin şurası hatıra gelir ki müdafiyenin yağdırdığı cehennem ateş altında heycana gelmiş, bulunduğu hal hatrına giden kurtulabilmek maksadıyla ileriye doğru gidip düşmanı süngüleri ile zemin-i fenaya sermeyi kurmuş bir askeri durdurup ateşe başlatmak mümkün müdür? Halbuki düşmanını uzakta iken ateşiyle zayıflatmayarak süngü ile iş görmek isteyen hacimin müdâfasına nazaran pek kesretli olması iktizâ eder ki zaman-i haz-ı tensikat-ı askeriyesi böyle bir tevafuku büyük bir nisbet dahilinde bulunduramıyor. Zabitanın mevzi düşürmek hususunda ki emir ve komandolarını yalnız buldukları vaziyeti tehlikede görenlerin can kulağı ile dinleyip icra edecekleri tab'idir ki bu hal mesele-i

müşkile-i mezkûrenin bir hal hususiyesi demektir. Top tüfek gürültüsü arasında zabitan kumandalarının işitilmemek ve böyle mumandaların ancak zabitanın yakında bulunanların sem’i dikkatlerine ilişmek hali de vardır.”

“Görülüyor ki ifadat-ı mesrude düşmana dört yüz metre kalındıktan sonra ateş etmek için ihtiyar edilen tevakkufların mehsenatından ziyâde mazarratı mucib olduklarını intac ediyor.”

“Düşmana dört yüz metre kaldıktan sonra hucum noktasına kadar endihta devam ederek muttasıl ileriye doğru yürünecek olursa tevavfuklardan naşi zuhura gelecek anlaşılın zaaf, intizamsızlık ziya’-yı zaman mahzurları ber taraf edilmiş olmayacak mıdır? Bu halde her şey sadeleşir. Yürürken ateş dildiği zaman muhâfaza olunması iktizâ eden nizam ve intizam basit olan hizadan ibarettir. Tecrübe ile müsbettir ki ihtisat-i muhaterekarene bu misullü bir ateş edildiği zaman askeri hizayı güzelce muhâfazaya iktam ve devam göstermeleri cihetine tabi’ olarak sevk etmektedir.”

Maşiyen remye devam olunması taraftarını mutaakkib sıçraması icrasının gayri mümkün olduğunu ve bu misillü bir yürüyüşü taht-i intizama almak intizamsızlığı nizama koymak demek olacağını efkar-i maruzelerine ilaveten beyan ediyorlar.

Bunlara muhalif olanlar da himaye-i muteherrike tesirat-i nafiyesinin rimae-i sabite tesirat-i nafiasına nazaran pek düvne bir derecede kalacağını ve tevkiflerin öyle tasavvur ve tasvir edildiği derecede mahzurlu olmayıp belki musademe-i ahirenin luzum-i kat’i gösterdiği kuvvet ve şiddeti usule getirmek için tabiat-i meslehete muvakkaf bir hareket olacağını ve kuvve-i imdidaye isti’malıyla tevkiflerde bulunacak olan muhazir sâirenin ortadan kaldırılacağını makam-i cevab da isbat ediyorlar.

Hakikat denilebilir ki hiçbir fasıla vermeksizin dört yüz metrelik mesafeyi katl edecek olan hacimin-i müsademe esnasında şiddet muktezayeyi ibraza muktedir olamayacaktır. Bu da böyle bir sevlet kat’iyenin istilzam eylediği şedyin mesafe-i mezkûreyi muttafil koşarak ve tüfek atarak alan ve bu münasebetle bacaklarında kollarında kuvvet ve kudret kalmamış ve bu yürüyüşün tesiriyle nefsi nefesine dar yetiştirilebilecek bir hale gelmiş olan asker de bulunamayacağını tahatturla teslim olunur. Bundan başka rem-i muteherrikin vücuduna arz ihtiyaç eylediği ta’dilat

fişenklerin göğüs üzerinde sıravari bulunmasını istilzam ediyor. Bu luzumda fişenklerin in'ikası zayeye müsait olmalarından naşi ramilerin düşman nazarına çarpmalarını ve taa göğüslerinden taşlanmalarını intac ediyor ki bu halde dumansız barutun bu babdaki faidesi hiç menzelesine indirilmiş oluyor.

Hasılı Mösyö Boyos'un teklif-i vech üzere tüfeklerde tadilat icrâsına kalkışmak esaslı ve masraflı bir keyu açmak demek olacaktır ki ifa edileceği hizmetle mütenasib haiz-i ehemmiyet olamayacak bir keyfiyet suretinde terekki edilmektedir.[s.231]

İbrahim Seyfi

(Bir iki söz) “ Pol ile Virjeni tercümesinin balesine yazmış olduğum “ifade-i mütercim” de bir kitabın tercümesini bir resim levhasının istinsahına teşebbüs ederek istinsah etmekte olduğum levhada aslının letafetini büs bütün zayi etmiş isem bu babda bana nice hata etmezden evvel edyayi kiramimizin bu güzel eseri bu acizin kalemine bırakmış olmaları da bir hata olduğunun düşünülmesi rica etmiş idim.”

Bu ifade üzerine erbab-ı kalemden biri çıkıp da eser-i mezkûreyi bendenizden güzel tercümeyle himmet edeceğine intizar edebilirdim; henüz böyle bir himmet vuku' bulmamış ise de asıl levhanın letafetini büsbütün zayi ettiğine dair bir ifade meydana konularak buna delil konmak üzere bir kelime ile bir cümlenin yanlış tercüme edildiği beyan olunmuştur.

İtiraz-i vakiada “ ifade-i mütercim” deki sözler mevki'i tehakkümde isti'mal ile verilecek cevabın sadeden harice çıkarılması arzu olunmuş ise de beyhude münakaşada mazur olduğumdan o yolda mukabeleden af buyrulmaklığı rica ile esas-i itirazata mukabil bazı izahat i'tasına ibtidar eylerim. Almanca

İbaresinin : “ hemen büsbütün hali ve kabil-i ziraat arazisi pek çok olan bir cezirede Almanca ibaresinin :

“Lakin yalnız muhtaç olduğumuz kadar atifet istediğimiz zaman medet-i müderrisimiz olan inayet-i ilahiye madam Dolanor'da zenginlik ve büyüklük vermeyecek bir inayet yani bir arkadaş hazırlamış idi.” Sözleriyle tercüme edilmesi hata olduğu beyan ile birinci ibarenin yerine doğru bir tercüme olmak üzere: “ Hemen büsbütün hali bulunan ve arazisi keyfe ma yeşae intihab olunan bir cezirede” denilmek ve ikinci ibarenin yerinde: “ Lakin yalnız muhtaç olduğumuz kadar niam

ve eltafi istediğimiz zaman meded resmiz olan cenab-i Vahid'ül Ataya Madam Dolanora ne zenginliğin ne de büyüklüğü veremeyeceği bir nimet yani bir refike-i şefike hazırlamış idi.” Yazılmak lazım geleceği ihtar olunuyor.

Birinci ibarenin suret-i musahhasında vuzu’i manaya halem tarih olduğu az dikkatle anlaşılır. Andan başka “ keyfe me yeşae” yazılmaz. Nehv-i arabide tasarrufe hakkımız yoktur. Tabir-i ahirle cümle Arabiye “ keyfe ma yurad” tehir olunamaz. Saniyen “ arazisi keyfe ma yeşa intihab olunan bir cezire” tabirinde “ yeşae” malum sün’asıyla böylece kast olunmuş ise mana çıkmaz. Zira keyfe ma yeşae istenildiği gibi demektir. eğer siğe-i mechul ile “ yuşae” kast olunmuş ise bu vecih ile isti’malı lisan-i osmanide hiç me’nus değildir. Mâhâzâ hemen büsbütün hali ve kabil-i ziraat arazisi pek çok olan bir cezirede ne en münbid ne de ticarete en müsaid cihetleri intihab etti. İbaresini asıl maksattan baîd değildir.

İkinci fıkraya gelince:

Bu tertibde daima meful gui daima fail vaki’olacağı mebahis-i adiyeye-i nehviden olduğu beyan ile gue lafzını gui yerine aldığım iddia olunuyor. Demekki ibaresi suretinde olsaydı tercüme-i acizanem doğru olacak idi. Halbuki mesele öyle değil. Eğer astlarının faili bendenizin tercümemde olduğu gibi bir inayet kelimesi olsa idi .Kelimesi müfret olarak kullanılmak; hatta ibare büsbütün değişmek lazım gelirdi.

İbarenin sahihi:“Madam Dolanor’da zenginliğin ve büyüklüğün veremeyeceği bir inayet” tarzındadır. Başka türlü tercüme olunamayacağına yalnız gue değil, ibarenin heyet-i mecmuası şahittir. “ Paul ile Virjini” de gue bilki bir yüz defa tekrar etmiştir. Eğer bu fail mevkiinde kullanılır zan etseydim hep öyle tercüme etmecliğim lazım gelirdi. [s.232]

“Pol ile Virjejni” tercümesinin bir sahifesine- fakat nazar-ı insaf ile bakan- bir müdekkik o ibarede eser-i sehiv olduğunu anlayabilir. Ne hacet bir ibarede dahi “ Normandiya’lı” kelimesi unutulmuş; istediğimiz yerine “ işittiğimiz” yazılmış idi. Her nasılsa bor elleri nazar-ı itiraza tesadüf etmemiş yoksa Vouloir kelimesinin işitmek manasına gelmeyeceği pek güzel isbat olunabilirdi. Bununla beraber sehiv vakianın teshihine vaki’ olan himmetten dolayı arz-i şükran eylerim.

Burada itirazat sırasında ifade-i mütercimde münderic uluviyyet kelimesi iki defa keviz arasında isti'mal olunarak doğrusu uluvvun olduğu gösterilmiştir. Beyan olunan sehvin tashihinden dolayı arz ettiğim teşekkürü kanaat buyurarak daha ileri gidilmemesini rica ederim. Çünkü arabiden lisanımıza alınan kelimat gerek medlulları, gerek şekilleri itibarı ile aynen alınmamıştır. Herkes bilir ki bizim muhabere kelimesini Araplar başka manada kullanır. Kezalıke nezaket, felaket Arapça da hiç yoktur. Uluviyyet kelimesi daha bir çok emsali ile beraber lisan-i osmanide musta'meldir. İsti'mal ettiğimiz kelimat-i arabiyeden arabın isti'malını her muhalif olan yanlış farz edecek olursak bu kelimelerin hemen nıfı yanlış olmak lazım gelir. Hele uluviyyet'in yerine uluvv isti'mal ile bu ifade de uluvv vardır. Diyecek olsak bir kelime-i garibe gibi gelir. Sözü uzatmamağa ne hacet: uluviyyet lafzının en büyük erbab-i kalem tarafından isti'mal olduğunu isbat için şu iki mısrayı nakl eylerim.

“ Uluviyyetin budur guvahi

Uluviyyet-i fitriyede inkeşt nemasın” (Selahattin-i Eyyubi hakkında) istilahat-i edebiye.

Bu iki şahit kafi görülmediği halde yine en büyük erbab-ı kalem asarından olmak üzere yüzlerce şahit tedaruk-i asan olduğunu beyan ile bu babda emre itizar ederim.

Bir kitao tercümesinden iki kelime alınarak- hususen pek zahir olan bir eser sehven i'zamına tenezzül olunursa- pek çok söz yazmak mümkündür. Hatta yalnız bir fıkra tercümesi hakkında da o türlü ilzamlarda bulunmaksızın hayli söz söylenebilir. Mesela:

İbaresı: Ayaminuf nidası tahkir için düşmanları kendisini tenzifat-i memuru ta'yin ettirdiler. Bu memuriyet ana gayri layık ve sokakları temizlettirmekten ibaret idi. Sözü ile tercüme olunmuştur.

Halbu ki Fransızcasına sathı atf-i nazar olunmakla anlaşılır ki alamet-i tafsil olan iki noktadan sonra Dibe başlayan ibare gayet nadir'ül isti'mal olan; hatta küçük larusta bulunmayan Kelimesini izahen yazılmış olup kelime-i mezkûre tenzifat memuru diye kesi'ül isti'mal kelimeler ile tercüme edilince eğer o sözden sokakları

temizletmeğe memur manası çıkıyor ise andan sonraki ibare havi olur. Çıkıyor ise yanlış tercüme edilmiş olur.

Mâhâzâ bundan da sarf-ı nazar edelim , yalnız bir kelimenin tefsiri için on beş satır yazı yazılır ve o tefsir de maksat yanlış gösterilirse bu da büsbütün başka sehv olur. Şu ibareye dikkat buyrulsun:

“Esman-ı âdediye-i rütbiyeden lafzının müteradifi olarak bir de kelimesi mevcut olup aralarında ki fark ise şundan ibarettir.

Bir şahıs veya bir şey hakkında denildiği zaman o şahıs veya şeyin ikiden ziyâde olduğu anlaşılır mesela: “ bir eserin ikinci cildi demiş olsak üçüncü veya hut daha ziyâde ciltleri olduğu anlaşılır. Kitab-i mezkûr yalnız iki ciltten ibaret ise o halde: demelidir.[s.332]

Kezâlike bir adamın üç veyahut daha ziyâde oğlu var ise ikincisi murad denildiği zaman ve eğer yalnız iki oğlu var ise kelimesini isti'mal etmelidir. Halbu ki kelimenin mutlaka ikiden ziyâde olmayan şeyde isti'mal olunacağına dair Fransız lügatlarında bir delalet görmüyoruz. Daha doğrusu aksine serahet görüyoruz. Büyük Larus şöyle yazıyor:

Büyük (beşeren) de şöyle yazıyor:

Bu ifadelerden üçüncüsü olan kelimenin üçüncüsü olmayan şeyde isti'mal olunacağı nasıl anlaşılır.

Tarih-i tabii

Ahtapotlar:

Ahtapotlar hayvânat-ı naime sınıfında bir takım hayvanlardır. Sümüklü ve sair bazı böcekler gibi üzerlerinde kabuk olmayıp cildi tüysüz, vücudu yumuşak el ile dokunuldukta soğuk. Kayar ve yapışkandır. Bazıları hayli büyük olur. Hususi ile tabir olunan korkunç havyan birinci olmakla beraber tehlikelidir. Ahtapotun bedeni yumuşak bir nev-i torba şeklinde olup hayvanın isteğine göre şişer ve yuvarlanır. Başı gövdesine yapışık olduğundan hemen gözükmeyen derecededir. Ağzının etrafında sekiz adet büyük kolları olup gittikçe iç tarafı incelenir. Bozular ve yılanlar gibi kuyrulur. Hayvanın uzun kolları üzerinde iki sıra olarak yüzlerce ümemek için masları olup hayvan bunlar vasıtası ile şiddetlice emerek istediği şeye sarılır ve

eşyaya yapışır. Mezkûr kollar ile ahtapot sürünerek hareket eder. Kaya üzerinde sabit kalır. Şıgarını durdurur. Ahtapotun kollarının ortasında papağan gagası şeklinde sert ve kemikli bir ağzı vardır. Malik olduğu gayet büyük iki gözleri sarı yahut kırmızıca bir renktedir. Adı ahtapot deniz kıyılarında teayyüş eder. Kaya deliklerine yüksek otların atlarına gizlenir. Ve şıgarını gizler.

Bu müthiş hayvan fevkelâde yırtıcıdır. Eğilip bükülen uzun kollarını yengeçlere, ıstakozlara yakalaya bildiği balıklara sararak onları ezer ve kabuklarını kırar. İstiridyeleri, midyeleri ve sair bir takım kabuklu küçük deniz hayvanlarını dehşetli bir surette tahrib eder. Ahtapot vahşi ve fevkelâde hadid bir hayvandır. Hiddetlendiği vakit derisi şişer rengi derhal değişir. Kollarını derhal açar. Gözleri parıl parıl yanar. Bazı defa denizde yüzen kimselerin üzerine bile hücum eder. Her ne kadar kendisinin dehşetli ve maslarının yapışması.[s.234]

Şiddetli bile olsa adi cesamette bulunan ahtapotlardan pek korkulmaz. Çünkü yumuşak ve içi boş olan vücudu kolaylıkla parçalanabilir. Lakin ahtapotların fevkelâde iri ve gayet tehlikeli bazı cinsleri vardır ki bunların istediği tarafa eğrilip bu şeklini kolları arasına düşenlerin kendilerini artık dünyada yok bilmeleri lazım gelir.

(Şıkarini gözlemekte bulunan bir ahtapot)

Mürekkeb balıkları dahi ahtapotlara benzerler ise de anlardan çok küçükdürler. Vücudunda bir nev-i kemiği olup hayvanı fevt olduğu vakit deniz dalgası ekserya ani kıyılara atar. Ve bu kemik kafalarda beslenen küçük kuşların gagalarını bilemesi için önlerine atılır. Mürekkeb balığına verilen bu isim kendisi seyyaha mail ve seyyal bir madde israz ettiği içindir ki bu maddeden mürekkeb ve siyah boya yapılır.

(Mürekkeb balığı)

Ali Nazıma

(el- Hemra sarayının aslanlar avlusu nam mahallin görünüşü) [s.235]

(Kasbar matba'ası) [s.236]

Bir ifade

Ara sıra birer tablo takdim edileceği Maarifin on üçüncü nüshasında arz ve nusha-yımezkûrede asar-ı mi'mariye-i İslamiyeden el-Hamra Sarayı meşhuririn bir revakını menzuresi irâe olunmuş idi. Bunun üzerine almış olduğumuz birkaç varakada gazetemiz hakkında asar-ı tevcih ve takdir ibraz olunmakla beraber Arapların terekkiyat-ı mimarlarını irâe eder. Bu gibi asar kıymettar levhalarıyla Maarifin tezyin olunması beyan olunduğu cihetle bu nüshamızda sıra âli-i maruzun aslanlar avlusu nam mahellini arz ve takdim ile bu babda iki satır mâlûmat-ı tarihiye yazıyoruz:

Endülüs'de hükümet süren devlet-i İslamiye'den 616 tarih-i hicriyesinde tesis olunan “ Beni Ahmer” devletinin müessisi “ Ebu Abdullah Muhammed bini Ahmer” ki fatihan-ı İslam ile Endülüs'e geçen evlad-ıArabın ser amedanı neslindedir. Payitaht ittihaz eylediği Gırnata şehrinde zatına mahsus olarak İslam mimarına bir esas-i metin, bir tarz-ı dinleştin üzere bir saray-i ali inşa ettirmiş ve buna “El- Hamra” namı verilmiştir. Saray-i mezkûr pek büyük bir vusata malik olmakla beraber tezyinat-ı dahiliye ve hariciyece pek büyük bir sanat ve maharet, letafet ve zerafet arz etmektedir ki temaşa kirani inkişat bir dahan-ı hayret bırakmaktadır. Saray letefat behşa-ımezkûr bir eser-i mimar-i İslamidir ki 260 sene kadar payidar olan ve Beni Ahmer devletinin merkez hükümetleri oldu ve İspanya şibhi ceziresinde bulunan ve birer gülizar-i maarif haline giren bâlâda sâire-i İslamiye gibi ulum ve fûnunca sanat ve ticarete, kisret-i nüfuz ve imarınca şöhret kazanan Gırnata şehrinin medar-ı ziynet ve iftiharı idi.

HIFZ-I SIHHAT

“Hıfz-ı sıhhat-i şebab”

İhtimam-ı nezafet-i beden

(14. nüshamızdan mâbâ'dı)

Deniz hamamları: miyah-ı bahriyenin vucud-i insaniyeye olan te'siri soğuk su tesiri ile derununda münhel-i mevad ve heva-i bahri tesiratından müteşekkildir. Meşguliyet-i zihniye ile yorulmuş uzun uzadıyaya bir hastalıkla zayıflamış iştahsız, kansız, kuvvetsiz gençler üzerine miyahi bahriye derununda istihmam kadar nafi'bir ilaç tasavvur olunamaz.

Şerâit-i sıhhiye dahilinde deniz hamamlarında edilen banyolardan sonra vücutta bir rahat his olunur.

Deniz sularının bürüdeti hemen mevsim-i seyfe bir derecede ise de temmuzda biraz fazla olduğu görüldüğü gibi ağustos ayında hemen nabit ve teşrin-i evvelde tenzil eyler. Memleketimizde şerâit-i matlubede istihmam için sahil-i bahr pek çoksada el- yevm ne kadar derece-i harareti bulunduğu anlaşılamamıştır. Mâ haza memleketimiz arzında bulunan memalikde on yedi ve on sekiz olmasına göre bizde de hemen bu kadar olduğu meydan-i vuzuha çıkar.

Deniz hamamlarından istifâde etmek için istihmamı mel'âbe tarzında ifa etmemelerini gençlerimize tavsiye ederiz. Hin-i istifhamda midenin dolgun bulunmaması lazım geldiği gibi ufak bir kahve altından sonra girmek icab eder.

Banyodan dudaklar levn-i tab'isinde ve teneffüs sehl'ül icra his-i hoşnudu ile muteraffik cüz'i farklı bir kuvvet ile çıkıp hemen giyinerek adi yürüyüşle bir miktar yürümek lazımdır.

Eğer banyodan dişler birbirine vurarak dudaklar gül rengini almış ve yorgun çıkılırsa edilecek istifâde makamına mezerred kaim olur. O halde denizden çıkıldıkta havlular ile uzun uzadıye kurulanmak vezali'olan heraret-i ğalizeyeyi iade eylemek için süratli süratli yürümek icab eder. Banyonun suret-i imtidadı beş altı dakikadan ibaret kalmak istifâde için lazım gelen aks-i amelin usulunu te'min eyler.

Banyo edilecek zamanlar tuluv-ı şemsden birkaç saat sonra ve gurubdan evvel olup pek ziyâde ihtiyacı bulunanlara öğle ikindi arasında girmek üzere müsâade verilebilir.

Banyo eyleyecek gençlerin soğuk su ile istihmama müsait olmayan emrazdan mesuniyeti hakkında kendilerince bir fikir hasıl olmak üzere bir tabibe muraccat eylemeleri lazımdır.

İhtimam-i nezafet-i beden hakkındaki mutalaatımızdan geçlerimizin [s.237]her gün sabahları soğuk su ile duş etmeleri bil ahire hafta da veyahut on beş günde yanlı bir kere sıcak hamamlarda istihmam etmeleri ve mevsiminde deniz hamamlarına devamları muhâfaza-i sıhhatları nokta-i nazarınca labuddedir.

Saç-diş-tırnak-eş'âr

Saçlar: Her on beş günde bir kere kesilip kısa bırakılmalıdır. Saçları soğuk su ile ıslatıp yumuşak fırçalarla taramak her şeye müreccedir. Mevadd-ı mürekkebeleri malum olmayan bu maddelerle yağlar isti'malından külliyyen ferağat olunmalıdır. Saçları dökülen zevatın hind yağı içerisine kokusunu izale için bir kaç damla nane ruhu damlatıp sabah ve akşam saçlarına sürmeleri hem basit ve hemde müessir bir usul olmak üzere tavsiye olunur.

Dişler: Gençler sabah ve akşam misvak veyahut yumuşak fırça ile tebeşir, kamur ve maniziden dişlerine sürmeleri ve bunlarla dişlerini temizlemeğe alışmaları her şeye ve bil hassa muhtekerler elinde bulunan terkibi na malum diş su ve macunlarına her halde müreccedir. Ba'dehu taam yine dişleri bu yolda temizlik ve biraz sani karboniyet sod(umumun karbonat namıyla bildiği) ile ağızlarını çalkalamak lazım gelir.

Tırnaklar: Tırnaklar kısa bırakılmak lazımdır. El tırnaklarını medur ve ayak tırnaklarını da- zfr mültehem- husulune sebebet vermemek için mürebbe'e şeklinde kesmelidir.

Koltuk altlarıyla kasıklar ve aza-ı tenasüliyede mevcut kılların izalesi şart-ımutlaktır. Bunların mazarratı makalemizin bidâyetinde gösterilmiş olmakla tekrar arzına lüzum görülmedi. Duş ve bonyo zamanlarında bile bunların izalesi geri kalınmaması tavsiye olunur.

Doktor Ş. Kamil

İştigalat-ı zihniye ahabına nesaih-i sıhhiyye

Alman resâil-i mevkutesinden biri hazık bir tabibin iştiğalat-i zihniye eshabına mahsus sıhhi nesaihini ber vechi ati hulase ediyor:

İnsanın fikir ve dimağı vücudundan ziyâde istirahatata muhtaçtır. Bu hakikati ikrar edenlerden bir çoğu mâlûmatlarına Tevfik-i hareket etmediğinden az zaman

sonra kuvve-i akliyelerine bir ta'b ve futur arız olur. Ve dimağlarının kabiliyeti gittikçe tenakus eder. Bu hatalarını tamir için bir çok tedâbir ve muâlacata muracaat ederler ki bunların faidesi mahduddur. Çünkü fikir ve dimağa yalnız sethi bir istirahat verir. Şimdiye kadar. İştigalat-i zihniye ashabına mahsus olmak üzere bir çok kaide-i sıhhiye serd edilmiş ise de bunlardan bir kısmı pek muğlak yazılmış olduğu gibi ve bir kısmı da pek uzun ve muğaletelidir. Binaen alyhi bu tedâbiri mücemmelen zikr etmek ehem ve elzem görüldü:

Sınıf-ı muhterem muharririn gibi meşğuliyetleri sırf dimağa munhasir olanlar mevzu'î işriğalleri olan mevadın tenevvuuna ve uzun müddet yalnız bir şeye hasr-i fikir ederek zihinlerine kesl vermemeğe dikkat etmeleri tedâbir-i sıhhiyenin en birincisidir. Aza-i vücudun her biri say' ve guştedden sonra istirahata muhtaç olduğu gibi dimağ için bu ihtiyaç ziyâde dir. Yorgun zihnin en iyi medar-i rahatı uykudur. Binaen alyhi meşkuliyetle zihnine yorgunluk tari olanların müddet-i nevmlerinin kifayet derecede olmasına dikkat etmeleri vecaibdendir. Meşahirden bazılarının üç veya dört saat uyku ile iktifa ettiklerine dair mevcut olan rivayetere bakmayarak müddet-i nevmi yedi sekiz saate iblağ etmelidir.

İştigalat-ı zihniyeleri arasında esir-i alam ve ikdar olanlar ise en ziyâde şayan-i merhamettir.

Sağlam fikrin sağlam vücutta bulunacağı muhakkak olduğundan iştigalat-ı zihniye ıshabının sıhhet-ı vücudedeki dikkat ve bu babda ittihazı lazım gelen tedâbir-i sıhhiyeyi ihmal etmemeğe gayretleri birinci derecede şayan-ı tavsiyedir. Binâen aleyhi nekulat-ı maziye, hareket-ı vücudiye mevsime göre soğuk su ile istihmam ve seyr ve teferrüc gibi sıhhat-ı vücuda medar olacağından kuvve-i akliye ve şetaret-i fikriyeyi tezyid eden tedâbire muracaat hiçbir vakitte umutulmamalı ve kalem veya mutalaa odalarından makus kalmaktan ictinab edilmelidir. Fakat esna-i say' ve meşguliyette de sıhhat-ı vücudun nazar-i dikkatten dür tutulmaması lazımdır.[s.238].

İşine bu halde çalışırken oturmak mı ayakta durmak muvafık-ı sıhhattir? Meselesi hal olunmak lazımdır.

Müddetler, uzun olursa oturmak da, durmak da sıhhate muzırdır. Binâen alyeh o hususda münavebeye çalışılacak odanın her ikisine de müsâadesine ve mevsime göre sıcak veya serin bulunmasına dikkat etmelidir. En ziyâde tavsiyeye

şayan tedâbir bunlar ise de la akel senede bir defa olsun bir müddet için iştiğale fasıla vermek onların en mühimidir ve illa kuvve-i fikriye ve isti,taat-i zihniye pek çabuk mahv olur.

Nüzhet

SANAAT

(Fotoğrafya)

(14. nüshamızdan mâbâ'd)

El yevm mebhus pençeler yerine geçilen kullanılabilir kanatlarda yapılmakta da bunların envai kesiresi bulunmakta ise de bu tenevvi intihabın işgalından başka faidesi yoktur.

Yalnız şuna dikkat edilmelidir ki gerek camları ve gerek fenerin kenar ve köşeleri ve bacası muzır olan şaânın mururuna musait nekayisden beri bulunsun. Fakat fenerlerin luzumu derecede ziya neşr edebilmeleri içlerinde ceryanın mükemmeliyetine ve buda bacalarının açık olmasına vabaste ettiğinden bu maksadı tahsil ile beraber hücre-i müzlime dahilini is ve dumanla telvis ile eylememek için fenerleri pencerenin haricinde bırakmak daha muvaffikdir.

İşte şu surette münâsebet aldığı cihetle şayan-ı bahisdirki hücre-i müzlime dahile ziya girmemesi için her bir deliği deşği kapamak teceddüd-i havaya mümâniat eylemek gibi bir fiili ma'kus ve müzir tevlid eyler buna çaresiz olabilmek için gerek tavanda ve gerek düşmede bir takım ufak delikler açılmalı ve yancurması vesaitle setr olunarak ziyanın mürur-ı men olunmalıdır.Kapıların reve ve sâire delikleride ceyran-ı havaya yardım edeceğinden bunlarda baki kalmak üzere ziyanın men'i duhulu için iç içe iki kapı yapılmalı daha iyisi bir dönme tertibi vücüda getirilmelidir.

İş masası ve sâire

Tenvir-i mesele-i mühimmesinden sonra zikr olunacak mevaddan en evvelkisi üzerinde iş görülecek masanın süreti tertibidir.Mezkûr masanın ufuku ve üzeri tahta olmaması başlıca dikkat edilecek bir şeydir.Zira üzerinde kalacağı aşık olan bazı ecza damlaları birbirine tesir ederek veya ele buluşarak resimlerde bir takım lekeler ve bozukluklar tevlidine sebep olur.Bu masa adeda kenarı bir tepesi

gibi pervazlı ve ieresi kurşun kaplı ve köşelerinden birine doğru meyilli olmalıdırdkı dökülen mavad-i mayîâ süzölüp gitsin.

(Mâbâ'dı var)

Osman

Bahçivanlık yahut bahçe meraklıklarına bir yadigar

Terraki, seyyâle-i elektirikiye gibi memleketimizin her tarafına doğru tevsi' ve intişar ettikçe her şeyde mükemmeliyet ve celadet görölüyor. Terraki sayesinde bir avuç toprak, bir menba'-ı servet ve saman oluyor;alı ve dikenlerle mestur bulunan bir kıt'â-ı arazi gülistanı behşet asa haline tehvil ediyor. Küçük bir mesken büyüyor âli ve müzeyyen bir konak oluyor. Bu vasıta ile temin-i servet tenvir-i istikbal kolaylaşıyor.

Hasılı her şey, şu asrı terrakide yeniden ruh buluyor.

İşte bahçivanlık yahut bahçe meraklılarına yadigar namıyla tercümesine mufik olduğum mini mini bir sıtabı, terakıyat-i hazirenın müsalesinden istifâde ile huzur-i maarif pervaneler [s.239]yenmeze takdim eylerim. Kitabım sekiz küçük bahisden müteşekildir. Lakin her bir bahis mâlûmatı kesireyi havidir.

Bu küçük kitabımla vatandaşlarıma velev cüz'i olsun hizmet görmek emelinde bulunurum. Emelim yanlış değildir. Çünkü bir avuç toprağın ziraat noktası nazarındaki ehemmiyet fevkalâdesi herkesin malumudur. Bendeniz bahçivanlık nam eser kemteramle bahçelerin usul-i tanzim ve zerak'larını ve bu babda lazım gelen takayudat ve ihdimamatı zıkr ve beyan eyleyeğim.

Ta'rifat

Bir fenne beda ve mübâşeret olunmazdan evvel ol fennin ta'rifat ve ıstılahına kesb-i vukuf etmek şartı el'zemdır. Bunun için sadede girişmezden evvel bilinmesi lazım olan ta'rifatı beyan ve izah edelim.

Bahçivanlık: Nebâtat-ı müfide ve latifenin istihsal ve tedarikine tahsis kılınan küçük bir kıt'â-ı araziye zer' ve tanzim etmekliktir. Bu kıtâ-ı araziye bahçe nam verilir. Bu gibi iştigalane mukaddimen "âdi zira'lık" tesmiye olunmuş isede bu günkü günde beyan eylediğımız vecihle bahçivanlık denilmektedir.

Bahçelerin ekseriyeti meskenlere mensubdurlarki, meskenlerin birer şubesi dimektir. Bu hale nazaren sebzevat, meyve ve çiçek yetiştirilmeğe mahsusdurlar. Bundan başkada sahiplerinin gıdalarını yetiştirmeğe ve mevsime göre değiştirmeye yararlar. Bu gibi bahçelerin zer'i o vakit mevsimse tabiyyet edip yalnız bir cins nebat olur.

Bahçivan: Bahçelerin zer' ve tanzimleri ile sakiviranesine dikkat eden kimselerdir.

Bahçivanlar üç sınıfa taksim edilmişlerdir :

Birincisi, sebze yetiştiren bahçivanlardır. Kamilen sebze mahsûlâtıyla meşgul olurlar.

İkincisi, çiçek yetiştiren bahçivanlardır. İştigatları çiçek yetiştirmek, evlerin tezyinatını ikmal eden bahçeleri tanzim eder.

Üçüncüsü, fidan ve ağaç yetiştiren bahçivanlardır. Hususi olan fidan ve fidandan ağaç yetiştirmek ağaçları budamak ve aşlamak gibi vezaille muvazzaftırlar.

Bahçeler dahi üç kısma taksim edilmişlerdir:

Birincisi: Tezyinat bahçeleridirki, çiçek ve bir takım muâtter nebâtatın neşv ü nemalarına hizmet ederler.

İkincisi: Sebze bahçeleri yani bostanlardır. Mahsûlâtı yalnız sebzeden ibaretdir.

Üçüncüsü: Fidan ve meyve ağaçları bahçeleridir.

Mezruâta verilen dikkat, zer'edilen nebâtata ve edilinen niyetin maksadına göre tebeddül eder. Buna binâen bahçivanlar ile sera'lar beyninde fark vardır. Sera' ziraata hasr edilen bir yerden mahsûlât-ı kesire istihsal eden kimselerdir. Bahçivanlar ise böyle olmayıp yukarıda görüldüğü gibi iştigatları mahdud ve muayyendir.

Bazı halat-ı hususiyede bahçivanlar sera'ları taklit ederler. Lakin ziraat, bahçivanlığa nazaren deha mühim ve daha muteberdir.

(Mâbâ'dı var) Samaküvveli Halil Rüştü

Su

(12. nüshamızdan mâbâ'di)

Bu iki gazdan mevlid'ül-hamudenin evsafı bundan evvelki nüshalarda havadan bahs olunduğu sırada beyan olunmuş olduğundan buradada mevlüd olmanın evsafı mühimmesinden bazılarına mutalaa edelim:

Bu garede mevlüd'ül hümude gibi renksiz, kokusuz, lezzetsizdir; fakat anın gibi madenleri yaslandırmaz. Ateşin veya diğer yanmakta olan bir cismin ihtirakını idame eylemez. Bilakis kendisi mevlid'il-humudesiyle birleşerek su vucuda getirilir. Melid'il mainin şu'lesi pek soluktur lakin verdiği hararet pek ziyâde dir. O derecedeki en şiddetli ocaklarda erimiyen pelatya madeni bile bu hararete tab aver mukavemet olamayıp mezab olunur.

Mevlid'il ma' gazı platinya süngeri denilinen cisim müsami tarafından mas olunur. Ve orada tekaif ederek platina süngeri kızıl bir hale isal eder. "kilusak" mevlid'il manın bu hasesinden bil-istifâde bir lamba ihtira' etmiştir ki kütub-i kimyavide feylesof lambası namıyla meşhur olmuştur. Mevlid'il ma gazı platyom ve daha bazı madenlerle bil-kimya imtizac ederek şayan-i dikkat bir takımhalitelerle vucuda getirir. Bu halitelerin dakası cilayı madeniyeye malikiyetle beraber nakliyatlarını ve havası sâire madenlerini muhâfaza[s.240]eylerler. Bu hal kimyagerlerin nazar-ı dikkatlerini celb etmiş ve hatta bazılarına mevlüt'ül-ma gazını demir, bakır, altın ve sâire gibi meâdeni adadine idhalına kadar sevk etmiştir. Mevlüd'ül-ma gazını sıkleti pek azdır. Bil-cümle ecsamdan hafiftir; 0.693 olup havanınkinden 14 buçuk defa daha azdır. Bu hesapça 14.5 litre mevlid'i ma gazı bir litre hava vezindedir. Mevlid'il-manın hiffetinde bil istifâde balonları evvelce bu gazla imla eylerlerdi. fakat sonradan gerek istihsalının pahalı olması ve gerek kesafeti pek duvne olmak hesabıyla balonu tefakat-i aliye-i havaiyeye hin-i su'udunda tedyik havanın tenakuz neticesi olarak inbisatının fefkal-ade tezayüdünde balonu çatlatması kendisinin bu hususta kullanılmasına mani' olmuştur. Şimdi büyük balonları samanın ihtirakında hasıl olan idhene ile imla ediyorlar.

Yalnız çocukların en sevimli oyuncaklarını teşkil eden küçük ve renkli balonlar mevlüdil ma gazıyla şişiriliyor.

Suyun havası: Su âdi derece hararete mayı’halinde olup sıfır derece hararete tasallub eder. Ve buz namını alır. Buhara munkalip olması için 100 derece hararete malik oluncaya kadar ısıtılması lazım gelirsede hararet-i adiyede kendi kendine tebehhül eder. İşte göllerin denizlerin ve yağmur sularının bulutları teşkil etmek üzere bu hal-ı seraheten ispat eder. Bütün cisimlerin soğudukça hacimleri küçüldüğü halde suyun bilhakis harareti tenezzül ettikçe hacmi büyür. Ve binaen âleyhi kesafeti azalır. Kışın şiddetli soğuklarda destilerin surahilerin kırılması ve buz parçalarının suların sathinde yüzmesi bundan naşidir. Her şeyde her meselede hikmet-i semadaniye birer süret-i muhayyerede cilvenema olduğu gibi suyun bu müstesneyatının da bir hikmete mübteni olduğu cüz’i bir mülhaza neticesi olarak ta’yin eder. Eğer sularda ecsam-i sâire misillü heraretini ğaib ettikçe ağırlaşır. Soğuktan vucutlarını muhâfaza için göllerin arasına iltica eden balıklar ve sair mahlukat-i maiyye ne olacaktı? Şüphesiz kaffesi buz parçaları altında ezilüp donacak mahv olacaktı değimli? Bakınız âzamet-i ilahiyeye ve kudreti rebbaniyenin büyüklüğüne!

(Mâbâ’dı var)

Alemdarzade İbrahim Hakkı

Fenni eğlenceler

Şekil4. Şekil3. Şekil2. Şekil1.

İnce ve kuvvetli kabuklu bir portakal alınız. Etrafa keskin bir çakı ile (şekil 1) de olduğu vecihle 1/8 genişliğinde çizikler çiziniz. Bu çiziklere (şekil 2)deki gibi iki çizgi daha ilave ediniz. Lakin bunların gayet açık ve pürsüz olmaları gerekir.

Üçüncü def'a olmak üzere bu çizgileri (şekil 3)de portakalın iki katlarına yakın birleştirerek sonra bu portakalın beyzadatı meydana çıkıncaya kadar çiziklerinasındaki kabukları kaldırın. Lakin burada başka çiziklerin arasını kesmeğe nihayet derecede dikkat olunmalıdır; buda olunduktan sonra kabukların aralarını portakalın tamamıyla vasatından ve bir daire üzerinde bulunmak üzere kesiniz, portakalın iki uclarından tutarak yavaş yavaş çektiğiniz halde nazar hayretiniz önünde [s.241]gayet latif iki sepet hasıl olurki bu sepetler birbirine kabuk ilimkiler vasıtasıyla merbuttur.

Havada yumurta uçarmı?

Taaccub edersiniz değimli? Evet havada yumurta uçuyor. Bakınız nasıl uçuyor. Yumurtanın derununu güzelce boşaldıktan sonra içine bir miktar imbikten çekilmiş su koyarız. Ba'dehu delik yerini damgalı bir kağıt ile veyahut bal mumu ile kapadıktan sonrayavaş yavaş ateşin yanına götürecekolur isek görürüzki, yumurta odanın derununda uçuyor. Bunun sebebi ise içinde bulunan su buhara tebeddül edeceğinden ve buharın kesafeti ise havanın kesafetindenhafif olduğundan tabii yumurta havada ceyran eder.

Hali Mesâil

Geçen haftaki(14) numaralı mesâil-i münderice hakkında (45) aded mektup ahz ettik. İlk evvel mekteb-i edeb münteha sınıf şâkirdanından Ali Efendi matluba muvafık olarak hedeyatı mevcuddan mücelled ve müzeyyen olarak (mücmeli coğrafya) ve (faideli kiraat)kitaplarını kitaphanemizden ahz edebiliyorlar. Sair varaka sahiplerinin kaffesi yanlış hall etmekle tahririnden sarf-ı nazar olunmuştur.

s.1. H. B. mürebbeânın H katrına müsavi M ve (ab) nısıf kartına müsavi M H rem olunup iş bu dala'ların üzerine bir müstatil resm olundukta hasıl olan mustatilin mesehai sethiyesi a h b nürebiânın mesahai sethiyesine müsavi olduğundan mezbur mustatili yalnız iki müsavi kısma tafrik ile ba'dehu yanyana getirildikte mürebbiât üzerine müntelik olabilmesi için müstetilin büyük büyük del'ini üç ve küçük del'ini iki müsavi kısma tefrik edip taksimat-i hasselerinin b,t,l,k gibi mahellerinden kesilerek b, (tl) ve (tl) dahi k a üzerine gelmek üzere konulur ise e h h b olmuş olur.

S2. bu sual bir tenasub-i âdedi'i ala velayi mütezatid olup haddi evveli $5/11=5$ ve fazla müştereki $5/11=5$ olmak üzere bir silsilei adedi yürütülürse görülüyorki bunların heddeleri $5/11=10$ ahir den ibaret olup heddi ahirde 12 olmuş olur.

S3. (Kelhare) luğatı olup bahçelerde (çiçeği) denizlerde (balığı) dağlarda küçük bir nev'i hayvan isimlerine daldır.

S4. (37) adedleriile (27) adedleriyeğdiğerine darb olunursa 999 adedi hasıl olur.

Beşinci mesail

S1. Sirke ile sekizi dolu, sekizi yarım, sekizi boş olan 24 fiçiyı üç kimse beyninde her birinin alacağı fiçıların adediyle sirkelerin mikdarı müsavi olmak üzere taksimi matlubdur.

S2. Dört kimse herhangi bir mableği beyinlerinde şu vecihle taksim etmişlerdir:

Birinci, ikinci ve üçüncü şahıslar (2357)ğuruş

Birinci ikinci, dördüncü şahıslar (22999997)

Birinci, üçüncü, dördüncü şahıslar (2162)

İkinci üçüncü, dördüncü şahıslar (1920) ğuruş almış olsalar her birinin hissesine ne kadar ğuruş isabet edeceği matlubdur.

S3. 40 yaşında bulunan bir adamın oğlu 20 yaşında olduğu haldekaç senede oğlunun sini pederinin iki sülüsüne müsavi olur?

S4. bir adama satın kaç olduğu soruldukta demişki: “akreb ile yelkavan dokuz ile on arasında birbirine muntabıktır.” Bu halde saat acaba kaçtı.[s.96]

Mehmet HAYRİ

Bir haftalık takvim

1891 sene-i frenki, 1307 sene-i mali, 1370 sene-i hicriye-i şems, 1309 sene-i hicriye-i kameri													
Vuku'at	Gündüzün müddeti	Ta'dil zaman	ile akşam	İmsak	Evgat				Ruz-i hazır salihleri	Aylar			Günlerin isimleri
					Yatsu	İkindi	Öğlen	Dolu'semsi		Teşrin-i evvel Fırcngi	Eylül rumi	Sefer El-hayr	
	D S	D S	D S	D S	D S	D S	D S	D S					
	9,14	9,41	4,37	12,42	1,38	9,47	7,23	2,28	27	3	21	2	Perşem
	13	10	37	43	38	47	23	29	28	4	22	3	Cum
	12	8,51	37	44	38	47	24	30	29	5	23	4	Cumartesi
Fırtın a 3	11	26	37	45	38	47	25	31	30	6	24	5	Pazar
	10	7,59	36	46	38	47	25	32	31	7	25	6	Pazarertesi
	9	33	36	47	38	47	26	32	32	8	26	7	Salı
kiş fırtnas	8	5	36	47	38	47	26	34	33	9	27	8	Çarşamba

YENİ KİTAPLAR

Çocuklara ma'lumat-ı evveliye : Ali Nazıma Bey – henüz okumağa başlamış küçükçocukların elkabdan sonra derdest-i ibare okumağa alıştırmaları maksadıyla tertib edilerek 3 aded güzel resimlerle tezyin edilmiş olan bu eser fevâidi kesrettir. Çocukları pek kolay bir şekilde ma'lumat-ı mukaddime-i fenniyeyi cami', hele gayet

açık ve sade ibarelerle muharrer olduğundan şimdiye kadar memleketimizde kıraat-ı ibtidadiye için tertib ve neşr edilmiş olan kitapların cümlesine bi hakkı faik racih olup burası pek çok muâllimler ve evliya-ı etfal tarafından tasdik olunmaktadır bahası 100 pare

Levha-yı ta'lim veyahut usul-ı istiktab: Muallim Sadi Efendi – yeni usul bir elifba risâlesidir. Fakat havi olduğu fevâid o kadar âzimidirki, şimdiye kadar bu yolda yapılmış elifba risalelerinin cümlesinemürecceh olduğu bazı mekâtib-i hususiyede bi't-tecrübe sabit olmuştur. Binâen aleyhi mübtedilerle çocuklarını yeni okumağa başlandıracak oyuna ve mekâtib-i ibtidâiyeye muallimlerine sûret-i mahsusede tavsiye olunur. Bahası 1 guruşdur.

Elifba-yıOsmani: Sadeddin ve Hasan Efendiler - Fransız lisanına okuyup yazmağı bilen mübtedilere huruf-ı Osmaniyeyi tanıtmak maksadıyla tertib olunmuş yeni bir elifba risalesidir ki, el yevmmekteb-i sultaniyede tedris olunmaktadır. Suret-i tertibinde iltizam olunan itina ile beraber müellifleri her iki lisan erbabının bu babda yek diğerine olan ihtiyacat nisbiyeleri emrinde ehil ve tecrübekar zevatdan bulduklarından Fransızca öğrenmek isteyen Osmanlılar için dahi faydeli bir kitabdır. Bahası 60 paredir.

Lügat-i Paris sedası yahut mükemmel Rumnâme-itercüme-i Fransavi

Lisan-i Fransa'nın Paris ricalı ve ahali kadar mükemmelen tekellümüne medar olan mezkûr kitapların birincisi zaten Bab-ı âli tercüme kalemi hülefasından rıfâtlü İbrahim Ethem beğ tarafından tercüme, ikincisi dahi sarfî firansavi el-ibare olarak ahirine luğat ilavesiyle bu kere meydan-i intişara vaz' olunmasıyla erbab-ı heves ve mütâla'aya bil-hassa tavsiye olunur.

Tuluât

Hoğu, Kopye, Mosse, Şenye gibi şuâra-yı garbiyenin asarından nazmen ve bir sûret- i selbiyede tercüme edilmiş eşâr ile eşâr-ısâire müellifinde müşkil olan bu eseri ibn-i Ömer Cevdet Bey tarafından meydani edebiyata konulmuş ve işâr-ı ekrem âtefetlü Ekrem Beyefendi hazretlerinin bir makale-i takdirkarenesiylede müzeyyen bulunmuştur. Zevki aşınani şiir ve edebe tavsiye olunur.

Bedayi'ül-kavâid: İzmir mekteb-i i'dadiyesi lisan-ı Osmani muâllimi Hasan Fehmi Efendi'nin bu nam altında bir eser-i nefis neşr olunmuştur. (s.243)Sayı 16

Müdür-i mesul matbaa ve kütüphane sahibi Kasbar

Sahib-i imtiyaz Ahmet Naci

Hicri-i şemsi (28) Teşrin-i sâni sene 1270 (Numero 16- birinci sene) hicri kameri (9) Cemaziye'l ahir sene 1309

Maârif

Umur-ı idâre ve tahririyeye aid her husus için müdir-i mes'ul Kasbar namına mürâcaat olunur.

Siyasiyattan mâadâ herşeyden bahsi der.Derc olunmayan evrak iâde olunmaz.

Her hafta Perşembe günleri neşr olunur.

Nüshası 20 paradır

Şerâiti iştirâ

Bir seneliği Dersaâdet için idarehânedan alınmak üzere yirmi, vilâyat için posta ücretiyle beraber otuz kuruştur.

İdarehânesi

Bab-ı Ali caddesinde Kasbar matba ve kütüphâne ve mücellidhânesidir.

Muhteviyat

Tahsil-Barkir tarafindankırlangıcahitab- ta'lim ve terbiye-ietfal- mabad- suyunşâribâ olan salâhiyeti- su on beşinci nüshadan mabad ve son-Velespid ile seyir ve hareketemuvafiksıhhatimdir ? Karıncalar- Fotoğrafya-On beşinci nüshadan ma'badBahçivanlık ma'bad- Bir iki söz ma'bad –Fenn-i eğlenceler - Mütenevvia- Hal-i mesâil- Altıncı mes'ele-Pul ile verjini-Bir haftalıktakvim- Yeni kitaplar

Asr-ı meali hazretipadişahidesahe-i piray-ıvücut olan Türkiyat-imehâsingayat cümle-i cemilesinden bulunmak ve lütf-ü celile-i şahenşahiye birburhan-ı tahdis ni'met olmak üzere intişar iden [maârif]imizin bidayet neşrinden biri karin-i kiram tarafından mazhar olduğu rağbet-i ciddiye-i bizim için bilhassa mûcib-i iftihadır. Nâil olduğumuz bu rağbete istihkakımızisbat ve bir kat daha celb-i tevcihat eylemek maksadıyla her türlü vesaitinistihsaline vezan-ı cümle gazetemizde ara sıra büyük resim levhalarıbulundurmaksuretiylekarain-i kirama bir hediye takdimine karar

verdiğimizden on üçüncü nüshamızameşhur el-Hamrasarayının bir resmini derc eylemiş idik.

İşte bu nüshamızı dahi el-Hamra cami'-i şerifinin bir resmi ile tezyin ediyoruz ki günden güne hakkımızdaibraz olunan tevcihat-iteşvikat-ı gayata karşı bir nişanemefharet olan bu hedaya-yıâcizânemizin bundan böyle dahi devamı tabi'idir.

(Tahsil)

Bakınca çeşm-i ibretle cihanın canıdır tahsil

Beni insanehakkın en büyük ihsanıdır tahsil

Mesâî-i perveran alem-i ilm ve kemâlâtın

Teâlâ bi-hakkın fikr-i vuku' ez'anıdır tehsil (s.244)

Şebâbet bir baharistan pür feyz Hüdadır kim

Anın bad-ı çeşm-i piray-ı huşer-i mehanıdır tahsil

İden tezyir-i şöhret hem odur ufk-ı terk ide

Kerirdanenin kenan şanıdır tahsil

Ziyâ-ı bi zevali alemleri tenvir eder her an

Beher azz-ü şanın mühri nur-ı efşanıdır tahsil

Maârif bir arus dilruba-yı mânevîdir kim

Anın müşata-yı zinet feza-yı aydırtahsil

Muhammed İsmet

Lamartinin eş'arından

Bir kız tarafından bir kırlangıca hitab

1)

Ey siyahhoşpervaz !

İştıyak-ı deruniyesini sana karşı arz eden bir kızdan tahrik-i cenahiftirak etme ; güzel kanatlarının bir an olsun şu تنها vadilerde müsterih olmasına beni mani' add eyleme. Ben de senin gibi bir seyyahım.

2)

Takdir-i Rabbani kim bilir yolmazı nasıl bir maksatla bu hiddetgah تنها-ı içinde tesâdüf ettirmiş; o küçük gönlünde gizlenen te'sîratını i'lan için tagannî etmek istiyor isen gel şu civarımdaki ağaçlar üzerine konda birlikte nağmeriz tes'ir olalım

3

Aşiyâne-i medarın kim bilir hangi bir köşesinde kurulmuş olduğu mahsusolmak cihetiyle sence kıymetdar olan ormanlardan nasıl bir sebep seni devr eylemiş ? O halde benden kaçma, civarıma gel; bundan böyle bu yerlerde âşiyâne güzin-iistirâhat ol

4

Yalnızlıktan ihtiraz etme. Âşiyâne-i maderaneyi penceresinin önünde bina etme; daneçin olmağa gideceğin zamanlar ise yavrularını emanet eyle. Ben de senin gibi bir validenincenah-ı pür-şefkati altında perverde oldum.

Mekteb-i mülkiye me'zunlarından (Abdülfeyyaz Tevfik)

İhtar

Gazetemizin ekser nüshalarında münderic bulunan imzasız makalâtın sahibi kim olduğu bazıtaraflardanba varaka istifsar buyurulması üzerine makalât-ı mezkûrenin sırr-ı muharririmiz Abdullah Paşazade 'izzetlü Mehmed Nuri Beyefendi canibinden yazılmış olduğunu beyan ve bâdema o gibi makalât-ı derc eyledikçe zirine mir-i mûmâileyhin imzası vaz' olunacağı arz ve dermeyan eyleriz.

Ta'lim ve terbiye-i etfal

Etfalinkuyudat-ı maddiye ve ma'neviyeye mazhariyetleri ve terkiib eyleyeceği cem'iyet dahilinde bir mevki'-i mühim işgaline muvaffakiyetleri alacakları terbiye ve görecekları tahsil sebep-i müstakil olacağından bugün bahşımızı bu yolda yürüteceğiz.

İki yaşına vasıl olmuş bir çocuğun ta'lim ve terbiyesinde gösterilecek adalet bi'l-ahire netayic ve haymeyi mûcib olacağı şüphesizdir.

Evladlarının bi'l-ahire yüz kızartacak ahval ve hareketini arzu etmeyen ebeveyn için ta'lim ve terbiyeleri uğrunda sarf-ı mukadderat şartıdır.

Her şeye, her bahşa hakkıylakarışan fenn-i celil tıbb-ıta'lim ve terbiye-i etfalhususunu asla unutmuyor. Ve onu bir kaide-i mazbûta dâhiline sokuyor ki aksi hareket-i netayic-i muâllime tevlid ediyor. Terbiye-ietfal iki yaşında bed' etmelidir.

Bu senede bulunan çocuklar dadı ve süt ninelerinin ef'al ve hareketiyle taht-ı terbiyede tutulabilirler ki etfalın birinci mürebbileri bunlardır. Saika-yı muhabbetle teflik her arzusunu hoş görmek bu seneden sonra uyamaz. Çocukları korkutmak, onları şiddetle tekdir etmek hem fenn-i nokta-ı nazarıyla ve hem de bi'l-ahire bu hallere alışarak cebin olacakları için şâyan-ı tahsin değildir.

Çocuklarınfevkalâde olarak dadı ve mürebbiyelerinden korkuları ufak bir hataları için görecekları tekdirden yiyecekleri şamardan çekinerek yalancı olmalarına sebebiyet verir. Çocukların yalancı olmaları bir de kendilerini aldatmaktan(s.245) İlerü gelür ki yalancılığınzamâim-i ahlakiyenin en birincisi olduğu şüphesiz bulunmasına mebnî çocukları yalanla aldatmamalarını ve hatta yalancı şakalar bile itmamlarını mürebbilerine tenbih etmelidir.

Sin-i tufûliyet öyle bir zamandır ki, bir heykelin en derin kazılan yerleri nasıl murur-ı zaman ile bozulmaz ise, o zamanda dimağa hak olunan sözlerde ate getirinceye kadar çizilmez bozulmaz.

Bugün bir saat evvel yaptığını unutan ihtiyarlar hal-i sabâvetlerinde kendilerine telkin olunan şeyleri aynı aynınahatır ederler.

Elyevm-i Avrupa-i müellifin meşhûresi çocukları hal-i sabâvetlerinde güzel güzel tertib olunmuş hikayelerle terbiye etmek hususunda heman mütefekkindirler.

Hepimiz düşünür isek çocukluk zamanlarımızda söylenen masalların ekserisini der hatıredir ve o zamandan verilmiş bir korku duyarız. Eğer bu (masal)lar güzel güzel ahlâfa aid misallerden ibaret olur ise o halde pek güzel olur. Romanların el-yevm-i mergub olması nedendir ? Romancılığıniftiharı nedir ? Ahlaka hizmet değil mi ? Şu yaşta bile roman olsa da yine ahlaka dâir cedd-i kitaplar yazılsa hangimiz romanı okuduğumuz lezzetle bunları okuruz ?

Velhasıl çocukları yedi yaşlarına kadar evlerde ve dadı ve mürebbileri sahib vaka ve müstakim alıştırmak üzere terbiye etmeli ve bi'l-ahire yedi yaşında tedrise başlatmalıdır.

Çocukların ta'lim ve tedrisleri bahş-ı hıfz-ı sıhhat etfalce en mühimdir. Sinn-i tufüliyet hakkındaki bendelerimizin birinde çocukları zor ile yürütmeğe çalışmak ayaklarının çarpık ve kendilerinin kanbur olmasını intac eder demiş idik. Hacirat dimağiyesi mükemmel sûrette neşv-ü nema bulmamış bir çocuğa ta'lim ve tedris hususunda ısrar ile beraber, dimağın isti'abından fazla ma'lûmat-ı muğlaka verir isen zavallı tufulun dimağında bacakları gibi çarpık ve kendi gibi kanbur olur. Yedi yaşına vasıl olmuş bir çocuğun dimağı mesâil-i muğlaka ile iştigale müsa'ade etmez ve bi'l hasa bu yaşta bulunan çocuklarda bir isti'dad vardır ki işte bu isti'dad-ı tekmil kavasıyla çocuğu huzûzat ve eğlencelere meyl ettirir.

Sinn-i sabâvetlerinde müsta'id ve ilerisi için ümid beklenen ne kadar çocuklar vardır ki ta'lim ve tedrisleri hususunda gösterilen ısrar-ı belâhattan başka bir şey hasıl etmez. Bu vakti hıfz-ı sıhhat ta'yin etmiş ve mesâil-i muğlaka fenniye ile meşgul olmamak üzere zaman tahlilin mebde'ini yedi yaş ile dokuz arasına vaz' eylemiştir.

Ömr-ü vesait-i beşere nispetle bu sen geç add olunabildiği için fûnun-ı mütenevviyanın tamamıyla elde edilmesine bir medar-ı kavi olmak üzere Avrupa mü'ellifleri bir çare bulmuşlardır ki bu vasıttan da veliyyü'n nîmet bi müntemiz şu kutlu padişahımız efendimiz hazretlerinin zaman saltanatlarında yetişen genç mu'allimlerimiz istifâde ederek muhavvel-i uhde-i rivayetleri olan çocukları o yolda ta'lim ve tedrise başlamalarıdır.

Avrupa mü'ellifleri fûnun-ı mütenevvi'ay'ı bir çocuğun anlayabileceği sadelikte güzel güzel teşbihler ve fıkralarla mekâtib-i ibtidaiyelerinde okutturuyorlar.

Beşir Fuad Bey merhumun tercüme ederek güneş risâle-i mevkutesiyle bir zaman neşr ettiği bir lokma ekmeğintarihi ki gavâmız-ı tıbbiyeden bahisdir. Anlaşılmayacak raddede midir ? Enmuğlak mesâil-i fisyolojiye şöyle bir usul-ı tedris sayesinde anlaşıldıktan sonra fûnun-ı sâirenin anlaşılacağında iştibah edilmez.

Bu gibi yazılmış kitablar ve bu yolda usul-ı tedrisi anılınca tarzına sokarak, gurur-ı tıflane ile karışık ma'lûmât-ı fûruşluk nev'inden her türlü küçük mübâhasalara girişirler ki bu da ta'lim ve tedrisi kolaylaştıracağı şüphesizdir. [s.246]

Doktor Ş. Kamil

Hatt

(On dördüncü nüshamızdan ma'bad)

Gelelim tarihihatta:

Meramını , ihtisaratını ahire ifham etmek için vaz' ve isti'mal edilen hat aslı pek kadim olup bazı peygamberan-ı azamhazreti taraflarından eşya-yı mevcudeye mevzu' birer resm-i mahsusdanibaret iken daha sonraları rüsum-ı mezkûre mütenevvia çizgileri tahvil edilmiştir. El haletü hazihi bazı asar-ı atikada görülen çizgi ve şekiller bunlardandır. Kadim-i keldaniyelerin, enverilerin hatt-ı müstâmelleri de bu kabilden idi. Biraz vakit bu vech ile tâatı, muhâberat ve efkar edildikten sonra meşhur Fenikeliler Mısırlılarca müstâmel olan işâret-imevzûanın bi't-tedkik bir takımını savtı, bir takımını da gayr-ı savtı add ve i'tibarla tertibine muvaffak oldukları -elifba- memâlik-i baide ile mevcut olan münâsebet-i ticariyelerinden nâşî oralarda dahi az vakitte münteşir olmuş ve evvelâbraniler ve İspanyollar badehuRumlar, İtalyanlar, İslavlar hudut-ı mahsusa-ı müstâmellerin de mezkûr-ı elifba'ya tatbiken ta'dilat ve ıslahat-ı külliye icrâ eylemişlerdir.

Her şey ibtidâ-yı zuhurunda kaba taslak olarak arz-ı vücud edib refte refte hatıra-endaz derece-i kemal olduğu gibi mader-i hissiyat-ı 'ulviye olan hatt da evâil ve san'atta pek nakıs iken birçok ikadamat sayesinde şimdi reyül-'ayn müşahede eylediğimiz mertebe-i âliyye vasil olmuştur. El-yevm bizim isti'mal eylediğimiz hatt dahihatt-ı kufiden müstenibatdır. Hatt-ı kufî, ebhas-ı 'akliye-i şarhının (ebhas-ı cemile)sinde best ve temhid ettiği tafsîlâtı tanıdığına göre tarih-i hicretin 123 sularında Darü'l-'ulum-ı kufeden etraf ve eknafa intişar eylemiştir.

Hatt-ı bedi'-i kufeyi nesih ve sülus dediğimiz hale ifrağ eden zat, 322 salinde [*] Fazıl şehir ibn-i mukle Ebu 'Ali Muhammed cenablarıdır. Müşârun-ileyh iş bu iki hattın mü'essesesi olup 330 senesinde irtihal-idar-ı bekaeylemiş ve silsile-i hattatinde hattın adlâ' nakısasını ikmal ile şehir-i tesyab[*] seneler hicridir.

Ölmüş pek çok zevat varsa da biz en eskilerinden bir kaçının esâmi-imuhteremesini zikr ile iktifâ eylemişizdir.

Fenn-i hattın (ilm-itahsinü'l huruf) namıyla bir şûbesi vardır, ki sözün sırası geldiği halde bu şûbe-i mühimmeyi ceff-i'l-kalem sıçrayub geçmedik. [Mevzûatü'l

ulûm] nam-ı kitab-ı fevâid-i nisab da bu babda izahat-imüfideye tesadüf olunur. Kitab-ı mezkûrun ifadesine nazaran:

İlm-itahsinü'öl huruf, bir ilm-icelilekadardır, ki kendisiyle huruf-ı mebsuta-ımâlûmemizin cihet-i hüsn ve kebahı ve hüsn-i vakıa' müte'allik edevat-ı kitabetin keyfiyet-i ittihazıyla usul-ıhattınaleten, isti'malen, tertiben, esbab-ı hüsniyesi bilinir. Meşâhîr-i hattatmızın bu babda mü'ellifat-ı kesîresi mevcut ise de bilhassa umdetü'l kitab eser-i Lütfi calib-i nazar-ı istihsandır. Şu kadar var ki bu fenn-i mergubun mebnası tebayı selimenin mukteziyatından neş'et eden istihsanından ibarettir. Bunun için her şahsınhatla mikdar-ı i'tilaf ve imtizacına göre derecat-ı hüsniye-i hatt hep bir noktada tecelli edemeyip mütehalifen 'arz-ı endam ediyor. Diyor, ne kadar hakimane sözler !!!

Fi'l hakika, bir mu'allimden istiktab eder hem sen on çocuğun yazıları biri birine uymaz. Çünkü tabi'atların ihtilaf-ı isti'dadları hasebiyle mikdar-ı telakkîlerine göre her biri çire-desti-i tabi'ni göstereceğinden velev bir mu'alliminta'limkerdesi olsun, hatları min külli'l-vücuha mütea'il ve mutabık iki kişi bulunamaz.

(Mâbâ'dı var)

Müftü-zâde

Mehmed Kemal

Suyun şuruba olan salahiyeti

Suyun en iyisi, ya'ni şurubasalih olan su sebzeyle kolaylıkla tabh eder. Eğer su da (emliha-ı kelsiye) bulunursa sebzeyle katılaştırır. Binâenaleyhtatlı su da (emliha-ı kelsiye) [s.247] hemen yok gibidir. İçilecek bir suyu içimizden ol tecrübe etmek için sabundan a'lâ muayyer olamaz.

Bir insan bilmediği ya'ni hiç suyunu içmediği bir menbâ' veya bir çeşmeden su içmek arzusunda bulunsa ibtidâ-ı sabun ile ellerini yıkamalı, eğer sabunu köpürtür ise o suyu içmeli, çünkü sabunu köpürten su da(emliha-ı kelsiye) yoktur. Eğer bulunsa köpürtmez bi'lakis sabunu keser.

İçinde (emliha-ı kelsiye) bulunan bir su galeyana ettirilirse bulunur başlıca suyun şurubuna salahiyet veren içinde ki (mevlidü'l-hamuza)dır. Bundan ma'ada su da şurubasalih – Bir takım mevad-ı uzviye dahi vardır. Bunun için hiçbir vakit buzlu

su içmemelidir. Buzdan hasıl olan su zaten içilmez. Ama ben bunu kırıkta sukadehinin içine atar öyle içirim ! Der iseniz bu da iyi bir adet değildir, bunun iyi bir adet olduğunu iyi sûretle isbat olunur.

Birincisi- suyun fevkü'l hadsoğuk olması ! Soğuk olursa ne olur ? Madada 36 derece hararet var iken bunun üzerine sıfır derecede bir su sevkedecek olsak mâada üşür. Binâen aleyh hazıma mani' olur. Bادهu bir kuvvetli ishal vukua gelir ki insan bu minval üzere ya'ni pek soğuksu içmeğe devam edecek olursa bağırsakları çürür. Nihayet az bir zaman zarfında vefatını mucib olur.

İkincisi- Buzun yapıldığı sudandır.

Bir kere düşünölsün. Buzu nasıl suların yapıyorlar ? Deniz veya göl sularıyla fabrikada i'mal ederler. Veyahut kışın birtakım vadilerden, dere sularından toplayarak muhâfaza ederler. Eğer bunu iyi sudan yapıyorlar hiç okkasını on veya beş paraya verebilirler mi? Demek ki buzun içinde her nev'i mikrop vardır. İşte bunun için buzdan hasıl olan suyu hiçbir vakit içmemelidir.

Farz ediniz ki bunu kara kulaksuyundan i'mal etsinler. Yine o buzdan hasıl olan su içilmez. Çünkü buzun içinde (mevlidü'l-hamuza) ve (hamz-ı karbon) yoktur. Mevlidü'l-hamuza ve hamz-ı karbon havi bulunmayan su da insanın helakını mucib olur. Fakat yaz günü yirmi derece hararete kadar ısınmış olan bir suyu da içmek iyi olmadığından aşlama usulüne müracaat etmeli, ya'ni bir büyük kabın içine su ile beraber buz veya kar parçaları koyarak içilecek suyu havai diğer bir kabı bu büyük kabın derununa vaz' etmeli ve iyi suyu havai olan kap şişe veya tenekeden olmalıdır. Asla bakırdan olmamalı ! Çünkü bakır suyu bozar ama, bir bakırı kalaylatır da içine öyle su koyarız. Diyecek olursanız: Bakırınızın halis kalayla kalaylandığına emniyet kesb etmeniz şart-ı azamidir. Bugün halis kalayla kaplarımız kalaylayacak hiçbir kalaycı yoktur. Ale'l umum kalaycılar da bulunan kalayın bir kayasının içinde hemen (1300 dirhemi kurşun, yalnız (100) dirhem kadarı kalaydır. İşte kalaylı kapların kalayının kısm-ı azami kurşun olduğundan bunlar da turmuş olan suları içmek iyi değildir.

Lakin şehrimizde ekser çeşme suları kuruşundandır. Bu su bize niçin dokunmuyor? Der iseniz; o sular kurşun borularda durmaz, bir taraftan gelip diğer taraftan gider. Bununla beraber kurşun borular yavaş yavaş kalkmakta ve yerlerine demir borular kaim olmaktadır. Su kurşun borularında buldukça mahzurdan sslim

olduğu ve havadan imtisas eylediği hamz-ı fehim sebebiyle bunlardan su içenlere ara sıra avarız ve hayme iras eylediği cümlenin ma'lûmu olduğundan kurşun borular terk olunmuştur.

Sacdan ya'ni demirden ma'mûl olan borular içinde suyuntûl-i müddet bulunmasıyla emlah-ıhadidiye hasıl olsa bile muzır olduğu şöyle dursun menfa'atleri bile vardır.

İşte içilecek sular da şu yukarudan biri ta'dad olunan kavâide ri'ayet de kusur etmemeli vehmle kuyu suyunu ya'ni acı suları ne içmeli, ne de hayvanata vermelidir. İnsanın içmediği su hayvanata verilmez.

Sahrıncılara gelince: suyun bozulmaması için sahrancılar[s.248] mümkün mertebe genişçe inşâ olunup ara sıra kömür ile tathir edilerek nezafet üzere bulundurmali ve sularını süzmeden içmemelidir. Zamanımızda (porselen) den yapılan mahrutı şeklindeki süzgeçler, sahrancularını süzmeğe pek muvafıktır.

Suyu ne vakit içmeli ? Su içmek için güzel bir zaman aranılır ise, o da taam esnasıdır. Taamdan sonra da mâadâ iyice hararet kesb etmedikçe su içmemeli ve yemekten sonra akenolmak üzere iki saat mürur etmelidir. Bir bardak suyu birden içmemeli ve içilecek suyunharareti dahı (10+) ile (15+) derece arasında bulunmalıdır.

Mehmed Faik

Su

(On beşinci nüshamızdan ma'bad)

Su mevad-ı uzviyedenari olursa rayihasız ve mevad-ı ma'deniyei pek az havi olur veyahut hiç havi olmazsa lezzetsizdir.

Şurubatahsis olunmuş olan sular hakkındahıfzu'l sıhha nokta-ı nazarından birkaç söz:

-İçilecek sular kokusuz, lezzetsiz, renksiz olmakla beraber berrak bulunmalıdır. Bulanık olursa mevad-ı terabiye-i vesâireninsu zarratı arasında mu'allakta olarak bulunduğuna hükm olunur. Böyle sular içilmemelidir. Zira devr-i zamanla o mevad-ı terabiye vücudun böbrek mesane gibi muhtelif mahallerinde terakim ederek pek çok imraz-ı mehlekeyi tevlid eder. Suyunağırlığı derunundaki mevad-ı ma'deniyenin ve bi'l hassa kireç-i imlahanın çokluğundan neş'et eder ki bu

da idare-i bedeniyyeye yararlı değildir. Suyunağırlığı sabunu köpürtmesiyle anlaşılır. Bir suda kirecinmikdarı ne kadar ziyâde bulunursa sabun o kadar güçlkle köpürür bu da sabunun kireçle suda gayrı münhal bir terhib-i vücuda getirmesinden neş'et eder.

Sular içinde münhal olarak hamiz-i karbon da mevcuttur hele içilecek sular içinde bunların bulunması elzemdir. İşte bunun içindir ki sahrınların içindeki sular ara sıra dökülmelidir. Şurub olunacak suların içinde hava ile hamiz-i karbon ne kadar ziyâde bulunursa hazmı da o derece teshil edeceğinden vücuda pek ziyâde menfa'at-i necş olur. Sular mevad-ı ma'deniyyeyi de havi olmalıdır fakat gayet az olmak şartıyla. Mikdar-ı kesirde imlahı muhtevi olan sular nasıl şurubagayr-ı salih iseler derununda emlah bulunmayanlar da o kadar ve belki daha ziyâde muzırdır. Buna binâendir ki ozon seyahat bahriyede vapurlar da susuz kalınca işittim sularını içine bir mikdar deniz suyu kattıktan ve teknelere koyarak bir müddet hava temasında bıraktıktan sonra içerler. İçinde demir emlahı bulunan sular vücuda mukavva mu'alecat gibi te'sir eder. Bu cihetle vücudlarında kuvvetsizlik his edenler içecekleri suyun bulunduğu desti içinde yalnızca demir tellerden veya kar fiça denilen çivilerden bir mikdar koymalı ve daima o sudan içmelidir. Ba'zen sular balık kokusunu andırır. Bir rayihaya malik bulunur ki bu da raked-i vir havz-ı mahsulu olduğuna ve binâenaleyh mevad-ı uzviyyeyi muhtevi bulunduğuna delildir. Bu gibi sular içmek mecburiyetinde bulunulursa o suyu içmezden evvel bir kase derununa döküp içine külsüz gayet parlak ve büyücek bir ateş daldırmalıdır mezkûr su içinde bulunan mevad-ı uzviyye o anda tahrib edilmiş olur bu sûretle su da iyileşmiş bulunur.

İbrahim Hakkı

“Velespid” ile seyr-ü harekete muvafık sıhhat midir ?

Epeyce zamandan beri Avrupa'da araba i'mal eden erbab-ı sinâi'nin birçoğu – Fransızlar tarafından (Velespid) ve Almanlar tarafından (Farrad) ta'bir edilen ve Türkçemizde (ayak arabası) [*] ile tercümesi en münâsebet olan, ba'zısı bir ve bazısı iki ve bazısı da üç çarhlı- arabaların Türkiyat ve ikmalatına sarf-ı gayret etmekte ve esna-yı muhârebede bunların isti'mali çarelerini aramak hususi hey'et-i askeriyeyi işgal eylemekte ve ceridelerde- bu arabalara rakiben devr-i alem seyahatleri icrâ eden veya birbirinden uzak iki belde beynindeki mesafeyi kateden veya yarış icrâ eyleyen seyyahından – bahs olunmaktadır.

Halkın bu arabalara inhimakı- ve ahval-i hazıraları büyük hizmet ve faideler görüleceğini işrab etmiş hasebiyle- etibbanında bu vasıta-ı nakliyata, atıf-ı nazar-ı tedkik etmesini mcib olmuş ve ekser-i etibba bu babda devr ve deraz serd-i mütâlaat eylemiştir ki etibba-yı mumâileyhim arasında Almanyalı (Nosbavm)ın serd (*) bu arabalara avam arasında (şeytan arabası) deniliyor.[s.249]

Ettiği mütâlaat en kat'i ve muvazzah olduğundan hülâsasınber vech-i âti tercüme ve derc eyledik:

“Ayak arabasıyla seyr ve hareketinhıfz-ı sıhhat nokta-ı nazarından fevâid-i azimeyidai ve sebep olduğu hareket-i bedeniyeninvesait-i sıhhiye-i saireden ziyâde vücudla dimağa nafi' idüğüne fatiha-yımütâlaat etmeği bence vecâibden add eylerim.

Ayak arabasıyla hareketin yalnız sıklet-i bedeniyeyi taklil edeceği zannında bulunanlar pek aldanmaktadır. Bu sınıf arabaların hizmet-i sıhhiyesi buna münhasır olamaz.

Ayak arabalarının fevâid-i sıhhiyesini arıza başlamadan akciğer ve kalp hastalıklarına dûçar olanlara mazar olduklarını ve ancak pek ağır surette hareket etmek şartıyla faideleri görülebileceğini ihtar edelim. Çünkü hareket-i seri'a halinde hasta yalnız burnuyla değil ağızıyla dahi nefes almağa mecburiyet his edeceğinden akciğerleri soğuk hava ve tuzla dolar. Bu ise büyük mazarratı daidir.

Ayak arabaları en ziyâde - aslasahihü'l-vücut oldukları halde sonradan- dûçar za'if ve na-tuvani olanlarca calb-i fevâiddir ki bununla seyr ve hareket için ihtiyar edecekleri ufacık bir külfet ve zahmet kendileri için pek ziyâde badi-i sıhhat ve mucib-i kuvvet olur.

Göğüsleriyle bacakları zaif, nefes almaları güç, şişmanlığa veyahut (fakrü'l-dem) ta'bir edilen kan azlığına kabiliyetleri ziyâde olanlar için ayak arabasıyla seyr ve hareket pek ziyâde fevâid-i da'idir. Bu faideler yalnız göğüsleriyle bacaklarına münhasır kalmaz; dimağları da, kuvve-i akliyelere de istifade eder. Ayak arabaları ssir (vesait-i sıhhiye meyhanikiyye) ye mühim bir cihetle haiz-i rüchan ve tevafuktur: bunlarla seyr ve hareket havası muhtel otalarda veya tuz veya dumana boğulmuş jimnastik ta'limhanelerinde icrâ edilip ceyd-i havalı kırlarda, eşcar-ı revaih-i latife neşr eden ormanlarda icrâedilir.

Velespidde rakib olan zatınyalınıztahrik-i hidmetini gören baldırı hareketde görülürse de hakikatde -koşan adam gibi ön tarafa meyilli olmağla beraber- vücudunun kaffe-i aksamıyla asabının kısım-ı azamı- hatta büyük damarları ile başı bile- cüz-i külli hareket üzere bulunur. Hele kat' ve seyr ettiği arazi ve arızalı ise bu hareketziyâdededir.

İki tekerleklivelespid ile seyr ühareketedenlerin dümen makamında olan idare eyleyen kolları yazı masası başında husul-ı me'mul olan avarıza hedef olmaksızın daima müteharrik bulunur.

İşte bu hareket sayesinde âzâsı teneffesiyeye inbisat ve kuvvet gelir ve sena-yı hareket de akciğerler daima halis hava alır ki bu da Avrupa'da hayat-ı beşerin düşmanı olan vereme karşı en iyi tedbir ve vasıtaadır. Daima odaya kapanan nekha ile kalem odalarında mahbus bulunan katiplerin ve istihsal-i maişet için yazı masası önünde ayrılamayan muharrinin kava'id-i sıhhiyemuvafık-ı teneffüsü öğrenmek için velespidle seyr üharekete devamları tavsiye olunacak tedâbir-i esasiyedendir.

Velespidle hareket esnasında - devr ve seyahat pek kısa olmadığihalde insana bir ter gelir ki bu ssyede kanda kalması mazar olan birçokmevad-ı vücuddan dışarı tardu def' edilmiş olur.

Tıbben memnû olan uzun seyahatlerinmucibolacağı meta'ib esnasında bile velespidle seyr ve hareket edenin çokca terlemesi ve nabzının çabuk atması halleri vaki olduğu gibi boyun damarlarının nebzanıda meşhud olmamıştır.Binâenaleyh hasıl olan terden menfa'atden başka bir şey gelemmez.

Şu hararet-i mu'tedle vücud-u beşerde fazla yağlardan kurtulması ve devran demek suhuletini mucib olur. Çünkü fazla yağlar kan damarlarını boğarak baş ağrısını, vakitli vakitsiz uykuyu, ihtikanata kabiliyeti müstevcibdir.

Hatta mekteb çocuklarına icrâetdirilen jimnastikhareketinin birçoğu hıfz-ı sıhhat nokta-ı nazarından müreccah olduğundan üç tekerlekli velespidlerin mekatib jimnastikhanelerine idhali şayan tavsiyedir ki mini mini beyinlerinin fevkalâde mucib-i inbisat ve rahatı olacağı muhakkaktır.

Velespidleharekete devam sayesinde fa'l-i hazmın pek çok tezayid ettiği bi't-tecrübe nübüvvet bulmuş hakayıkandır.

İmraz-ı ‘asabiyyeye karşı velespidinfevâidi de vesait-i saireden ziyâdedir. Hatta ba’zı sinirliler tanım ki buna devam sayesinde hemen büsbütün rihayab oldular.” [s.250]

Nüzhet

Tarih-i tabi’

Karıncalar

Karıncalar hayret-i efzâ bir suretde çalışmayı sever birtakım küçük hayvanlar olup karınca yuvası ta’bir olunur yerin altında inşaetmiş oldukları küçücük ikametgahlarında fevkalâde çok buldukları halde ta’yiş ederler. Her bir karınca yuvasında kanatlı olarak erkek ve dişi karıncalar ve bir de meşguliyetten asla usanmaz, yorulmaz, diğer iki nev’iden daha küçük ve kanatsız karıncalar mevcud. Der ki mecmu’ı üç nev’i karınca olmuş olur. Bu üç nev’i karıncadan gerek kendileri ve gerek yavruları için icab eden malzemeyi getiren kanatsız karıncalardır. Bunlardan biri ezilmeksizin alınıp dikkatle bakılacak olursa küçücük vücudununkoyu kestane rengi, siyah yahud koyu kurşuni, parlak, ince bir iplik vasıtasıyla biri birine merbut gibi görünür üç kısma ayrılmış olduğu ve çenesine nispetle büyük olan başında iki iri gözü, iki uzun ve ince boynuzu bulunduğu ve dört ayağı havi göğsü ve bir de karnı olduğu görülür. Bunlardan başka karıncanın ağzının iki köşesinde iki küçük dişi olup bunlar vasıtasıyla elde tutulan hayvan parmakları yakalamak için çabalanır. İşte bu iki küçük dişi karıncanın silahları ve istedikleri şeyi yakalamak için aletleridir. Erkek ve dişi karıncalar biri birinden farksız olup yalnız dişi karıncaların kanatları erkek karıncalarınkinden hemen belirsiz derecede büyüktür. Karıncalar toprak parçaları, ağaç ve saman çöpleri ile yerin altında bir ikametgah inşaedip anın içinde müte’addid oldukları halde ta’yiş ederler. Bu karınca yuvası birtakım küçük küçük dolaşık yollu bir mağara gibi olup birçokgayr-ı muntazam küçük odaları, bunların dahi her biri hayvanınharice çıksa bilmemesi için yerin içinden oyulmuş delikleri ve yukarı çıkılır geniş geçitleri havidir. Yuvalarda dişi karınca gayet küçük birtakım yumurtalar yumurtaladıktan sonra bunlardan beyazca küçük bir kurda müşâbih ; birer tırtıl çıkar. Bu küçük hayvanlar kendiliklerinden gazalarını aramaya [s.253] gayr-ı muktedir olduklarından anlara süt ninelik vazifesini kanatsız karıncalar ifaederler. Nebâtat üzerinden bal ve usâre toplayarak ağızlarıyla getirürler ve anlara emdürürler.Tırtıllar büyür, sonra yumurta şeklinde bir nev’

kozaya bürünür. Yazın bu küçük beyazkozalar karınca yuvalarında kilitli olduğuhalde görülür ve anlar bazı kimse tarafından, karıncalardan çok büyük olduğu ve hiçbir hayvanın kendinden daha büyük bir yumurta yumurtlaması imkanınharicinde bulunduğu düşünölmeksizin karınca yumurtası zan olunur. Bu halde birkaç gün geçirdikten sonra hayvan küçük kozasının derisini yarar ; içinden her bir ‘azâsı tam ve fakat yumuşak ve beyaz bir karınca çıkar; kurur, katılaşıır, yavaş yavaş diğerlerinin rengine gelir , sonra da hemcinsleriyle birlikte karınca yuvasına a’id iş ile meşgul olur.

Karıncalar nebâta dair şeyler, bazı nebâtatın şekerli ‘usâresi ile te’yiş ederler ise de fevt olmuş hayvanların etini kemirir ve emerler. Bazınebâtat üzerinde ve hususiyle gül ağaçlarında fidan biti ta‘bir olunur bir takım yumuşak, yeşil yahud koyu bir renkde ufak ufak böcekler bulunur ki bunlarınsırtlarında bir nev’ iki küçük olukları olup bu oluklardan vakit vakit ballı bir ma’ye akar. Karıncalar ise mezkûr böcekleri arayıp bularak, kendülerine hiçbir iras etmeksizin tatlı ma’i vücudlarından akıtmak için boynuzlarıyla anları okşar ve gıdıklar ve bunla beraber sırtlarından mezkûr maye‘i emer. Hatta bazıkarıncalar ballı maye‘i istedikleri gibi emmek için fidan bitlerini yuvalarına kadar götürüp orada her gün anları taze yapraklar getirerek beslerler.

Bâlâda zıkr olunan siyah karıncalardan ma‘ada bir takım sarı renkde karıncalar dahi olup bunlar siyah karıncaların yuvalarına hücum ile tahrib ederek dahakozadan çıkmamışolan yavruları kendi yavrularına getirir. Küçük karıncalar kozayı yırtıp içinden çıktıkları vakit kendi ana ve babalarını tanıyamadıkları cihetle mezkûrsarı karıncalara, ‘adeta bir hizmetkar gibi, icab eden malzemeyi getürmek için yuvadan harice ve haricden yuvaya gidip gelirler. Sarı karıncalar ise hiçbir işle meşgul olmaksızın tenbel tenbel otururlar yahud yuvadan harice çıkarak gezerler.

Ali Nazıma

Grafonom

Grafonom denilen alet iki duvar yüzü gibi iki müstavi arasında bulunan zaviyeleri ölçmek için kullanılır. Alet esasen dört koldan mürekkebirdir.

Bunların her biri 25 santimetre tûlundadır. Birbirlerine olan irtibatları da sabit ve müteharrik millerle vücud bulmuşdur.

Kolların birisi üzerine en büyük bir zaviye-i münfereceyi mesaheye müsa'id, nısf-ı da'ire şeklinde bir verniyor rabtedilmiştir.

Bir zaviye-i dahileyi mesahe için şekilde görüldüğü üzere aletünkollarını duvar yüzlerine vidasıyla verniyeri tazyiketmelidir. Bu halde verniyer üzerinde kıra'at edilecek rakam zaviye-i matlubenin mikdarından ibaret olur. 'Ameliyat-ı mezkûre icrâedildiği esnada aletin afakı bir vaziyetde bulunması şartdır. Zaviyenin kağıt üzerine nakline ihtiyaç varsa aleti bozmaksızın kağıt üzerine vaz' ederek kollarının kenarlarını kurşun kalemle çizmelidir.

Zevâyâ-yı münfereceyi mesahe hususunda verniyer müsa'id ise de alet başka bir suretle hareket edebilmek üzere tertib olunmuşdur. Bunun için aletün kolu altına? ile gösterilen bir kol daha rabtedilmiştir ki T kolunun ortasından geçen bir mühür etrafında hareket eder; bir tevkif çentiği [s.254]vasıtasıyla da T koluyla bir zaviye-i ka'ime teşkil eyler. ?kolu açıldığı esnada –T kolunun nısfına müsavi bir tûlda bulunduğu için – ve terigayr-i mevcud mütesavi'ü-l-sakın bir müselles-i ka'imü'z-zaviye tekevvün eder. Müselles-i mezkûr şekil 2'de görüleceği vech üzere duvar vechine tatbik olduğu vakit H kolu diğer vech ile intibak peydaedinceye kadar açılır ki bu sırada verniyerünara'ie eyleyeceği zaviyeye 45 derece zımm olunursa zaviye-i matlube istihsal edilmiş olur. Bu suretle istihsal edilen zaviyenin mesahe matlub-ı zaviyeden ibaret olduğunu anlamak için verniyer üzerinde okunan zaviyenin, kolları arasındaki zaviyeye müsavioldüğünü tahattur etmek kifayet eder.

Bir zaviye-i haricenin elde edilmesine mecburiyet elverdiği zaman bâlâda 'arzulunduğu vech üzere mesahe edilen, zaviye-i dahileyi 360 dereceden tarhetmek lazım geldiği tafsile muhtaç olmayan mevaddandır. Lakin zaviye-i dahiliyeyi ölçmek da'ire-i imkan haricinde bulunur, yahud zaviye-i harice vasıtasıyla zaviye-i dahilenin istihracına lüzum görülürse işte o zaman zaviye-i hariceninsuret-i mesahasine ihtiyaç mess eder ki buna da'ir bir iki söz söylemek münasip 'add edilmiştir: Bir zaviye-i hariceyi, haricden, mesahe için H kollarını T kolları üzerine tatbiketmek, ba'dehualeti, afakı olmak üzere zal'aleri duvar yüzlerine mevazı bir vaz'iyete getirmek lazım gelür. Bu suretle istihsal olunan zaviye-i hariceden ibaret bulunur.

Eğer bu zaviye vasıtasıyla zaviye-i dahile istihrac olunacak ise bunun 360 dereceden tenzili iktizâeder.

İki duvar yüzü gibi şeylerden husule gelmiş olan zevâyâ-yı hariceyi ölçmeğe lüzum görüldüğü takdirde aletinTve Ha kollarını Hekolları üzerine getirmeksizin de istihsal-i maksada imkan vardır. Şu maksadda tahta gibi diğer bir vasıtanınvücudu sayesinde elde edilir. Bunun mesahe-i ‘ameliyatına olan te’sir ve hizmetine gelince mezkûr tahtayı duvar yüzlerinden birine tatbik etmeli ve bir kısmı duvar yüzlerinden teşekkül eden fasl-ı müştereki tecavüz etmek şartıyla istikameti üzere ihrac olunmalıdır. Bu halde tahta ile diğer duvar yüzü arasında bir zaviye-i hadde veya müferrece vücuda gelür ki bunu zaviye-i dahile gibi ölçmek ve zaviye-i harice matlubeyi bulmak için buna 180 derecelik bir zaviye ‘ilave etmek lazım gelür.

İbrahim Seyfi

SAN’AT

{Fotoğrafya}

(On beşinci nüshamızdan mâb’ad)

Mevki‘ine gelince hicre dahilini tenvir eden pencerenin önünde sularını toplanacağı alçak köşesinde bir delik açılmalı ve bir kauçuk veyahud kurşun boru vasıtasıyla haricde veya dahilde bir kovaya ittisal-i kesb etdirilmelidir. Masa kaplamasının kurşun olması çinkonun ‘ameliyatda müsta‘mel ecza-yı kimyeviye den müte’essir olması cihetiyle elzemdir.

Fotoğrafya ‘ameliyathanesini ikmal eden mevadd-ı esasiyeden birisi de sudur. Gayet temiz ve çok miktarda su bulunmalı fakat ‘ameliyathane rütubetli olmamalıdır.

İş masasının yanında ve duvara merbut bir su kabı bulunmalı ve bunun musluğu masanın üzerine açılmalıdır. Fakatsuyun şiddetli akararak camlara müsademe eylemesi üzerlerindeki eczaların kabarmasını veya sa’ireyi mucib olacağından musluğun ağzına bir lastik boru takılmalı ve bu borunun nihayeti görevi eş-şekl ve ince delikli yine kavuçuğdan bir süzgeci havi bulunmalıdır.

Suyungayet temiz ve saf olmasından bahs eylemiş idik. Bunun esbabından birincisini su derununda bulunacakum veya sa'ir ecsam-ı salebe tanelerinin eczalı cam üzerindeki jelatin tabakasını delmesi ihtimalidür bu suyu süzmekle çare-saz olunmuş olur.

İkincisi suda mu'lak bulunabilecek mevad-ı 'uzviyenün resmün rengini kaçıraraksarılaşdurmaktadır.

Üçüncü sebebe gelince bu da suyun terkinde bulunmak ihtimali olan kireğin matbu' cam-ı şab mahlulüne batırıldığı zaman kibritit kils vücuda gelmesine gayr-ı münhal olduğundan camın [s. 255]üzerinde tevazu' ederek mavimtırak renginde ve izalesi gayr-ı kabil hafif bir perde hasıl eyler.

Bina berin kireçli suları asla isti'mal eylememeli ve mevadd-ı 'uzviyeden tecrid içinde iyice süzmeğe dikkat etmelidir.

Birkaç küçük ve bir de büyük masa yapılır ise 'ameliyathaninin edevat-ı sabitesi ikmal edilmiş dimerdir.

(Mâbâ'dı var)

Osman

ZIRA'AT

Bahçevanlık

Yahud

Bahçe meraklılarına yadigar!

(On beşinci nüshamızdan mâbâ'd)

2 - Bahçe mahsûlâtının değeri

Taşralarda bahçe mahsûlâtının esman ve temettu'atı, sahibleri için gayet büyük istifade-yi mucib olmaktadır. Me'kulat-ı mütenevvi'ahasılatıyla çiçek, meyve sebze hasılatının ticaret nokta-ı nazarındaki ehemmiyet-i kesireleri ma'lum-ı 'alemdir.

Tarik-ı muhabere ve iltisakiyenin tevessu' ve tezâyidi, ticareti bir nisbet fevkalâdede ileriletmiştir. Şimendüferler sayesinde, bir mahalde yetişirilen mahsûlât birkaç saat zarfında mahal-i ba'ideye kemal-i sür'atle nakl olunmaktadır.

Bu sayede değildir ki ekalım-ı mu‘tedelede neşv ü nema bulan çiçek, sebze ve meyveler ekalım barideye nakl edilerek ahalinin telezziz dimağlarına hizmet olunur. Fi’l-hakika ‘Arabistan ve emsali mahallerde yetişen meyveler, birkaç gün zarfında şehri şehrimize getirilerek fūruht edilmektedir, bundan hasıl olan temettu‘, na-kabil-i takdir bir haldedir.

Rusya’nın şimali gibi memâlik-i baridede tavnedenlerinhevayic-i zaruriyelerini, cenubunhasılat-ı turabiyesi te‘min eyler. Bu halde, hiç nazarıyla bakılan zar‘ ve herasetın ne derecelerde müfid ve makbul bir san‘at olduğu meydana çıkıyor.

Bahçemahsûlâtının değeri arazıninkuvve-i enbatiyyesiylemütenasib olarak vuku’ bulur. Lakin mahsûlâtı hüsn-i muhâfaza ve vikaye etmek veyahud ka‘ide-i tasarrufiyeye ri‘ayeten mahsûlâtun hey’et ve suretini tahvil eylemek şart-ı ‘azimdir. Yani şart-ı mahsûlâtunhüsn-i idaresine güzelce dikkat etmelidir.

Kemale ermeyen sebze ve meyvelerinsarf ve istihlakında mecburiyet hasıl edilmemelidir. Sebzevatın tamamıyla kemale ermeleri için lazım olan zamana kesb-i itla‘ etmek lazımdır. Bu zaman-ı mu‘ın zarfında mahsûlât layıkıyla kemale ererek ticaretde bir mevki‘-i mümtaz ihraz eder. İşte o vakit mahsûlâtsahibi ma‘mulünden ziyâde istifade eyler mes‘ud ve bahtiyar olur. Demek oluyor ki bahçemahsûlâtının diğeri fevka’l-hududdur. Fakat hüsn-i isti‘mal edilmeleri lazımedendir.

(Mâbâ‘dı var)

Samakovlu : Halil Rüşdi

Bir iki söz’ün bakiyesi

- Pol ile Virjini » tercümesi hakkında der-meyan olunan ‘itirazat teşrin-i evvelin on sekizinci pazartesi günü neşr olunarak o akşam nazar-ı mütala‘amıza vasıl olabildiği. –Maârif’in ekser mündericatı pazartesiye kadar hazırlanarak açık yer pek az kalmış olmakla beraber çeride çehar-şenbe günütâb‘ olunabilmek üzere yazılacak cevabınsalı günü tertibe verilmesi lazım gelmiş olduğundan o nüshaya ancak iki buçuksahife yazılabilmiş ve ‘arzı lazım olan izahatın bir kısmı bi’z-zarure bu nüshaya kalmıştır.

Bu makaleyi cumartesi gecesi yazıyoruz. Eğer Pazartesi gün cevabın cevabı olarak bir şey yazılacak olursa biz de ana ayrıca bir cevap yazarız.

1

Bir fikra-yı musahhaha olmak üzere yazılan:

“Heman büsbütün halibulunan ve arazisi (Keyf-i maişa’) intihab olunan bir cezirede”

Sözlerinde vüzuh-ı manaya haleldarı olduğu beyan olunmuş idi. Bu haleb nereden gelmiştir? (Keyf-i maişa’) ta’birinde mündemic olan iki hitabı tashih ile – Arazisi keyfema yerad-ı intihab olunan bir cezire” dediğimiz halde bir cezire [s.256] (128)var imiş ki anımarazisi keyf-i ma yirad intihab olunmuş gibi anlaşılır. Tercümemizin musahhahı “intihab olunabilir olan” ma’nasını kasd etmiş olmalıdır. Fakat isti’mal eylediği kelimat eda-yı meramına kifayet edememiştir. Şane-i zülf-sehendür ‘itiraz » fikri pek doğrudur. Fakat şaneyi isti’mal edecek maharetli bir meşata lazımdır. Yoksa – keyf-i maişa’ intihab olunan bir cezire » diyüp de böyle üç dört kelimedede biri imlaya, biri terkibe, biri üsluba a’id olmak üzere üç hata irtikab edenlerin tercüme tashihine kalkışmaları-kendi başını bağlayamayan düğün evine gelin başı bağlamağa gider » darb-ı meselini tefsir etmektedir.

2

İkinci fikranınsûret-i musahhahasında “nema ve eltafi” denilmiştir (el-tafi) kelimesi geçen nüshada kavs arasında irâeolunmuşdu. ““Ulviyet” kelimesi öteki taraftan kavs içinde gösterilmesine mukabil bu kelimenin en büyük erbab-ı kalem tarafından kabul olunmuş olduğu isbat edilmiş idi. (El-tafi) kelimesinin ne sebebe mebnikavs içine alındığını da şimdi izah edelim:

Neam, el-taf kelimeleri arasında fark yok değil ise de burada müteradifdirler. Böyle elfaz-ı müteradife iradına ise “haşe kabih” etlak olunur. İydi-i ezkiyaya şeref vermekte olan ıslahat-ı edbiyyeninkırkıncı sahifesinden beda’ı olunarak bu babda hafıza-ı ‘itibar edilecek tafsîlât-ı dakika verilmiştir. Arzu edenler oraya müraca’at edebilirler.

Bu misillü kelimat-ı müteradife hakkında erbab-ı lisan hükm-i kati’ı vermiş olduğuhalde hala isti’mal olunması sezavar-ı te’essüfdür. “Fransız lisanı” unvanıyla yazılmış bir makaleden de o kabilden olmak üzere şu kelimeleri ira’e edebiliriz:

(Mevki’-i isti’malleri ‘itibariyle)

Fahr u mübahat,

Teşkil ü terkıb,
ta'mim ü intişar,
te'sır ve nüfuz,
fıkr ve kariha,
ye's ve fütur,
tahsıl ve tedris.

“İstılahat-ı edebiyeye” de bu türlü sözlerin “deniz derya” dan farkı olmadığı beyan olunmuştur. Ta'mim ve intişar gibi ye's ve fütur gibi çünkü ta'mim intişardan, ye's füturdan sonra olur – birincileri ikincilerinden bütün bütün mani olanları ise o türlü ta'biratin en fenaları olduğu da gösterilmiştir.

Bu babda devletlü Cevdet Paşa Hazretlerinin – Belagat-i ‘Osmaniyye’ lerinden dahi fikra-i atıye nakl edilebilir:

“İbare-i müte'arifeden ziyâde elfaz ile ifade-i meram olındukda eger ziyâdesi fa'ide zımmında ise etnab denilür , bu dahı ‘inde’l-belaga makbuldür.”

Ve eğer ziyâdesi fa'idesiz ise tatvil denilir ve ‘inde’l-belega merdud olur. Mesela : Kezb ü durug denilse tatvil kabilinden olmağla makbul olmaz.

Öyle ikiz ta'birleri » ‘atf-ı tefsiri » ‘ıtızarı da kurtaramaz. Tefsir o vakt doğru olur ki tefsir olunan kelime anı tefsir eden kelimedenden müstağni olmasın. Eltaf-ı neami, intişar ta'mimi, fütur ye'si nasıl tefsir edebilir?

Bu babda bir mikyas vardur :

Huşu gördüğümüz kelimeyi hızf ederiz , bakalım ma'naya bir noksan tarı olur mı , olmaz mı ? Olursa kelime-i mahzufe lüzum olduğunu, binaberin huşu olmadığını tasdik ederiz. Olmadığı halde o kelimenin huşu olduğu tahakkuk eder.

Tecrübe edelüm :

“Bu millet dahilerinin mahsul-ı karihası olarak vücuda gelen nevadir-i edebiyat-ı Fransa için aliü'l-abid (mucib-i fahr u mübahat) dür. Bu nevadir-i kıymetdarı (teşkil ve terkıb) eden mahsûlât ilh”

“Fransız lisanının bu kadar (ta'mim ve intişar)etmesinin sebab-i hakikisi nedir?”

“Usul (tahsil ve tedris) el-yevm her memleketde bir suret-i mükemmele ve haseneye ifrağedilmiş”

Bu kelimelerden (fahr) , (teşkil) , (tahsıl) kelimelerini hızf etdiğimiz halde ‘ibarede görülecek bir şey varsa o da üslubunun müsa‘desi nisbetde bir güzelliştir . Kava‘id-i ma‘rufedendür ki bir mana ne kadar az sözle ifade olunursa o kadar güzel olur.[s.257] (128)

“Atf-1 tefsiri”ka‘idesininkurtarabileceği olsa olsa (mükemmele ve hasene) ta‘bıridir ki bir şey’in mükemmel olup da güzel olmaması mümkün olabilir. İşte o ta‘bire ilişilmemiştir.

- Fransız lisanı » makalesi – mahsul fikr ve kariha » olduğundan andaki kelimat-ı müteradifeyi ‘itiyada mağlubiyetle eser diyelüm ? Ya Fransızca’dan tercümeederken “vices”mukabil “mu‘ayyeb” ve “zemayim” “mettre”e mukabil vuzu‘ ve tahrır rebuteriye mukabil » düçar-ı ye’s ve fütur » , “orijinal” yerine kibr u garr u riyaz maye , hele ahirüntercümesini tashihederken “biens” kelime-i vahidesine mukabil ni’m ve eltaf demege ne diyelim?

3

“Ne”adat-ı nefinden sonra “sıga-i nafiye”idına lüzum var mı, yok mu?

Lisanin şive-i asliyyesine göre yokdur.“Ne şab oldu , ne şükr” gibi fakat ba‘zen isti‘mali zaruri olur. O kadar söyledim, ne tenbih, ne tekdir, hasılı, hiçbir şey kar etmedi gibi.

Mâ‘hâza bu mes’elede henüz ihtilafı tecvizedenler vardur. Muhaliflere bir şey diyemeyiz. Zıra lisanımızın bu misüllü kava‘id-i tahliyesi henüz karar-ı kati‘ alamamıştır. Fakat bir mevki‘de gah öyle, gah böyle isti‘mal olunursa ikisinden biri hata olmak lazım gelir.

İşte tercüme-i ‘acizanemi tashih için yazılan iki fıkra:

1-) “Hemen büsbütün halibulunan ve arazisini keyf-i maişa’ intihab olunan bir cezirede (ne) en münbit (ne) de ticarete en müsa‘id cihetleri intihab (etdi).”

2-) “Lakin yalnız muhtaç olduğumuz ni‘m ve eltafi istediğimiz zaman dersimiz olan cenab-ı vahibü’l-‘ataya madam Dolatur’e (ne) zenginligin, (ne de) büyüklüğün (veremeyecegi) bir ni‘met, ya‘ni bir refika-yı şefika hazırlamış idi.”

Gördünüz mi bir kere!

Birincisinde (ne)lerden sonra isbat ikincisinde ise nefisığı yazıldı.

‘Araplarda “kufiyun” “basriyun” vardır. Ba‘zı mesa’ilde kufiyunun, ba‘zı mesa’ilde basriyunun ictihadına giden udeba bulunur. Fakat bir mes’elede her ikisininüarayı mütehalifesine etba‘ edenler bulunmaz. Böyle karma karışık ihtiyaratda bulunılursa » ne şab olur, ne şükr! »

Yirmi sahifelik kadar bir tercümede bir kelime ile bir cümle sermaye-i kıl u kal ittihaz edildi, fakat bendenize isnad olunan iki hatatashihedilmek istenirken lay‘ud hatalar ifa‘ olundu.

Ben bir taraftan “kefü’l mera” müceddiden an taad muayebe” diyebilirim.

Diğer taraftan da “bir adamın ecnebi bir lisandan tercümeederken hataetmesi bir kusur ise kendi lisanında kusur etmesi andan büyük bir kusurdur” diyebilirim.

“second bahsine ilave”

Geçen nüshada münderic izahatı yazdıktan sonra bu babda müte‘addid Fransız lugat kitaplarına baktık. Bu kelimenin üçüncüsü olmayan şeyde isti‘mal olunacağı fikri hiçbirinde tervih olunmuyor. Hatta tedkikat-ı vakı‘ası ehl-i lisan arasında en büyük bir medar-ı ihticac olan litre “deuxieme”den ziyâde “second”ın isti‘mali şayi‘ olduğunu tasrih ile üçüncüsü olmayan şeyde “second” denmemek lazım geleceği hakkındaki zannın büsbütün mütehekkimane (tout arbitraire) olup şayan-ı iltifat olmadığını beyan eylemiştir. Zaten bizim (beşerel) den nakl etdiğimiz misal dahi bu kelimenünüçüncüsü olan şeyde isti‘mal olunabileceğini katiyy‘en isbat eylemişti.

“second” mu‘adil ma‘nasına kullanıldığı, ya‘ni bir şahs için ”cet homme est un second Moliere” (Bu adam ikinci Molyer’dir) denildiği zaman “deuxieme” ta‘biri isti‘mal olunamayacağı cümle-i tahkikatdandır.

İhtar

Geçen nüshamızda 231 sahifenin on üçüncü satırında “keyf-mayışaistenildiği kadar dimekdür” cümlesinde ya üzerindeki zamme işareti unutulmuş, 232.nci sahifeninonuncu satırında bir “def‘a” sözü fazla yazılmıştır.

Ba'zı tedkikatı havi diğeri bir makale daha istihzar olunduğuhalde pazartesi günü cevap görülemediği cihetle te'hir olunmuştur. Yalnız bâlâdaki makale öylece tertip olunmuş bulunmakla te'hiri mümkün olamamıştır. Her halde ihtar ederüz ki bu bahisde devam bizce arzu ile değil mecburidir.

Mehmed Ata

FENNI EĞLENCELER

Elmaları oynatmak

Elmalarun küçük vaz'iyetlerinden bir iki elma intihab ediniz ve vasıtına bir delik açıp derununa bir mikdar civa akıtdıktan-sonra [s.258] (129) delikleri sedd ediniz ba'dehuateşde pişirip bir sıcak masanın üzerine korsanız elmaların oynadıklarını görürsünüz.

Çay veya ceviz yaprağı suda güzelce haşlanıp suyuyla beyazlanmış saçlar sabah ve akşam oğuşdurulsa sıhhat-ı bedene bir gunahalel gelmeksizin reng-i tabi'isine irca' eder.

Mustafa Ra'uf

Mütenevvi'a

(Sütünhalis olup olmadığını bilmek için kolay bir çare)

Bu hafta gelen (Peti pariziyen) gazetesi diyor ki:

Çelikden ma'mül bir iğne alıp üzerinde kir ve yağdan eser bırakılmamak üzere evvela güzelce yıkayıp silmeli ve temiz kurutmalı ba'dehu tecrübe olunacak sütün derununa, gats etdikden sonra yavaşça ve 'umuden çeküp çıkarmalı eger süd halis olup bir şey karışdırılmamış ise, iğnenün ucunda südün bir damlası kalır, 'aksi halinde ya'nı süte su falan karışdırılmış ise iğnenin ne üzerinde ve ne de ucunda süttten eser kalmaz. Mıkyasü'l-lebn olmayan mahallerde bir derceye kadar nef'i olabileceği aşikardır. İşte size masrafsız icrâsı kolay bir tercübe!

Hall-i Mesa'il

Geçen (10) numarolu nüshamızda ve (Mehmed Hayri) imzalı münderic mesa'il hakkında (55) 'aded mektup ahzedtik doğruca ve matluba muvaffik olarakhalline Sogukçeşme rüşdiye-i 'askeriyesinden Kasımpaşalı Mehmed Tevfik

Efendi muvaffık olmagıla mükafaten mücelled olarak (yeni hesap) nam kitabı kütüphanemizden ahzedebilir.Safa'ızâde (E. M), Tophaneli Vehbı, Kirilos Bisdis, İbrahim Edhem, Abraham Eskiciyan, İsmail Ali, Mehmed Murad, AliSa'ib, Penayut, Kadıköylü Aziz, Vasıl Yorgi efendiler dahidoğruhall edenler a'dadından ma'duddur.

Erzurum Mekteb-i 'İdadı Mülkiyesi'nden Habıb, 46 numarolu İbrahim, Hakkı, Trabzon Rüşdiye-i 'Askeriyyesi müntehısınınıfından Ahmed ve FeyzSıbyan Mektebi müntehısınınıfından Hüsni Nures Efendiler dahı (14) numarolu nüshamuzdaki mes'eleleri doğrucahaletmişlerdir.

(10) numarolu nüshamızda münderic üçüncü mes'elenin cevabı sehv-i müretteb olarak (gülünecek) yerine (gülhare) dizilmiş olmağla ma'e'l-ıtizar tashiholunur.

Mesa'ilünHalli

Dolu Fıçı	Yarım Fıçı	Boş Fıçı	
S Birinci Şahsa	3	2	3
1 (2) “	3	2	3
(3) “	2	3	2 almış olurlar
S Birinci Adem	992		
2 (2) “	750		
(3) “	615		
(4) “	555		guruş hisseler almış olurlar.
S Otuz sene sonra oğlanun sini pederinün sininün iki sülüsü olur.			
3			
S 48”,49’,9 olmış olur.			

Altıncı Mes’ele

Sabah sa‘at on ikide oluyor. Ve sa‘atde :

Geçmiş sa‘atlerin mikdarının üç dakikanın merbi‘ini tenzil ve hasılını terfi‘ ile hasıl ref’e vahid zımm olundukda hasıl-ı zımm-ı bakı sa‘atlerin noksanına yirmi dakika noksanının cezer merbi‘inün mikdar rakamından altı noksanına müsavıdır demiş olmağla ‘acaba sa‘at kaç imiş.

S

4

İşbu yirmi beş haneli murabba‘un boş mahallerine birtakım ‘adedler vaz‘ etmelidir ki herhangi bir haneninhasıl-ı cem‘i (65) olsun kezâ köşeden köşeye muvazzu‘ olan rakamlar mecmu‘ide (65) olması meşrutdur.

İşbu su‘allerin en evvel ve matluba muvafık olarakhal eden zata mücellid olarak (Nevayicad-ı Elifba-yı Fransua) ile (Nubave-i Kava‘id-i Farsı) nam kitablar ihda olınacakdur. [s.259]

{ Pol İle Virjini }

Mü’ellifi Mütercimi

Bernardin Dö Sen Piyer Mehmed ‘Ata

Bu kulübelerin ikincisi henüz hitam bulmuşdı ki Madam Dolatör bir kız tevellüd eyledi. Margerit’in Pol namı verilen oğlunu ben ta‘mid [1] eylemiş idim. Madam Dolatör de kızına mahbesiyle birlikde benim isim vermeme rica eyledi. Margrit Virjini [2] ismini vererek: “‘Afife olsun da bahtiyar olsun” [3] Ben ancaktarik-i ‘iffetden ihraf etdiğim için dûçar-ı felaket oldum” dedi.

Madam Dolatör loğusa döseğinden kalkdığı zaman ara sıra benim gösterdiğim ihtimam ile birinin kölesi, diğerinin cariyesi tarafından mütemadiyen sarf olunan ikdam sayesinde o iki parça arazı biraz fa‘ide-aver olmağa başlamışdı. Margrit’in kölesi-ki Dominik tesmiye olunurdu- Ber Yulof [4] zencisi olup ihtiyarca

ise de kaviyyü'l beyyine idi. Tecrübeli ve tabi'i bir fikr-i selime malik idi. İki hanenin arazisinden en münbit nerelerini görürse oralarını açar, en münasib olan tohumu atar idi. Üstaraziye darı, mısır buğdayı, âlâsına biraz bugday, aşağılarda bataklıklara pirinç, kaya diplerinde de sarılıp çıkmayı seven mütenevvi' kabaklarla hıyar ekerdi. Yebusetli yerlere – o türlü mahallerde pek tatlı mahsul veren – patates, arazi-i mürtef'e-ye pamuk, kuvvetlitopraklara şeker kamışı, tepelere – böyle yerlerde küçük, fakatâlâtane veren - kahve ağacı gars ederdi. Nehir boyuna, kelebeklerin etrafına -senenin her mevsiminde dalları üzerinde top top meyveler görülen ve güzel bir saye veren – muz ağaçları dikerdi. Kendinin ve hayırhahane mu'amele eden hanımlarının ekdarını def' edebilmek için biraz da tütün zer' eylerdi. Dağlardan yakacak odun keser, yolları tesviye etmek üzere o arazisinde şuradan, buradan taş kırardı.

(Mâb'adı var)

Mehmed 'Ata

[1] Hristiyanlarda etfali ta'mid edenler tevsim ederler.

[2] Virginie Betül ma'nasına olup "vierge" dendür.

[3] Aslında istikbal sigasıyladır, lakin makam-ı temenni olmağla şivemizce böyletercüme maksada muvaffaktır.

[4] (Senegambiya) nın bir cins sekt-i kadimesi ismidir.

Latinize kısım [s.260]

260]

Vukū'at	1791 sene-i Frengi				1307 sene-i mâli				1270 sene-i hicriyye-i şemsî				1309 sene-i hicriyye-i kamerî			
					Evkât				Aylar				Günlerin isimleri			
	9,8	6,38	4,36	12,48	1,38	9,47	8,26	2,35	34	10	28	9	Peç-şenbe			
	6	10	36	49	39	47	27	35	35	11	29	10	Cum'a			
	5	5,42	36	51	39	47	27	39	36	12	30	11	Cum'a ertesi			
Kânümevvel-i Rûmî	5	14	36	51	39	47	28	37	37	13	1	12	Pazar			
	4	4,45	36	51	39	47	28	37	38	14	2	13	Pazar ertesi			
Furtına	4	16	36	51	39	48	28	38	39	15	3	14	Şalı			
	3	3,46	38	52	39	48	28	38	40	16	4	15	Çehâr-şenbe			

Yeni kitâblar

Wind

Mübtedilere kıra'at kitabı : Mustafa Hayrullah Bey'in – ikinci def'a olarak tab' olunmuş olan bu kitab-ı etfali sühuletle kıra'ata alışdırmak için tertib edilmiş bir eser olup çocukların şevkini artırmak maksadıyla ufak ufakgayet 'ibret-amiz hikayelerden cem' olunmuştur. Sözün emsal-i suretinde telakkiyatı cihetindeki fa'ide-i mü'essere muhtac-ı izah olmadığından kıra'at kitâbları meyânında bu da bir mevki'-i imtiyaz tutmuştur. Bahası 1 guruş

Muhtasar yeni hesap : Ali NazımaBey'in – ikinci def'a olarak tab' olunmuş olan ve henüz hesap okumağa başlamış olan çocuklara mahsus olmak üzere tertib edilen (Yeni Hesab) namındaki eser-i müfide la-hakka olarak yazılmış ve sıbyan mekteblerine mahsus 'ilm-i hesabınkava'id-i muhtasarasını ve enkolay mesa'ilini havi olarak tertib edilmiştir. Gayet sade ve müdekkikane bir suretde kaleme alınmış olması cihetiyle mübtediler için başlayan muhtasar hesap kitâblarının cümlesine fa'ikdir denilse becadır. Eserin mükemmeliyeti ile beraber fiy'atınındüniyeti calib-i nazar-ı dikkat olduğundan bi'l-cümle sıbyan ve ibtida'iyye mekteblerinin hey'et-i muhtereme ve mu'akkimlerinün nazar-ı dikkatleri da'vet olunur. Bahası yalnız 30 para

Muhtasar

Cedid-ikava'id-i Osmaniyye : (İhsan Efendi'nin) – Lisan-ı Osmani'yeninsarfına da'ir müfid ve muhtasar bir risaledir ki her ka'ide bir dersde gösterilmiş ve beş altı yaşında bir çocuğun bile anlayabileceği yolda açık ve kolay 'ibare ile yazılmıştır. Binâen aleyh mekatib-iibtida'iyе'de müderris olunmak için yapılan bu kabil risa'ilin en müntehiblerinden sayılsa becadır. Bahası 1 guruş

Muhtasar

Sarf-ı Osmani : (Ali NazımaBey'in) – İkinci def'a olarak tab' olunmuş olan ve mekatib-i İbtida'iyе talebesiyle lisan-ı Osmanıkava'idini tahsil etmek arzusında bulunan heveskaran-ı ecanib için yapılmış bir eser-i mu'teberdür. Mü'ellifinün mekatib-i İbtida'iyе usul-i ta'limiyesini teshil yolında sıbkeden necarib ve ma'lumat-ı mükemmelesi cihetiyle bu dahi sa'ir asar-ı mergubesi gibi etfal ve mübtediyan hakkında feva'id-i la-tehsayı şamildir. Bundan başka etfalün enzar-ı tecessüsini calib ve makama münasib ba'z tesavır ile de müzeyyen bulunan işbu eser-i kıymet-darı 'umum Mekatib-i İbtida'iyе mu'allimin-i kiram huzeratının birer def'a gözden geçürmelerini tacsıye ederüz. Bahası yalnız 30 para

Rehber-i İmla

Yahud

Esmâ'-ı Türkiye

Lisan-ı Osmaniye'ninsûret-i tahrirince etfal-i mübtediyanın imla yüzünden çekdikleri müşkilat ma'lumdur. Ali Nazıma Bey şu müşkülü bir dereceye kadar izale etmek maksadıyla Arabi, Farsi ve Türki isimlerin imla-yı sahihlerine ya'ni bir kelime nasıl yazılırsa doğru olabileceğine da'ir olan şu eseri cem' etmiştir. Mûmâileyhin her üç lisandaki behre-i küllisi bu eserin gerek etfal, gerek mübtediyan için ne dercede lüzumlu bir şey olduğunu isbata kafidir sanırım. Bahası 60 para

Müdir-i mes'ul

matba'a ve kütübhane sahibi Kasbar[s.261]Sayı 17

Sahib-i İmtiyaz Ahmed Naci

Hicri-i şemsi (5) kanun-i evvel sene 1270 (Numru 17- birinci sene) hicri kameri (16) cemazi'il ahar sene 1309

Ma'arif

1309

Umur-ı idare ve tahririyeye âid her husus için müdür mes'ulu Kasbar namına mürâcaat olunur.	Her hafta perşembe günleri neşr olunur	Siyâsiyatdan mâadâ her şeyden bahs eder. Derc olunmayan evrak iâde olunmaz
	Nüshası 20 paradır	
Şerâiti iştirâ Bir seneliği Dersâdet için idarehânedan alınmak üzere yirmi, vilâyat için posta ücretiyle beraber otuz kuruştur.		İdarehânesi Bab-ı âli caddesinde Kasbar matbaa ve kütüphane ve mücellidhânesidir.

Muhteviyat

İfade-i mahsusa- posta çantası- 'ilm ile cehl- heves- ta'rifat seydi tercümesi on beşinci nüshadan ma ba'ad- sanayi'- şakirdlik- tedbir-i münezzel fenninden melbusat-ı bahş- keklik- balık yagı- fenn-i ma'aniden bir bahş- hat on beşinci nüshadan ma ba'ad ve son- Bahçe meraklılarına bir tebşir daha- mevad-ı ma'deniye'nin temirlenmesi için bir mahlul- dünyada en büyük çalar sa'at nerededir- ateşimiz lamba yanar mı- mes'ele-i ebka- pul ile verjisi- yeni kitablar- bir haftalık takvim- on üç mahzanın muhteviyatı ve on üç nüshadaki resimlerimiz.

İfade-i Mahsusa

Bu nüshamızdan i'tibaren gazetemiz mündericatına (posta çantası) namıyla bir kısım daha i'lave etdik bu husus muktadir muharrirlerden bir zat-ı 'alikadrin himmetine tevdi' olunmakla iş bu niyet-i hasenemizin dahı kari'lerimiz nezdinde mucib-i takdirolacağına ümidvarız, bu kısımda ise keşfiyat-ı cedide ve ma'lumat-ı 'aliyye ve fenniyeden bahs olunacaktır.

Her üç ayda bir gazetemize bir kapak verilmesi mukarrer idiye de resim ve levhanın i'mal-i tehir etmekle bi'l-durura bu nüshaya verilecek ve ba'ad ma dahı her on üç nüshada bir kapaktakdim olunacaktır.

Posta Çantası

Mikrob-hayırlı mikroblar- mikrobdan deva- ozon-ozon makinesi,tababet-ihazıra mikrob, deyip gidiyor. Hey'et-i ictima' iye-yi

İdare Hanesi

Bab-1 Ali caddeinde Kasbar matba'a ve kitabhane ve mücelled hanesidir.

Beşeriyenin en büyük düşmanı olmak üzere o gayete'l-gaye küçük şeyleri tanıyor. İnsanları en ziyâdekahr ve zebun eden 'ale'l sariyenin mevlidi ve sebebi "mikrob" olduğunu gösterir. Hasılı nev' beni beşerin kürre-i arz üzerinde yaşamağa başladığı zamandan beri gizli düşmanı olduğu halde şu 'asrın sonunda nasılsa meydana çıkarılan o mini mini 'ıfritlerin şerrinden kaçmak ve mazarratından kendini korumak insan için hemen de gayr-ı mümkün 'add olunuyor.

Kolera ve verem gibi en müthiş aletler vücud-ı beşerin o mikrob ordularının erbab-ı fenn-i i'lanı etmektedirler.

Dünyada her şeyde bir iyilik ciheti bulunduğu ve hatta rezil ve sefil yadd olunan kirve arasında insaniyet ve 'ulu cenab erbabına tesâdüfolunduğu gibi bu mikrob cemm-i gafiri içinde de hayra alet belki de idame-i hayat-ı beşere sebep olanlar görülüyor.

Fi'l-hakika bugün "ihtimar"ın mikrob te'siriyle vuku' bulunduğu meydana çıkmıştır. Bu halde etmeğimizi anla müsa'id surette tabheden sirke tereyağı yoğurt peynir yapan, meşrubat-ı kevaliye i'mal eden mikroblar olmuş olur.

Bu halde 'ale'l-'umum icsam-ı uzviyenin tahliline ve binâenaleyh' alem-i hayat için yeniden yeniye 'unsurlar tedarikine vasıta [s.262] olanlar da mikroblar sayılmaz mı ? Hatta herhangi bir nebâtıntohumdan zuhuru neşv ü neması dahi yine bu mikrobların himmetine vabeste olmaz mı ?

Şu takdirat "nev'i beni beşer mikroblar olmazsa idame-i hayat edebilecek miydi?" Su'alini irad ettirir. İdame-i hayat edecek miydi değil hayat bulacak mı idi demeli.

Hayat-ı beşeri idame ettiren "gıda"nın hazmı ağız ve ma'ada im'adaki ihtiyarat sayesinde olduğu bugün müsbet değil mi?

Yakında Doktor (Şelimer) namında bir zatın bir kongre müvacehesinde serd ettiği nazariyatınsıhhatitakdirinde el-yevm-i tahlil-i kimyevi ile tamamen

mürekkipatı meydana çıkmayan ba'zı ma'den sularınınhavas-ı şifa nechasını yine mikrobların i'mal-i hayriyesine 'atf etmek lazım gelecek.

Hasılı ba'zı erbab-ı fennin ed'ası gibi vücudumuzunhayat ve sıhhati de vücudumuzu istila, belki de hasen-i amiz şeyleriyle terkib eden mikroblarınhayat-ı nokta-i nazarında ne kadar dayanıklı oldukları da mücerrebdir.

(Ma'lum kornil cüzzam mikroblarının bir kağıt külâh içinde on sene payidar olduğunu söylüyor) niçin nafi' mikroblar neşv ü nemaettirilsin ve bunlar dar ve makamında fi'l-i hazma madar olmak, sair-i kava-yı beşeriyeyi tezyid eylemek hususlarında kullanılmasın!

Ba'zı 'asara-ıhayvaniyenin bir uzvu beşerinkavasını tezyid için kullanıldığı ve matlub-ı te'siri verdiği görülüyor. Bunun da mikrob işi olduğu ne ma'lum?

Kudret-i 'akl ve zekâsıyla müftehir olan beşer-i sıhhat ve marazınınhatta hayat ve mematının o gayete'l-gaye asgar-ı mikrob ordusunun i'mal-i mihribane veya if'al-i hayriyesine vabeste bulunduğunu görünce elbet 'acz ve iftikarını anlar ve fatır-ı mutlakinhikmetine karşı (Sübhane min taharri fi sinaül makul) der.

Bir taraftan mikrobların helakı veya men' muzırata için alat ve edvat-ı ihtira'ma çalışılıyor. Ozon makinesi de bu kabildendir.

Ma'lumdur ki mevlide'l-hamza bir ceryan elektrikinın tesiriyle çürük yumurta kokusuna müşabe bir rayiha ve havas-ı cedide kesb eder.

Kimyagerinden birçoğu heva-yı nesimi de bulunan ozonuntedkik-i havasıyla iştilgal etmişlerdir. Muhtelif mahallerde ve mevsimlerde havanın tahlili ile açık yerlerde şehirlere nispeten ve kışın yazdan ziyâde havada ozon bulunduğu ve herhalde mikdarı bir cüz'i kalilden ibaret olduğu anlaşılmıştır. Vasati olarak havada ozon hacmen 000,700 de bir mikdarında bulunur.

Ozonlu hava ile teneffüs-i müşkil değilse de ozonunmikdarı bir haddi geçerse güçleşir.

Ozonun ta'affüni def' ve tahlilat-ı uzviyedenhasıl olan revayih-i kerihayizale hassasını Doktor Düjar'dan bu meç, beyan ettiği gibi ahiren tababetde bu hasasından istifade etmek ve kuş palazı ve verem gibi emrazın tedavisinde kullanmak üzere ahiren (Jirer) taraftan ozon hasıleder bir alet-i tertib olunmuştur.

İlm ile cehl

Adamın insan-ı kâmil 'add olunmak için behremend-i 'ilm olması elzemdir, bu halde beni adama tahsil bir emr-i ehemdir. Çünkü: 'ilm, insani kuşe-i sa'adete isal, cehl ise insanlık namını ibtal eder. 'ilm, insanihaiz-i nisab-ı iftihar, cehl ise daimahakir ve şermesar eder. 'İlm bir hamidir ki sa'adet-i hal anınvücuduna tevakkuf eder.

Cehlin en başlıca sebebi 'ataletdir; bu da bais-i hacaletdir. 'İlm, bir hazine-i sa'adettir ki sırf olundukça çoğalır, çoğaldıkça medeniyetintarik-i terkide hatve, hatve ilerlemesine sebebiyet verir. İnsanın ruh-ı hayati, sa'adeti hep 'ilimdir. Bundan kendini mahrum etmek de nefis zulümdür. [s. 263]'ilm bir valide-i servettir , daima tevlid eder. 'Alim, insanım der gezer; cahil, hacalet ezer. Biri yas içinde cemil; diğeri her yerde hacil. 'Alim 'ilmiyle fahr eder; cahili felaket kahreder. 'Alim bir mertebe-i 'ulya bulur; cahil bir meyyit müteharrik olur. Cehl harabit-i beşeriyenin müsebbibi; 'ilm, o harabeinn mu'amma.

Ma'rifet, anı istishab edenler için büyük mefharet, sa'adettir ki anınla daimi bir surette şiringam olurlar.

Cihanın menşe-i nur sa'adeti, nir-i ma'rifet; nihayeti riyaz-ı canandan numuna olabilecek bir gülistandır. Öyle ise çalışalım!

Halil İbrahim Kemal

Heves

İnsanları tarik-i selamete, gülşen-i sa'adete sevkeden ve mertebe-i balaya isal eyleyen hasa'is-i mümtazenin biri de hevesdir!

Heves sermaye-i fevz ve necatdır heves olmazsa terki mümkün değildir. Hevessiz insanlar "atalet" denilen 'illet-i mehlikaya mübtela olanlardır. Anları o 'illet müdheşeden kurtarabilecek- sa'yın madır, gayretin menşe-i olan "heves"den başka ilac yoktur.

Bir insanda heves oldu mu! O adam hangi arzusuna hizmet ederse anda muvaffakiyet husulü tabi', fakathusul-i muvaffakiyet o hevesin gittikçe artması ve hiç olmazsa devamı ile mümkün olacağı bedihidir.

Bir peder, bir madır evladını nasıl sorsa hevesperest bir muharrirde asarını öyle sever. Çünkü asarını sevdikçe heves artacak, heves arttıkça asar-ı vücuda getirecektir,

Heves: İnsanı haris-i şöhret ederek sa'ya düşürüyor, meft meftun-ı hakikat eyleyerek gayrete getiriyor!

Sa'i ve gayret zaten faziletin iki rükn-i a'zamidir ki sa'i ve gayretli olan adamların ihraz-ı fazilet etmesine sebep olur!

Bakınız! Heves ne kıymetli mevhibedir!

Mini mini mes'ud bir çocuksabahleyin pek erken ve kemal-i iştiyakla derslerini düşünerek mektebe gidiyor: bu bahtiyar çocuk öyle tekdir, dayak icbarı değil, saika-i hevesle hadika-i 'ilm ve ma'rifete kadd-i münhara oluyor. Gittikçe heves artacak, şehrah-ı terakkîde ilerleyecektir. Ya bunda o heves olmayaydı kim bilir hangi mezbelede "aşık" oynardı?

Bir heves daha !

Biri kitaba verdiği paraya acımaz, kitab alır! Kitabhanesini kitab ile doldurur.

Ekser o katını mütala'aya hasr eder. İşte buna mütala'-i heves denilir ki maddi ve ma'nevi bundaki istifade tamamıyla yazılacak olursa koca bir kitab doldurur.

Bir sevimli heves daha var ?

Diğer biri genç yaşından beri neşr-i asarla meşgul olarak kitabhaneler dolduracak kadar asar-ı güzide te'lif ve neşr ettiği ve öyle çalışa çalışa sakalı ağardığı halde eski hevesini gayb etmeyerek ve zerre kadar kendine usanç gelerek o hidmet-i mukaddiseyi yine deruhde o ifa eyliyor.

Heves bu adamınsanki ruhudur. Hayati daim oldukça heves te anda kaim olacak: Heves olursa böyle olmalı! Ta'dade ne hacet ? Mahirü'l-'akul yoktur muhter'at-ı beşeriyenin birer hevesle vücuda getirildiğini anlamaga edna bir mülahaza kafildir!

Hasılı heves helal-i müşkilat-ı umur, ma'mafih nevcivan bir pehlivan meşhurdur. Her kim hevesini yendiyse 'aşk olsun!

Muhammed Sa'id

(Ta'rifat)

(On beşinci nüshadan mâbâd)

İttifakiye- aralarında hiçbir 'alaka ve münâsebet ve vücuduna mebni olmayarak sırf tahakkukatiler ile mukaddiminsıdk-u tahkikine bina-i taliyeninsübutuna hükm olunan kaziyedir. Mesela (İnne kane'l-insan natıkafi'l hamer na hak) gibi ki burada insanın natığıyeti ile himarın na hakiyeti beyinde hiçbir irtibat yoktur; fakat kaziyenin her iki cüz'ide sahihdir. Ba'zen mukaddimi sahih ve nabat olsun olsun taliyenin tahkikle hükm olunan kaziyeye dahi denir. Binâenaleyh birinci ma'naya göre kaziyeye (infakiye-i 'ame) ve ikinciye [s.264]göre (itfakiye-i hassa) namını alır. Çünkü bu halde aralarında 'umum ve husus ve vücuduna mebn-i mukaddem ne vakt sadık olursa talide tahakkukeder.

İttisal-i terbi'- kerpiçleri birbirine girmek şartıyla iki duvarın tedahül ve tekati'na denir ki bu ıstılahın sebep ve da'imezkûr iki duvarın diğer iki divarla bir mahal-i terbi'yi ihata etmek üzere inşaedilmelidir.

Eser - üç ma'nası vardır. Birincisi (iz)- ki bir şeyden hasıl olur- ikincisi ('alامت) ve üçüncüsü (cüz'i) dir.

Eser- bir şey'e mebni ve mütevakkıf olan ya'ni netice-i te'siri bulunan şeylerdir.

İsbat- başka bir şey'insihhatine hükm etmektir.

İsm- şer'an ve tab'an ihtiraz olunmak lazım gelen şeydir.

Ecvef- (kal) ve (ba') kelimeleri gibi 'ayne'l-fi' iliharfi-i illet olan kelimedir.

İcmal- sözü müte'addid vücuhu şamil olacaksurette irad etmektir ki (tafsil) vücuh-ı mezkûrenin ba'zısını veya kafesini cami' bulunur.

İctima-i sakinin 'ale'l-hadde- birincisi harf-i medd olmak ve ikincisi ekle idgam edilmek suretiyle iki harf-i sakinin ictima'idir- (datbe) kelimesi ve [hassa]nın musaggarı olan (hotise) gibi- ki bu da caizdir.

İctima-i sakinin 'ale'l-gayr-ı hadde- bu hal gayr-ı caiz olup (ictima'-ı sakinin 'ale'l-hadd) halininhilafına olarak birincisi harf-i medd olmamak veyahud ikincisi ekle idgam edilmemek üzere sakinin ictima'idir.

İcma'- lügatte 'azm ve ittifak ve ıstılahda Muhammed sallallahu 'aleyhi ve sellemin ümmetinden müctehidin bir 'asırdaki bir emr-i dini üzere müttehid el-ra'ey olmalarıdır.

İcma'- Hal ve 'akd-ı erbabı bir hey'etin bir hususda 'azm-i tamidir.

İcma'i merkeb-meahizde ihtilafla beraber hükmde infaktan 'ibaretdir. Fakat iki meahizin bir fasid ise hükm muhtelif fihi olur. Mesela(kayy) ve (mess)in bir irade-i vücudu halinde taharetin intikazı hususunda vak'i olan icma' gibi ki mezheb-i hanefide sebep-i nakz(kayy) ve (mess)in bir irade-i vücudu halinde taharetin intikazı hususunda vaki' olan icma' gibi ki mezheb-i hanefide sebep-i nakz (kayy) ve şafi'ide (mess) dir. (Kayy)ın esbab-ı nakzdan 'add edilmesi halinde hanefiler ve (mess) in esbab-ı nakzdan 'add edilmesi halinde şafi'ler nakza ka'il çıkanlarından her iki haldede icma' kalmaz.

İctihad- lügatte bezl-i vaz' etmektir. İstılahda hükm-i şer'ide zann-ı hasıletmek için fakihinsırf-ı mesa'i eylemesidir.

İctihad- istidlal-i cihetinden taleb-i maksad yolunda bezl-i mesa'ietmektir.

İcare- bir ('arz) a mukabil-i menafi' hususunda 'ukdedir ki (i'are) bulunmaksızın mukabil-i temlik demektir.

Ecir-i has- bir müddet zarfında nefsinin teslim ile işlesin işlemediğine ücret kesb-i istihkakeden şahısdır; çoban gibi.

Ecir-i Müşterek- başkasının işini gören şahısdır; boyacı gibi.

Ecza-i şî'ir- şî'irin terkihi ettiğii sekiz cüz'üdür ki (fa'ilin), (feu'lün), (müfa'ilin) den 'ibaretdir.

Ecrâm-ı felekiye- eflak ve kevakib gibi fevka'l-'unsur olan cisimlerdir.

Ecsâm-ı Tıbbi'ye- erbab-ı keşfe göre ('arş) ve (kürsi) den 'ibaretdir.

Ecsâm-ı 'Unsuriye- ecsâm-ı tabi'iningayrısı olan (semavat) ve şamil bulunduğu (istiksat) dır.

Ecsâm-ı muhtelifel-tabayi'- ('anasır)la anlardan zekb eden (mevalid-i selese) ve mevazı'-ı tabi'iyeleri felek-i kamer dahilinde ke'en müstakim el-hırka basit cisimlerdir ki bunlara mürekkibatın eczası olmaları ve bir şeyin rükni anın cüz'i

bulunması i'tibarıyla (erkân) denildiği gibi (istiksât) ve ('anasır)ın esas-I [s.265] teşkili bulduklarından (usul) denir. Çünkü lügat Yunaniyede (istaks) ne ma'nada ise lisan-ı 'arabda da ('unsur) o ma'nayı mü'eddidir. İmdi mürekkibatın bu cisimlerden teşekkülü sebebiyle (istigsat) ve tahallül-i mürekkibat neticesinde ecsam-ı mezkûreninzuhuru ilcasıyla ('anasır) ta'biri kabul edilse (istaks) kelimesininzammında (gün) ve ('unsur) kelimesininzammında (fesad) mündemic bulunur.

İcmal- umur-ı müte'addideyi cami'-i ta'rifdir.

İcmal- Sözü kapalı bir surette irad etmektir.

İhata- Bir şeyinzahiren ve batınen tamamı-i idrakidir.

İhtikar- Ta'amı bahalı satmaktmaksadıyla yenecek şeyleri habs etmektir.

Ah- ülfün feth ve zam'i vaha, mühmile (noktasız) ile göğüs ağrısına delalet eder. Bir adamın o görse (ah'el-recl) denir.

İhtiyat- lügatte hıfz ve ıstılahda nefsin günah-ı irtikâbından vakayesidir.

İhtibak- sözde müteakabil iki şey'in ictima'ı ve birbirlerine delalet etmeleri hasebiyle anlardan birinin hazfidir. Mesela: [Hayvana samanla soğuksu verdim]

Dediğimizde Hayvana saman astım soğuksu içerdim] anlaşılıyor.

Ahdas- vaktiyle emsali bulunmuş olan bir şey'i tekrar meydana koymaktır.

Ahsar- - Vukuf ve tavafdan 'acz-i muharremdir.

İhsan- balig, 'akl, hür ve müslim bir adamın yine balig, 'akıl, hür ve müslim bir kadını nikâh-ı sahילה izdivacıdır.

İhsan- nur-ı basiretle hazret-i rububiyetin müşahedesini ya'nihakikatte değil yakinen ve sıfat-ı asliyesi vasatıyla ru'yet-i hak sayesinde tahakkuk-ı 'ubudiyetdir. Buna mebnidir ki Sallallahu 'aleyhi ve sellem efendimiz (kanın terah) buyurmuşlardır.

İhsan-lügatte fi'l-i hayra ve ıstılah-ı şer'ide cenab-ı hakkı görür gibi ana ibaretetmektir. Çünkü sen anı görmezsen bile o seni görür.

(Mâbâ'dı var)

Nüzhet

Sanayi

Şu ta'birin şamil olduğu (ma'ani) ol kadar vasi'dir ki kürre-i arz üzerinde herhangi bir şey'e 'atf lahaza-i dikkat etmiş olsak derhal 'arz-ı vücudeder. Sanayi' esasen ikiye münkasım olup biri (Sanayi'-i 'adiye) ve diğeri (sanayi'-i nefise ve 'aliye) olduğu ma'lumdur. Saye-i terakkiyat vâye-i hazret-i padişahi da mülkümüzün her ciheti şu'le-i sanayi' ve maârifle müstenir olmuş bulunmasıyla her an verd-i zeban-ı asdika olan tevafür şan ve iclala ve tezayüd-i 'ömr ve ikbal hilafetinahi ed'iyeye-i mahsuasasını buracıkda dahı ba'de'l-tekrar sanayi' hakkında 'acizane bir iki söz söylemek isterim.

Ma'lumdur ki san'at denilen şey arz üzerinde mütemekkin bi'l-cümle akvam-ı 'indinde gayet makbul ve mergub ve binâenaleyh calib-i sit ve şöhret bir sıfattır. Çünkü tabayi'-i beşeriye esasen he şeyin iyisine ma'il ve ragıb bulunduğu gibi erbab-ı sanayi' dahı san'atını ileriletmekle o ragbeti celbe sa'idir.

Sanayi'nin ashabını daima memduh ve makbul etmesi hususunda efkar-ı 'umumiye esasen müttehid ve terakkisini arzu etmeyen bir ferd hemen hemen yok gibidir. Bahusus akvam-ı ecnebiyenin bu babdaki teakkileri her gün matbu'at sütunlarını toldurup turur ve birgün evvel nefaset ve mükemmeliyeti hayretimizi celb eden şey'inertesi gün daha 'alasinın pazar-ı 'alemde intişarıyla şeref-i rechaniga'ib ettiği görülür iken isbat-ı tefevvuk ve takdim için sa'i ve gayret fikri hasıl [s.266] olmamakabil olamaz zan ederim. Bundan anlaşılıyor ki arzu 'umum için bir derecede ve fakat sa'i ve gayret-i muhtelif rütbededir. Eğer arzumuz nisbetinde gayretimiz dahı olsa bu yoldaki terakkiye hadd-i ta'yin edilemez idi. İşte bunu nazar-ı i'tinaya alır munsifane düşünür isek her şeyde terakkiye mani'-i müstakil olan "Adem sende!" ta'bir-i meş'umini tamamıyla hatırlardan tard ve ihrac ederek ihraz-ı terakkiye gayret la bed hükmünü alır. Bu cihetle yalnız tedarik-i esbab-ı ma'yişet için değil, ebka-yı nin nam için çalışmalı ve ebna-yı cinsimize numune-i imtisal olmaga sa'ietmeliyiz. Şurasını dahı hatırdan çıkarılmamalıdır ki zamanımız enziyâde erbab-ı maârif ve sanayi'nin mazhar-ı Takdir ve mükâfat olduğu bir zamandır. Zira bu gibilerin terğib ve teşviki ve asarınınTakdiri için taraf-ı müstecmi' el-ceddül-şerefhazret-i hilafetinahiden pek çok eltaf ve 'inayet-i ihsan buyurulmakta ve erbab-ı istihkak her an nişan ve madalyalarla rehin-i taltif 'aliolmakta bulunmasıyla gece gündüz eltaf-ı malaniheye-i cenab veli ni'met 'azmiyeye karşı 'arz-ı tahmidat ve

teşekkürat etmiş olsak yine zerresine mükabele edememiş oluruz. Binâenaleyhbir evlad pederine karşı nasıl medyun şükran ise bizler dahı padişahımız veli ni'metimiz efendimize karşı o derecede minnetdar bulunduğumuzdan hiç olmazsa tarik-i terakkide isbat-ı gayretle lutf-ı celil mekarim-i 'adil zillullahları isbat-ı istihkaketmiş olalım. Ve men Allahu't-tevfik.

İsma'il

Şakirdlik

Gençlik zamanında en tatlı, en sa'adetli bir şey var ise o da şakirdliktir.

Şakirdlik zamanı lezzet-i tahsil ile telezzüzavani olduğundan ruh-ı aver, şetaret-i perverdir.

İnsan bu zamanlardan, pek 'ali, ezvak-ı ma'neviye ile mali bir lezzet alır. Kalp insani ki şakirdliğe celamend-i 'ulviyet olur. Gönül gittikçe inbisat eder. Saha-i fikr ve sa'tiyat olur. Gözler eşyayı nurani görür. Ayaklar bir basat-ı şeref üzerinde yürür.

Velhasıl 'unfuvan-ı şebabetde hiçbir 'uzuv yoktur ki şakirdlik nesim-i ruh ifzasıyla mühtezz olsun. Şakirdlik bir selm-i rif'atdır ki nakd vaktini hebaetmeyerek meziyet-i celilesini Takdir ile kadme-i münthesine çıkan muktefi-i edeb ve hikmet elbette nail-i sa'adet olur.

Hicret damagı şakirdlik ma'i 'azbiyle rayan olan bir nur side, 'ulum-ı aliye okur; 'aliyesiyle tenvir-i efkar, tezhib-i ahlak ve etvar eder. Her sa'atde, her dakikada bir türlü şevke na'il ve hatta müddet-i hayaninin müstemeran böyle geçmesine ka'il olur.

Nasıl olsun? Sema-yı medeniyetinafitab-ı ma'rifeti, gözlerinintabka-i şebkiyesine şa'a-at-i müniyesini infazetmiş bulunur. Bu behceti görüp te istifaza etmemek, doğrusu göz göre kendini çah-ı cehalete atmak ne büyük hata, ne müthiş felakettir!

Bakınız ! Tarih yapraklarını çeviriniz! Şu hakdan fena-yı bir zamanlar, şa'şa'i iclal ve nebahetleriyle, 'ilm ve ma'rifetleriyle tezyin eden bunca a'zam-ı ümem, her zerre-i haki bir 'ulviyetle mecbul o koca asyakıt'asını bir 'azm-i müşkil bir endazane ile nice 'ilme ve ricali kendisine hem-bezm sefer eden İskender-i şakirdlik nihali-

tazesinin kemale ermiş birer mahsul tıbbi'iyesi değil midir ? Zamanının esir-i haline gelip o hamış bir cevheri değil midir ? Ecram-ı semaviyeyi, tebdilat-ı arzıyeyi, tuk-ı beşerin istib'abında müşkilat çektiği sünuhat-ı 'ulviyeyi birer birer inzar-ı 'itibar ve intibaha koyan dehhat-ı şakirdlik meşkini karalamış değil midir ?

Meşher-i isti'dad dinlemeğe layık olan şu 'asr-ı terakkide nazar-ı ruba-yi hayret olan anar şakirdinzamanında nesce başlanılmış, [s.267]sa'adet hane-i hal ve istikbale düşünmüş ve düşünecek kaliceler değildir. Şakirdliği ziynet-i sabâvet, lazme-i insaniyettir.

Osman Zeki

Tedbir-i münezzel-i fenninden

(Melbusat bahsi)

Birçok mühim mebahis-i havi ve ehemmiyet-i mahsusası cihetiyle herkes tarafından mütala'aya şayan olan (nedbir-i münezzel) fenek en birinci bahs olup te'sis-i me'vaya müte'allik bulunan (hane) bahsi cebb-i kütübhanesinin yirmi beşinci 'adediyle mukaddema neşr edilmiş ve fenn-i mezkûrun melbusata müte'allik olan bahsi de yazılmış iken her nasılsa neşr edilememiş idi. Halbuki bu bahsde de diğeri gibi şayan-ı mütala' şeyler mevcut olup daha evvel vakt yazılmış ve elde kalmış olduğundan ve böyle fa'ideli şeylerin kuşe-i nisyana atılması ca'iz olamayacağından bunun da maârifGazetesiyle neşri münasib görüldü.

[Birinci Bab]

Mebusat hakkında mütâlaat-ı sahihe

İnsanın muhtac olduğu şeylerin en mühimlerinden biri ve belki de birincisi olan elbise insanın derece-i seneninicab ettiği ahvale ve yine sünen'e nisbetle vücudunda mevcut hararete ya'nikanının derecesine visalinbulduğu meslek ve san'ata, sakin bulunduğu mevki'inab ve hevasına ve ikliminicabet-i mahsusasıyla, ma'asim-i erba'nın ihtilafına göre olmak bir emr-i tabi'i olduğu gibi gerek masrafdan ve kaya ve gerekse tıb'a tevafukzamnında da mümkün olduğu kadar basit ve hoş olmağla beraber vücuda müvafık ve mülayim olması da la bed olmağla iş bu şera'it-i nazar-ı i'tibarda tutulmak şartıyla bir veche anı birtakım tenbihat lazım el-ri'ayete tahrir olundu.

-1-

Çocukluk ve ‘ale'l-‘umum-ı gençlik onu ‘aza-yı vücudun kesb ve sa’t ve metanet ettiği ya’ni terakkietmekte olduğu zamanı olup bu vaktlerde beden-i insani teşkil eden her ‘uzuv-ı harice doğru tevessu’ eylemekte ve bu cihetle hararet-i bedeninkısm-ı ‘azami sath-ı harici-i bedene doğru münteşir olmakta idüğünden şebabda aksa oluncak elbisenin (bu hallere mani’ olmayıp belki hadim olması için) hafif ve mümkün olduğu kadar bol olması lazım olup hilafihisinde ya’ni gençlikte ve bi’l-hassa çocuklukta tar ve ziyâde ağır libas giyilirse tevessu’ etmekte olan ve binâenaleyhhal-i terakkide bulunan ‘aza-yı vücudun terakkiyatına mümana’at edilmiş va’dine bir sedd çekilmiş demek olacağından enva’ı emrazınhusulüne sebebiyet verilmiş olur. Halbuki elbise muhâfaza-i vücud için giyildiğinden bu gibi muzırata sebep olacaksuretlerden ictinab lazımdır ki bu husus en ziyâde peder ve validelere müte’allik ve za’if-i sıhhiyeden olmagla cümlenin ve bi’l-hassa ebeveynin nazar-ı dikkatleri celb ve da’vet olunur.

-2-

Yirmiden kırk yaşına kadar olan senn-i vukuf için elbiseninvücuda münasib ve mülasık olması hıfz-ı sıhhat nokta-i nazarından ifa-yı vazifeye kafi olduğu cihetle bu babda tafsilat-ı i’tasına lüzum yoktur.

-3-

İhtiyarlıkzamanı ya’nikırk yaşından ilerisi için bu hal-i nazar mütala’aya alınırsa esnan-ı mezkûra avani şebabın tamamen zıddı olup münasebet-i uzviyye gençlik alinin ‘aksi bir halde bulunduğundan hararet-i gıriziyeyi muhâfazaedecek suretde vücuda her halde muvafık ve mülasık ve ecbab-ı kadar ağır elbise iktisası lazım olup bununhalefinde bir elbise ihtiyar olunur ya’ni bir ihtiyar gençlere mahsus elbise giymeğe kalkışırsa bir numrulu maddede gençler hakkındairad olunan mahazir ve mazrata duçar olacağı şübheden varestedir.[s.268]

(Mâbâ’dı var)

Tarih-i tabi’

Keklik

Keklikler tavuğa benzer kuşlar taifesinden birtakım güzel kuşlardır. Keklik biraz küçük tavuğa benzer ise de andan daha küçük ve daha sevimlidir. Gagası sivri ve eğri pençesi ve kanatları ve kuyruğu kısadır. Keklik bugday ekili tarlalarla çemenzerlerde gezer ve çekirdekler, yabancı meyveler, üzümler, toprakkurtları ve böcekler ile ta'yiş eder.

Ve çok vakt uçmaya dayanamadıklarından yere düşerler. Memâlikimizde iki cins keklik vardır: Biri gümüşü keklik olup kırmızı ve boz renkte beneklidir. Diğeri kırmızı keklikdir ki sırtı ve kanadlarının üzeri ve karnı kırmızıya andırır boz renkte ve boğazı beyaz olup siyah benekler ile müzeyyendir.

Meksika keklikleriyle çil denilen kuşlarıntüyelerinin renklerinden ma'ada, ziyâdesiyle kekliklere müşâbeheleri vardır.

Yeri kazarak toz toprak içinde yuvarlanmaktan hazeder. İlkbaharda dişi keklik on iki yahud on üç yumurta yumurtlayarak iki arazi beyninde bir yere kuru otlardan yapmış olduğu büyük bir yuvanın içinde kuluçkaya oturur. Yavruları yumurtadan çıktıkları vakt anaları anları tarlalara götürerek gezdirir. Yavrular büyüdükleri zaman hiçbirisi birbirinden ayrılmayıp bir arada ta'yiş ederler. Keklikler gayetkorkak olduklarından cüz'i bir gürültüden ürkerle ve gayet sür'atle koştuklarından bugday fidanlarının ve çalılıkların altına kaçıp gizlenirler. Eğer bir kimse anlara musallat olmuş ise cümlesi birden buldukları mahalden uçarlar.

Bıldırcınlar da keklik nev'inden büyük bir serçeye meşabe güzel kuşlardır.

Ali Nazıma

Keklik avına dair almış olduğumuz bir varaka, resmimize şumulı olduğu cihetle, bir vechiâti derc olunmuştur.

Keklik Avı

Avcılar daha yeni tük çıkarıp henüz yürümeye başlamış olan keklikleri tutup meskenlerine götürerek [s.269]kafeslerde büyütürler, sonraları bu sayede diğeri birtakım keklikler de tutabilirler. Şöyle ki: Evvelce tutup büyütmesi oldukları keklikleri kafesleriyle beraber alarak keklik çok bulunan bir mahale götürüp bir yere vaz' edilir.

Ötmeye başlar ve civarda bulunan sa'ir keklikleri dahi başlarına toplarlar. Bu hali gören avcı hemen evcilleri elinde olan ipleri çekerek cümlesini bir agda yakalamaya mevaffik olur. Avcılar şu suretle de keklik sid edebilirler: Özrü ve dahi iplerden birtakımtuzaklar kurarak o iplerin ucu kendi ellerinde olduğu halde bir kayanın arkasına saklanırlar. Avcının keklikleri havanın ciyadetini ve hemcinslerinin kesretini görerek fevka'l-'ade bir surette keklik resmiyle masver ve 'adeta köşeli büyükçe perde gibi bizden i'mal ettikleri bir ağı keklik enziyâdebulunduğu mahale giderek açığ kazıklar vasıtasıyla tutturarak arkasına gizlenirler. Biçare hayvanlar ağın üzerinde [s.270]tasvir olunmuş olan resimleri kendi gibi bir hayvan zan ederek yanlarına yaklaştırdıkları vakit avcı dahi ağın ortasında evvelce açılmış olan delikten nişan alarak tüfenkine ateş verir. Böyle bir ateşde, hayvanların birbirine sıksık bulunması hasebiyle, on, on beş 'aded kadar keklik sed edebildiği çok olur.

Fakat vakt-i şitada böyle şeylere hacet bile mes etmeyerek gayetkolaylıkla ve daha güzel bir surette sid olunabilir. Çünkü bir fek şiddet nüzülü yuvalarını kapadığından ve anlarınsoğuğa pek de tahammülü olamadığından havada uçmaya mecbur olurlar ve çok vakt uçmaya muktedir olamadıkları cihetle pek çabuk yorulup karın üzerine düşerler ve düştükleri vaktde dahi karın içerisine batarak artık oradan çıkabilmek için kuvvetleri kalmaz; işte o anda avcı anları gözleyerek düşer düşmez sag olaraktutar; hatta karınziyâdece yağdığı bir günde ekser avcının elliye karib keklik tuttuğu bile olur.

Mekteb-i edebi müntehisınıf talebesinden

Muhammed Rüşdi

Balık Yağı

Balık yağı gadus merova namıyla Tirnov ve İsland ve GadosKallaryus ve Gados Karbonaryus namlarıyla Norveç ve İngiltere ve Gadus Merlankus namıyla Fransa ve İngiltere sevhilinde mevcut birtakım esmakdan ihrac olunur.

Balık yağı iş bu balıklarınkaraciğerlerinde ağustos ile eylül aylarında şuhur-u sa'ireden ziyâde bulunur.

Balık yağı suret-i istihzarına göre üç nev'idir bu nev'i balıkların taze ciğerlerinin teshiniyle hasıl olan balık yağı beyaz, içmesi kolay, kokusu az olup ticarete beyaz balık yağı ismiyle yad olunduğu gibi bayatlamış ciğerlerin teshiniyle

nahoş olup ticarete sarı, içmesi güççe, kokusu hasıl olan balık yağı sarı balık yağı ve ciğerler kaynadıldıktan sonra istihsal olunan balık yağı esmer, içmesi güç, kokusu müstekreh olup esmer balık yağı namıyla ma'rufdurlar.

Birinci nev'i balık yağının muhtekirler tarafındanbi'l-kimya fa balık yağlarının renkleri tebdil edilerek sahteleri meydanda görülmesinden ve üçüncü nev'i esmer balık yağında içilmesi ve hazma sairlerine nisbetle göc olduğundan, suhulet-i hazmı münasebetle sari balık yağı intihab tercih olunur.

Balık yağı züyut-ı saire gibi evlabin ve margarinden mürekkeb ve derununda kalır, brom, iyod, fosfor gibi mevad bulunur. İyod bir kilogram balık yağında ondan yirmi miligrama kadar mevcuttur.

Balık yağı derununda mevcut hamzat safera'iyeden naşı züyut-ı sa'ireden sehle'l-hazmdır züyut-ı sa'ireden herhangi biri dahil ma'da oldukda daha im'allerde hal ve hazm olmaga çalışırken diğer tarafa verilen balık yağınınkısm-ı 'azamihal olmuş bulunur.

Balık yağı masolunduğuzamanevleyin ve margarin, su ve hamz-ı karbon, fosfor fosforiyet, hallerine tahavvül eylerler. Kalır, brom iyod bol derununda kalır bromur, iyoddur, hallerinde ve hamzat-ı safra'ieye ise safrada mevcut bulunurlar.

Balık yağı 'uzviyette yanarakhararethasıl eyler. Balık yağı kanın madde-i asliyesi bulunan küreyvat-ı demeviyenin 'adedinin tezyidiyle bedene kuvvet lazıma ve matlubeyi i'ta eyler.

Balık yağı sıraca rahbets ve beynevî olan imrazda pek nafi'dir.

Tabi'atleri ishale meyal, hazmsızlık her günkü hastalıkları bulunan işhasın balık yağı istimalinden çekinmeleri lazım ise de balık yağının i'tasınca görülecek lüzum kat'i üzerine hazmını teshil edecek mevad-ı saire ile haltederek i'tasına müsa'ade edilebilir.

Balık yağı günde yirmi gramdan yüz grama kadar alınır da sinn-i kühulette bulunanlar yarım çorba kaşığından başlayarak[s.271]üç çorba kaşığına kadar çıkarlarsa kafi görünür. Bu halde yevmiye altmış gram alınmış olur.

Balık yağınısuret-i i'tası hakkında efkar-ı etba birbirine muvafık görülürse de bu hal her tabibintesâdüf eylediği işhasa göre verilmiş hükmünden 'ibaretdir.

Ba'zı işhas görülür ki bir kahve kaşığı balık yağını hazm edemeyerek çıkarır. Ba'zıları da elli altmış gramı birden içerde ehemmiyet vermez.

Ba'zıları iki ay kadar müddet devam eder hiçbir fesad hazmı görülmez menfa'at-ı 'azime müşahede olunur, ba'zıları da bir hafta devamlı uzun uzadı hastalanırlar.

İşte efkar-ı teşvişe, etba-yı mübâyenet efkara düşüren haklı sebepler bunlardır. 'Umumun ed'ası doğru olduğundan buna karşı idare-i lisan etmek kabil olmayıp yalnız fenn-i tedavi kitaplarının 'umumiyetle gösterdikleri suret-i i'ta-yı söyleyerek burka taleb edilen ma'lumani şu vechle muhtasar ve müfeyyid kesamdır.

DoktorŞ. Kamil

Fenn-i ma'niden bir bahs

Cümlelerin birbirine 'atf olunup olunmaması, vasl ve fasl

Cümleler mükteza-yı hale göre ba'zen 'atf olunur. Ba'zen olunmaz. 'Atf iki şey'in bir hükümde birleştirilmesi demektir. Cümlelerin 'atf olunup olunmaması- ki fenn-i ma'anide buna vasl ve fasl-ı ıtlak olunur-mübâhis-i belagatın en mühimlerindenidir.

Amme-i fenn-i belagatdan 'ömr ve ben'el-cahz (Rahmallahü te'ala) "el-beyan-ı ve'ttebiyyin" 'unvanlı Kitab-ı belagat-ı beyanında:

"Hadisini ebu'l-berekat katib-i Muhammed bin Hasan, gal: Gıyle'l-farisi ma'el-belagat? Gıyle ma'rifete'l-vasl-ı men fasl"

Diyerek bu bahsin ehemmiyeti era-ı etmiş olduğu gibi Diyarbekirli edib-i müdakkik Sa'id Paşa merhum "mizanü'l-edeb" namındaki Kitab-ı 'aliyelerinin bu bahse olan bir fıkrasında: "'ilma-yı belagatdan ba'zıları belagat bu bahsden 'ibaretdir dediler" sözünü bir evirde-i lisan ihtar eylemiştir.

Kelamda fasl-ı iktizaeden ahval-i kesir olup bunlardan biri de iki cümleyi havi olan bir 'ibarenin ikinci cümlesi birincisini mü'ekkid veya, vaz' olmasıdır.

Kanun-ı belagatınkava'id-i esasiyesi her yerde birdir. Binaberin vasıl ve fasıl mes'elesi Fransız lisanında da cari olduğu derkar olup lasmiye öyle ikincisi birincisi mü'ekkid ve muvazzah olan cümlelerin Fransız lisanında da mufassal olarak irad-ı mü'tad olmuştur. Fransız menşileri bu babda tamamıyla i'tina eyleyler. Tercüme

ettikleri ‘ibaretin letafet-i asliyesini zayi’ etmemek arzusunda bulunan mütercimın dahı anların bu i’tinalarını Takdiriyle Fransızcada mufassal olarak irad olunan ve bezm-i lisanımızda dahı öylece tercüme olunması lazım gelen iki cümleyi vasıldan ihtiraz etmelidir.

Bu türlü nüktelere mebnidir ki “ifade-i mütercim” de tercümeı bir resim levhasının istinsahına teşbiye ettiği kimi müte’akib “müstensih asıl levhanın ressamı kadar mahir olmak lazım gelmez. Zaten o kadar mahir olsa istinsaha tenezzül etmez. Fakat istinsahedeceği levhanın derece-i san’atına göre herhalde kudret tersimden hissedar olmakla beraber tasvir olunan manzaranın ‘ulviyet ve rakteni bi’zzat his etmelidir.” Demiş idim. İkincisi birincisini muvazzah olan cümlelerin lüzum-ı faslı o teşbihe göre şu yolda tefsir olunabilir: Bir ressam bir gurub tasvir eder. Bir tarafda bir tepe üzerinde- köşenin son iş’asıyla parlar- zümrüd gibi bir mer’i, biri taraftaki çoban kaval çalar çobanı yanı başında- köye ‘avdet etmek üzere bir sürü görünür. O sürü ile mer’i birbirine irtibat-ı ma’nevi ile merbut olup fakat ikisi müctem’ değildir. İmdi sürü kaldırılıp mer’i üzerinde konulur ise levhanın letafeti gaib olur. Çünkü sürünün köye ‘avdet etmek üzere bulunmasıyla gurubunhal-i mahzuniyet nüması incilaediyordu, o incila mahv oluverir. Gezlik birbirine irtibat-ı ma’nevi ile merbut olup ikincisi birincisini izahetmesiyle teşkil eyledikleri kelimın letafeti tezayüd eden iki cümle birbirine ‘atf olunur, ya’ni ikisi bir hükmdde birleştirilir ise o letafetden eser kalmaz.

Asar-ı beliga-yı Osmaniye’den bir misal getirelim: [s.272]“İstihkak resme benzer; a’lası takarrüb etdikçe, ‘adisi teba’üd etdikçe güzel görünür.”

Şimdi şu söz:

“İstihkak resme benzer; a’lası takarrüb etdikçe, ‘adisi teba’üd etdikçe güzel görünür.” Şekline konulsa derece-i belagatdan sakıt olmaz mı ?

Yine asar-ı beliga-i ‘Osmaniyeden “edebiyatın vatani yoktur; bir fikr eger sahih ise bir lisanda edeceği te’siri diğer lisanda da tamamıyla ecir eder.” Kelamında (bir fikr) den evvel bir vav getirilecek olsa söz ne kadar bozulur!

Kezâlik Fransızca’dan:

O soleil, tu parais, tu consoles la terre.

(Ey güneş, görünüyorsun, gülersen, topraklara teselliyet bahş olursun.)

‘İbaresinin gerek Fransızcasında, gerek Türkçesinde cümleleri vasl edecek olursak mukteaza-yı hane-ki faslıdır- ‘adem-i ri’ ayetle hadd-i zatında bir kelam belig olan o sözü pek ‘adi bir söz yapmış oluruz.

Yine bu kabildenolmak üzere:

“La modestie est l’ornement du merite, elle lui donne de la foree et du relief.”

‘İbaresini:

“Tevazu’ zinet-i meziyetdir (,) ana kuvvet ve revnak verir” diye tercüme olunursa sözün letafet asliyesi ga’ib edilmiş olur.

Çünkü bu ‘ibarenin ikinci parçası birincisini muvazzahtır. Fransız nahvünde bu dürlü irtibata ***“juxtaposition”***ta’bir olunur, öyle ‘ibareler lisan-i ‘osmanide olduğu gibi Fransızca’da dahi mevsul olarakirad olunamaz.

Belagat için her lisanı kava’id-i mahsusa tedvin olunduğu cihetle tercüme-i mezkûrede icra olunan vaslın mukteza-yı hale mugayir olduğu bir vech-i ma’ruzka’idetün inbat olunmuş ise de kava’id-i mezkûrenines-el esası zevk-i selim olduğundan ka’ideden sarf-ı nazarla erbab-ı mütala’nınzevk-i selimine müraca’at ederek deriz ki o tercüme bir de şöyle:

“Tevazu’ zinet-i ana kuvvet ve revnak verir” yolunda okunursa irade ne kadar fark görülür!

Ama bu fark dahi tercümede isti’mal olunan kelimelerin haiz olabildikleri derece-i hususiyetiyle mukayyedir. Fransızcasında görülen kelimelerin medlulleri bi-hakk-ı teftiş olunarak bunların lisan-ı ‘osmanide en münasib olan mukabilleri bulunur ve şive-i lisan-ı osmaniye göre o kelimelere enmuvafık olan üslub-ı ihtiyar olunursa ol vakt fark büsbütün tezayüd eder. Bu suretle görülecek fark ile tercüme-i menkulenin aslındaki “sekte” yerine isti’mali sebebi gelecek nüshada izah olunacaktır.

“Bir iki söze ilave”

Pol ile Verjini tercümesinden i’tiraz olunan iki fikradan birincisinin suret-i musahhasında vuzuha halel tari olduğunu beyan etmiş idik. Buna şöyle mukabele olunuyor:

“Suret-i musahhada vuzuh veya ‘adem-i vuzuh mevcud olduğu bahş gelince gerek mütercimın gerek ‘acizlerinin tercümeleri meydanda olduğundan müterciminhata-yı vaki’inden sarf-ı nazarla her iki ifadenin hangisi selika-i ‘osmaniyeye muvafık olduğununmuhakemesini erbab-ı mütala’nın vicdanlarına havale ederim.”

Biri imlaya, biri terkibe, biri üsluba, ‘aid hatayı müstemel olan fikra-i musahha selika-i ‘osmaniyeye muvafık görünecek olursa yarın biri de çıkıp “suret-i musahhada vuzuha ya (‘adem) vuzuh (mevcud) olduğu” sözünde ma’ni olduğunu da iddia’ edebilir!

Keyfe ma ile emsalini “guya her iki lafza kelime-i vahide teşkil ediyor imiş gibi Türkçe ‘ibare arasında asli üzere (tahrir etmekte) ma’zur oldukları, lehçe-i ‘osmanide dahı öyle yazılı bulunduğu, Türkiyat-i ‘osmanide ta’birat-ı ‘arabiyeyi o kadar olsun tasarrufa hakları olduğunu beyan ediyorlar.

Evet! “keyfe ma yeşa” daki keyfe ma “(guya) kelime-i vahide teşkil ediyor imiş (gibi)” değil. Kelime-i vahide şeklinde olarak keyfe ma yazılır. Bu bir ta’bir-i ‘arabi değil, terakib-i arabidir. “‘ulvi”den” “‘ulviyet” yapmaga hakkımız var, fakat terakib-i ‘arabide tasarrufa hakkımız olduğu henüz işitiliyor.

“Keyfe ma yeşa” yazılırsa başka ma’na çıkar. “Nasıl istemez?” demek olur. Ya’ni mutlak ister. O halde tashih olunan fikra şu ma’nada olur: [s.273]

“Hemen büsbütün hali bulunan ve arazisi nasıl istemez intihab olunan bir cezire”

“Yeşa” mechul sıgasıyla kasd olunmuş imiş. Fakat Türkçede bu veche ile isti’mali hiç me’nus değildir demediğimiz hatırdan çıkmış. “yeşa” okutmak nasıl mümkün olur? “*second*” henüz bir cevap yok, fakat ana da bir cevap bulunacağını anlıyoruz. Madem ki terakib-i Arabi’de tasarrufa hakkımız var, Fransız lisanında tasarrufa niçin hakkımız olmasın? Gazye diksiyonaklasik, Larus, Beşeril litreye ne derlerse desinler, biz “*second*” üçüncüsü olan şeyde isti’mal etmez.

Bununla bu kadar. Bakalım, öte taraftan ‘itasına ibtidar olunan cevap-ı hitam bulsun da biz de hey’et-i ‘umumiyesi hakkında bir iki söz daha söyleriz.

Muhammed Ata

Hat

(On altıncı nüshamızdan mâba'd ve son)

Mü'ellifatü'l ittihsali var, ve bi tahsis ba'zı ebyatı pek rengin ve hoş-güvardır.
Zade-i ta'b-ı âlisi olan şu iki beyit çokhoşuma gider:

Var gab-ı lefkin en taht-ı bina neha, hayran tahlife bedar-ı gurur fecmi'fa'lel-
mer-i kitabe'l-menşur ya'ni, bu dar gururda istihlaf eylemek parmaklarının sana
mucib-i faide olacak şey'i parmak üzere elini tergib ve teşviket ! Kişinin buradaki
if'ali, yarın sahaif-i i'maline mülaki olduğu zamanda kendine kesb'el-tikaetse
gerektir.

En hayran fehayr ve en şeran fe şer !

Hakikaten hoş değil mi? Fazladan bir zat:

Bu mekteb-i nasutde bir kitab yoktur; ancak kariben fenapezir olur. Bu
dünyada ise fakat mektubat-ı hayriyesi kalır. İmdi yevm-i kıyametde gördüğün vakt-i
mucib ferhat-ı fevaediyen olacak şeyden başkasını yazma !

Mealinde olan ve yukarıki beyitlerin mazmunını okşayan: Ve ma min
katib'el-seyfini, ve yebki elde hir ma ketebet yedah ve ma min nagme-sera olmuştur.
İbn-i bevhabın irtihali 413 salindedir. Sene-i mezbureden iki yüz beş sene sonra
Türk dağdağa-yı pazar bud ve nabud eden eminü'l düvele yakuvvet ibn-i 'Abdullah
el vaslı ve 668 de narin cihan-ı vücud olan Şahabeddin Yakub İbn-i 'Abdullah'el
Hamevi visal-i mezburda teşrifdar ahiret eyleyen mehzebeddin Yakub İbn-i
'Abdullah'el Rumihazratı 'ilm-i hatda 'ilm-i ifrahte-i üç 'ala olmuşlardır.

Buselese-i sabikayı ta'kiben kalem-i bedayi' rakamı mucid-i seher helal ve
şöhret fazilet kemteranesi 'ar an şar'ibete'-zeval a'ni Yakıp el-müste'samihazretleri
mekteb-i cihanı zinetsaz ve hatin mezkûruna bir derece taraz-ı tilavet ve behcet-i
buyurdu, ki eğerçi eyn-i makle cenablarının da evvelce hidmet-i mucidaneleri
sebketmiş ise de meşera'l-ileyh bu babda fakat fazilet-i sabıka 'aid olabilip yoksa
cenab-ı müste'samihüsni hattıdaki maharet-i münferidanesini 'umum-ı hıtatına-
'alem-i ervahda bile- gabta endaz eylemiştir. Yakıp müste'simininhüsni hatda balig
olduğu derece-i 'aliyede ka'bene, ancak ibn-i takarrüb edebilmiştir.

İbn-i bevvabın fenn-i kitabetteki ‘ulvi mertebesini şundan da istidlal eylemelidir, ki vefatında inşad edilen mersiyede meşera’l-ileyhin evvelce bir gaybubet mevkunesinden tahassul eden te’sirat ve ihtisat-ı magmume-i ‘umumiyyeyi tefsir eden muharrer iki mü’esser beyt mündericidir:

İstiş’arü’l-kitab-ı fakrın salifen, ve kuzzetba sıhhate zelikü’l-eyyam lezzan-ı savdetü’l el davetü’l kaibeten isfen ‘alil ve şefk’al-aklam ya’ni, evvelcesiningaybubetinden ketebe güruhu derunan duçar-ı havf ve heras oldular. Halbuki sen o günleri sıhhat ve selametle geçirdin. Seningaybubetinin te’sirat-ı esf-i bahşasından divit karardı; kalemlerde yarıldı.

Yakut müste’simin vefatı 698 dadır. Faza’il bi nihayeleri kütb-ü tevarihde mufassalan musarrıh olduğu cihetle burada beyana tasaddiedilmedi.

Müftizade

Muhammed Kamil

Bahçe meraklılarına tebşir daha

On bir nüshamızda şeftali ağaçlarının çürümeden [s.274]ya’nikurtlanıp mahvolmakdan kayısı için dikilecek yeni fidanın açılacak çukuruna veyahud ihtiyarlanmış bir ağacın göğünün dibine (domuz) tırnağından birkaç ‘aded kümeli diş idik bu ifadeyi ba’zı bahçe meraklılarımız domuz tırnağı isminde bir nebat zan ederek beyhude fenn-i nebâtat vesair karışdırmış durmuşlar! İyice bilmelidir ki bu tırnak bildiğimiz ma’hud hayvanıtırnağından başka bir şey değildir işte burada şu izahı vermeye mecbur olmakla beraber esasen mesleğimiz i’tiraz ve edilen olduğundan mu’terzımızın yekdiğerini haric olan ifadelerini bi’tabi’ sükutla geçdik.

Gelelim bugünkü tebşirimize:

Elma ağaçlarının dahı çürümekden ve elmalarınıninkurtlanmakdan ve kayısı için mü’ehhizlerimizde bunların dahı diblerine bar kir tırnağı gömülmelidir. Diyor işte buradaki bar kir tırnağında bir nebat olmayıp ‘adi bildiğimiz bar kirlerinıtırnağlarından başka bir şey değildir bunların tedarigi herkes için kolaydır çünkü gel yevm-i na’band dükkanlarında pek çoktırnağıntıları bulunur.

Ekser sanayi’ ve hususıyla zira’at ve bağçıvanlık daima tecrübeleriyle ilerlenmekte olduğundan şu hususlar dahi tecrübe edilmedikçe bir şey denilemez.

Hatta yine böyle zira'at ve felahattan bahş ba'zı Fransızca eserlerde üzüm kütüklerinin dahi diblerine domuz tırnağından birkaç kuruntu gömülür ise bağlarda hasıllmakta bulunan flokseranın men'ine yardım edeceğini dahi zan ederler ise de bu dahi diğerleri gibi tecrübeye mütevakıftır.

Tayfur

Mütenevvi'a

Mevad-ı ma'deniye'nin temizlenmesi için mahlul ahz ve a'tada (bakır suyu) namıyla bir mahlul olup mevad-ı ma'deniye'nin temizlenmesine hizmet eden mayi'nin terkini buruca ati size 'arz ediyorum:

Bir litre nehr suyunda (30) gram (hamz-ı hamaz- *Acide oxalique*) hal ettikten sonra üzerine üç kaşık (ispirto- *Alcool*) ile iki kaşık (terementi ruhu- *Essence de terebenthine*) 'ilave ederek bir maderek bir mayi'-i istihzar ettikten sonra bir şişeye vaz' ile karanlık bir mahalde hıfzediniz hayn-ı isti'malinde bu mayi' ile hafifçe bakır sildikten sonra temiz bir bez ile iyice kurulamakla renk aslısi i'ade olunur ve matlub hasıl olur.

Dünyada en büyük çalar sa'at nerededir ?

Piladelfiya'da (Otel dö Vil) bir sa'at vaz' olunmuştur ki emsali içinde bir dane olmağla ha'iz-i ehemmiyetdir.

Bu sa'atin minesini (10) metre katerinde olup yelkovanının tolu (4) metre ve 'akrebin (2) metre (50) santimetre olup çanının sikleti ise (25000) kilogramdır.

Gece vakti ziya-yı elektrikle tenvir olunacak şehrin her bir nakatından görülebilecektir sadası şehrin kaffe-i mevaki'minden işidileceği gibi ve çarın yarım sa'at ve üç çariki dahi oracıktır bu hayret-i efra sa'ati kurmak için kal'ada bir nacar manolası mevzu'dur.

Avani-zade

Muhammed Süleyman

{İbka}

Sin (1)

Sabah sa'at on ikide oluyor ve sa'atde:

Geçmiş sa'atlerin mukaddarından üç dakikanın mürebbi'ni tenzil ve hasılımı terfi' ile hasıl ref'a ve ahd-i zam olundukda hasıl-ı zam baki sa'atlerinyirmi dakika noksanının cezr-i mürebbi'nin mukadder rakamından altı noksanına müsavi olmagla acaba saat kaç imiş ?

Sin (2)

Kezâ geçen nüshadaki yirmi beş haneli mürebbi'nin derununa birbirine benzememek üzere birtakım muhtelif 'adedler ve zayi'le herhangi bir sütunun mecmu'ı ve köşelerin mecmu'ı da (65) olması matlub ve henüz hal edilemediği cihetle hafta dahı ba'de'l-tashih-i ibka olunmuştur mükafatının 'adedi geçen nüshada münderictir. [s.275]

{Pol ile Verjini}

Mü'ellifi : Bernarden Düsen Piyer

Mütercimi : Muhammed A'ta

Bu işleri hep zeka ve akdem ile yapardı, çünkü hahoş ile yapardı. Margarit'e ziyâde muhabbeti olduğu gibi verjininin tevellüdünde zenci carisini tezevvüc eylediği madam-ı muhabbeti de andan az değil idi. Mari namıyla anılan zevcesini şiddetle severdi. Mari madagliskarda togmuş olup bir iki san'at, hususa ormandan biten otları sepet ve peştemal olarak kullanılır bir nev'i kumaş i'mal etmeyi öğrenmiş idi. Kadıncagız maharetli, temiz, pek sadakatli idi. Yemek pişirmek, birkaç tavuk beslemek, iki parça arazinin pek çok olmayan mahsûlâtı fazlasını bey' için ara sıra (Porluyi) ye gitmek hizmetlerini üzerine leş idi. Saydığımız şeylere Çocukların yanında büyümüş iki keçi ile geceleri dışarıda bekler bir koca köpek i'lave ederseniz o iki mü'vanın kaffe-i menabi'-i mahsul ve huddamı hakkında bir fikir hasiletmiş olursunuz.

İki dosta gelince anlar sabahdan akşama kadar parmak büklerlerdi. Bu iş kendilerinin ve 'ailelerinin ma'yişetine kifayetsaz olurdu. Lakin harici külfetlerden o kadar mahrum edilir ki meskenlerinde yalın ayak yürüyüp ancak pazar günleri şurada görmekte olduğunuz du'a dinlemeğe gittikleri zamanayakkabı giyerlerdi. Orası (Porluyi)den daha uzaktır, fakat elbiseleri esirler gibi mavi benekli bezinden ibaret olduğu için duçar-ı hakaret olmak şehre nadiren giderlerdi. Herhalde halkın ri'ayeti sa'adet-i beytiyeye mu'adil olabilir mi ? Bu kadınlar haricde biraz mucib-i

ıztırab bir hale duçar olurlarsa hanelerine de o nisbetde memnuniyetle ‘avdet ederlerdi. Mari ile Dominin şu tepeden anları Porluyi yolu üzerinde görür görmez yukarı çıkmalarına mu’avenet etmek üzere tagın eteğine kadar koşarlardı. Kendilerini tekrar görmeden ne kadar memnun olduklarını esirlerinin gözlerinden anlarlardı. [s.276].

(Mâbâ’dı var)

Fenni Eğlence

Ateşsiz lamba yanar mı?

Size eğlencemi ta’rif etmezden evvel fennen esasını beyan edeyim çünkü esasımız bir şey olduğu gibi kolayca münfehim olamayacağı azade-i iştibahdır. Ecsam-ı sulbe gazatimas ettiğinde mikdar-ı kafihararethusule gelir ve fenn-i kimyada müteressib olan (palatina) tuz haline kalb olunduğunda kendi hacminin birkaç yüz misli müvellide’l-hamuza-yı cezb ve masettiği takdirde bundan mütehassıl hararet-i şedide ecsam-ı sa’ireyi ihraf eder işte bu esasa istinaden ‘arz ve beyan edeceğimiz üzere, bize güzel bir fenni anılınca vücuda gelmiştir.

Resminde görüldüğü vechle zecacdan ma’mul ve yekdiğerine geçme, (b) ve (p) harfleriyle müressem iki kabdan ibaret olup (b) kabının nihayetine halkavi ve tutiyadan olmak üzere (c) parçası rabt olunub da (p) kabında bulunan (hamiz kibrit-zac yağı) ile mahlut-ı sudurununa gats ederseniz tutiyanın işbu mahlul ile olan mu’amelesinden husule gelen (müvellide’l-ma’i) gazi (b) kabının yukarısında (m) mecrasının (h) sakbesinden harice huruc etmiş olur. Ma’heze (müvellide’l-ma’i) gazinin çıktığı mü’ehhize ufak, telden urma ve (s) harfiyle murakkam bir sepet derununa mare’l-zikr (palatina süngeri) maddeden vaz’ edildiğinde ceryan eden müvellide’l-mayi derhal cezb ve maseder ve tezayidiyle ‘akabinde çıkan gazi-i iş’al eder. Bu halde size za’if fakat oldukça kutlu ve daimi bir şu’le-i zuhura gelir, ve bundan sigara, mehr-i mumi, mektub vesa’ire lüzum görülen ihtiyacatınızı def’ edebilirsiniz, söndürmek istediğinizde (s) musluginu kapamak kafi olduğu gibi musluğun istenildiği vaktde tekrar güçadıyla fi’l-i işti’al yine vaki’ olur.

İtfasının esbabını soracak olur iseniz, musluğun seddiyle (p) kabında hasıl olan müvellide’l-mai, bulunduğu mayi’ üzerine icra-yı tazdiketmekle mayi’n bir kısmı (b) kabına su’ud ederek (c) tutiya parçası dahil mahlulün temasından kurtulur

ve müvellide'l-maninhusulü münkatı' olur isterseniz bir güzel manzara edilmek üzere herhangi bir levn ile (p) kabındaki suyu telvin edebilirsiniz! İşte size cüz'i bir masrafla haneler gözde isti'male şayani ve kibritsiz ateşsiz yanar bir lamba ve vücuda gelmiş olur.

A'van-zade: Muhammed Süleyman

Bir haftalık takvim

1309 Sene-i Hicriyye-i Kameri 1270 Sene-i Hicriyye-i Şemsi 1307 Sene-i Mâli 1791 Sene-i Frengi													
Vuku'at	Gündüzün Müddeti	Te'dil-i Zemân	Alafranga Sa'ât İle Akşam	İmsâk	Evkât				Rûz-ı Kâşım Şayıları	Aylar			Günlüğün İsimleri
					Yatsı	İkinci	Öylen	Ṭulû'-ı Şems		Kânûn-ı Evvel-i Frengi	Kânûn-ı Evvel-i Rûmî	Cemâzi'el-evvel	
	9, 3	3,17	4,38	12,52	1,39	9,48	7,27	2,39	41	17	5	16	Peç-şenbe
	3	2,47	39	52	39	48	27	39	42	18	6	17	Cum'a
Uzun Geçenün Evveli	2	18	39	52	39	48	28	39	43	19	7	18	Cum'a-êrtesi
	2	1,48	39	52	39	48	29	39	44	20	8	19	Pazar
Erba'inün İptidâsı	2	18	39	52	39	48	29	39	45	21	9	20	Pazar-êrtesi
	2	0,48	40	52	39	48	29	39	46	22	10	21	Şalı
	2	0,18	40	52	39	48	29	39	47	23	11	22	Çehâr-şenbe

[s.277] Sayı 18

Hicri-i şemsi 13 Kanun-ı evvel sene 1270 (Numara 18 – Birinci sene) Hicri-i kameri 23 Cumade'l ahir sene 1309

Umur-ı idare ve tahririye ye âid her husus için müdür mesulu Kasbar namına mürâcaat olunur.	Her hafta perşenbe günleri neşr olunur	Siyâsiyatdan mâadâ her şeyden bahs eder. Derc olunmayan evrak îade olunmaz
	Nüşhası 20 paradır	
Bir seneliği Dersâdet için idarehânedan alınmak üzere yirmi, vilâyat için posta ücretiyle beraber otuz kuruştur.	Şerâiti iştirâ	İdarehânesi Bab-ı âli caddesinde Kasbar matbaa ve kütüphane ve mücellidhânesidir.

Muhteviyat

Mekteb-i şarkisi- posta çantası- Encümen-ihamuşan- ta'rifat-ı seydi tercümesi on yedinci nüshadan ma ba'ad- hukuk-ı hususiye-i düveliyeden bir mebhas- tedbir-i münezzel fenninden melbusat bahsi on yedinci nüshadan ma ba'ad-hayvanat nefi'iyeler- selse'l tıfli ya'ni tebevül mukayyed-i mir'ane'l-heva- deniz üzerindeki bulutlar- bağçıvanlık yahud Bahçemeraklılarına bir yadigar on altıncı nüshadan ma ba'ad- taşra mahsus mes'ele- yedinci mes'ele- hal-i mesa'il- mütenevvi'a faideli 'ilaçlar- fenn-i - yol ile verjini- yeni kitablar- bir haftalık takvim.

İfade-i Mahsusa

Seyyid Şerif Cürçani'nin (ta'rifat) unvanlı eserinin tercümesi hakkındamesmu'l kelemzevat-ı tarafından ba'zı ricanameler alıyoruz. Bu teveccühe mükabil teşekküratımızı 'arz ve zaten devam edeceğimiz muhakkak olan eserimiztercüme neşri hususuna bir kat daha dikkat eyleyeceğimizi va'zederiz.

Mekteb-i Şarkisi

Sultanımız evvel-i musarrer anar ma'ali

Hurşid Ziya-perver evrenin ta'ali

Yapdırdı bu meleke nice bin mekteb-i âli

Nakarat

Tahsil şitab edelim rûz-ı leyali

Ahraz edelim rütbe-i bâlâ-yı kemali

Bir taze baharında iken devr-i hayatın

Takrisi edelim şani'i tezyin safatın

İcraedelim hükmünü bu hoş kelimatın

Eyzan

Tenzir ediyor ruz-ı hayatın güzârını

Madem ki süratle cüy-ı revanı

Beyhude geçirmek ne reva böyle zamanı

Eyzan

‘İrfandır olan cevher arayış insan

Ruhun idi neş’esi piray-ı vicdan

‘Ulviyetini olmalı takarrube şitaban

Eyzan

Gayret-sizeden ömr-ü güzar mahv ve telefdır

İhsan hudavend kirmakarı sarfdır

Tahsil-imaârifne büyük şan ve şerefdır

Eyzan

Bu pınar mıalemde iden hüsn-i telakki

Elbette olur vasıl-ı aksa-yı terakki

Her nev’i keslerinederek bizde tevki [s.278]

Tahsile şitab eyleyelim ruz ve leyalı

Ahraz edelim rütbe-i bela-yı kemali

Muhammed İsmet

Posta Çantası

Ma’den ocaklarında ziya-yı elektiriki isti’mali- munhasıf kemerin fotoğrafı- mukayyed-i mizan enheva- saç kırana ‘ilac.

Fransada Sen Etyen ma’den ocağında bir kaza vuku’ bulunduğu ve birçok ‘amelenin sebep-i mevti olduğu yevmi gazetelerin neşr ettikleri telgraflardan ma’lum olmuştur. Ma’den ocakları afetleri şimendüfer kazaları kadar çok değilse de nadirde dinlemez. Dehşeti de tasavvur olunabilir. Bu kazaya sebep ma’den ocaklarında kabil işti’al birtakımgazilerin terakim etmesi ve bir kıgılcım veya‘alule temasa fırsat bularaksıdma ile ateş almasıdır. ‘Alem-i insaniyetin hangi noktasında olursa olsun pozlarca beni nev’imizi bir anda mahv eden bir kaza elbet bizi de

müte'essif kılar. Geçen sene yüzlerce biçareti getüren böyle bir musibetde ba'zı evrak-ı fenniye “ artık medeniyet ve fenn-i haysiyet ve namusuna bir şeyin olan bu hale bir nihayet verir; bu biçarelerde sonkarbanlar olur” demişlerdi. Eyvah ki medeniyet ve fenn-i haysiyetine me'mul derece takayyüd göstermiyor, kurbanlar ta'addud ediyor. Bu def'ada erbab-ı fenn-i haysiyet ruhu müşabehesinde olan kuvve-i isti'aneyi ve ma'den ocaklarında ziya-yı elektirik isti'malini kat'iyyen tavsiye ediyorlar. Ba'zı memleketlerde bu usul kabul olunmuşdur. Arzu-yı insaniyetkerane ilcası veyahükümetlerin icbarıyla yakında 'umumiyetle te'essüs edeceği şüphesizdir.

Kamerinhusuf-ı gelizamanında ziyası kırmızı ve donuk görülür. Madem ki husuf-u şems ilekamer arasına kürre-i arzınhayluleti ve hadd-i zatında mudi olmayıp şemsden iktibas-ı nuraydan kamerinmüddetcik bundan mahrumiyetidir, husufda hiç ziya vermemeli görünmemeli idi. Hey'et-i şinasanın ra'ey-i muhtelifdir: kimi bu ziyayı heva-yı nesimi-i arzın te'ettiriyle husule gelen inkisara kimi ziyayı şemse müddet-i medide ma'ruz ba'zı ihcar müşahede olunan fosforiyete meşabe bir hale isnad ediyor.

Kamer-i zıl mahruti-i arzda bulunduğusırada kubbe-i semadaki necmlerinzıya-i menşurundan iktibas ettiği de söyleniyor kamerinhusufdaki kırmızı ziyası ne sebeble husule gelirse gelsin ve ne kadar hafif bulunursa bulunsun yine kamerinfotoğraf resmini almaya müsa'id olmuşdur. Mösyö (Kortu) namında bir zat bu teşrin-i saninin ucunda vuku' bulan husuf zamanı kamerinkısmen birkaç fotoğrafını almaya muvaffak olmuşdur.

Mizanü'l-heva)nın esasen taddik-i hevay-yı Takdire ve bu fırtına, yağmur gibi hadesat-ı tabi'iyeyi kable'l-vuku' ihbara hıdmet ettiği ma'lumdur. Evlerimizdeki mizane'l-hevaya baksakancak o andaki “hissi” bize bildirir. Fakat mizane'l-hevanın batait veya sür'atle tebeddülünü havanın suret-i ceryanını görmek için “hissiyat-ı mütekaddime” sini de anlayabilmekte bizim için pek çok faide vardır.

Bu kadar faideli bir alet pek bahalı iken mösyö (reddiye) namında bir mühendis muktedir tarafından basit ve bununla beraber mükemmel ve tebdilat-ı heva-yı kendi kendine zabt ve kayd eder bir barometre inşa olunmuşdur. Bu alet esasen ma'deni bir barometrenin ibresi çarık sa'atde bir satrançlı üzerinde dair bir kâğıda noktalar resm edecek suretde tertib olunarak meydana götürülmüşdür.

Noktaların beyni pek az bir mesafe ile ayrıldığından ibre tebdilat-ı hevayı tamamen eden bir münhani resm ederek mukayyedlik hıdmetini de ifa eyler.

Beyne'l-etba şu sonzamanlarda saç kıran 'aletinin sebab-i husulü hakkında iyice mübahasat ceryan etmiş idi. Bu 'alet kayl-ihasıl olan yerlerde zuhura edip kılların dökülmesini ve kaylden 'arikalan cildin cerihali gibi görünmesini badi olur mahiyeti şimdiye kadar layığıyla ma'lum olmayan bir marazda birçok etba mikroba isnad etmekte idiler. (Dalar) ve (Vensan) namlarında iki tabib fi'l-hakika bu marazın da bir nev'i mikrobunvücudundan ileri geldiğini meydana çıkarmışlar ve bakteri fennine istinaden yüzden ziyâde tecrube icrasıyla anmalı tedkikat eylemişlerdir.[s.279]

Buldukları mikrobları neşv-ü nemaettirmeğe ve köpek ve tavşan gibi ba'zı hayvanatınvücudlarına idhal ile 'aynı marazın bunlarda da husulünü görmeğe muvaffak olmuşlardır. Marazın mahiyetini ta'yininden sonra tedavisi kalır. Tedavihususunda teramenti ruhunungayet mü'esser olduğuda bi't-tecrube bulunmuşdur. Marazdan kaçınmak için herkes için ittihazı lazım gelen tedbir ise bununla marız olanlarınhasulu ve mendil ve bunlara mümâsil eşyasını o setre makas gibi tıraş takımını kullanmaktan mücanebetdir. (M.)

Mevadd-ı tarihiyyr

Encümen-i hâmuşan

Vaktiyle garâib-i ahvalin menşe'-i bulunan Asya kıt'a vesayasınınHamedan nam şehrinde garib bir encümen-i danış teşekkül etmiş idi ki encümen-i mezkûr 'azâlarınınısûret-i hareketlerini irâe eden nizam gayet mahdud olmakla beraber icrâsı da iyice bir maarete mütevakkıf idi.

'Azâ-yı mezkûra pek çok tefekküratda bulunacakları gibi az yazacaklar ve mümkün mertebe işâret-i mahsusa ile yekdiğerine ifham-ı meram edecekler idi. İşte 'azanın etba' edeceği nizam bundan ibaretidiyse de icrasının müşkilce olduğu işâret ile ifade-i meram edilmesinden istidlal olunabilir.

Bu cem'iyet-i mahsusaya (encümen-i hamuşan) namı verilmekte idi, ki hemdan cihetlerinde bulunan her 'alim bu cem'iyete 'aza intihab ve kabul edilmek şerefine na'il olamaz idi. Çünkü encümen-i mezkûri teşkil eden 'aza kâmilen mütebehhirinden idi. Hakim-i meşhurzeb böyle bir cem'iyet 'aciyenin teşekkülünü

haber alır almaz kendininde encümen-i mezkûre ‘azakabul edilmesi için hemdane gelir ve şehre vardığı anda doğruca daire-i encümene ‘azimet ederek ‘azanınbalactima’ müzakerat ile meşgul olduklarını görür. Derhâl encümen re'isine hitaben bir tezkire yazıp kapıcı vasıtasıyla içeriye gönderir. Suret-i tezkire ise (hakim zeb-i mütevazi’ane bir münhal ‘azalığa ta’yin ve kabulünü rica eyliyor.) den ibaretidi.

Kapıcı tezkireyi re'ise isal etmiş ise de münhal ‘azalık olduğundan encümen-i daniş müte’essif olarakkabul edemeyeceklerini hakim-i mûmâileyh tebliğtediriyor.

Fakathakim-i zeb fikrinde masar , azmindesabit, her dürlü muhaziri def’a muktedir, bir sahib-i kemal olduğundan kabulü hususunda ısrar etdi. Nihayet el'emr-i hey'et-i encümen hakim-i mûmâileyh ısrar üzerine ‘akd-i meşveret ederek bir imtihan icraetmek istediler. Suret-i imtihan ise hakika-i garib bir tarzda idi:

Bir su kadehini su ile o derecede toldurdular ki üzerine bir katre daha ‘ilave olursa dökülecekti. Kadehi bir tarafa bırakarakhakim-i zebi meclise celb etdiler. Reis-i encümen bir tavr-ı vakurane ile kalkıp kadehdeki suyu irâeederek bir katre suyu ‘ilavesi halinde kadehdeki suyunharice döküleceğini ya’niharicden başka birinin duhulü encümenin muhtel olmasını mucibolacağını ifham etdi.

Hakim-i mûmâileyh derhal maksadlarına intikal ile yere düşmüş olan bir gül yapragını alıp kadehin üzerine koyaraksuyun döküldüğünü gösterdi. Hakimaneyi hızar alkışlayarakhakimi kabul ile meclisin defterini kendilerine takdimetdiler.

Defteri eline alınca zeb bir üslub hakimane ile bi't-teşekkür ‘azanın (100)’e baliğ olduğunu görür görmez derhal bir zarafet fevka'l-ade daha göstermek üzere 100 rakamınınsol cihetine bir sıfır vaz’ ederek kendininsolda sıfır olduğunu ya’ni hey'et-i mezkûra arasında bir kıymet-i mahsusayı haiz bulunmadığını ifham eyledi.

Reis-i encümen ise hakim-i mûmâileyh bir cevher-i giran-kıymet olduğunu anladığından münkabeleten yüz ‘adedini teşkil eden rakamınsol tarafına vaz’ edilen sıfırı bir ‘adedini tahvil eyleyerek eşkâl-i asliyeye halel gelmeksizin ‘aza-yı sabikanın bin misli bir kıymeti ha'iz olduklarını ‘arz ve ‘alam eyledi:

İşte kemalat-ı insaniye adımı her yerde mazhar-ı ihtiram eyleyerek layık olduğu mertebeye is’ad eyler.[s.280]

Mekteb-i ‘adadi-i mülkiye talebesinden

Ta'rifat

(On yedinci nüshadan mâbâd)

Ahsas- Bir şey'i havasın biriyle idrak etmektir ki hüsn-i zahiri idrakatine (müşahadat) ve hüsn-i batını idrakatine (vicdaniyet) denür.

İhtimal- Nefsinhasenatla itti'abidir.

İhtimal- Tarfinin tasavvuru kafi olmayarak imkân zihni mevcut olduğu halde o iki taraf arasındaki nisbetde tereddüd halidir.

Ahsen-i talak- Zevcin zevcesini- aralarında takarrub vak' olmayan- bir tuhr esnasında tatlikle 'adeti hitamına kadar terk eylemiştir.

Ahd-sıfat-Esmâ, gaybın ta'addüdü i'tibarıyla ism-i zat olup ta'yinat- ahdiye ise hatıra-i vahide sebebiyle iskat ve esbatı mümkün olmayan ve kendi nefsiyle ka'im olandır.

Ahdiyet-i cem'- Kesret-i sebep tenafisi ta'akkülü mümkün olandır ki veçhe tesmiyesinde cem'-i vahdiyete cem'-i cihetiyledir.

Ahdiyet ayn -'ayn-cem'el-cem' tesmiye edilen ve gerek bizden ve gerekse esmadan müstağni olandır.

İhtiras-zahiren hilaf-i maksuda delalet edebilecek bir kelimada def'-i ibhamı mucib bir şey'i irad etmektir. Mesela [Fesevfe ye'tillah] ayet-i kerimesinde cenab-ı hak [Fesevfe yati Allahhilaf-ı maksud olarakza'fi-i mü'eddi bir tavsif irad buyurduğu halde (e'izzete def'-i ibham ve tekmil-i maksud ve kelam etmişlerdir.

İhlas- Lugat ma'nası ta'at ve 'ibadetle terk-i riya ve ıstılahda kalbi esbab-ı giderden tahliye kılmaktır ki bu halde kalb (halis) namıyla yad edildiği gibi bu te'sirat icraeden fi'le dahı (ihlas) denür. (Fazil ibn-i 'iyaz der ki hulk için terk-i 'amel-i riya, anlar için 'amel ise şirk olup (ihlas) bu iki halden tevkidemektir. İhlas- 'amelin için vacib-i ta'aliden başka şahid aramamalıdır. Ba'zılarına göre (ihlas) a'malin kudureten tasfiyesidir ve ba'zılarının ra'eyine nazaran cenab-ı hakla 'abdi arasında bir sırr-ı mesturdur ki meyli hevaya gayr-ı tac olmağla beraber anı ne bir melek bilip kayd ve istişhad, ne de bir şeytan ifsad eder. (İhlas) ile (sıdk) arasındaki

fark ise birincisinin asl ve ikincisinin fer' ve tabi' olmasından 'ibaretdir. (İhlas)'ın bir farkı da ancak 'amele duhulden sonra vuku'udur.

İhtisas-ı na'at- müte'allikininden biri sıfat (na'at) ve diğeri mevsuf [men'ut] olan bir ta'allukdur ki na'at ([hal] ve men'us [mahal] olur. Mesela [cism-i ebyaz] dediğimizde beyazlık cisminsıfatı cismde anınla mutasaff-ı mevsufdur.

İhtibar- şey'inzahir ve 'ayan olmasına sebep olan fi'ildir. Bu da mahlukatının esrarına vâkıf olan cenab-ı hakkın eseridir ki iki kısma ayrılır: birinci kısım şey'invücudundan mukaddem levh-i mahfuzda mevcuttur. İkinci kısım ise mazahir-i hilkat de andan mü'ehhirdir ki ihtibar birinciye değil, şu ikinci kısma dahildir.

İdgam- lugatde bir şey'i diğere sokmaktır. Sana'at-i harfide ise birinci harfi sakın kılıp ikinciye derç etmektir ki birinciye (müdaggam) ve ikinciye (müdaggam-i fih) denüp harfin muharrecinde (medd) ve ('add) cihetiyle iki harf kadar temdididir.

İdrak- bir şey'i tamamen anlayıp ihata etmektir.

İdrak- nefis-i natıkaca husul-i suretdir.

İdrak-nefi ve isbat-ı kabilinden bir hükm mevcut olmaksızın bir şey'inyalnız olarak hakikatini temsil etmektir ki buna (tasavvur) ve hükm ile beraber hey'et-i mecmu'asına (tasdik) denir.

Eda'- (Salat) için vakt ve (savm) için şehrin hululünde olduğu gibi bir sebebden naşı zimmetde sabit olan bir şey'in müstehakına veya merci'ine teslim etmektir.

Eda'- vakt lazımında vacibi 'aynen vermektir.

S.281

Eda'i- kâmil- bir insanın aldığı emre göre ifa-yı vazifedir. Vaktinde yetişen şahsın imama uyması gibi.

Eda'i nakıs- eda'i kamilinhilafına olarak-salatını yalnızca ve geçmiş namazları kazaen-edaetmektir.

Eda'i yeşbe'l-kaza'-İmamın firagından sonra eda'i lahıktır ki vakt-i i'tibarıyla edaedilmiş bulunursa da imamdan sonra devam hasebiyle kazaedilmiş olur.

Edeb- Enva'-ı hitayaden masun bulunmak için bilinmesi lazım gelen şeylerdir.

Edeb-i bahs- Bir sana'at nazariyedir ki insan anınla münazaranın usul, keyfiyet ve şera'itini öğrenir eve habt olunmadan kendini hıfz ve hasmını elzem ve ifham eder ki kutb-ı geylaninin bu babdaki rivayeti şundan 'ibaretdir.

Edeb-i kazi- Hakimin şer'iden gaye'-i maksud olan 'adalet, ref'-i zulm ve retk-i meyl gibi şeyleri iltizamidir.

Ed'iy-e-i me'essure- Selefden halfe intikal eden du'alardır.

İdmac- Lugatde (lef) demektir. İstilahda gerek medh ve gerekse başka bir ma'nayı muntazamen bir sözün ma'na-yı asliningayrı bir ma'naya şamil olması istitba'ın medhe ihtisasidir.

İdmac- Lugatde bir şey'in diğerine sokmak ve sarmaktır.

Ezan- Lugatde ma'nayı mutlaki (i'lam) dır. İstilah-ı şer'ide namaz vaktini ma'lum ve me'sur lafızlarla ihbar etmektir.

Ez'an- Kalbin 'azmidir ki 'azm- ba'de'd-tereddüd- cezm-i iradettir.

Ezin- Lugatde (i'lam) şeri'atde (hacer)'i kaldırmak ve şer'an memnu' olan adem-i tasarrufa me'zun kılmaktır.

Ezan - Bir mecmu'insonuna bir harf-i za'id 'ilavesidir. Mesela (müstef'ilin) kelimesinin nihayetine bir nun 'ilave vaslı nun elif'e kalb edildikten sonra (müstef'ilin) olmasıdır ki buna (müzal) denir.

İrade- zev'il-hayatın bir fi'li icradan mukaddem o işi bir surette yapmak için his ettiği haldir ki hakikatde hemen daima mevcut olmayan vücudu bir emr ve vuku'na mütevakkıf bulunan şeylere ta'allükeder. Mesela Te'ali (innema emrah....)

İrade- Menfa'at ümid ve i'tikadını ta' kib eden meyl ve arzudur.

İrade- Nefsin mutib olması cihetiyle ruhun inbisatını arzu etmektir. Ba'zı akvale göre nefsinhadudatdan men'i ve cenab vacibü'l-vücudun emr ve rızasına tevfiq-i harekettir. Ba'zılarına göre de (irade) kalbde bulunan nar-ı muhabbetin bir cemresi olup makasid hakikiyenin icrasını iktizaettir.

İrsal-i fi'l-hadis -Hadisi rivayet eden zatın rivayetini doğrudan doğruya cenab-ı fahr-i ka'inata isnad etmeyip başkasından işittiği beyanıyla nakl etmiştir.

Erhas - Fahr-i ka'inat efendimiz teşrif buyurmadan kendilerinden zahir olan harikdir ki eba-ı kiramının alnında görülen nur bu kabildendir.

Erhas - Bir peygamberin teşrifinden evvel ba'sına delalet edecek bir emr-i harika'l-ade ahdasidir.

Erhas -Cenab-ı fahr-i ka'inatdan kable'l-sadr olan ve keramet-i kabilinden bulunan harikalardır ki enbiya'i 'azam hazreti nübüvvetden evvel izhar havarıkde evliya-yı kiramdan devn kalmazlardı.

(Mâbâ'dı var)

Nüzhet

Mevadd-ı hakikiye

Hukuk-ı hususiye-i düvelden bir mübhas

Makalât-ı âtiyeden birincisi mu'allimi-i muhterem devletlü Hasen-i Fehmi Paşa Hazretlerinin eser-i kirankıymetlerine mü'ehhiz olmuş olan (Kaluv) nın mülhasından muktebisdir. İkincisi ise selanik da'va vekillerinden manul-ı salim efendinin Fransızca neşr etdikleri bir makale-i mahsusanın telhisa tercümesi demektir. [s.282]

-1-

'Alamet-i ecnebiye hakkındakava'id-i hukuk-ı düvel

Bir ilamın keyfiyet-i infaz ve mer'iyetini ancak melek-i ecnebiyeninkavanin-i medeniyesi ta'yin eder. Fakat münasebet-i melel ve babda bir kaide-i diğervaz' etmiş ve 'akud-ı ta'ahüdata da'ir muhakem-i ecnebiyeden vazife da'iresinde sadır olan 'alamat-ı kat'ıyye ba'zı kuyud-ı tahattütde olarak diğervaz memalik-i muhakimi tarafından makbul ve merhemi 'ad olunup hükm-i muhkem [...] hasiledebilmekte bulunmuşdur. Ma'haza hiçbir devlet-i kalemler ve hükümetin de bir 'alam-ı ecnebinin icrasına müsa'ade etmez meğerkı o 'alam-ı muhakim-i mahliye tarafından tasdik edilmiş ola. Düvel-i mütemeddine 'alamat-ı ecnebiyenin meleklerinde icrasına müsa'id bulunursa da 'alamat-ı mezkûrenin kendi meleklerinde sadır olmuş 'alamat

gibi ha'iz-i i'tibar oldugunu tasdiketmezler. 'Ale'l-ekser a'lamat-ı ecnebiye nazar-ı tedkikden geçirilerek intizam-ı 'umumiye muvafık olup olmadığı teccessüs edilir.

'Alam-ı ecnebininkabiliyet-i icra'iyeyi ihrazetmesiçün ifası lazım olan merasimi kanun-ı mahalli ta'yin eder.

'Akarat-ı daimabulunduğumülkünkavaniyenene tabi' olmaksava'id-i asliye'i hukukiyeden bulunduğundan emval-i gayr-ı menkule hakkındadır olan 'alam-ı haric az memleket dahı tamamıyla hükmünü vükaya eyler.

Bir mahkeme huzuruna 'arz olunan da'vanınhali bir mülkde bir ceryan eden 'adeta ve evvel melekinkavanin dahiliyesine tevfikedilmek icab ederse o kanununvücudunu isbat ile bir mesel-i resmiyesini ibrazetmek 'ulefedar olan tarafa 'aid olur. Bu esbanın merasimi, varaka'i mirzanın resmiyeti, bir hakkın isbatı zammında ifame olunacakbeynenin mahiyet ve hükmü ve hulasa mevad-ı hukukiyede ma'a't-tahlif ve bela tahlif şehadatın ca'iz olduğu memleketlerde şehadatıncaiz te'min için talep olunan ba'zı merasim-i mahsusa hep münaza'nın derdest tatkikbulunduğu mahal-i usul-i muhakeme kanununa tabi' olup bu mes'ele fenn-i hukuk düvel-i meddahla etmez.

[.] Hükm-hüküm *chose jugée* mukabilinde isti'mal olundu. Esbabı bir makale-i mahsusada beyan olunacaktır.

A'lamat hakkında balada bast olunan kava'id-i senedat hakkında dahı ceryan eder.

Bir ecnebide tanzim olunan sened diğeri bir mülkün hikamitarafından (beyne-i tahririye makamında makbul değildir) denilerek edilemez; fakat senedin şekli-i haricisi ve merasim dahiliyenin veçhe ikmalı daima nazar alınır.

Sened-i ibrazeden şahs-ı evvel senedin mülk-i ecnebide ta'atiedildiğini isbata muhtac olur ki senedin o mülk-i kavaninene muvafık olduğu tasdikedilebilsin.

Bir mülk-i ecnebininkavanine tevfikeyen tanzim olunan sened-i şekil haricisi i'tibarıyla her yerde mu'teber olup 'ale'l-'umum düvel-i beyinde kabul olunmuşdur ki bir sened-i mahal tanzimi olan mülk-i kanununca hal-i resmiyeti ha'iz olursa memalik- ecnebide dahı o sıfatı muhâfazaedip beyne-i name olur.

Bir mülkünkanununca kabiliyet-i icra'iyeyi haiz [1] bulunan bir senedin bir mülk-i ecnebidde dahı kabiliyet-i icra'iyeyi ha'iz olması lazım gelmez. Fakat beyne'l-devletin ta'atiedilmiş bulunan mukavelename memalik-i mütekabelede kabiliyet-i icra'iyeyi haiz oldukda mevki'- icraiye vaz'ı için ifası lazım gelen merasimi yine 'ahd-name ta'yin eder.

Senedinmev'uk ve ma'mul be evvelsi başka, kabiliyet-i icra'iyeyi ha'iz olması yine başkadır. Memalik-i ecnebidde me'mur-ı mahsushuzurunda tanzim edilmiş olan bir sened mülk-i ecnebidde dahı mev'uk olup mazmunu hakkında beyne-i kâfidir; ma' heze mahal-i tanzim kavaninin bahş ettiği kabiliyet-i icra'iyeyi bir mülki-i ecnebidde ha'iz olamaz.

Memalik-i ecnebidde asdar edilmiş a'lametle tahriri şahadet-namelerin nübüvvet-i mazmunu her mülkünkanınini dahiliyesince mevzu'-u usule tabi' olur.

Beyne'l-milel suret-i 'umumiyyede mer'iyeti hasebiyle atide ta'dad olunan evrak-ı resmiyenin evrak-ı mev'uk bahadan 'adedi hukuk-ı düvelce takarrür eylemişdir.

1-Devlet mührüyle memhur her bir varaka;

2-Vazifedar olan me'mur tarafından aslına mütabakati tasdik edilmiş her bir suret;

3-Kanun-ı mahallinin bahş ettiği salahiyete binaen gerek

[1] Ba'zı senedat-ı kaza-yı muhtac olmaksızın lazım el-icra olur mesela merasim-i mahsusasına tevfi ken tanzim olunan icar ve isticar ve ihale-i i'şar mukavelenameleri bu kabildendir.[s.283]

Bir hakim veya diğ er bir me'murdan ve gerek bir mukavelat-ı muharririnden sadır olan sened-i mezkûra, zabtname (bu kabilbünyatıtaleb eden hakim tezfinin istihsal ve biraz eyledikleri evrakda tesâdüfetdikleri ahval-i fevkalâdeyi takdirde serbest olup nübüvvet-i hakikat için teklif-i 'ayn gibi vesa'ite müraca'atı erbab-ı hukuk düvel-i tecviz eder.)

Bir da'vanın esna-yı tedkikinde mahkemeninKalmarohükümeti haricinde bulunan ba'zı kimesnelerin istintakına, icra-yı tahkikatına, bir şahidin istima'ına, bir şahsın tahlifine ve bazı evrakın ibrazına, da'vet-name tebligine lüzum görüldükde

memalik-i muhtelif muhakemi yekdiğere icra-yı mu'avenet etmek 'umum-ı düvelce ri'ayet oluna gelen bir 'adettir. Bu gibi hususatda da'va-yı tedkiketmekde olan mahkeme-i ecnebi mahkeme veyahakiminin mu'avenetini (*Commission rogatoire*) ta'bir olunur; bir nev'i varaka ile taleb ederek 'inde'l-fakha (kitabe'l-fazi ile'l-kazi) namıyla yad olunan varakanın naziri 'ad olunabilir. [2] Bu varaka doğrudan doğruya mahkeme-i ecnebiyeye testir ve irsal olunmayıp me'murin siyasiye vasıtasıyla tebligedilir ve hükümet-i mahalliye kitabe'i kazanın matlub ve mazmunını muhâkeme-i infazetdiertirmemizden mukaddem-i ahkâm ve mündercatındakavanin-i memlekete muhalif bir keyfiyet bulunup bulunmadığını tadkikeder. Eğer bir kitab'el-kazidoğrudan doğruya bir mahkeme-i ecnebiyeye irsal edilirse müressel ile olan mahkeme bunu derhal 'adliye nazırına irsale mecbur olur.

Hukuk-ı mezunlarından

'Abdurrahman 'Adil

Tedbir-i menzil-i fünundan

(Melbusat-ı bahş)

(On yedinci nüshamızdan ma ba'ad)

-5-

Herkes kışın dahilen fâniyle, pamuklu ev emsali melbusat[2] *commission rogatoir* isme mevzu' olmayıp fi'ile mevzu' ise de o levchle telkis-i münasibgörüldü. Bu babda ileride bir makale-i mahsusa yazılacaktır.İle elbisesini tezyid ve yazın anları çıkarıp tenkiseylediği cihetle kış zamanında alışımlı olduğu elbise'i dahiliyesini ya'ni fâniyle, pamuklu vesa'ir-i mu'tad etmiş olduğu iç rubalerinievvel bahar gelir gelmez çıkarmak ca'iz olmayıp kışın tamamen hükmü geçmiş demek olan nisan ayının hitamında çıkarabileceği ve bi'l-'aks son baharda da havalar ne zaman bozulmaga başlarsa hemen ol vakt kışlıkların gelmesi lazım geleceği derkardır.

Ancak bu hususat-ı 'osmanlılar beyninde tecriye edilmiş büyük bir 'alamet-i tabi'ye ile tahdid edilmişdir ki 'alamet-i mezkûre bir dereceye kadar fena muvafık ve mutabık olduğundan usul-ı mezkûr-ı büruca ati ta'rif olunur. Şöyle ki:

Dut ağacı esasen memalik-i hara ağaçlarından olup mü'ehhira buralara şayi' olmuş bir ağaç olduğu cihetle iklimin ve mevsiminhaline göre hararet ve bürudet-i

tabi'iyenin vürudlarını vaktiyle ve her şeyden evvel his edip kendisini ana göre çekip çevirdiğinden evel bahar geldi zannıyla çiçek açtığı ve ekserisi layıkıyla yaşadığı halde pek çok seneler pek çokları marit kışlarına aldanan ağaçlar gibi şebat ve maritin ve hatta eva'il nisanın yalancı tebessümlere meşabe olan soğuk güneşlerine kapılarak da'ima mu'tadı olan zamanda ya'ni kaffe'i içcardan sonra yaşarmak başlar ve bu suretle hiçbir sene aldanmaz. Gezlik soğuklar takrib edip de artık ciddi bir devletlerin baş göstereceği zamanda da yaprağı döküp suyunu göğüne i'ade ederek kışlık 'alemine girer. Binâenaleyheski ihtiyarlarımız koca babalar (tut kendini zaman senn-i kışlığını çıkar! Tut soyundugu vakt senede kışlığını ki) demişlerdir. Bu zatlara i'tiraz olunursa (tecribeyi göğ'e çekmediler aa) bir kere tecribe edin; hakikat-i hal demediğimiz gibi ise mucibince 'amel eyleyin cevabını veriyorlar. Biz de kar'ilere 'aynen hikaye-i hal eyledik. [s.284]

(Mâbâdı var)

M.r

Tarih-i tabi'iyeye

Su Kelebeği

Tefric için bir güzel yaz günü çayırılık bir mahale gezmeye gidilip bir ırmak kenarında gölgelik bir mevki'de oturulur ise suyun yüzünde ince ve uzun bedenli, gayet parlak ve hemen hiç göz ve gemez derecede zar kanadlı birtakım böcekler göze çarpar ki bunlara su kelebeği derler. Bunlar da'ima su içinde hasıl olan nebatan üzerine konar. Bu halde ihtiyat ile yanına gidilerek nazar-ı riba bedenini, güneşin şu'anda altın gibi parlayan ma'i, yahud zümrüd-i yeşil, yahud ateşi kırmızı renklerini, gayet ince ipekden mensuc tûle meşabe ve ba'zılarının en güzel renklerden mürekkebi kadife gibi beneklerle mezin-i zarif ve narin kanadlarını, bulur sarahileri kapamak için kullanılan elmas tıraşlı kapaga benzeyen iri gözlerini temaşaetmekle kudret san'at-ı ilahiyeye hiran olmamakabil olamaz.

Bu güzel renk zarif şekle girmezden evvel su kelebeği hemen bi'l-cümle böcekler gibi iki def'a tebdil şekli ve hey'et eyler. Gayet küçük bir yumurtadan çıktığı zamankanadsız bir nev'i tırtıldır. Resimde şu (c) işâretle gösterilen bu tırtıl su içinde ve suya mensub nebâtat arasında ta'yiş eder ve fevkalâde yiyici bir hayvan olduğundan derinliği az suların dibindeki çamur üzerinde bu suda olduğu halde suda

yaşayan küçük böceklerin, kurtlarınhatta ufak balıkların ve buna mümasil bi'l-cümle şikarın yakınından geçmesini bekler; şikarini biraz istakoz makasına meşabe olup nisbetle gayet büyük olan makası vasıtasıyla yakalar. Biraz vakt sonra su kelebeğinin zikr etdiğimiz tırtılı büyür, derisini değiştir: sırtında, resimde şu (I) işaretle gösterildiği vechle, kanad başları peyda olmaya başlar.. işte bu, hayvanın birinci def'a olarak tebdili şekl ve hey'et etmesidir. Bu halde dahı sabıkı vechle şikarını avlamakla meşgul olur.

Vel'l-hasıl güneşin hararetli bir suretde neşr-i ziya [s.285]etdiği bir gün küçük hayvan sudan dışarı çıkar, bir dala sarılır. Gayr-ı müteharrik olduğu halde durur, iç taraftan şu (B) işâretle gösterilen eski derisini yarar ve bu kuru derinin içinden bu (A) işâretle gösterildiği vechle zar kanadlı küçük böcek dışarı çıkar. Lakin derisini değiştirdiği cihetle hayvan tarz-ı harekettabi'atını dahı değiştirmiş zan etmeyiniz; yine o derece olduğu halde suların yüzünde uçar ve bu hengâmede küçük sinekleri ve uçan diğer birtakım küçük böcekleri yakalayaraküküleder: binâenaleyhşekarini bu suda beklemeğe bedel ta'kib eder ve suda avlayacağı yerde havada avlar.

'Ali Nazima

Hayvanat-ı Tef'iyeler

[Mâhâzâ yaşayıp ancakharda bin ile görülebilen hayvanlar]

Suda yaşayıp ancakharda bin ile görülebilen hayvanlardan küçüğünü ve fakat en mühimini beyan edeceğim.

Bir kuru ot parçasını bir kadehe vaz' edip kandile doğrututulursa küçük bir şeylerinkımıldadığı görülür. Fakat bunları Pertev sizen daha ziyâde görmek için (mikroskoba) ihtiyacımız vardır. bunlar milyarlarca yaşayan birtakım küçük hayvanlardır ki şekilleri de muhtelifdir. Hatta ol derece küçükleri de bulur ki anları görmek kabil değildir. İşte bir tamla suda bunlardan milyarlarca bulunuyor.

[Tafsilat-ı lazımiyesi on ikinci nüshamızda mündercidir]

Bu halde bunlar nereden geliyorlar ? Şüphesiz kuru otdan. Orada nasıldılar ? Kurumuş veyahud yumurta halinde bulunuyorlardı.

Tamlarda bulunup güneşin hararetiyle kuruyan yosunlara yaz geçdikden sonra mikroskobla bakılırsa ufakkum daneleri gibi birtakım yığınlar görünür. Mezkûr

yosunlara bir mikdarsu i'lave olundukda hemen harekete gelerek yiyeceklerini aramak için öteye beriye koşarlar. İşte böylece yağmurun 'avdetine değin bahar suyu anları bi ruh bırakır. Fakat bunların daha küçükleri mevcut olup menafi'ilerinden ziyâde mazretleri his olunur. Ekseriya her sene milyarlarca koyun ve öküz telefâtı ve insanda vuku' bulan hastalıkların sebebi bu mikroblardır.

Mikroblar böylece ölen hayvanın vücuduna yapılan bir nev'i küçük hayvanlardır ki mezkûr hayvanın çürümesine sebebiyet verirler. Bunlar havadaki tuzları mahv edip kurutduğu gibi ölen hayvanın da madeleri üzerine düşüp orada neşv-ü nema bulurlar.[s.286]

İşte mikroskob ikmalıyla bunlar zi-ruh olduğu görüldü. Cüz'i etczahükümünde olan bu hayvanlar her bir mahalde iskân ve hatta bir tamlamada deniz suyunda da en büyük balıklara makis derecede 'azaları mevcut milyarlarca balıklar görüldü. İmdi bunlar hakiki ve bezmekden eski bir 'alim olup kıyasımıza nazaran biri diğerine nisbeten bir 'alim ve anın altında da bir 'alim mevcuttur ki cenab-ı hakkın kudret-i 'azmetine nihayet yokdur.

Mütercimi

Bab-1 ser 'askeri levazımat-ı 'umumiye da'iresi kütübasından

Münir

Mevadd-ı tab'iyye

INCONTINENCE INFANTILE

Selsel-bevl-i tıfli

Ya'ni

Tebul-i tıfli

Tebul-i leyli etfalın ekseriside müşahede olunup vakti gelince iyi olmaz i'tikadıyla bala tedavi terk edilen bir halet-i merziye olmasına mebni muhtasaran 'arz-ı ma'lumat ederek i'tikad-ı m'hudun boş ve esasız olduğuna da'ir bir fikr verimini arzu eyledik.

Tebul-i leyli mesane (idrar torbası) nın bir hal-i 'asabisinden ileri geldiği müsbetdir. Hurufat-ı nevmiyenin bu hususa dahli olup olduğunu anlamak güçcedir.

Madem ki çocuklar geceleri böyle çirkin görülen hareketleri bir halet-i merziye etmiş her halde tedavisi kabil olacak demektir.

Dedik ki tebul-i leyli, idrar torbasının bir hal-i ‘asabisidir o halde nukadder-i ‘asabihastalıklar tedavisinden ‘aciz kalınan türkiyat-ı tıbbiye tabi’idir ki bununda ‘aciz kalmaz.

Tebul-i leyli, viladeyi ve ‘arız oluyor. Viladi olanlar “ bi’l-hassa bahşımız oraya ‘a’iddir” hakiki tebul-i leylidir. ‘Arız-ı olanlar ise maraz ahırın te’siriyle vuku’ bulan bir haldir ki maraz-ı aslı ya’ni sebep orta yerden ref’ olunca tebul-ı leyli de mahv olmuş olur.

Tebul-ı leyli, ahlakı bozduğundan sarf-ı nazar vücud üzerinede te’sirat ve hayme icra eder. Bu hale maluf olan çocuklara ‘atf-ı nazar edilirse kansız, çelimsiz, kuvvetsiz şeyler olduğu görülür.

O halde insani insanlıktan çıkaran bu maraza karşı bala tedavi turmak hayat ve ahlak nokta’i nazarıyla tehlikelidir.

Bu hale duçar olan Çocukların ba’zıları vuku’ halden bihaber olarak sabaha kadar o halde kalırlar. Ba’zıları da ‘akibinde uyanırlar. İster uyanınsınlar ve isterse sabaha kadar o halde kalsınlar tebul-ı leylinin nevmin ilk sa’atlerinde vuku’ bulduğu görülüyor.

Tebul-i leylininveledi olmak için edilcek tedabir-i harici ve dahili olabilir.

Çocuğa yemek esnasında çoksı içirmemek, sebzedden ziyâde etle beslemek yatağa yatırımdan evvel tebul etdirilip bir... uykusu esnasında ya’ni yatdıktan bir sa’at sonra bi’tekrar uyandırmak, çocukları pek sıcak olacak derecede örtmemek arka üstü yatmalarına müsa’ade etmemek ve bu hallerinden tolayı anları takdir etmek sabahları Çocukların aksam-ı ile civarlarını soğuksuya batırılmış süngerlerle silmek ve soğuksu içerisinde banyo ettirmek, deniz hamamlarına devam ettirmek vesa’it ve tedabir-i hariciyeden ma’duddur.

Vesait-i dahiliyeye gelince: muhâcirin hastahanesi nisakoğuşunda o beş senesi yatırılan üç çocuk o zerrinde şekerli su içerisinde cüz-i makizabğından yevmi beşden on beş damlaya kadar verilerek edilen tedaviden bir ay zarfında muvaffakiyet tame hasıleyledik. Vakı’a yeni kitablara bu usul-ı tedaviye inanmıyorlar ise de herhâlde anılacak derecede te’sirden ‘ari olmadığı da tecrübemizle musaddaktır.

Çocukza'if ise çelik şurub ve habları kullanmakkana kana hulasası isti'mal etmek fa'ide-i bahşdır.

Tedavi'i te'siri muhakkaktır bunun için dekutb-ı müsbetini bil kim ki üzerine ve kutb-ı menfisini de mesane üzerine koyarak 2:3 dakika imtidat eder bir ceryan sabit emrar edilir.

Herhalde tebul-ı leylinin viladi olanları bu vechle tedavi olunursa da; maraz diğerinvücudundan ileri gelen 'arzı tebul-ı leylinin teşhis ve tedavisi için bir tabibe müraca'at lazımdır.

Doktor

Ş. Kamil

Mevad-ı fenniye

Mukayyed-i mizane'l-heva

Barometre enregistreur

Madem ki (tarih) ism-i fenniyesi verdiğimiz kayd vakayı'n istihrac-ı hakayıhususundafevâid-i bahş olduğu şöyle dursun belki vasıta-ı yegane. olduğu mertebe-i nübüvvete varmışdır; [s.287]

Bir maksada hadım olan her fi'il ve hareketin bir kayd-ı tarihisi bulunmak labeddir.

Yalnız bu kıyas ile tetahür eder ki 'alam-ı alâim derk ve istidlaline esas vasıta olan tazyik heva tebdilatının dahı bir kaydı bulunmalı ve bugün ki Türkiyat-ı fenniye icab etdirir ki yokdur mizane'l-hevanın baş ucuna değilmiş bir insan vasıtasıyla olacağına bizzat alt tarafındanifakılınmalıdır.

İşte henrürandan Fransalı Mösyö Radiye (**Redier**) ile Rişar (**Richard**) biraderler bu maksadı tahsile sarf-ı gayret eylemiş ve muvaffak dahı olmuşlardır.

Bunlardan mösyö radiyenin iki türlü barometresi olup bir nev'i rasadhanelere mahsus ve bi't-tab' büyük ve mükemmler olduğu cihetle hem gayr-ı kabil nakl ve hem de bahalı ise de diğer nev'i evlerde ve seyahatde dahı isti'mal olunabilecek suretde küçük ve ucuzdur.

Şekil 1 ile ‘arzirâe olunan birinci nev’iden bir barometredir ki şekil-i mezkûrun mütala’sından da anlaşılacağı vechle mayi’ “civeli” bir barometrenin ta’dil olunmuştur. Mösyö Radiye tazyik-i havanın tebeddülüyle civesathının alçalıp yükselmesi hareketini esas fikrine hizmet etdirebilmek için “b” borusunu başka bir civeli kab derununna idhal eylemişde ucunu kıvrıvermek agzını hassas bir tapa ile sed etmiştir. Binâenaleyhtazyik-i ma’ruzun tebeddülü mikdar ve nev’ine göre tapanın aşağı veya yukarı az veya çokhareketini mucib olur.

Şu hareketinsuret-i nakl ve istihdamına gelince şekilde görülen “A” teli bunu “m” manolası vasıtasıyla bir sa’at makinesine te’sir etdirerek bu sayede “h” çerhinin saga veya sola doğru devrini istilzam eyler hareket-i devriye’i mezkûra ise “t” telinin çerh üzerine sarılıp veya boşalmasını intac eyler ki bu da “k” kalemininsaga veyasola hareketini vücuda getirir.

İşte bununla da tazyik havanın bir kalem kullanabilmeğe başlamış olduğu sabit ve ‘ayan oluyor şimdi şu kalemin matlubumuz olan mu’amelat-ı kaydiyeyi ifası cihetine nakl-ı ta’rifat eyleyelim:

Bunun için evvel emr de bir kâğıda ahzarı lüzum-ı bedihi ve yine evvel vechle izahdan müstagnidir ki mezkûr kâğıd tazyikin tezayüd veya tenakasını göstermek için bir kenarından i’tibaren sati ve meyli metre taksimatını havi olmalı ve kalemin muhtelif zamanlarda bıraktığı izi birbirine karışdırmaksızın muhâfaza ve inzar-ı kar’ine ‘arz edebilmek için mebhus metre taksimatının icraedildiği cihete ‘amuden bir hareket-i da’imayı dahı ha’iz bulunmalıdır.

Şekilde “k” kâğıdı üzerinde görülen tavlani taksimat metre cinsinden olup iş bu kâğıdda bunun yürüdüğü cihete ‘amuden ya’ni aşağıya doğruhareket eylemekde ve bu bir sa’at makinesi vasıtasıyla vücuda götürüldükden kalemin bıraktığı izin herhangi bir noktasının günün hangi vaktinde tazyik gösterdiğini dahı haber verebilmekdedir. Şu kadar ki bunun için kâğıdın ‘arzına müvazaten ta’bir diğerle semt.

(Mâbâ’dı var)

Osman

{Mevad-ı hükmiye}

Deniz Üzerindeki Bulutlar

Engin bir denizde olduğum halde ba'zı kere ma'i kubbe-i semayı ihata eden beyaz ve göl renkli bulutları tersim etmekle vakt geçirmekte idim. İşte akşama karib ba'de'l-gurub birleşip letafetini izhar eden ve en mezin renkleri, en güzel [s.288]şekilleri havi olarak mezkûr bulutlar tecemmu' edebilirdi.

Bir akşam guruba yarım sa'at kaldıkda rüzgâr sükûnet buldu. Gurbdan gelen bu bulutlar azalarak tavakkuf ve tecemmu' ederek bir manzara müşahede olundu.

İşte mezkûr bulutlar gayet mürettefi'dağlarla derin dereleri vakiyaları havi olan bir araziye 'arz etdiler. Hakiki arzdeki ahvale müşabih çağ tepeleri ve böğürlerindeki duman ve sisler görünüyordu. Uzun bir nehr dereler teşkil ederek kemeri üzerinde harabe yüz tutmuş köprüden ceryan ediyor. Kaku ağaçlarından hasıl olan ormanlık ile ikametgahları hep heva'i atanın merkezinde yükselmiş olduğu halde his olunurdu. Bunlar gurub-ı şemsde erguvani ve altunsarısi gibi renklerle mezin olmayıp fakat yeşil ve kendi gölgelerinden merkeb olmak üzere bir manzara'ı firahfeza idi.

Şu manzara yığınları karanlıkda kendi renklerinde kalıp fakat şems-i mezkûr manzaranın arkasına gizlendikçe ziyaları kırmızı bir renklerle mezkûr köprünün kemerini tenvir ve tıfyan eden etrafında safi olunan renkleri hasilededi.

Bizden ikiferasahkadar ileride ka'in birka'iddir diye yemin edebilirim. İhtimal ki ziyahararetin semaya te'siriyle gayet uzak olan otalardan birinin in'akas olup bulutlar bize o manzarayı gösteriyordu. Birkaç def'alar kimiciler böyle tecribe ederek manzaraların yekdiğerlerine müşabebetinden tolayı aldanmışlardı.

Hasılı geceleyin kakoagaclarıyla mezyid dağı ve nehr ve köprüyü havi olan bu arazi gözden ga'ib olup yerlerine laid vela lahsa nice nice latif kevakib ve seyyaret lam'a zuhur eyledi.

Bab-1 'askeri vazemat-1 'umumiye da'iresi

Birinci şu'besi günbesinden

Münir

ZIRA'AT

yahud

Bahçe meraklılarına yadigar

(On altıncı nüshamızdan mâbâ'd)

3- Zira'at- 'adiye ve cebriye

Bahçelerin usul zer'i, iki olup bir "zer'-i 'adi" diğeri dahı "zer'i cebri" dir.

Zer'i adi, mevsim ve zamana teb'iyet edilerek icra ve ta' kib olunan 'ameliyat-ı zer'idir. Bu halde toprakın kazılıp kabartılması, tohum ekilmesi, zaman ve mevsim-i tabi'ide zer' olunan nebatın biçilip toplanılması zira'at-ı 'adiyeyi teşkil eder.

Ekseriyetle tohum ilkbaharda ekilir. Hasılat-ı zer'iyeye ise yaz ve sonbahar mevsimlerinde kemale erdiğinden, bu zamanlarda toplanılır. Şu usul ve ka'ide pek basitdir. Her yerde kabil'el-icra olduğu gibi fa'ideli ve 'ailece sarf olunmagla elverişli sebze ve nebati yetiştiren Bahçelerde ittihaz olunan usul, mezkûr usuldur.

Zer'i cibri, mevsim zamanına teb'iyet edilerek vesa'it-i muhtelifeye müraca'atla icra olunan 'ameliyat-i zer'iyedir. Bu da nebâtata safi bir iklim "çiçek camkani yapmakdan 'ibaretdir. Bu sayede mevsim-i tabi'isinden evvel meyve ve çiçek tedarik ve istihsal olunur.

Çiçek camkani i'mal ettirmek biraz külfetli olduğundan mevsimsiz nebat yetiştirmek usulü bir dereceye kadar ta'dil camkan vasıtasıyla istihsal olunan netice, ocak ve avreti vasıtasıyla dahı istihsal olunabilir. Ba'zı mahallerde soba dahı isti'mal ederler.

Ocak, içerileri gübre ile toldurulan 'immetsiz toprak çukurlarıdır. Ocakların üzerleri, mezruata havanın te'sirat ve hamiyesinden, çiy ve kırığıdan muhâfazaetmek için ya hasırla veyahud camla kapadılır.

Ocaklarda isti'mal oluncak gübre bir müddet havaya ma'ruz olarak bırakmalıdır. Çünkü gübre gerek şemsin ve gerekse arzın hararetiyle müte'essir olarak kendi kendine -belirsizce- yanar. Yanmamış gübre mezru'atın neşv ve nemalarına mümana'at eyler; belkide hiç büyümez. Sebebi ise sonradan hasıletdiği hararet fevka'l'adenin derununda bulunan tohumları yakmasındandır.

Gübre harareti pek çabuk alır; lakin pek çokzamanhıfz eyler. Bahçelerde gübrenin isti'mali bu hassasından ileri gelmiştir, ki hasıletdiği hararet-i mu'tedle derunundaki tohumların çabucak neşv ve nema bulmalarına sebebiyet verir.

Ocaklar, gerek mahalline vakitsiz dikilecek olan nebâtatın [s.289]kemal-i sür'atle neşv ve nema bulmaları ve gerekse ticaretde sarf edildikçe sebzenin hem çabuk ve hem de güzel yetiştirilmesi için isti'mal olunur. Sebze mahsûlâtına hasr edilen ocakların üzerleri hasır ve camkan “ cam levhalar” gibi örtülerle setr olunmalıdır. Örtüler istenildiği vakt açılıp kapadılarak ocakların hevas-ı tecdide edilir. Hararet bir hadd-i ma'yinde imtidad etdirilebilir. Bu vasıta ile nebat çarçabuk büyür. İcabı halince ocaklarınharareti, örtülerin etrafları gübre ile setr ve temdid olunarak çoğalır.

Sobalarınhusule getirdiği fa'ide, 'aynı ocaklar gibidir. Birazda camkanlardan bahsedelim:

Camkanlar, etraf ve tavanları camla mestur bulunan büyük otalardan 'ibaretdir. Camkanların derunları istenildiği gibi ısıdılır ve harareti, havi olduğu nebâtatın neşv ve nemalarına salih bir raddeye kadar isal edilir. Daha doğrusu camkanlarınharareti derunundaki nebâtatın neşv ve nema bulduğu iklimin derece'-i hararetine mü'adil olmak üzere tezyiye veya tenkiz olunur.

Bagçıvanlıksan'atı, arzu ve niyet ile ikliminhaline, mevsimin iktizasına göre tebdil eder. Her birde bagçıvanlık bir olmaz. Bagçıvanların kimi arzuları vechle, kimisi dahı mevsim ve iklime icra-yı 'amel ederler.

(Mâbâ'dı var)

Samanvolu; Halil Rüşdi

Mütenevvi'a

Fa'ideli i'ilaclar

Şekersiz olduğu halde siyah ve kutlu bir fincan kahvenin içine bir limonun nısfının 'asarası i'lave olunupta içilecek olursa ekseriyetle baş agrılarını def'i ve şifapezir etmektedir.

-'Adi, ya'ni şiddet bir vedetten 'ariz olan ses kısıklığı hakkında tedbirdir: Taze bir yumurta alınız, iyice çalkalayarak ve ince tuz şekeri i'lave edip bi't-tekrar kesb-i kesafet edinceye kadar tahrikediniz, sonra bundan ekl etdiğinizde ses kısıklığı mündef' olur.

-Elleriniz ve yüzünüz vesa'ir-i i'zanız yandığında soğuk meyve gats etmeyiniz, bi'l-'aks tahammül edebildiğiniz derecede sıcaksu ile yıkamanız lazımdır.

M.s

Mikyas'ül-rutube

Ma'lumdur ki kobalt ve nikel imlahları kendisi mütebeddil renkleriyle havanın rutubetin derecesini ta'yin edebilirler. (ve kalınımedikal reviyev) tarafından tavsiye olunan ati ez-zikr mahlutate müraca'at edilirse güzel bir mikyas'el-rutubeye muvaffak olunabilir.

1 = Klorür dö kobalt - bir kısım

Jelatin - on kısım

Su - yüz kısım

2= Klorür dö kovivre - bir kısım

Jelatin - on kısım

Su - yüz kısım

3=Klorür dö kobalt - bir kısım

Jelatin - yirmi kısım

Su - iki yüz kısım

Okzid dö nikel - yetmiş beş kısım

Klorür dö kovivre - yirmi beş kısım

İşbu mahlutat bir pencere camı- duvar kâğıdı veyahud diğer münasib ecsam üzerine sürülür her nükut ki hava rutubetlidir bu üç mahlut renkden 'ari olup 'aks halde ya'ni yabs ve berrak olduğu halde (1) mahlut mavi, (2) sarı, (3) yeşil renkte olarak müşahede olunurlar.[s.290]

'Avan-zade

Muhammed Süleyman

Taşra kar'ilerimize mahsusdur

Bir adem bir Bahçeye girip elma koparmak ister, halbuki Bahçeye girmek için üç kapıdan girmek lazım gelip bağçıvan ise bir şart ile istediği kadar elma koparmasına rıza göstereceğini beyan eder. Evde, çıkacağı vakt mürur edeceği behr kapıdan hamil olduğu elma ‘adedinin nısfıyla bir elmanın yarısını ikinci ve üçüncü kapıda keza bu mu’amele icra olunup ancak üçüncü kapıdan çıkarken elinde bir elma bulunması meşrut olduğu gibi bıçak vesa’ire gibi bir şey kullanılmaması da lazımdır.

Bu halde mezkûr adam nukadder elma koparıp ve nasıl taksim etmelidir ki üçüncü kapıdan hurucda elinde bir elma olduğu halde çıksın ?

Haritanın tarih-i icadıyla mahalinin ta’yini matlubdur?

Hayvanat-ı bahriyeden birini olup üç harfi hazf ederek hayvanat biriden birinin isminin çıkarılması matlubdur?

İş bu iki su’alleri ilk def’a doğru ve matluba muvafık olarak hal eden mektub sahibine gazaitemizin üç aylık abonesi ihda olunacaktır mektublar nihayet yirminci nüshaya kadar irsal-i matlub olup ucubesi mezkûr nüshaya derç olunacaktır gönderilecek mektublar, ‘avan-zade Muhammed Süleyman Efendi namına gönderilmesi lazımdır.

Yedinci Mes’ele

Kurşunkalemi ne vakt icad olundu ?

Bir koyu hıfr ediliyor, bir metre derinliği için (1) firank ve ikinci metre derinliği için (2) firank ve’l-hasil her bir metre başına ol günden (50) santim ziyâde olmak şartıyla hafr ettiği kapının ücreti olarak (187) firank (50) santim ücret ihzaeden bir ‘ameleninkazdığı kapı kaç metre olur ?

İş bu seva’illeri ilk def’a doğruca ve matluba muvafık olarak hal eden zata mükâfaten mücellid ve masver (mücemmel coğrafya) nam-ı kitab ihda olunacaktır.

Sorulan su’allerin tadkiyle meşgul zat-ı haste bulunmak hasebiyle bi’l-mecburiye cevapları gelecek haftaya te’hir edilmiştir.

Havanın Tazyikine Bir Misal!

Hükümet ve kimya okuyanlarca ma’lum olduğu üzere bunlardan nukadder güzel fenni anılınca husule geldiği muhtac-ı tafsil değildir. Bir muhter’ ve müvecced olmamak herkes için muvaffak olunamayan bir halet ise de fakat tetebbu’at-ı

mütevaliye ve tecarüb-i fenniye neticesi olarak fevk'al-'ade muvaffakiyata na'il olunur ki işte 'arzedeceğimiz fenni anılınca bu nev'idendir.

Resmşnde görüldüğü üzere icrası kolay ve o nisbetde tahf ve 'acemidir üzerinde iki şahs mevzu' E B H Y sandığı dahilen 'umudu bir bölme ile iki hicrye taksim olunmuştur. Ancak bu bölme sandıkinkısm fev kanısına ya'ni tavanına kadar çıkarılmışdır, iş bu hücreler derununa (m) ve (k) münfezlerinden elvan-ı muhtelifeden iki renkli mayi'at akıdır. (l) ve (...) bir zaviye teşkil etmek üzere kıvrılmış birer borunun uçları iş bu melven-i ma'iyat derununa magtus kabarıktarafları şahsların bedeninden ve kollarından yukarı doğru geçirilmiştir. (A) sandıkçasının üzerinde ma'deni olarak masnev'i kab üzerinde köür, ispiro ve kagıd parçaları gibi kabil ihtirakmevad-ı iş'al olunur. Bu halde sandıkçanın ve sandığın içindeki hava tüşanederek kesb-i inbisateder ya'ni ısınan hava tışarı çıkmak isteyip halbuki bir mahal bulamayınca tabi' sandığın içindeki ma'iyata icra-yı tazyik ile ma'iyatı yukarı çıkardır kopurulmuş mahallerine gelince harice seylan eder ve tabakada yanan şey'i söndürür bu ma'iyat (gaz ve ispiro) gibi kabil işti'al olduğu halde tabakada yanan mevadın ve etfasını tezyid eder. Kolayca ateş almaga müste'id olan iki şahs dahı dahil olduğu halde bu alet kâmilen ma'deni resime dikkatli bakıldığı halde inşası için büyük bir müşkilata tesadüf olunmaz.[s.291]

'Avan-zade : Muhammed Süleyman

{Pol İle Verjini}

Mütercimi Mü'ellifi

Muhammed 'AtaBernarden Dösen Pier

Bu kadınlar hanelerinde nezafet, serbesti, yalnız kendi sa'yiler ile hasıl olmuş ve su'al refahiyet, ha-hoş ve muhabbetle ifa vazife eden hidmetciler bulmakda edilir. İttihad-ı ihtiyacat ile birbirine merbut oldukları gibi uğradıkları müsa'ib yekdiğidine meşabe olduğundan birbirine dost, arkadaş, hemşire 'anvan-ı halat-ı neşanini vererek arzularını da, menfa'atlarını de, seferelerini de tevcid etmişlerdir. Arzularında her şey müşterik idi. Yalnız ruhlarında dostluk ateşinden daha şiddetli olan eski bir ateş zebana gir-i işti'al olursa- bir yüzünde medar-ı devam olacak bir şey kalmayınca semt-i semaya girizana olan alev gibi- ahlak 'ismetkari ile kuvvet bulmuş bir his saf diyanetkari kendilerini bir başka 'aleme sevkederdi.

Vazife-i tabi'yeleri de bu ictima'iler ile husul bulan mes'udiyeti tezyid etmekde idi. Her ikisi için bedbahtlığa müneccer olmuş bir 'aşkınsemeresi olan evladlarını gördükçe muhabbet-i mütefabileleri itrar idi. Çocuklarını bir banyo içinde yıkamakda, bir beşik içine yatırmakda lezzet bulurlardı. Ekseriya biri diğerinin çocuğunu emzirdi. Madam şöyle sevilirdi:” dostum, bu suretle her birimizin iki çocuğu, çocuklarımızdan her birinin iki validesi bulunmuş olacak.” Fırtınadan bütün dalları kırılmış olan cinsleri müttehid iki ağac üzerinde kalmış bulunan iki bu nihâl kendi ağaçlarından koparılıp da biri diğerinin güvenine ılsakedilmiş olsa daha hoşküvari meyve verdikleri gibi her akrabadan mahrum bu iki çocukda kendilerini bu 'aleme getirmiş olan iki dostun arzusıyla memeleri değiştirildiği zaman oğul, kız, birader ve hemşire hissiyatından daha tatlı hissiyat ile pürur-ı şeyab olurlardı. Valideleri daha beşiklerinin üzerinde izdivaclarından bahsetmekte idiler. O mes'udiyet izdivacına ümid bu kadınların elam-ı kalbiyesine sükûn-ı bahş olmakla beraber biri izdivac etmekde, diğeri etdiği, biri hey'et-i ictima'iyedeki derecesinden yukarı çıktığı, diğeri aşağı indiği için duçar-ı mesa'ib olduğunu tefekkür ederek şu ümid her ikisini de nihayet giryan eylerdi.[s.292]

(Mâbâdı var)

-Bir haftalık takvim-

146/a

Vukû'at	1309 Sene-i Hicriyye-i Kâmerî				1270 Sene-i Hicriyye-i Şemsî				1307 Sene-i Mâlî				1791 Sene-i Frengî				
	Gündüzün Müddeti		Te'dîl-i Zemân		Alafranga Sa'ât ile Aksâm		İmsâk		Evkât				Aylar				
	D s		D s		D s		D s		Yatsu	İkinci	Öylen	Ṭulû'-ı Şems	Rûz-ı Kâsim Sayıları	Kâfün-i Evvel-i Frengî	Kâfün-i Evvel-i Rûmî	Cemâzi'el-evvel	Günlertün İsimleri
	9,2	0,12	4,41	12,52	1,39	9,48	7,29	2,39	48	24	12	23	48	24	12	23	Penç-şenbe
	3	0,42	43	52	39	48	28	38	49	25	13	24	49	25	13	24	Cum'a
Uzun Gecenün Evveli	3	1,12	43	51	39	48	28	38	50	26	14	25	50	26	14	25	Cum'a-êrtesi
	3	41	44	51	39	48	28	38	51	27	15	26	51	27	15	26	Pazar
Erba'inün İptidâsı	4	2,11	44	50	39	48	28	38	52	28	16	27	52	28	16	27	Pazar-êrtesi
	4	40	44	50	39	47	28	37	53	29	17	28	53	29	17	28	Şalı
	5	3,9	46	49	39	47	27	37	54	30	18	29	54	30	18	29	Çehâr-şenbe

(Tashih)

On yedinci nüshamızın balık yağı bahsinde sehviyat olarak (bayadolanmış ciğerlerin teshiniyle hasıl olan balık yağı sarı içmesi güççe kokusu nahoş olup ticaretde sarı balık yağı) yazılacak iken karmakarışık dizilmiş olduğundan me'a'l-i'tizar tahsis olunur.

Mütenevvi'ada çalar sa'at kısmında (kal'a) gelmesi sehven (kal'a) dizilmiş olmağla tashih olunur.

Yeni Kitaplar

Bu nam ile İbrahim Edhem Efendinin himmeti Artin Efendinin gayre gayreti ile rüşdiye çocuklarına mahsus olmak üzere gayet güzel bir lugat kitabı neşr olunmuştur Muharrer ve tabi'lerini tebrik ederiz.

Elde bulunsun

Fransızcadan Türkçeye Lügat :Ali Nazima Beyefendinin pek çok tettebbu'at ve tedkifatla nice ve vakitden beri tahrir etmekte buldukları cebde bulunsun nam-ı Fransızcadan Türkçeye olan lugatının on bin lugat karib bir kısmı yakında neşr olunacaktır. 'Ali Nazime begin lugatında abonelerimiz tarafından balada gösterilen elde bulunsun zannıyla çok müraca'at ise de bu neşr edeceğimiz mezkûr lugat olmadığını 'arzederiz.

Nevadirü'l nefsiye : Kitab-ı furuşan-ı meşhurandan Ahmed Hamdi Efendi Efendinin öteden beri 'alem-i matbu'ata şikayet eden İbrahim Cudi Efendiye tahrir etdirerek Trabzon vilayet-i matba'asında nefis-ı suretde tab' etdirmiş ve yüz pare Der-sa'adete başlıca kitab sanılan mahallerde furuht olunmakta bulunmuştur. İbrahim Edhem Beyefendinin ikmalince muvafık oldukları oldukları iş bu Kitab-ı kıymetdar dahı neşr olunmuştur.

Paris sedası yahud mükemmel usul-ı mekâlime-i Fransavi : İbrahim Edhem Beyefendinin ikmaline muvafık oldukları işbu kitab kıymetdar dahi neşr olunmuştur.

Mahzen-i mesâil riyâziye : Mekteb-i fûnun harbiye'-i şahane ve mekteb-i a'dadiye'-i şahane mu'allimlerinden 'Abdul'-latif ve 'Ali Galib beg efendilerinin tahririne himmet buyurdıkları iş bu kitab Galib Bey birinci cildi tab' ve neşr olunmuştur

Ta'lim-i benat : Ali Nazima'nin beyin-mini mini hanım kızların terbiye ve tahsillerine madar olmak üzere ahlak ve edebiyata da'ir birçok güzel ve fa'ideli parçaları havidir bundan fera'ite alışdırılan hanım kızların gerek ma'lumat-ı lazme'i insaniyece gerek ahlak ve bahusus umur-ı idare'i beytiyece pek çok fa'ideli iktisab etmekte oldukları tecribeten sabit olmağla kızlarını hüsni suretle ta'lim ve terbiye arzusunda bulunan peder ve valideler ile henüz nazar-ı tedkiklerinden göçürmeyen

‘umum-ı mekatib-i ibtida’iye ve rüşdiye enas-ı mu’allimelerinin nazar-ı dikkatleri da’vet olunur. İş bu kitab-ı müstetabın bahası yalnız 2 guruş. **Sayı 19[s.293]**.

Hicri-i şemsi (19) Kanun-ı evvel sene 1375 (Numero 19 – Birinci sene) Hicri-i Kameri (29) Cemaziye’l-evvel sene 1309

Maârif

1309

Umur-ı idare ve tahririye ye âid her husus için müdür mesulu Kasbar namına mürâcaat olunur.	Her hafta perşembe günleri neşr olunur	Siyâsiyatdan mâadâ her şeyden bahs eder. Derc olunmayan evrak iâde olunmaz
	Nüşhası 20 paradır	
Şerâiti iştirâ Bir seneliği Dersâadet için idarehânedan alınmak üzere yirmi, vilâyat için posta ücretiyle beraber otuz kuruştur.	İdarehânesi Bab-ı âli caddesinde Kasbar matbaa ve kütüphane ve mücellidhânesidir.	

Muhteviyat

Posta çantası - kalem – ta’rifat-ı seyd on sekizinci nüshadan mab’ad – tedbir-i menzil-i fünundan mab’ad - sahibü’l-makamat Ebu’l-Kasımü’l-harırı – tarih-i

tabı'iden istakoz – Arzunharareti - Hıfz-ı sıhhat-i şababdan melbusat - on sekizinci nüshadan mab'ad ve son – Bahçevanlık yahud Bahçe meraklılarına bir yadigar on sekizinci nüshadan mab'ad – mes'elemüz - hall-i mesa'il – Fennı Eglencelerden düşmez para – galeyan eden su – Pol ile Virjini – Bir haftalık takvim – yeni kitablar

Posta Çantası

Fotoğrafya ve Elvan – Çekirgelerin itlafi için bir çare

Heman fotoğrafya san'atınınicadıyla beraber resimlerde elvanı şabit kılmak ya'nıfotoğrafi boyalı yapmak erbab-ı fennı işgale başlamışdır. Bir usul bulmak için pek çok kimseler uğraşmış ve nihayet yakınlarda Mösyö Lıpman namında bir müntesib fennün elvanı plak üzerinde teşbite muvaffak olduğu evrak-ı fenniyede yazılmış ve usuli gösterilmişdür.

Bugün fotoğrafdaki elvandan bahşimüz Mösyö Lıpman'un keşf-i cedidini göstermek için degıldür. Belki Mösyö Bodran namında bir zatun nazar-ı dikkat eşeri olarak meydana çıkardığı bir hali 'arz maksadıyladır.

Albümlerimizdeki fotoğraflardan birini alalum. Boyalıısını yapmaga çalışdığımız ve 'adı didigümüz bu resm zatında boyalı imiş! demek ki hep fotoğraflar elvan-ı tabı'isi ile münevver olduğu halde biz farkedemiyormuşuz.

Bu hassa pek garib görünmekle sıhhatı tahakkuketmişdür.

Zaten fotoğraflara pek dikkatle bakılsa hafıfca bir renk eşeri farkolunur. Mösyö Bodran bir fotoğrafı münasib suretde 'akslerle tenvir ederek bu elvanı meydana çıkarmak mümkün olup olmadığını düşünmüş ve tecrübeleri düşüncesinin isabetini işbat etmişdür.

Gümüş imlahıyla vücuda getirilmiş ve kagıda nakl olunmuşfotoğraflarda renk bir derece zahire çıkmışdır.

Bunu tecrübe etmek pek sadedir. Karanlık bir odanın bir duvarında bir fethe bulunarakbununharicinde bir levha üzerine elde bulunan fotoğraf ma'kusen vaz' olunur. Ve tarafeyninde 45 derece meylinde konulan iki ayna vasıtasıyla iyice tenvir olunur.

Duvardaki fetheye de güzelce bir fotoğraf dürbünü [s.294](obej keşif) yerleşdirilir. Bunun tam karşısına konulan bir levhaya resim büyüyerek mün'akıs

olur. Hem de elvanıyla. renkler tamamen görünmüyor fakat ten rengi da'im müşahede olunuyor ve fotoğraf 'adeta nım zulmetde bakılan bir sulu boya resm manzarasını ihzaediyor.

En 'ayan olanı veren resmlerde el-buminli kagıd üzerine alınmış olanlardır. Mürur-ı zamanla sararmış olan resmlerle jelatinu klorür usuliyle alınanlar bu tecrübeye hüsn-i netice hasıl etmiyor.

'Ulum-ı tabı'ıye erbabından Mösyö Deko namında bir zat birkaç seneden-beri şimali Afrika'nun ba'z elkasında hisarat-ı 'azımeysi mucib olan çekirgelerin keşretiyle bir taraftan da sahra-yı kebir'de bulunan dede kuşu tuy kuşu ve kertenkelelerin günden güne killeti beyninde bir münasebet bulınup bulunmadığını tedkike girişür. Ve sahıhen bir münasebet görür. Bu hayvanatun çekirge pek haris oldukları nazar-ı 'itibara alınırsa bu münasebetünsıhhati tasdik olunabilir.

Çekirgenüntabı'ı düşmanları olan kertenkele tuy kuşu ve sa'ir hayvanatun teksiri eyvah ki gayr-ı kabildür. Fakat Mösyö Deko'nun tedkikatı ve tecaribinden kurbagaların da çekirge itlaf ve bunlardan ziyâdeharis bulındıkları meydana çıkmışdır.

Bu zat ekin tarlalarını harab ve bı-çare zira'ii pek az zamanda ümıdden yas ve harmana düşüren milyarlarca haşerat alayına karşı milyonlarca kurbaga sürileri çıkarmaktarıkini tavsiye ediyor. Eger ahalı-i zira'at tarlaların yanlarında birer bataklık bulındırmak ve kurbaga yavrularını besleyüp teksir etmek zahmetini ihtiyar ederler ve itdigi hesaba göre yüz metro merbi'ı mahalde bir kurbaga bulındırırlarsa mümkün mertebe ekinlerini çekirge şerrinden ve kaya ile şervetlerini ve ma'ışetlerini te'mın etmiş olacaklarını söyleyor.

M.

Makale

Kalem

"Nun ve'l-kalem" Medhiyye-i ilahiyyesine mazhariyyetle iktisab-ı şeref etmiş olan kalem, vasıta-i terakkiyat-ı ümemdür.

Kalem, Cenab-ı Fahr-i ka'inatun "Babü'l-'ilm" tavsıf-i celilile mu'azzez, Arapça emr-i haydaranesiyle mübeccel olmuşdur.

Kalem, medeniyet ve insaniyyetün vahşet ve cehalete karşı kullandığı bir alet-i müdafa‘a-i galibanedür. Kalem, san‘atun, ma‘arifetün, vasıta-i intişarı, efkar-ı ‘aliye ve hissiyat-ı necıbenün vesile-i ‘ulviyyet-nişarıdır.

Kalem-izahirde ‘adi bir sazır; lakin hakikatde, efkar-ı beşeriyeyi şaşayıfeyyuzat-ı maârifden istifade-yab eylemekle mümtazdır.

Tenvir eden keteb-i muhtelif-i ‘ilmiyye fenniyye ve edebiyye ‘azim ‘ulema ve fuzelanunsünühat-ı fikriyyesi ise cem‘iyyet-i beşeriyenün nur-ı dıde-i mebahatı olan “kalem” in mahsul-i ma‘arifetidür.

Parlaklıkda güneşe rekabet edecek hariku’l-‘ade zekaye, ‘ulviyyetce yine anunla yarışa çıkacak bir mertebe-i balaya malik olan bunca ashab-ı ‘ilm ü ‘irfanunkudret-i fitriyyesinden, ceyadat-ı karıhasından, necabat-ı hissiyatından beri müstefid eyliyen kalem degil-midür?

Hilkat-i Adem’den beri zuhura gelmiş olan ahval-i beşeriyeyi enzar-ı hakikat-persetanemüz önüne koyarak bize insaniyyetimüzi öğreden kalem degil-midür?

Kürre-i zeminün şekl ü hakıkatı, kamerün dur u hareketini, güneşün mahiyyetini, hasılı bil-cümle hakayık-ı eşyayı şemere-i kemaliyle kagıd üzerinde göstererek esrar-ı tabı‘ata bize vukuf-ı peydaetdiren kalem degil-midür?

İnsanların refa-i hal ile hayatını idameye, hukukını muhafazaya sa‘y bulunan keteb-i kanuniyyenün tahrırine vesat eden kalem degil-midür?

Kalbi leb-rız-i sürur, ruhu garık-i hubur eyleyen münazır-ı bedı‘ayı ‘arzedem mehtab tablolarını, bir sabah nev-baharda kuşların nagmat-ı meserret-engızini, kuzılarınsada-yı rikkat-amızini, bir jalenün tebessümünü, henüz gonca halinde bulunan bir çiçeğünzarafetini, bir meşcerenün letafetini, hazın, hazın akup giden bir derenün manzara-i nazar-fırını, tasvir eyleyen meserret levhalarını,, balın ihtizara ser-nihade-i küdret 2 olmuş bir son dakika-ı hayatında dehan-ı te’sır nişanından – bar-gah-ı ahdiyyete doğru – çıkardığı ah-ı hazını, hazan-alud bir yapragun reng-i te’sır-averini gösteren levayih-i neşat [s.295]bahşayı, menazır-ı rikkat-efzayı bize ‘arzederek kalbimize gah tuyulmaz bir hüsn-i meserret-elka, gah yine orada yanık bir ceriha peyda eyleyen kalem degil midür?

Kalem olmasaydı, incila-bahş afak olan ma'arifetün medeniyetünziyası cihana nasıl intişar ederdi?

Kalem olmasaydı, hissiyat-ı beşeriyyeyi ta'rif ve tasvire ma'lumat ve müşahadat-ı insaniyyeyi ifade ve beyana hangi alet vesatet ederdi? Göz yaşları sera'ir-i kalbiyyenün bir terceman-ı şifahisi ise kalem de tahrırısıdır. Kalem olmasaydı, yek-digerinden uzakbulunan insanlarca lüzümü bedıdar olan muhabere keyfiyyeti nasıl kabil olabilirdi?

Bu halde lisan-ı hakikat, cem'iyet-i beşeriyyeye kıymeti takdır olunmaz hizmet etmekde bulunanhame-i 'icaz-pereri < nihal-i sa'adet » tavsıfiyle tebcil eylemiş olsa seza degil-midür?

İşte şurada kendi mahiyyetini tasvire çalışan bu küçücük (kalem) ünkaderi dünyalar kadar büyükdür. Öyle ise çalışalım, nur-ı ma'arifeyle fikirlerimizi tenvire gayret edelüm de kalemimizle sevgili padişahımıza sadıkane, memleketimize müftehirane hizmetler ifasına muvaffik olalım.....

Melik-zâde

Ahmed Fuad

Tahifat-ı Tercüme

(On sekizinci nüshadan mâb'âd)

Arş – nefsdan ma'adasına vacib olan malik ismidür.

İrtisas – şer'en mecruhun yemek, içmek, uyumak ve emsali gibi hayata dal ve ana merafik şeyler ezhar etmişdür.

İrin– Eşyada mahal-i 'itidal olup arzun irtifa'-ı kutbını ve bina'enaleyhmüddet-i leyl ü nehharı mütesavı olan mahal-i 'itidaline 'irfan-ı tahsisedilmişdür.

Ezel – Mazıye raci' ve gayr-i mütenahı ezminede vücudun isti'rarıdır. Nitekim (ebed) müstakbele 'a'ıd ve na-mütenahıezminede vücudun devamıdır.

Ezeli – 'adem ile gayr-i mesbuk olan şeydür. Ma'lum ola ki mevcudat üç olup dört olamaz, bunlar da: hem ezeli hem ebedi olan cenab-ı vacibü'l-vücut, ne

ezeli ne de ebedi olan dünya; ebedi ise de ezeli olmıyan ahretdür ki bu halün ‘aksi ise muhaldür; zıra aksam-ı şabit olan şey’ün ‘ademi mümteni’dür.

Ezeli – Vücutı sebebsüz kabil olmıyandır.

İstikbal – Bulunduğünzamandan-sonra vücuduterekkubolunandır.

İstiska’ - Tul-ı müddet-i inkıta’ından sonra yağmur istemektür.

İstidlal – Medlulı işbat için delil irad eder ki bu da ya eşerden mü’essere intikal ile olup (istidlal-i ati), veya ‘aksi suretle vakı’ olarak (istidlal-i lemı) tevsım olunur; ve yahud eşerinün birinden digesine intikal edilür.

İsti’naf – Ma‘nen mukadder olan su‘alün cevabıdır. Meşela birisi [Kavm ü cema‘at yanuma geldi] didükden sonra muhatabı [Anları ne yapdun] diye sormış gibi (Zıde ikram, beşere ihanet etdüm, bekri ise haline terk eyledüm) cümlesini ‘ilaveetmiş gibi.

İstigfar – ‘Amal-i salihye meyl ve ‘amal-i fasideyi istikbarla anlardan ‘ırazdur. Ehl-i kelama göre istigfar ‘isyanunkubhını gördükden-sonra taleb-i magfiretdür. Ba‘z akvale göre de istigfar emr-i fasidi kavlen istislahetmekdür ki (- ARAPÇA -) denilse (- ARAPÇA -) anlaşılır. [s.296]

İstifham – Muhatabunzihn ü zamırindekinisu‘al ve isti‘lam yahud şey’ünzihnde taleb husulidür-ki suret-i mezkûre iki şey’ arasında nisbet vuku‘ veyahusuli olduğına göre (tasdik) veya (tasavvur) olur.

İstikra’ – Ekşer-i cüz’iyatında bulunan bir halün küllide vücudına hükmetmekdür. (Ekşer-i cüz’iyat) kaydının edhaline sebep cemi‘ cüz’iyatında tahakkukı halinde işün istikra’dan çıkarak [kıyas-ı mukassam] olmasıdır. İstikra’ tesmiyyesi mukaddematının ancak tetebbu‘ cüz’iyatla husulinden naşıdır. Meşela (her hayvan iken alt tudagını tahrık eder. Çünkü insan, beha‘im ve seba‘ide bu hal-i meşhuddur.) mişalinde olduğu gibi ki eczadan istikraedilmedikleri bulunabilmek hasebiyle istikra’-i nakıs ve temessahun çigner iken üst çenesini tahrık etmesi hasebiyle hükmi muhalıfdür.

İstihsan – Lugatde bir şey’i eyü ‘add ü ‘itikad etmekdür. Istılahda (adele-i erba‘a) dan (kıyas-ı celi) ye mu‘arrızdur ki andan olduğu zaman ma‘mul-i

bihdür. Sebeb-i tesmiyyesi ise ekşeriyyen kıyas-ı celiden kavı bulunmasıdır ki bu halde (kıyas-ı müstahsen) namını alır.

İstihsan - Kıyasun terkiyle halkun begendigini etba'dur.

İstihaza - Kadınunhayzzamanında üç günden az veya on günden çok ve logusalıkzamanında kırk gün kadar gördüğü kandur.

İstita'a(t) – Cenab-ı Hakk'un yarattığı bir 'arzdur ki hayvan bu sayede if'al-i ihtiyariyyeyi [diledigini] icraeder. (İstita'at, kudret, kuvve(t), vasi' ve takat) gelmeleri men hayse'l-ma'nı mütekarib ise de 'örf ehl-i kelimada fi'l ü terk hususına hayvanı kadir kılan sıfatdur.

İstita'at-i hakikiyye - Sudur-ı fi'le merbut ve ana mukarren olan kudret-i tamedür.

İstita'at-i sahihe - ana müşabehe mevani'un ref' ve izalesidür.

İstihale - Suyun nev'iyeti bozılmıyaraksoğuyup ısınması gibi keyfiyyetde vakı' bir haldür.

İstikamet - Hattun kafe-i ecza-yı mefruzesi her vaz'iyetde birbirine müntabık olabilmekdür. İstilah-ı ehl-i hakikatde ise 'ahd u peymanların kafesinde el-nizam-ı vefa, ve yemek, içmek ve giymek hususunda ve el-hasıl kafe-i umur-ı dıniyye ve dıneviyyede hadd-i 'itidale ri'ayetle tarık-i müstakımı ta'kıbdür ki bu tarıkahiretdeki sırat-ı müstakımdür.

İstikamet - ictinab ma'ası ve si'yetün bir arada ictima'idur. Ba'zı akvale göre de istikamet egriligünzıddı olup 'abdün irşad-ı şer'-i şerif ve 'akl ile tarık-i 'ubudiyyete mürurıdur.

İstikamet – Müdavemetdür. Ve ba'zı akvale göre Cenab-ı Vacibü'l-vücut'dan gayr bir şey' ihtiyar etmemeklikdür.

İstikamet – (Ebu 'Alıyyü'd-Dakkak) der ki bunun üç medarici vardur. Birincisi te'dıb-i nefsdan ibaretolan (takvım), ikincisi tehzi'b-i kulubdan ibaretbulunan (ikamet) ve üçüncüsütakrıb-i esrardan ibaretolan (istikamet)dür.

İstidare – Sathun bir hat ile – dahilinde ka'in bir noktadan hatt-ı mezkûra varid olan hutut-ı müstakımenün kafesi birbirine müsavı olacaksurette – muhat olmasıdır.

İstidrac – Cenab-ı Hakk’unkulını nihayet-i ‘ömrine kadar ba’zen makbul el-du’a ve ba’zen giriftar-ı ‘azab u belaetmesidür. Ba’z akvale göre de mala nazar-ı ihanetle bakmakdur.

İstidrac – Rahmet-i Hak’dan teba’ad ve ‘akaba tetricen takarrübdür.

İstidrac – Azar azar imhale ‘azab-ı ilahıye takarrübdür.

İstidrac – Şeytanun insanı – mahv u ihlak için – bir derce-i ‘aliyyeye çıkarnasu ve oradan baş aşağı etmesidür.

İstidrac – Cenab-ı Hakk’unkulını ruz-ı kıyametde ‘azab ve şeda’id u bâlaya yaklaştırmasıdır. Nitekim Fir’avun’un Cenab-ı Hakk’dan ahretde ‘azab u belaya ugramagı niyaz etdiği muhkıdır.

İstitrad – Sözi başka bir kelim iradına hacet gösterecek ve vadilere sevketmekdür, ki bununıradı (zaten) degil, (‘arzen) kasd edilür. [s.297]

İsti’are – Mübalaga maksadıyla ma’na-yı hakıkınünşebihdevücudını iddi’aetmek ve fakat müşebbehi aradan iskatetmekdür. [Yigit bir adem gördüm] demek maksadıyla [Bir arslan gördüm] dememüz gibi, ki karne ile beraber müşebbeh dahı zikr edilürse isti’are (tasrihiyye) veya (tahkikiyye) namını alır. [Hamamda bir arslan gördüm] mişalinde olduğu gibi, [Ecel falanı pençesine takdı] dedigümüzde mutı canları bila-tefrik helak etmek hususunda bir hayvan-ı müfterise benzetmiş ve bu teşbihe kuvvet vermek için-de anuntırnaklı olduğunu dahı iddi’a ile teşbihde mübalagayı te’küd ve te’yüdetmiş oluruz, ki mevtünhayvan-ı müfterise teşbihi (isti’are-i bi’l-kinaye) ve tırnaklı olmasını iddi’a (isti’are-i tehiliyye) olur. Fi’lde kinaye ancak (tabi’iyye) olur , [nezaketü’l-hal] mişalinde olduğu gibi.

İsti’are-i tehiliyye – Fi’lün masdarını teşbih tarikiyle ma’na-yı mevzu’nungayrı bir ma’nada kullanmak ve fakat tesbitde yine o fi’le tabi’ etmekdür. Meşela ‘arabıde (keşf) masdarından (keşefe) gelmesini (izale) masdarından (ezele) gelmesine bedel kullanmak gibi ki bunlardan maksad lafz-ı fi’l olup asllarına tabi’ bulınduklarından buna (isti’are-i tabi’iyye) denilmişdür.

İsti’are-i Tehiliyye – Müşebbebe levazımını müşebbeh isnad ve izafeetmekdür.

İsti'are-i Bi'l-kinaye – Lafz-ı müşebbehi iradla müşebbeh behün lazımı olan ma'na-yı mecazısını murad etmektedir.

İsti'are-i Mekniyye – Bir şey'i 'aks ve kulb-ı tarıkıyla diğerine teşbih etmektedir.

İsti'are-i Terşihyye – Müşebbebehün melamını işbaten müşebbehe izafe ve isnaddur.

(Mâbâ'dı var)

Nüzhet

Tedbir-i menzil fenninden melbusat bahsi

(On sekizinci nüshamuzdan maba'd)

İkinci Bab

Melbusatınahval-i mahsusası anları teşkil ve terkib eden maddelerün cins ü nev'leri ve ba'de'l-terkib hasıl edecekleri derce-i keşafetün takdiri ile beraber hasıl edecekleri nev' ve ahvalün tefrik ve temyizi ile kable'l-isti'mal lazım-gelen halete göre mu'amele-i mahsusaya vakıf olmak ve mürekkebe olan kumaşlarun tokumaları halleriyle suret-i terkib bilüp ana göre ahz u isti'male mukteza ma'lumatun istihsali hususlarından ibaretolmagla ber-vech zır-i fakre fakre ta'rif ve beyan olunur:

1

İntihab-ı mensucat

Elbiseye mahsus olan mensucatun inticabında nazar-ı dikkate ve 'ıtınaya alınması lazım-gelen pek çok ve pek mühim maddeler var ise de ehemleri ve her şeyden evvel nazar-ı 'itibara alınması lazım-gelenleri hıfz-ı sıhhat ve idare nokta-i nazarlarından tokumalarunhal ve tabı'atları ile eşkal ve elvanınun ta'yın ve takdiri mes'eleleridür ki şekl ü levn mes'elesi bundan bir kaç sahife aşağıda ıcabı vechile muhrer ve mukayyed olduğundan buracıkda kumaşlarunmadde ve tabı'atları hakkında bilinmesi lazım-gelen en mühim maddeler der-meyan olınacaktır. Şöyle ki:

Evvelen – Mensucat yamevad-ı hayvaniyye ve yahud mevad-ı nebatiiyyeden iplik haline getirilebilen şeylerünsuret-i mahsusa ve ma'lumesiyle tokunarak terkib ve tecemmu'undan 'ibaretdür ki mevad-ı mezkûreden hayvanı olanlar (yün) ile (iplik) denilen şeyler olduğu gibi nebatı olanlar da evvelden-beri bildigümüz (pamuk) ve (keten) gibi şeyler ve bir zamanlardan-berü elyafdan istifade olunmak usuli keşf olunarak iplik haline vaz' ile enva'-ı mensucatda müsta'mel olan (ısırgan otı) ve (gün çiçegi sapı) ve (kamış özi) ve bunlara mümaşil isimlerini bilemedigümüz bir takım otlardan ibaretolmagıla ve ekşeriya (canfe, atlas) denilen ve bi'l-hassa ipekden yapılması lazım-gelen keran-kıymet kumaşlara taklıd olmak üzere mezkûr ısırgan otı ve sa'ire elyafının terbiyesiyle farkı meşkel bir suretde mezkûrkumaşları ı'mal etmekde olduklarından ve idare nokta-i nazarında bunların bi-hakk olan fikranun ihkamına ri'ayet olunması lüzümü tavsiye olunur. [s.298]

Saniyen – Mevad-ı hayvaniyyeden ibaretolan malzeme-i bi'l-hassa yün denilen madde şemsiyyenün tamamen nüfuzına mani' olup bir dereceye kadar mukabelede bulunduğu gibi hararetide pek az nakl etdiginden mevsim-i sayfda haricünsıcağını dahile ya'nıvücut-ı insana sevketmege mümana'at edüp bir dereceye kadar serin bulındırmagı ve kış zamanlarında da vücut-i insanide mevcut olan harreti muhâfazaedüp beden-i insanı sıcaqtutmaga ba'is olduğu meşellü bunun ince ve mülayimce yapıilup-da dahilen giyilen nev'leri ya'ni fanila tesmiye olunan gömlek cinsleri vücudda mütehasıl teri mass ve bel' edüp bedeni nemden ta'riye ile da'imakuru tutmaga ve haricdeki soguk hevanun duhulini de men'e hizmet ettiklerinden yünle mensuc kumaşların iktisasında fen hıfz-ı sıhhat nokta-i nazarınca pek büyük menfa'at görülür.

Şu fikrayı te'yid etmek için kış yaz 'aba giymekle maluf olan ve Rum-eli-i şahane'nün Yanya Manastır vilayetleriyle Sarfice Sancagı dahilindeki en güzel yerlerde sakin bulunan (Evlah) kavminün hem civarlarına nisbetle kavı ve 'afiyetde da'im olmaları birinci mertebede delil olabilecegi gibi Arnavudları'nun dahı akvam-ı sa'ireye nisbetle güçlü kuvvetli bulunmaları dahı ikinci bir delil 'add olunabilir.

İşbu mevad-ı hayvaniyyenühıfz-ı sıhhat nokta-i nazarından der-meyan olunan menafi'-i mezkûresinden başka mevad-ı nebatiiyyeye nisbetle pek çoktayanıklı ve kavı olduğu cihetle idare ve menfa'at nokta-i nazarlarınca da küllü feva'idi ha'iz olduğu zahir olur.

Salise(n) – Mevad-ı nebatiyyeden olan malzeme-i neseciyyede ise bundan evvelki fıkradan mevad-ı hayvaniyye hakkında mahrer havas-ı nafi‘a pek-de bulunmayup bunlar anlarla bir derceye kadar zıdd hassaları ha‘iz olduklarından hıfzü’s-sıhha nokta-i nazarında mevad-ı hayvaniyyeden olan mensucat ve akmaşamevad-ı nebatiyye ile tokunmuş olan kumaşlara ya‘nı yünle ipek ipliklerinden tokunmuş olan bir kumaş pamuk veya keten ipliklerinden nesec edilmiş olan kumaşa ezher cihet fa‘ik ‘add olunur.

Rabi‘a(n) – Elbise esasen ve her şeyden ziyâdesoguga karşı ve hele elbise-i dahiliyye bi‘l-hassa terini derisini kurutmamaga vesatat için ihtiyar olunur bir şıklet olduğundan gerek intihab madde hakkında gerekse bundan böyle zikr olnavak olan bir kaç maddede bu maksadun esastutılması tabı‘i olduğu ve areste-i ‘arz u beyan olmağla ana göre hüsn-i telakkı buyurulması.

(Mâbâ‘dı var)

M. R

Sahib-i Makamat { Ebu‘l-Kasım El-Harırî }

Ebu‘l-Kasım (sahibü‘l-makamat) lakabıyla müştahir ateş-zeban bir ‘Arab şa‘iridir.

Müskat re‘isi ‘ulema ve fesaha-yı ‘Arab’un menbi‘i olan basradur. Fesahat ve belagat cihetiyle elsine-i sa‘ireyi pek geride bırakan lisan-ı ‘Arab’da izhar eylediği fesahati ta‘rif olur olmaz sahib-i kalemün harcı olmadığı müslim enam ise de İslamlarun her halinde bir kusur aramakdan kendilerini alamıyan Avrupalılar fesaha-yı ‘Arab’dan Harırî gibi bir şa‘ir-i mu‘ciz demek aşarına sitayiş-h’an olmakdan, İmam Gazalî gibi müftehîr-i İslamiyan olan bir zatun aşarını hususıyla (ihya-i ‘ulum) namındaki eşer-i ber-güzidelerini lisanlarına nakl etmekden çekinmediklerinden biz de hiç olmazsa Harırî gibi dehat-ı İslamiyye’nün efazilinden olan bir zatun muhtasaran tercüme-i halini olsun müntesbın-i ‘ilm ü ‘irfanun enzar-ı ‘aliyyelerine ‘arzı münasip gördük.

Ebu‘l-Kasım 446 sene-i hicriyyesinde Basra’da panhade-i ‘alim-i fena olmuş ve 516 senesinde yine Basra’da irtihal buyurmuşdur.

Ol-vaktler ‘ulum u maârifün merkezi olan Basra’ad tahsil-i ‘ulum-ı ‘aliyye eylemişdür. Kendisi fesahat ve belagatle muttasıf olduğu halde ‘asrınun ‘uleması yanında bir bahşden idare-i kalam etmege cesaret edemezlerdi.

Muhabbet envar bedayi‘ olan karıhalarınun ayıne-i en‘ikası olup ile‘l-ebed elsine-i ümitde tevkır ile yad edilmesi muhakkak bulunan makamında pek dil-nışın suretde göstermiş ve şu‘ara-yı [s.299]islafun ser-efrazı ve fesahat ve belagat-ı ‘Arabiyye’de emşalinün mümtazı olan Ebu’t-Tayfü’l-mütenebbı ve Cerırı gibi şu‘aranun fevkinde bulunduğunu işbat eylemişdür.

Rikkat-i hiss ü ‘ulviyyet-i efkar ile mübeccel o ateş-nak fikrün mahsuli olan eş‘ar-ı safa-averden -mütercim parçaları bulınsa bile aslındaki letafeti cami‘ olamıyacığından – lisan-ı ‘Arab’a aşına olmyanlarca pek de istifade olunamaz.

Ebu Zeyd namında fasıh ve belıg bir siyah garıbün halini haki kırk sekizinci mukameyi tahrır etdikden sonra muhafıl-i udebada okunarak müstefid olınmakda iken halıfe müsterşid billahun atabeg ‘azami (Şerefe’d-dın Ebu Nasr Nuşirevan Faşani) nün huzurında da okundu Kendisi ‘asrınun şu‘arasından fevka’l-ade dil-dade-i hüsn-i tabı‘at bir vezır-i ‘alı münkabıt olduğundan Harırı’den makamatinun itmamını rica eylemiş, mü’ellifde emre itba‘a-i temamederek huzurına ‘arzetmişdür.

Bu zamanlarda Bagdad şehri ‘ulum ve maârifün derce-i nihayesinde bulunduğundan Harırı kitabını ‘ulema-yı Bagdad’a göstermek üzere şehri mezkûra gitmiş, ve bu derce fesahati kendisinden aslame’mul etmiyen ‘ulema-yı Bagdad edibi imtihan ve tecribeye girişerek kendisinden bir maddenün vaz‘ı hakkında bir şi‘r talep etmişler ise de men taraf’u-llah zihnine madde-i mezkûra da’ir bir söz bile sa...h olmadığından beyne’l-udeba hecıl ve şer-mesar olarak Basra’ya ‘avdet etmişdür. Oradan yazdığı bir namede kendisine söylenilen maddeyi pek şa‘irane bir suretde tasvır ile göndermişdür. Lakin bu rivayetün karın-i sıhhat olmasına ihtimal yok gibi görünür zira: Harırı gibi bir şa‘ir-i muktedirün makamı gibi bir eşeri karıhasından meydana koyup-da ‘adı bir mes’elede izhar-i ‘aciz etmesi pek inanılacak şeylerden degildir.

Sahib-i teracim meşahir (İbn-i Helegan Ber-Mekı) Kahire’de Harırı’nün kendi hatt-ı destiyle tesadüf etdiği bir nüshada başka dürlü buldığını beyan etmişdür.

İbni Halegan'un rivayetine göre Harırî makamatun kırk sekizincisi olan haramiyyeyi inşad ile Bagdad'da bulunduğu esnada 'akdetdiği bir meclis-i zurefaya dahil olur.

MakamatunHarırî'ye nisbetinde şübhe eden zevatdan ba'zıları imtihan sadedinde hangi fenne müntesib olduğunusorduklarında müşarünileyh suret-i zarıfanede bir kalemi ara'ye ile:

- Şu kaleme müte'allik her ne varsa sorabilirsiniz. demişdür. Verdiği cevabun 'ulviyyeti muharrirünsem-vakit-darına bir delıl-i vazıhdur ki hamenün her görecegi işde mahir olduğunu işbat ile sa'ili iskat, ve hızarı zabt eylemişdür.

Hulasa makamatun makbul enam olduğına en büyük bürhan keşşaf Zemahşeri(Caru'llah El-'ulame) nün – ki fa'ikü'l- namıyla yazdığı bir eşerle bütün fesaha-yı 'Arab'ı hayretde bırakmış müfessirin-i kiramdandır. - Sahib-i makamat hakkında:

Aksam bi'l-lah ve ayata . Ve müş'irü'l-hac ve

Ene'l-HarırîHırıban

Beytini ibşad buyurmasıdır ki me'ali (Cenab-ı Hakk ve ayatına ve müş'ir-i hac ve mikatına yemın ederüm ki Harırî makamatını hatt-ı zerrin ile yazmaklığımız ehradur.)

Cenab-ı Kasım U'mal fikr eyledükçe sakalını yolardı. Bu hal kendilerince bir tabı'at hükmüne girmiş olduğundan bir gün valı-i Basra eger bir daha sakalını yolarsa kendisine 'azab edeceğini söylemiş müşarünileyhe ise bu hal pek ziyâde te'sır etdiğinden valıhakkında bir medhiyye inşadederek huzurına 'arzetmişdi. Valı ca'ize ne taleb etdiğini sordukda <'adet-i kadımeme icraya müsa'ade buyurmanızı istid'a eylerüm. » [1] demişdür ki bunun üzerine tekrar yüzünükıllarını yolmaga başlamışdur.

Hulasa müşarünileyh şu'ara-yı 'Arab'un en güzıdelerinden bir zat-ı 'aleykdardur. (Rahmetullah-i aleyh)

Şerefüddın Şi'veri

--***--

[1] Ba‘z rivayetlere göre de <sakalımı bana i‘ade etme(ni)zi ricaederüm » cevabını vermişdür. ‘Ala kelaü’l-takdirin hıyab büyük zarafet izhar etmişdür.Ö[s.300]

Tarih-i Tabi’

Istakoz

Bogaziçi sahilinde, hususiyle Çengelköy ve Beykoz ve Kavaksahillerinde, bulunup çıkarılmış olan istakozları olup, hayvanın isteğine göre, ön yahud arka tarafa gidip gelebilir bir halde bulunur ; bunlardan ma‘ada her bir tarafında dörder ‘aded olmak üzere sekiz pençesi olup bunlarşübhesiz görmüşsünüzdür. Istakoz şeklen gayet tuhaf bir hayvandır. Vücudu fevkalâde sert, yeşile ma‘il bir renkte ve bir çok aksamı münkasım bir nev‘ kabuk ile mestur ve başı bu kabuğa meşabe bir imazruf olup kuyruğu dahi yelpaze şeklinde nihayet bularakhayvan anı görerek makamında isti‘mal eder. Istakozun başı cihetinde iki uzun ve ince boynuzu vasıtasıyla ıstakoz kum üzerinde ma‘ilen yürür. Istakozı ilk gördüğünüz vakt enziyâde gözünüze çarpmış olan şey şübhesüz cüşsesine nisbetle son derce büyük olan iki mukassa [s.301]olmuşdur ki bunlar vasıtasıyla hayvan istediği şey’i tutup sıkar ve yakalar. Istakoz gibi zevk-şer ya‘nı kabuklu olarak tuzlu suda ya‘nı denizde te‘yiş eder daha bir çok cins hayvanlar olup bunlardan en meşhurları humarlar ile yengeçlerdür.

Humar heman ıstakoz şeklinde olduğundan anı ekşeriya ıstakoz namıyla yad ederler ise de ıstakozdan boyca hayli büyük olduğu gibi cesım makasları dahı gayet şiddetli bir suretde yakaladığı şey’i kısar ve ısırır. Bu hayvanunvücudı gayetsert ve zarıf beneklerle müzeyyen yeşil renkte bir kabuk ile mesturdur. Kuyruğı gayet enli olup anı görerek makamında isti‘mal ederek ıstakoz gibi girü girüye yüzer ve malik olduğu sekiz ‘aded pençesiyle kum üzerinde ma‘ilen sürüklenerek yürür. Humar kaya deliklerinde gizlenmiş olduğu halde te‘yiş eder ; aklü’l-lahm ya‘nı et yiyen hayvanlardan biri olduğu gibi ukul ve mahrib dahı olduğundan pusuda bulunduğu halde küçük balıkları avlar ve ıstridye, midye ve bunlara müma‘il diğerkabuklu deniz hayvanlarını yakalayup makasıyla ezerek kabuğıyla birlikde yutar. Humarlar ve bilcümle bu nev‘ zevk-şer deniz hayvanları suda yumurtlayarak

(El-hamraSarayı’ndaki müzeyyen ve masnu‘ direklerden birisinin başlığının manzarası) yumurtaralını rastgele b,r mahalde terk ederler. Anlardan bir takım küçük küçük hayvanlar çıkar ki bunlar evvelasonra alabilecekleri şekilde bulunmazlar, lakin

beyüdüğe yavaş yavaş tebdil-i şekl ederek cinslerine göre tam birer humar, ıstakoz yahud makassuz ıstakoz, yengeç olurlar. zikr olunan makassuz ıstakozlar heman humar şeklinde iseler de makasları gayet küçük ve kuvvetsizdür; bu ıstakoza makassuz ıstakoz ta‘birinün bundan ilerü geldiğine şübhe yokdur. Yengeçler yassı ve enli bir şekilde olup kuyrukları gayetkısa ve hayvanun bedeninin altına doğrukıvrılmış bulunduğundan fark olunmaz dercededir ki bu cihetle hayvan yalnız bir başdan ibaretmiş gibi görünür. Bu çirkin hayvanlar fevkal‘ade yırtıcı olduklarından birilerini telef ederler. İstakozların lokantalarda gördüğümüz koyu penbe renge girmesi pişdikden sonradur.

Ali Nazıma

Arzınharreti

Geçen nüshamızda , ‘ala‘im-i hare, miyah ma‘deniyyeye da‘ir [s.302]‘ata olunan ma‘lumat-ı mücmele meyanında bunların hararetleri merkez-i ‘arzun mezab bir halde olan mevad-ı seyyalesinden kazanıldığı söylenilmiş idi.

Fakat bu mevad-ı mezabe her bir kane mahsus ‘arzun tahtında bir menba‘dan mı yoksa bir menba‘-ı müşterekden mi çıkıyor ? Bahşimüz ‘ilmü‘l-‘arzun en mühim bir babıdır.

Ma‘lumdur ki hararet-i şemsün arıza olan te‘şiri bir derce-i ‘umka kadar olduğu bittecribe işbat olunmuş ve bunun yaz günleri kuyu sularını soguk, ve kış günleri ‘aksine olarak sıcak hissetmemüz bu mes‘eleyi ızaha kafı bulunmuşdur.

İşte hararet-i şemsün ru-yı arzda te‘şir ettiği ‘umkun nokta-i intihasına hararet layitagayyür tabaka tesmiye olunur ki bu tabaka arzın her ‘arzi için eder. Meşelahatt-ı istiva cihetlerinde bir metro ‘umkında tesadüf olduğu halde Paris’de on metro bir derinlikde böyle bir tabakaya tesadüf olunuyor. Bu tabakanın harreti yaz kış 10,8 santigrad dercesidir.

Bu tabakadan daha aşağı inildikçe hararet-i arzın tezayid etmekte olduğu görülürse de bu hal her yerde bir seyyak üzere vakı‘ olmaz. MeşelaSibirya’da < Yakuc » nam mahallün civarında hararet solarak - 10 santigrad olduğu halde burada suları gayr-ı müncemid bir halde bulmak için yüz yigirmği metro ‘umka inilmek lazım-gelür ve Paris’ün altıyüz metroden ziyâde derin olan artezyen kuyularınunsuları 27 dercede bulunuyor.

<Sen Gotar » tagında Őimendöferünmürurına mahsus olan tü(ne)lün orta yerinde derce-i hararet 30,7 dür ki bu mahal bin yediyüz metro irtifa'ındadır. Halbuki bu tünelün iki tarafında derce-i hararet ancak ondur.

Berlin yakınında 1267 metro 'umkında olan "Şeprenburg" kuyusunun hararet 48,1 ve "Lipzig" civarında 1656 metro derinliğinde bulunan "Gladbah" kuyusunun dibindeki hararet 55 santigrad dercesidür.

Velhasıl bir derce tezayid-i hararet için derinliğin hadd-i asgarı 16 ve hadd-i 'azamı yüz yirmi metro olduğundan vasatı bir derceside 43 : 46 metro olması iktizaeder.

Bu hesabca (107,500) metro kadar merkez-i arza doğru inilecek olsa 2500 derce-i hararetden ancak mezab olan (iridiyum) ma'deniyle kafe-i ecsamı mezab bahr muhit narı halinde bulmaklığımız lazım-gelür.

Binâen aleyh derece-i hararetün tezayidi her yerde bir 'umkda olmayup belki arzuntabı'atına göredir. Şurasını da söyleyelüm ki: Bu tezayid-i hararetden şekl-i arzun hiç bir dahli yokdur. Eger dahli olsaydı mevaki'-i kutbiyyede daha az bir derinlikde tesadüf olunan bir harareti hatt-ı istiva cihetlerinde daha derin bir tabakada bulmaklığımız ıcab ederdi.

İşte bu gibi dela'il ile mertebe-i sübuta varanhararetün esbabı ber-vech atıdır:

Evvela: Arzun na-klit harareti.

Saniyen: Bir mahallün etraf ve eknafında meyah-ı baridenün sükutı veya nüzulü.

Salisen: Bir meyah-i hare, gazat-ı meshenenünevücudıyla tas'idleri.

A. Refik

Hıfz-ı Sıhhat

Hıfz-ı Sıhhat-i Şebab

2

Melbusat

Hılkat-i Ademle beraber ihtiyacat-ı mübreme haline giren keyfiyatun başlucalarından biri-de melbusatdur.

Yemek, içmek bir insan için ne kadar lazımsa giyinmek de ol-kadar elzemdür.

Eski zamanlarda elbisenün şimdiki enva'ı bulunmadığı ve o zaman mevcudlarınınun herkese kendini göstermek degil, muhâfaza-i vücudiyeleri için giyinmekte oldukları bedihîdür.

El-yevm terakkiyat-ı medeniyye neticesi olarak giyinmek sıhhatce bir vazife halinden çıkarak gösteriş için en büyük bir vasıta rengini almışdur.

< Gençler başkaları için degil, kendileri için giyinmelidirler » cümlesi Avrupa mü'ellifini beyninde bir mevki'-i muhterem işgal etmiş ve 'umumîde bu cümledenmuhâfazasına hizmet etmişlerdür.

Cüz'ı te'emmül bize melbusatun lüzum-ı mutlakunmuhâfaza-i sıhhatden başka bir şey olmadığını gösterür.

Erkeklerüntar u gömlekleriyle tonlarınınun cild üzerine giyilmesine müsa'ade vermeyecek raddede sıkı elbiseleriyle kadınların (dekolte) ta'bır olunan yarım açık elbise ve korseleri [s.303]muhâfaza-i sıhate hizmet şöyle dursun kesire tevliid etmekte oldukları her zaman görülür.

Erkeklerün, aliyyelerini parlak ve muntazam elbiselerle gösteremiyebilecekleri el-yevm Müslimat-ı kat'iydedendür. 'Ulum u fûnun ile bezenmiş, hudemat fevkal'ade ebraz eylemiş erkeklerün takdirat-ı umumiyeyi celb eylemesi için elbisesinün şık olması lazım-gelmedigini bugün şıklar 'aleyhinde bulunan efkar-ı 'umumiyye pek güzel gösterür.

Kadınların elbiselerine gelince, şarksür'at katarınınun Avrupa'dan Dersa'adet'e her vürudında yeni yeni moda biçmeler getirmesi münasebetiyle hangisi hakkında söz söylemek lazım geldiginden tolayı efkar karışıyor da en muzarrı olan dekolteyi intihabda maztar kalıyor.

Olduğu kadar sıhhatün meşgul olduğu melbusat kısmından ma'lumat vermeği (hıfz-ı sıhhat-i şebab) un ikinci bahş olmasını arzu ile ittihaz eyledigüm meslek mucibince 'alıtarkü'l-ihisar kar'in-i kira(m)a 'arz-ı ma'lumat edeceğim.

Melbusat hakkında beyan-ı mutala'a zımında tutduğumuz usul dahilden harice ya'nı cild ile bila-vasıta nisbetde bulunanlardan başlayarakharice doğru gitmekdür.

Bunun içinde evvela gömlekden bahşetmek ıcab eder ise de ba'z gençlerimiz gömlekden evvel fanila giymekte oldukları gibi heman gömlekler terk olunarak herkes ince fanilayı gömlek makamında isti'male başladıklarından biz de evvelce faniladan bahşi münasip gördük.

Fanila – Ma'lum olduğu üzere iç ve tış fanilasını namlarıyla el-yevm iki kısım fanila bulunur. İç fanilaları eski gömlekler makamına ka'im olarak ketenden, pamukdan ipekten ma'mul ve tış fanilaları ise 'alel'umum yünden mensucurlar.

İç fanilaları hakkındaki mütala'amuz gömleklerle müşterek olduğundan yün fanilalardan bahşedeceğiz.

Burada bilhassa şayan-ı dikkat ve halı elzem fanila hiymek veyahud giymemek lazım-mıdır? Su'alleri varid olur ki el-yevm bununhalli hususunda duçar-ı tereddüd olunur.

Ba'z gençler fanila giymekten ihtiraz ve ictinab etdikleri halde ba'zıları-da giymek hususunda ısrar ederler.

Saba ve dünden-beri soguksu ile banyoya alışmış ve bu sebeplerle tebeddülât-ı heva'iyeden muztarip olmıyanlar için fanila giymeğe lüzum yokdur.

Za'ıf , romatizmadan muztarip kansız ve tebeddülât-ı heva'iyeden muztarip olan gençler için de lüzumı inkar

olınamaz. Bu gibi gençler memalik-i mu'tedilede bulındıkları halde mevsim-i şitada behemehal fanila giymeğe mecburdurlar ki bu mecburiyyet mevsim-i şitada bir gün zarfında tebeddülât-ı heva'iyenün keşretinden neş'et eder.

Gömlek – Cild ile bila-vasıta nisbetde bulunan gömlek idiye de el-yevm gömlek kullananlar enderdür. Avcılar ve gemiciler gibi müta'ib-i keşire ile me'luf olanların yünden ma'mul ince fanilalar giymeleri , cildlerinde ihmizar ve indifa' tekvin edecekleri için münasip olmayup bu gibi yünden ince fanilaları gömlek makamında isti'mal edeceklerin uzun uzadıya kendilerini tı'ba vererek

terlememeleri ıcap eder ki o halde bu gömlekler meşguliyyeti hafif olan gençlerimiz için güzel ve münasipdür.

Gömlekler ‘alel‘umum pamuk ve ketenden i‘mal olunursa da patiskadan ve ipekden dahı yapıla-biliyorlar. El-yevm Rum-eli ve Anadolu kıt‘aat-ı şahanesi ahalisi zenginleri ipekden mensuc gömlekler giymekdedürler. İstanbul’da heman ipek ve bez gömlekler terk olunmuş ise de ipekden yapılan gömlekler hıfz-ı sıhhat nokta-i nazarıyla hepsine müreccedür. Pamuk gömlekler yünden yapılanlar gibi cildi tahriş ederlerse de ol-kadar şedıd değıldür. Pamukdan ma‘mul gömleklerin neseci (dokunuşu) sık olmalı ve pek ince olmamalıdır.

Gece ve gündüz için ayrı ayrı gömlek kullanmak her halde güzel bir usuldü(r).

Yalnız geceye mahsus olan gömleğin geniş ve yumuşak olmasına dikkat-i lâzımedendür.

(Mâbâ‘dı var)

Doktor

Ş. Kamil

--**--

Mevad-ı Fenniye

Mukayyed-i Mızan-ül-heva

(On sekizinci nüshadan maba‘d)

Hareketine ‘umuden yürüdülmüş sa‘at ve dakika taksimatına ihtiyaç görilmekdedür.

Ma‘ruzat-ı mesbukadan mesteban olabilür ki Mösyö Rodiye’nünalet-i mebhusına malik bulunan bir rasad-hanede kıyudat-ı mızanü’l-heva’iyyeye vukuf ve anı idame için istenilen bir vaktde taksimatlı kağıdı mütala‘a eylemek ve mu‘ın bir zamanda değışdürüp kezasuret-i muntazamada sa‘at makinelerini kurmakdan başka bir hizmet yokdur.

Şekl mumaileyhünhanelere mahsus olan küçük “mukayyed” ini [s.304]ara’iye etmeddür ki mutala’asından da münfahimolacağı veçhile bildiğümüz ma’deni barometrenün ta’dıl ve ikmalıyla vücuda gelmişdür.

Tertib ve ı’malinde esastutılan şey diger ma’deni mızanlarda kullanılan helezoni borunun tazyık-i heva tebdiliyle tebdıl-i hal eylesmesinden münba’is bir hareketün manivela tertibi vasıtasıyla ve ‘adeta doğrudan doğruya denebilecek bir suret-i basitede kaleme intikal etdürilmesinden ‘ibaretdür.

Kagıdınunhareket ve taksımataınca evvelkinden zikre şayan bir farkı görilemez ise de ma’denilere mahsus olan noksani-i hassasınün dahı te’sır eyleyeceği bedihı olmagıla ı’timad cihetiyle civalılardan aşığı tutılmak lüzümü zahirdür. Hele kalemün kagıd üzerine olan ve teması ‘adi ma’denilerdeki kusur-ı ma’ruzun tezayidini mucib olacağı mülahatasıyladır ki mezkûr temas yirmi dakikalık fasılalar ile vücuda getirilür [bir çekiç vasıtasıyla ve kendi kendine] ve bu halde istihsal olınacak noktaların mümkün alet-de mükemmeliyetden uzaklaşır.

Rışar biraderlerin şekl 3 ile ‘arzedilen barometresi ise mayı’süz bulunduğu cihetle ma’deniler ‘adadından olmagıla beraber mükemmeldür. Zıra tazyık-i heva ile müte’essir olacak maddenün ‘adeta hevasuz ve elastıkı bir körük haline konılmış olması hassasiyyetini tezayid eylediği gibi mezkûr körüğün hareketi dahı şekli efham edeceği veçhile daha mükemmel ve hassas manivela tertibat-ı mürekkebesiyle nakl edilmekte ve kalemün büyük bir kol vasıtasıyla tahrik olunması az bir hareketden müte’essir olmasını taht-ı te’mine almaktadır.

Velhasıl esashidmeti, suret-i fi’l ve hareketi reddiye ‘a’id ta’rifatdan bi’l-kıyas anlaşılacağı mülahazasıyla o cihetden sarfınazar ederek yalnız derce-i mükemmeliyyetine Fransa bahriyesince resmen kabul olunduğunu delıl ‘add ü telakkı eylerüz.

Osman

Zira‘at

bahçevanlık

yahud

Bahçe meraklılarına yadgar

(On sekizinci nüshamuzdan mab‘ad)

4 – BahçeAlat ve Edevatı

Bahçelerünzir‘ ve tanzım ve ıslahlarında müsta‘mel olan alat ve edevat pek basıtdür. Alat ve edevatun teferru‘atı pek ziyâde ise de başlıcaları:

Topragı kazup kabartarak ‘ameliyyat-ı zira‘iyyeyi icra ve gübre ile süpründileri nakl etmek için: el teskeresi kürek, bel, çapa, sakız beli ve kazma.

Mezru‘ata ihtiyacı bulındukları suyu tevzı‘ ve taksım etmek için: sulak, delikli » süzgeçli » koga.

Topragı tanzım etmek ve lüzumsuz fena otları ayıklamak için: tarak, bel, tırpdın » bir nevi‘ çapadur ».

Topragı tasviye etmek için: ince tarak.

Ağaçları budamak ve anlara istenilen şekl ve hey‘eti virmek için: makas, budama bıçağı ve sa‘ire.

Aşı ‘ameliyyatını icra için: Aşı bıçağıdır.

Bahçelerün zir‘ ve tanzımlerinde netayic-i haseneye desteris olmak, şera‘it-i şülase-i atınün bilinmesine mütevakkıfdur.

Birincisi: Topragı hüsn-i isti‘mal ederek kemal-i dikkatle zira‘ edüp biçmek ve ‘ale‘t-tevali bir tesviye-i mükemmelede tutup mevad-ı ecnebiyyeden muhâfaza eylemekdür.

İkincisi: Topragı cins ve kuvvetine nazaran gübre ile besleyerek kuvve-i enbiyatiyyesini çoğaltmakdur.

Üçüncüsü: Mazru‘atı lüzümü nisbetinde sulamakdur.

Bahçelerimiz veya muhtelif taksım olunmuşlardır. Her iki hususda dahi mezru‘atı, mümkün olduğu mertebe derince zira‘ etmelidir. Toprak yumuşak ve

münbit oldukca mazru‘atun kökleri kolayca etrafa yayılarak çabucak neşvünema bulurlar. ‘Aynı zamanda ya‘nı mazru‘atun neşvünemaları eşnasında lazım-gelen hevayı tamamen alup bir kandeha kesb-i kuvvet ve taravet ederler.

Gübresi az olan Bahçeler, hakikat-i halde pek mahsul-dar değildürler. Nebâtatun, yer sür‘at-i tame ile büyümeleri için bir [s.305]vakt, bir gıdaya ihtiyaçları varid; . muhtac oldukları evkat ve gıdayı ise ancak bol gübre içinde bulabilürler.

Gübreler mürekkebe-i muza‘afa ya‘nı yanık olmalıdır. Bu gübre kemal-i ihtimamla Bahçelerüntopraklarına karışdırılır. Ağaç yapraklarını küme haline getirüp ve aralarına matbah dökindilerini süpründileri karışdırarak ‘alihale bir müddet terk olunursa bir madde-i mukavviye ve münbite daha istihsal olınabilür. Bu madde, gübre makamında kullanılır. Lakin yaprak kümelerini bir mikdar toprak ve gübre ile karışdırmak ve üzerlerini ince bir topraktabakasıyla setr etmek lazımdur.

Su, bir Bahçenün kesb-i feyz ve taravet etmesi-yçün en lazım mevaddandır. Dahadoğru bir ta‘bır ile: » su, Bahçelerün ruhudur. » denilebilinür.

Bahçelerde sarf olınacaksu her bir vechile bulunursa da en iyisi menba‘, kuyu veya yagmur suyu olmalıdır. Su, pek soguk olursa isti‘malinden çekinmelidir. Soguksuyu havz ve emşali gibi mahallerde terakim etdirerek birkaç gün bırakılmalıdır. Bu halde su, isti‘malce salih olan bir derce-i hararete gelir. Su ne-kadar mu‘tedil olursa mazru‘ata o nisbetde nafi‘dür.

Suyunbürudetiyle güneşünharareti terkıb ederek bir Bahçenünmahsûlâtı çoğaltılır ve bir sene zarfında birkaç kere zira‘ ‘ameliyyatı icra olınabilür.

Gübre fidanları te’sırat-ı hariciyyeden muhâfaza için saman örtiler ve saman yataklar kullanılır. Bu örtiler fidanların üzerine yapılır. Her dürlü mazru‘atı güneşün şiddet-i hararetinden ve bürudetün te’sırat-ı vahımesinden variste kılmak için dahı ot minderler, örtiler, ruzgar siperleri kullanmak feva’id-i ‘azımeysi badıdır.

Halıl Rüşdi

Mes’elemüz

(18) Numerolu nüshamızda münderic mesa’ili dahı doğruca olarakgalata kınatasında Beşiktaşlı Şahab Efendi h... muvaffik olmagıla hedaya-yı olan musavver (Mücmel cografya) nam kitabı kütüphanemüzden ahzedebilür beş on

varaka daha ahz olunmuş ise de yanlış olduğu cihetle esamilerinün tahririnden sarf-ı nazar olunmuştur.

Mes'elelerin Halli

^sKurşun kalemün tarih-i icadı (K. H 1116) tarihindedür.

sH... edilen kuyunun 'umkı (25) metro olmuş olur.

Sekizinci Mes'ele

s Denizde tatlı su bulunur mı?

s (80) santimetre katranda ve iki buçuk metro irtifa'ında istivani bir mermer sütunun eski okka ile kaç okka geldiğinin istihracı matlubdur?

s Kürre-i arz üzerinde meskun olarak en yüksek mahal neresidür?

s Herbiri beş Frank (50) santimetro olan (12) 'aded eşyanunmecmu'ı kıymeti olarak (6) Frank zımm olınsa beheri kaç franga gelür.

İşbu dört 'aded mes'eleyi doğruca ve matluba muvafık olarak hall eden zata Fransa meşahir-i hikaye (Kozavye dö Montpen) ünaşar-ı meşhuresinden olup ve dört cildden ibaretolan (Paris Faci'aları) nam kitab ihda olınacaktır.

Hall-i Mesa'il

Geçen haftaki (17) numarolu nüshamızda münderic es'ile hakkında (35) kıt'a varaka ahz olındı. Doğruca olarak halline İzmıd Mekteb-i 'İdadiyyesi dör(d)inci sene talebesinden Dimostin Kalfopolu Efendi muvaffık olmagıla hedaya-yı mev'udemüz olan kitaplar adresine gönderilecektür.

Doğruca hall eden sa'ir varaka sahiplerinin esamisi ber-vech zır derc olunmuştur:

Sogukçeşme Rüşdiyye-i 'Askeriyyesi'nden Ahmed Tefik, Vehbi, Çubuklılı Burhan, Sofyalı Mehmed Ahmed, Mihran Çeteciyan, Vasıl Yorgi, Tokad'da 'Abdullah 'Asım, Koca Mustafapaşa Rüşdiyesinden 'Oşman, Haricden Mehmed Halid, Kal'a-i Sultaniye'de Yusuf Ken'an, Batumlu Hasan Basri bin Süleyman, Kasımpaşalı İhsan Hüseyin, Şam'da Mukaim İzmirli Mehmed Rahmi, Van vilayeti dahilinde Başkal'a Rüşdiyesinden derviş bin Davud, Karamustafapaşa Medresesinde Kütahyalı Hasan, Darü't-tedris mektebi müntehısınımından Mehmed Enver, Şemsü'l-

maârif Mektebi müntehısımından (58) numarolu [s.306]Selım, Ödemiş’de Behlül, Üsküdarlı Hasan Hilmi, Mahkeme-i Temyız Müdavimlerinden Raşid, Haricden Reşad, Sarkis Partisyan, Nesım, Gülhane Rüşdiyesinden İsmail, Şüreyya, Ziya, ‘İdadi-i Mülkıtalebesinden M. Nuri, ve altıncı da’ire-i Belediye ‘arabacı esnafından ‘Abdürrahım Efendiler dahı doğruhall etmişlerdür.

Ber-vech zır murabba’un gerek köşeler ve gerek her kangı bir hane mecmu’ı ta’dad olunduğunda (65) gelür. s 4,30 dur.

1	19	7	25	13
10	23	11	4	17
14	2	20	8	21
18	6	24	12	5
22	15	3	16	9

İ’vanzade: Mehmed Süleyman

--***--

Fennı Eğlenceler

Düşmez Pare!

Elünüzi açık ve düz tutarak avucunuza beş guruşluk bir çar-yek vaz’ edüp ahba(b)unuzdan birine ricaedinüz ki eline bir furça alsun ve avucunuzu fırçalayarak çar-yeği yere düşürmeğe muvaffak olursa pareyi kendisine vereceğünizi söyleyünüz. İster isenüz bahş e girişesiniz! Emin olunuz ki ahbabunuz beyhude yorulacaktır!

Çünkü çar-yek avucunuzun içinde aslakımıldanmaz. Guyakola veya tutkal ile yapışmış gibi turur. Bu tecribede elünüze şiddetle furça ile çarpmak usulden ma’dud değildir.

Çünkü tabı’ıdür ki bu halde çar-yek sadme ile düşebilür yalnız avuç bir esbab furçalar gibi furçalanacaktır. İsterse biraz dahakuvvetli olarak icra-yı hareket edebilür. Tecribemüz bir kere icraolunursa ne-kadar eğlenceli olduğu anlaşılır. Resmimize bakınız.

Bu eğlencemi ba'z mesirelerde ve mecmu' hızar olan mahallerde belki görmüşsünüzdür. Vak'a insana biraz garıpcı gelür ise de fakat şu birkaç satırları okudığınızda ne-kadar sade olduğunu göreceksiniz!

İki nihayeti harfleriyle muharrer kürreleri havı ve ka'imü'z-zaviyeye eğrilmiş zeccac bir olup içerüsüne mikdar-ı kafi su veyahud ispiroto vaz' etdikden-sonra hafıfçe teshın olındukda içerüsindeki heva tahliye olunmuş olur ve müte'akibenmenfezi ispiroto kandili ile sed edilür bu halde derun-ı da ancak mai' ile kendi buharı mevcud bulunduğundan her kangı bir kimse ... kıt'asını elinde ya'nı avucı içinde tutduğında mezkûrademün derce-i hararetiyle ya'nı 36:37 derce-i hararet ile daki mayi'üngaleyen ettiği görülür ki ta'rif ettiğimiz mahal-i mezkûrede guya herkesünkuvvetini bildiriyor zehabında bulınıyorlar![s.307]

İ'vanzade

Mehmed Süleyman

Pol ve Virjini

Mü'ellifi Mütercimi

Bernard Dö Sen Piyer

Mehmed 'Ata

Lakin evladlarının Avrupa'daki efkar-ı batıl-i şiddet-nümadan uzak bulunarak kendilerinden daha bahtiyar, hem meserrat-ı 'aşkdan, hem de mes'udiyet-i müsavatdan hisse-dar olacaklarını düşünerek tesliyet bulurlardı.

Bu çocukların daha o vaktten birbiri hakkında hiss eyledikleri incizaba heçbir şey mu'adil olamaz. Eğer Pol 'ala'im-i infi'al gösterecek olsa Virjini'yi gösterürlerdi. Anı görünce güler, kesb-i sükun eylerdi. Virjini bir şeyden muztarib olsa o ıztırabı Pol'ün feryadı 'ilan ederdi. Lakin bu sevimli kız – kendi kederinden Pol müte'essir olmasun için – der-hal ihfa-yı alam eylerdi. Heç bir def'a vuku' bulmamışdır ki buraya geldikçe henüz yürimeğe başlamış olan bu iki çocuğu 'adet-i memleket ıcabınca ikisi de 'üryan oldukları halde - tasviretdikleri veçh-ile – birbirinünkoltuğu altına girüp birbirine el vermiş olarak görmeyeyim.

Söz söylemeğe başladıkları zaman yek-diğerine hitab için ilk öğrendikleri isimler kardaş, hemşire isimlerinden ibaretoldı. Çocukluk birader ve hemşire

nüvazişinden daha muhibbane nüvazişler bilirse de bu isimlerden dahatatlı isim bilmez. Çocuklara verilen terbiye ihtiyacat-ı müşterekelerine reh-nüma olarak muhabbetlerini tezyid etmekden başka bir şey yapmadı. Aradan pek çokzaman geçmemiş idi ki tedbır-i münezzele, nezakete, bedavet-karane bir ta‘am hazırlamaya ‘a’id olan işler Virjini’nün da’ire-i veza’ifine dahil olup bu yoldaki mesa‘isi ise biraderinün hep aferinlerine, buselerine mefrun olurdu. Pol’e gelince da’imahareket üzere bulunarak Dominik ile beraber Bahçe beller, yahud elinde küçük bir balta olarak anun arkasınca ormana giderdi. Gezdiği yerlerde bir güzel çiçek, iyi bir meyve, yahud bir kuş yuvası tesadüf nazar-ı dikkati olursa velev ki bir agacın ta tepesinde olsun hemşiresine getirmek üzere heman tırmanup çıkarak anı koparur, alırdı. Şayed biri bir tarafda görülecek olsa heç şüphe edilmezdi ki öteki de uzakda değildir.[s.308]

(Mâbâ’dı var)

Vuku'at	Gündüzünve gece	Te'dil-i Zaman	Alafranga Sa'at ile	İmsak	Evkât				Ruz-ı Kasım Sayıları	Aylar			Günlerin İsimleri
Hacamat Olmaz	9,0	3,3 8	4,4 6	12,4 9	1,3 9	9,4 7	7,2 7	2,3 7	55	3 1	1 9	3 0	Pencşembe
Kanun-ı Şanı-i Frengi	6	4,0 6	47	48	39	47	27	35	56	2 5	2 0	1	Cum'a
	7	34	48	47	39	47	26	34	57	1	2 1	2	Cum'a- ertesi
	8	5,0 2	49	47	38	47	26	33	58	2	2 2	3	Pazar
	9	2,2 9	50	46	38	47	25	33	59	3	2 3	4	Pazar- ertesi
Zemheri Furtinas 1	10	59	50	45	38	47	25	32	60	4	2 4	5	Salı
	11	6,2 3	51	44	38	47	24	32	61	5	2 5	6	Çeharşenbe

Yeni Kitaplar

Ali Nazıma Bey'in - tarz-ı cedid üzere tertip edilmiş ve güzel resmlerle de tezyin olunmuş bir 'Osmanî'dür. Bu da yukarıda hal ve şanı ta'rif olunan nam kıra'et kitap olup çocuklara usul bir-takım fa'ideli ma'lumat-ı mütenevvi'a ile beraber gayetsür'at ve suhuletle ta'lime hizmet eder. Hasılı, derce-i lüzum ve ehemmiyetini takdır (bu)yurmuş olanlar bu kadr ve kıymetini anlayabileceklerinden ictinap olındı. İşbu eşer-i nefis ekserimekteplerinde dahı tedris olınmakta bulunduğunu beyana lüzum gördüm. 'Umum-ı sıbyan ve ibtida'ıye mektepleri hey'et-i muhteremelerinin nazar-ı dikkatlerine 'arzolunur.

Bahası yalnız 30 pare

Bedayet-i Cografya

(Harıtalı) İkinci – Üsküdar ‘Askeri Rüşdiyeleri ve Mekteb-i ‘İdadı-i Mülki Cografya mu‘allimi ‘Ali Cevad Beğ’ün – Mekatib-i İbtida’iye talebesine mahsus olmak üzere tertip edilen bu e_şer-i nafi‘ yüz altmış cografyayı gayet ve muhtasar suretde mübtedilere tefhim edecek yolda mükemmel ve sade yazılmış olduğu gibi iktizaeden resmler ve haritalar ile de tezyim olunmuş olduğundan ibtida’iye mektepleri-yçün yapılan muhtasar cografyakitaplarının cümlesine bi-hakk müreccehbulduğundan bi’l-cümle mekatib-i iptida’iye müdir ve mu‘allimlerinin nazar-ı dikkatlerine ‘arzolunur.

Bahası 1 guruş atlaslı 2 guruş fiy’atla fūruht olınmaktadır.

Çocuklara münşe’at (Mustafa Reşid Beğ’ün) - İnşa-i ‘Oşmanı’yi öğrenmek isteyen nev-hevesan için mürettep olan bu kitabı mü’ellifi bulunan Mustafa Reşid Beğ Efendi ba‘z mekatib-i hususiyede vücuda getirmiştir. İşbu kitapda çocukların peder ve valide , hemşire , birader ve akraba ve ahbasına yazabilecekleri mektuplar ile anların cevaplarını tavsiye-nameler teşekkür-nameler ‘arzualler senedat tezkereler telgraf-nameler da‘vet-nameler daha bir-çok mesudat numuneleriyle şıve-i kitabet tahsiline medar olmak üzere kudret kalemiyyesi müselleme ‘alim olan ediban ba‘zılarınınhususı mektup ve tezkerelerini havıdır. Mü’ellif mumıaleyhün müselleme olan kudret-i münşeyanesi cihetiyle heves-karan-ı tahsil-i kitabet olanlara ve-sa’ire bi’l-cümle mekatib-i ibtida’iyye ve Rüşdiyye mu‘allimlerine bilhassa tavsiye olunur.

Bahası 2 guruşdur!

Su‘al ve Cevaplı Tecvid (Hafız Ferid Efendi’nün) – Kıra’et-i ‘azımü’ş-şan ile mükellef olan her bir Müslim için bilinmesi lazım olan » tecvid » e da’ir zamanımız usul-i kitabetine tevfikeyen ya’nı herkesün okuyup anlayabileceği suretde tertip olunmuş yeni bir risaledür. Bununsu‘alli cevaplı olarak yapılması da başkaca calebi feva’id olduğundanhın-i telavet-i kıra’etde lisanını lehn ve hatadan salim bulandırmak isteyenlerle mekatib-i İptida’iyye şakirdanı-yçün lüzum ve muhasenatı derga(r) bulunan bu e_şer-i nefisenün bahası yalnız 30 paredür.**Sayı 20 [s.309]**

Sahib-i İmtiyaz Müdir-i Mes’ul

Ahmed Naci

**Hicri-i Şemsi (29) Kanun-ı Evvel Sene 1270 (Numero 20 – Birinci Sene) Hicri-
i Kameri (7) Cemaziyel-ahir sene 1309**

Maârif

Umur-i İdare ve Tahriyyeye 'A'id Husus için müdür-i mes'ul Kasbar namına müraca'at olunur.

Siyasiyatdan ma'ada her-şeyden bahşeder. Derc olınmıyan evrak i'ade olunmaz.

Nüşhası 20 pareyedür.

Şera'it-i İştira

Bir seneliği Dersa'adet için – idare-haneden alınmak üzere – yirmi, vilayet için posta ücretiyle beraber otuz guruşdur.

İdare-hanesi:

Bab-ı 'Alı Caddesinde Kasbar Matba'a ve Kütüphane ve Mecelled-hanesidür.

Muhteviyat

Tahdış ni'met ve tebrik – Posya çantası – Ta'rifat-i Seyd tercümesi - Hıfz-ı Sıhhat-i Şebab: Melbusat – El-Hamra Serayında İki Hemşire Dıvan-hanesi – Tarih-i Tabi'i – Alaylı Zabıtana Endaht Dersi – Fotoğrafun Tarihe Hizmeti – Cam Yiyen Adem – Mütenevvi'a : KadınlarınSan'atları – İstatistik - Yanmaz Kağıd – Fennî Eğlenceler : KayarakHareket Eden Şimendöfer – Teşlîs-i Zaviye – Mes'elelerimiz - Hall-i Mesa'il – Yeni Mes'eleler – Bir Haftalık Takvîm – Yeni Kitaplar.

***/ Tahdış-i Ni'met ve Tebrik ***

Mücedded devlet ve hamı-i 'ilm ve ma'arifet veli-ni'metpadişahımız Efendimiz Hazretlerinin erbab-ı gayret hakkında da'ima buyurdıkları teveccühât-ı mukaddese-i cihanıyanları cümlesinden olarak » Şervet-i Fünun » ceride-i masuresi sahib-i imtiyazı İhsan Beğ bendeleri iltifat-ı celîle-i şeref ve iftiharına mazhar kılınmış ve ceride-i mezkûre imtiyazı doğrudan doğruya 'ahde-i liyakatine tefvîz buyurıldığı gibi icab eden terakkî ve istikmalî esbabının istihsali için-de ayruca irade-i padişahı erzan buyurulmuşdur. 'Umum-ı matbu'at-ı 'Osmaniyye için bir

iltifat-i ‘alı dercat olan Şu lutf-i fevkal‘ade vesilesiyle da‘ıma mevazı olduğumuz ‘ömr ve iclal cenab-ı Őehriyari du‘asını zeban-Őukran eder ve Ahmed-i İhsan Beğ Efendi’yi ‘samımü’l-kalp tebrik ederüz.

Posta Çantası

Hayvanat için tahtadan - debbagat için yeni bir nebat – bira fabrikalarında hasıl olan hamızkarbondan istifade – ta‘kıbat-ı ‘adliyyede ecza-yı kimyeviyye isti‘mali – yeni bir menba‘ elektrikiNnamında bir Alman tabıp yapmak için yeni bir vasıta bulmuşdur. Bu yeni usulsellulozun tahvılinden ‘ibaretdür. Doktor sellulozu glikoza bi’t-tahvıl 1009’da 40 nisbetde bugday unı ‘ilave ederek tahtadan mükemmel ve istihsaline muvaffak olmuş ve (b)u hamıre teşkıl-i ‘azam için vücuda muktezı olan ba‘z fosforitler ile mevad-ı sa‘ire-i lazımeıy ‘ilave ederek kuvve-i tezyıd eylemişdür. Bu glikozhayvanatı beslemek büyütmeğe semiletmeğe mahsusdur. Şimdiye kadar hayvanatı beslemek için yedirilen mevada nef‘ı ve kuvve-i mürecceh olduğı tasdikolunmuşdur.

Debbagatde isti‘malinde pek-çok fa‘ideyi mucip olan mimoza [s.310]namında bir nebatun yakınlarda Avustralya’dan Avrupa’ya nakl olunmaktadır.

Mimoza nebatı sahtiyana hafif bir kırmızı renk verdiğinden sanayi‘de makbul tutılmaga başlanmışdur. Havı olduğı külli mikdar tanin sebebiyle de derilerin terbiyesinde Şimdiye kadar kullanılan mevada mürecceh görilmekdedür. Bil-hassa debbagatda en ziyâde dikkat olunan Şey’ deriler üzerinde kullanılan mevadun tehciiretmemesi ve bilahare ve sa‘ire ile kazınmasına ihtiyac messetmesidür. Mimoza deri üzerinde gayetkolay bir toz bıraktığından isti‘malinde gayet fa‘ide ve sühuleti mucip olmakda imiş.

Karbon isti‘mali günden güne her tarafda tezayid etmektedir. Gaz limonatalarınunte‘emmimi Őehrimüzde de hamız karbon istihlakini içine tevsi‘ eylemişdür. Halbuki hamız karbonun fi‘atı sarfı nisbetinde tenkıs olınamaz. Gazoz sularun ‘ımalı için müsta‘mel hamız karbonun bir kilogramı Avrupa’da 1 Frank 70 santime balig olduğı hesap edilmişdür. Büyük bira fabrikalarında ve taktırhanelerde ihtimaratdan husule gelüp Şimdiye kadar zayı‘ olan külli mikdar hamız karbon gazından istifade maksadıyla ahiren İngiltere’de bir Şirket teşekkül etmişdür.

Bu fabrikalarda husule gelen biranun mikdarı 5 milyar kilogram tahmin olunduğuna göre bu mikdar biradan 250 milyon kilogram hamizkarbon hasil oldığı kabul olunabilir. Dublin şehrinde icraolunan bir tecribede şireden hasil olan hamiz karbon gazının kilogram başına 5 santım mikdarı cüz'ı bir masrafla maye' halinde istihsali kabil olmuştur.

Bu usul ile istihsal olunan maye' kokusuz ve lezzetsüz olduğu gibi mevad-ıma'deniyyeden değil belki sırf mevad-ı nebatıyyeden istihsal kılındığı için Avrupaca büyük bir fa'ideyi de muttazımdur.

Ta'kıbat-ı 'adliyyede ba'zen ayak izlerinün ve büyük küçük ba'z eşerlerin maznunı bulmaga medar olduğu ma'lumdur.

Bu hususda ba'z ecza-yı kimyeviyyenün dahı hayli hidmeti olabileceğini Mösyö Fuas namında bir zat bi't-tecribe anlamışdur.

Bir beyaz kağıd el ile kağıd üzerinde hiçbir nişane bırakmadığını herkes tasdikeder. Fakat temasetdiği noktaya hafıfca 'adı mürekkep sürilse elün nişanesi ve ba'z(en) cildün çizgileri bile zahir olduğu görülür. İşte Mösyö bu noktaya dikkat ederek demiş ki: » Hafif bir mürekkep kağıd üzerinde el nişanesini izhara kafi olduğu takdirde elbet bir döşeme tahtası üzerinde çıplak ayak izlerini yahud bir billur kadehde parmak nişanelerini meydana çıkarmak da kabil olabilir » fi'l-hakıka 100 de iki mikdarında azotit faza mahluli isti'maliyle tahta üzerinde ve hamiz ile kadehde nişaneler izharına muvaffık olarak kabil olduğunu işbat etmişdür. Hatta bu suretle meydana çıkarılan el nişanelerinden maznunun şahsını bir derceye kadar istidlal mümkün görünmekte imiş.

Hikmet-şinasandan Penyo namında bir zat yeni bir menba' elektriki bulmuşdur. Tertıb etdiği bir cihaz vasıtasıyla keçi derisinden mikdar-ı münasip cıva ımar ederek elektrikusule getirmiş ve şerare suretinde zahir olan bu elektrikün şüphesüz hıfz ve isti'mali kabil bulunmuşdur.

Elektrikhuduşine ba'ış olan şey ise derinün müsamati arasından cıva g..... mürurıyla hasil olan delik ve temasdur.

---***---

Ta'rifat

(On dokuzuncu nüshadan mâb'ad)

İstidrak – Lügatde muhatabun nazar-ı dikkatini celb ve istilahda kelim-ı sabıktan mütevellid şüpheyi izale eylemekdür. (İstidrak) ile (izrap) arasındaki fark birincisinin kelim-ı mukaddimedeki şüpheyi istiḥnasuretiyle ref' etmekden ibaretolmasıdır. Gelmediğini anlamak için[s.311](lakin ömrü) 'ilavesi istidrakdür. (Azrap) da ise matbu' meskut'ına terk olunur. Mesela (cani-i zeyd bil ömrü) dediğimizde (zeyd) ün hem geldiği hem gelmediği anlaşılabilir. (İbn Hacib) ünkulunca suret-i kat'iyede gelmemesi anlaşılmalıdır.

İstinba' – Ber-vechle medhetmekdür ki başka bir suretde medhi mucip ola.

İstihdam – Ma'nalarından biri murad etmek üzere iki ma'nalı bir kelime irad ve ana raci' zamır ile diğere ma'nasını yahud iki zamırdan biriyle kelimenün ma'nalarından birini ve obirlye de diğereini murad etmekdür.

İsti'ane – İstilah-ı bedi'de şa'irün itmam-ı murad için başkasının beytini irad etmesidür.

İsti'dad – Bir şey'ün fi'le kuvve-i karıbe veya ba'idede bulunışudur.

İsti'cal – Vakti gelmeden işün te'cılını talep etmekdür.

İstishab – Mugayyirün 'ademi hasebiyle bir şey'i kendi hali üzere terk etmekdür.

İstishab – Birinci zamana mebnı ikinci zaman üzerine şabit olan hükümdür.

İstinbab - Suyı punardan çıkarmakdur,

İstinbab – İstilahda fertkuvve-i kariha sayesinde nasusdan istihrac ma'naetmekdür.

İstılad - Kadından çocuktalep etmekdür.

İstihlal – Çocukdan aglamak, 'azasından birini hareket ettirmek gibi hayata dal bir şey' sudurıdır.

İsnad - Sıhhat ciheytle muhatabca mucib-i sükut olsun olmasun iki cüz'den birini diğereine isnad etmekdür,

İsnad – Nahiv ‘ulemasınca ifade-i tama suretiyle ya‘nısükutı mucip olacak vechile iki kelimedenden birini diğerine zımm ve lugatda bir şey’i diğerine izafe etmektür.

İsnad-ı fi’l-hadıs – mukaddematıyla rivayeti başkasına isnad etmesidür.

İsnad-ı Haberı – Bir kelimenün veya birini tutan zamırün diğerine bir suretde zammıdır ki birinün mefhumı diğeriyile şabit ve ka’im yahud nefi ile menfi ve mün‘adim ola. Bununsıhhati vakı‘a ba‘z akvale göre ‘itikada muvafakatına ve sıhhati ise bu halün ‘aksine mütevaffıkdur.

İstişna’ – Bir şey’i diğerinden çıkarmakdur ki ‘aksi halinde birbirine dahil olurlar. Bu da (muttasıl) ı hem hakikaten hem hükmen ve (munfasıl) ı yalnız hükmen şamildür.

Üslub-ı Hakım – Ehemî terk eden mütekellime karşı anuzikrinden ‘ibaretdür.

İslam – Resul-i ekrem efendimüzün ahbar etdikleri dıne huzu‘ ve inkıyad etmektür. (Keşşaf) unkulınca kalbün iştirak ve olmaksuzın lisanla ikrar (İslam) ve ikisinün iştiraki (iman) olup bu ise mezheb-i şafi‘iye göredür. Mezheb-i Hanefi‘de (İslam) ile (iman) un birbirinden farkı yokdur.

İsraf – Nafakada haddi tecavüz etmek yahud helal olmıyan bir şey’i ve helal olan şeyden derce-i ihtiyac ve ‘itidalün fevkinde yemektür. Ba‘z akvale göre (israf) bir mikdar çıkdıkcı cehl hasebiyle kemıyyeten tecavüzdür.

İsraf – Bir şey’i lazım-gelen cihetde iktizasından ziyâdesarf etmektür ki lazım-gelmiyen cihetde sarfdan ibaretolan (tebzır) e muhalıfdür.

İstigrak - Hiçbirisi haric olmıyarak cemi‘ efrada şümuldür.

Üstuvane - Tarafını birbirine müvazı iki da‘ire ile muhat ve araları bir sath-ı müstedır ile musul olan [s.312]şekldür ki ve tevehhüm edilen hatt-ı ka‘idetin arasında ve sath-ı müstedır üzerindeki hatlardan her-birine mevazıdır.

Istakos – Ta‘rır-i dahil ile ma‘ruf olandır.

Istakos - Teba‘i‘ erba‘anın birinden ‘ibaretdür.

Istakosat – (Asl) ma‘nasına bir lafz-ı Yunanı olup (hayvanat, nebâtat ve ma‘aden) den ibaretmürekkebatun aslları olmakhasebiyle ‘anasır-ı erba‘aya [ki - su, toprak , heva ve ateş – dür .] ıstakosat denür ,

İsm – Üç zamandan heç-birine mukarran olmıyan bir ma‘naya delalet eden kelimedür ki biri gibi zatıyla ka‘im bir ma‘naya dal (ism-i ‘ayn) ve diğeri (‘ilm, cehl) gibi vücudı veya ‘ademi olsun zatıyla gayr-ı ka‘im bir ma‘naya dal (ism-i ma‘na) olmak üzere ikiye ayrılır.

İsm-i ‘Azim – Cemi‘ esmayı cami‘ ismdür ki cemi‘ esma ile müsemma kafe-i sıfatla mevsuf zata dal olan (Allah) lafza-i celalidür. Hazret-i İlahiyye ise cemi‘ esma ile zata itlakolunur. Bizüm ‘indimüzde esma ve sefanun kafesine veya ba‘zısına veya yalnız birine cami‘ olan ism-i zattur. (Hu Allah) kavlı-i celilinde olduğu gibi.

İsm-i Mütemekkin - Harfe gayr-ı müşabih ve fakat evvelinde bulunan ‘evamilün te’siriyle ahır mütegayyir olan ismdür. (Hüza zıd) , ve mişallerindeki (ismi gibi, ba‘zılarına göre (ism-i mütemekkin) (harf) ile (fi’l) e benzemiyen ve ba‘zılarına göre ‘Arab’un taht-ı te’sirinde bulunandur. ‘Arab’un taht-ı te’sirinde bulunan ism ise (ism-i gayr-ı mütemekkin) dür.

İsm-i Cins – Bir şey’le ana benzeyenlere ıtlak olunabilmek üzere vaz‘ olunandur. Meşela (recel) kelimesi bedel tarikiyle her şahs-ı hariciyi ara’ye ederse de ta‘yın eylemez. (Cins) ile (ism-i cins) arasındaki fark birincisinün (kalıl) ve (keşire) ıtlak olunabilmesi ve ikincisinün yalnız birine bedel tarikiyle delalet eylesidür. Meşela (su) dediğümüz-de hem deniz ve hem-de bir tamlı su anlaşılabilir. Fakat (recel) bedel-i tarikiyle bir erkek ademi gösterür. Binâenaleyhher (cins) ism-i cins ise de her (ism-i cins) cins değildir.

İsm-i Tam – Mansup olan ismdür. Vech-i tesmiyesi izafetden istignası ve (tenvın, izafet, nun-ı teşyih , nun-ı cem‘) ile tam olmasıdır.

Esm-i Maksure – Nihayetlerinde (elif-i müfrede) bulunan isimlerdür. (Cebelı, ‘İsa, Ruhı) gibi.

Esm-i Menkusa – Ahirlerinde ma-kablı meftuh ya-yi sakine bulunan isimlerdür. (Kazı) gibi.

Esm-i Ef‘al – Emr veya mazı ma‘nasında olan kelimedür.

Esmâ-i ‘Aded – Ahad-ı eşyanun kemiyyetine ya‘nı ma‘dudata mevzu‘ olan isimlerdür.

İsm-i Fa‘il – (İf‘al) den istikakeden ve huduş ma‘nasında olan (fi‘l) kendi ile ka‘im olandur-ki kayd-ı ahır hasebiyle (sıfat-ı müşebbehe) ile (ism-i tasdıl) bundan haricdür. Çünkü bunlar huduşı değil, şebuti mü‘eddidürler.

İsm-i Mef‘ul – (İf‘al) den müştak ve (fi‘l) kendi üzerine vakı‘ olandur.

İsm-i Tafdıl – Bir (fi‘l) den müştak ve başkasına nisbetle sıfaten ziyâdeliğe ha‘iz bir mevsufa delalet eder.

İsm-i Zaman – (İf‘al) den müştak ve (fi‘l) ün vuku‘ı zaman veya mekanına delalet eden isimdür.

İsm-i Alet – Fa‘ilün mef‘ul üzerinde eşerünhusuli için kullandığı şey’e mevzu‘ olan isimdür.

İsm-i İşaret – Ta‘rif devri veyahafı ve-sa‘ireye hacet olmaksızın müşarünileyh mevzu‘ olan isimdür. Çünkü [s.313] isim işaret-i ıstılahiyye ma‘lum olan müşarünileyh maarifdir.

İsm-i mensup – ‘Alamet-i te’nîs olan gibi ahirinde makabli meskur ya’ müşeddede bulunan isimdür. (Basrı) ve (haşmı) gibi.

(Mâbâ‘dı var)

Nüzhet

Hıfz-ı Sıhhat

Hıfz-ı Sıhhat-i Şebab

2

Melbusat

(On dokuzuncu nüshadan mâbâ‘d)

Boyunbağı – On yedinci ‘asrun mahsuli olan boyunbağı muhtelif ahz eylediği halde bu-günkü günde heman ince bir gaytana herkes ri‘ayet etmekte ve onu taşımaktadır. Boyunbağınunsıhhatce mazreti boynı sıkarak baş ağrıları ve beyne kanun hücum ve terakümini mucip olmasıdır.

Ton – Pamuk ve yünden ‘imal olunur ki evvelki mevsim-i sayfa ve diğeri mevsim-i şitaya ve romatizma ile ma’lul bulunanlara mahsusdur. Romatizmaya mübtela olan zevatun fanilatonlar kimleri her-halde güzel bir usuldür.

Ton ikinci bir pantolon demek olduğundansıkı olmaması lazımdır. Ton ve pantolon her ikisi birden sıkı olursa ‘aza-i tenasüliyyeyi sıkarak netayic ve hayme tevlid eder.

Pantolon – Pantolonlardan bahs etmek ve kava‘id-i sıhhiyyeye geçlerimizi ita‘at ettirmek müşkilcedür. ‘Askerler tar pantolon giyiyorlarsa da icrasına mecbur buldukları ve za‘if-i mukaddesede sür‘at ve çeviklik matlup ve mültezem bulunduğu ma‘zur görülebilirler. Pantolon hakkında söylenmesi lazım-gelen evamir-i sıhhiye pantolonun kemeri sıkı olmayup temasında bulunduğu nahiyeye-i batıniyye serbest bulunmak, ağı geniş olup ve ‘uzv-ı tenasüli sıkılmamak, kaba etler üzerine şedid icraetmemek, diz kapagını (mufassal) tazyikederek hareket için icrasına mecbur olduğu vazıfeye ‘atalet verdirmemek, baldırları tazyikederek deveran mani‘ olmamaktan ‘ibaretdür.

Pantolon kemeri sıkı sıkıya merbut olmazsa insan rahat edemez. Bu mahzuru def‘ ve kava‘id-i hıfzı’s-sıhhaya ri‘ayet zımmının-da askılar ıcad edilmiş ve onların da serbest bırakılması şartkonulmuşdur.

Pantolonun aksam-ı sa‘iresinütarlığı sahibinün arzusına göre olduğundan gençlerimize bol pantolon giymelerini tavsiye eylerüz.

Mevsime göre tebdil-i melbusat heman heman Avrupa’da bir kanun-ı tab‘i hükminde olduğu gibi bizde-de yalnız memali-i hareye mahsus bir ka‘idedür. Mevsim-i sayfa hararete galebe için beyaz keten ve siyah pamuk elbise iktisa olunması lazım olduğu gibi mevsim-i şitada dahı neseci seyrek yün elbiseler giyilmesi lazımdır.

Bir kumaşun necesinünsık olması o kumaşun insanı sogukdan muhâfazaedeceğine emniyet vermez. Neseci seyrek olan yünkumaşlar vücudı te’sir-i bürudetden dahaziyâdevakayeeder.

Yelek – Sivil elbisede elzem bir şey ise de nizam-ı ‘askeriyye ıcabınca bir ‘askerün göğsi açık gezmesi memnu‘ olduğundan hey’et-i ‘askeriyyemüze lüzumu

yokdur. Yelek mevsim-i sayfda ketenden ve mevsim-i şitada yünkumaşlardan ‘ımal alınmalıdır.

Çaket, palto haklarında söylenebilecek sözler bunların-da tar olmayup ceryan-ı hevaya müsa‘id genişlikde yapıdırılmasından başka bir şey değildir.

Esnaf takımının giymekte oldukları şalvarlar ceryan-ı hevaya müsa‘id olduğu için makbul ve eğer kemerleri nahıyye-i batıniyyeyi sıkıması için bir çare düşünülse hepsine müreccedür. Feshakkında söz söylemek za‘iddür. Tebdilat-I [s.314]heva‘iyeye enziyâde muhtac olan re‘is insanı olduğundan fesühiffeti ve ceryan-ı hevaya müsa‘id olması münasebetiyle muvafıkdur. Şemssiperün ‘adem-i mevcudiyeti münasebetiyle mevsim-i sayfda re‘isi te‘şir-i şemsden muhâfazazımında behemehal şemsiyye taşımak iktizaeder.

Kundurular - Kundurular bizde ‘ale’l-‘umum fotin, fotin kaloş ve ıskarpin heman yaza; çizme bot ve lastik kışa mahsus kunduralardur. Kunduralarda şart ayagunkundura içerisinde müteharrik bulunması ve tar olmamasıdır. Tar fotin kimünzafer-i mültehim denilen ‘arıza-i müdhişenün birinci sebebidür. Mevsim-i sayfda ‘ale’l-‘umum ıskarpin hepsine terciholunur.

Çizme ve bot gibiler baldırları tazyikederek ceryan tamamen icrasına mani‘ olurlar. Lastik yağmur ve karlı hevalarda rutubetden ayakları men‘ eyleyeceği için güzeldür.

Erkekler hakkında bu kadarcıkla iktifaederek hanım kızlar hakkında mütala‘atımızı-da sard etmeğe müsa‘ade edilsün.

Kadınların fanila giyüp giymemeleri hususunda erkekler hakkında söylenen sözden başka bir şey’e lüzum yokdur. Gömleğe gelince kadınların gecelik gömlekleri ekseriyetle kolları ve göğsi açık olduğundan bunlardan ihtiraz eylemeleri lazımdur.

Korse – Avrupahız-ı sıhhat mü’ellifleriyle feylesofları arasında bu hususta uzun uzadıya münakaşat-ı kalemiye vuku‘ bulmuş ve nihayet ‘umum korsenün muzarretini tasdıke mecbur kalmışdır.

Korsenün isti‘malinde o kadar tehlike mevcuddur ki bunların hepsinden hakkıyla bahşetmek cildler toldırmaga tevkıf eder.

Korse ızla‘ (kaburga kemikleri) , havasla, sadr üzerinde bir tazyık-i şedid icraedeceğinden olce tamamen neşv ü nemazamanı olan hanım kızların neşv ü nemalarıyla a‘zalarınunhacm-i tabı‘ilerini almasına mani‘ olur. A‘za-i dahiliyyeden kalb ve akciğer, karaciğer, mi‘de, bağırsaklar ve rahim üzerinde-de te’şirat-ı muzarra göstermekden halıkalmaz. Helecan-ı kalp çoğalur sathı bir halle kalmayup terakkı eyler kanun başa hücumıyla baygınluklar tevellüd eder. Hazm-ı dahı güçleşerek insan çürütür ve bu sebeple ıztırabat fevkal‘adeye sebebiyet vererek hayatı da tehdid eder. Karaciğerün vazıfesi ağırlaşur ‘alel-mütenevvi‘a-i rahmiye meydana çıkar. Bu kadar tehlikelere karşı iltizam olunankorsenün ne mehfa‘ati vardır? Elbiseyi düzgün giymekten başka bir şey değildir a.

Kadınlar kolları gayettar, boynı heman veçhlerindeki tamarların şişmesini mucip olacakkadar sıkı elbiseleri-de korse üstine giyerek korsenün verdiği muzarratı tezyid ederler. Mukaddemede dekolteyi zımm etdün. Şimdi-de sıkı elbiseyi zımm ediyorsun. Ne giyelüm. Bunların ortası bulunmaz mı? İfrat ve tefritden başka yapacak şey, kaçacaktır yok-mıdır?

Dekolte elbiselerün muzarratı korseden pek-de aşağı kalmaz. Vechden ‘ıtibaren nahiye-i sadriyenün nihayetine ve ellerden başlayarak omuza kadar teşkil edilen açıklukdan korkmamak ve anun badı-i muzarrat-ı keşire olduğunu anlamamakkabil olur mı? dekolte muzarratından enhafifi ronatzımadur ki ne-kadar alam ve ıztırab verdiği çekenlerün ve çekenleri görenlerün ma‘lumudur.

Ağırcası da veremdir. Tebdilat-ı heva‘iyeye ‘arz eyleyen boyun, göğüs, ense ve heman kürekler ortasına kadar çıplakvücuda te’şir eden bürudet kanun ciğerlere hücumıyla bir ‘alet-i hasıl eder ki korse muzarratı-da dahil olunca sahibi kan tükürmeğe başlar. Eğer isti‘dad ırşsı veyahud zatı dahı varsa verem ciğerlerde tutan ederek leza‘iz uğurında bunca fedakarlıklar ederek hayatını tehlikeye koyan sahibini hiç insaf etmeyerek genç yaşında topraga atmakdan çekinmez.

Kadınların nazar-ı dikkate alınacak bir-de vardır .Entari eteklerini açıktutmaga hizmet eylediğinden sahibesini pek çabuk üşütür ve ‘alel ve afat-ı rahimiye husuline sebep-i müstakil olur.

Kadınlarımız sokakta çarşaf ile başlarını setr etmekte oldukları için artık bir diğer örtüye (yemeni vesa‘ire) lüzum kalmaz. Hanelerinde kendülerini baş açık gezmeğe alışdıranlar çok eyü hareket etmiş olurlar.

Eldivenler letafet-i cildiyyeyi muhâfaza ve sogukdan ve kaya için [s.315]en birinci vasıtaadır. Kadınların enziyâde merakları ayaklarının küçük görünmesi zımnında dar ayak-kabı kullanmaktır. Dar potin giymekle ayakları küçültmek arzu olunuyor amma bilahare meydana çıkacak ‘arızalara tahammül edilmesi güçtür. Genç kızlardan ümid beklenir ve bu ümid içündür-ki tedabir-i sıhhiyeye ‘ıtına ve dikkat şartdur.

Korse, dekolte, ve tar ayaak-kabı kullanmaktan kadınlarımızunkaçınmaları ilerüde teşkil edecekleri familyanunsa‘adet ve ıstirahati için elzemdür.

Doktor

Ş. Kamil

El-HamraSerayında İki Hemşire Dıvan-hanesi

İspanya’da ‘Arablar’un bıraktıkları aşarı mu‘asariyyeden enmeşhuru Gırnata’da ka’in El-Hamra serayı olup (maârif) ün 15 inci nüshasında bu seray-ı meşhurluk hakkında mücmelen ma‘lumat-ı tarihiyye ‘ataolunmuş idi.

El-Hamra serayı mi‘marı ve tezyinatca Avrupaseraylarına asla mukayyes değildir. El-Hamra’nunhayret-bahş-ı ‘ukul ve enzar olan tezyinatı haricden ziyâde dahilindedür. Dıvan-hanelerinde hadden ziyâde bir vüs‘at görülmez fakattarz-ı inşasında görülen hüsn-i tabı‘at ve maharet ‘Arabların behre ve iktidarına daldür.

El-Hamra’nun dıvan-hanelerini ta‘rif ve tavsıfe bir kalemünkuvvetinden ziyâde bir furçanın mahareti kadir olduğundan bizde kar’ılerimüze dahilen münazır-ı muhtelifesini gösterir resmler ‘arzetmekle iktifardiyoruz. Bu nüshamuza-da El-Hamra’nunmeşhur Dıvan-hanelerinden biri olan » iki hemşire » dıvan-hanesinin resmini koyduk.

Tarih-i Tabı‘i

Kırlangıc

Kırlangıc kuşununvücudı narın, boyunı kısa, gagası sivri ve kuvvetli, pençeleri küçük, kanadları ince ve uzunve kuyruğu iki çataldur. Baş, sırtı, kanadları, kuyruğu siyah ve karnı beyazdır. Bütün küçük kuşların en iyi uçanı kırlangıc olup nadiren yere konar ve asla uçmaktan usanmaz. Kırlangıc ba‘z kerre hevada yüksek ve ba‘z kerre yere yakın yahud ırmak ve göl sularını kanadlarıyla yarararak bilafasıla

mütedevvir olduğu halde uçar ve te‘yiş etdiği kanadlı küçük böcekleri hiç turmaksızın vakt-i mürurda ta‘kıp ederek gagasıyla kapup yutar.

Yuvasını toprak ile bina ve içini agac yosunu ve kuş tüği ile tezmin eder.

Pencere kırlangıcı cüz’ı ürkek olduğu halde yuvasını pencerelerün zaviyesine yahud etrafı altına ve rengi bütün siyah olan tagkırlangıcı duvarların deliğine inşaeder.

Afrikakırlangıcıları yuvalarını kayalara merbut olarak şişe şeklinde yapar.

Dişi kırlangic yuvada dört yahud beş yumurta yumurtlayarak kuluçka olur ve bu hengamede erkeği ana gıdasını getirür.

Yavrular yumurtadan çıktığı zaman babalarıyla anaları gagalarıyla anlara böcekler ve küçük toprak kurtları getirerek yuvanun etrafında bilafasıla gidüp gelirler.

Kırlangıclar ötmezler ise de lakırdı ediyor gibi sevinç ve sürurla güzel güzel cıvıltılar ederler ; kışın takribinde tamların üzerine süriler ile tecmi‘ ve sonra cümlesini birden uzun bir seyr ve seyahat için ‘azımet ederler ; ilk-baharda tekrar ‘avdet ile eskiden geçmiş oldukları yolları ve yapmış buldukları yuvaları bulurlar.

Bu güzel kuşlar mahsûlâtımıza muzır olan binlerce böcekleri mahv u harap ederek bize büyük hizmetler etdiklerinden anları öldürmek yahud yavrularını yuvadan almak ve güzel yuvalarını yıkmak ‘adetagaddarluktur.[s.316]

AliNazıma

{ Alaylı Zabıtana Endaht Dersi }

Heva Mukavemetinün Esbab-ı Mucibesi

(Tokuzuncı Nüşamuzdan Maba‘d)

(3) Barutun mikdarınun azalup çoğalması dahı merminün evvelkinden az olur. Zaten barutların sür‘at-i ibtida’iyyelerün tebdilinden ilerü gelme demek olur.

(4) Mermilerin şikletlerinin sebebiyle heva mukavemetinün tebdilini, bundan evvel bir nebze yazmış idük. Ehemmiyetli hevadın göreceği mukavemetün sebep olur. Meşela 12 santimetrelük bir topı 1,6 kilogram barut ile endaht ettiğimiz zaman bunun mermisi 100 metrede 6 metre zayı‘ edüp eğer barutını

0,5 kilograama indirir isek ol-zaman merminün 100 metrede zayı‘ edeceği sür‘at her halde olan şu maddenün dahaziyâde anlaşılması-yçün bir mişal dahairadına lüzum görüldi. Şöyle ki: 15 santimetrelük kurup topınun ‘adı meylli danesi = 27,750 kilogram olup sert döküm danesi ise = 35,500 olmagıla ‘aynı ba(r)ut ile meylli danenünsür‘at-i ibtida’iyyesi 385 ve sert[s.317]dökümün 420 olduğı halde 2000 metre mesafeye işbu danelerün her ikisini-de endaht edecek olur isek ol-zaman meylli ve sert döküm ise 114 metre zayı‘ etmiş olurlar işte şu tecribeden anlaşıldığına göre hafif mermiler danenün 2000 metre nihayetindeki sür‘ati 306 ve sert dökümünki ise 107 metre kalmış olur ki bunlardan meylli dane 79 nisbetinde hevedan ziyâde mukavemet görüp daha çabuksür‘atlerini ga’ib ediyorlar.[s.318]

» İşte geçen nüshalarımızda su’al etdiğümüz top tüfenk mermilerinün mukayesesine da’ir bir girızgahı » .

(5) Mermilerinünşikletleri ile barutları müsavı olduğı halde yalnız şekillerinün muhtelif olması yine heva mukavemetinün ihtilafını intac eder. Mesela yuvarlakkurşun atan bir tüfenk ile sivri kurşun atan bir tufengi mukayese edecek olur isek her halde sivri merminün daha az sür‘at zayı‘ etdiğini görürüz. Çünkü mermiler heva derunında hevayı yarararak gideceklerinden eğer merminün öntarafa gelen ciheti düz olur ise mermiye çarpan bütün heva merminünöninde terakimederek merminün ilerülemesine pek çok zorluk verir.

Bunun mu’ayenesi-yçün bir düz tahtayı elünüzde tutup yassı tarafı yüzünüze temasetmek üzere bir sür‘at ile koşmaga başlayunuz o halde gayet güçlükle yol alabilüp bir dürlü serbest ilerülemediğünüzi görürsünüz. İşte bu hal koşdıgunuz zaman tahtaya çarpan hevalarunkolaylukla saga sola def‘ olamayup tahtanın öninde terakim etmesinden ilerü gelmişdür.

Hatta bu husus evvelden beri ma‘lum olduğundan ilk önce yapılan mermileri bile yuvarlak yapmışlar idi.

Mâhâza yuvarlak mermiler dahı sivrilere ziyâde heva mukavemetine ma‘ruzdur. Çünkü heva merminün öninden suhuletle def‘ olması-yçün mutlaka merminün ilerü gelen kısmı sivri olmalıdır. Denizlerde gördüğümüz bunca mütenevvi‘ kayıklarun bir kerre sür‘atlerini mukayese edinüz. Elbet bir çamur kayığınunsür‘ati bir piyade kayığından ve bir sandalunsür‘atini bir kikeden az olduğunu görürsünüz. Şu tuhalıgun neden ilerü geldiğini araşdıracak olur isek her-

halde bunların inşalarındaki farkdan olduğunu görürüz. Çünkü bir kike önden tesadüf eden sular gayetsuhuletle iki tarafa kayup giderek kikün yolına mani' olamazlar. Halbuki sandalların baş tarafları ziyâdesivri olmadığından her-halde kikden ziyâde mukavemet görmekte bittabi' bir adem her ikisini-de bir sür'atde yürüdemez. İşte şu ka'ideye mebnı muharren mermileri sivri yapmaya başlamışlardır. Ve ilk önce sivri mermiler bizde meydan-ı tecribeye konulmuşlardır. Hatta müzede bundan akdem görmüş olduğum bir sivri mermi hayretimi mucip olmuş idi. Merminün şekli ve küçüklüğü ve yanında bulunduğutopun eski zamanun bir matris tufengi veya el hevanı gibi bir şeyden ibaretbulunmuşu bunun ne tarihte yapıldığını bildiremiyor idiye de her-halde yine 'Osmanlılar tarafından mevki'-i isti'male konulduğu toplardan anlaşılıyor idi. İşte şurada mezkûr merminün şeklini gösterdim. Bu sivri mermiler evveleri böyle yapılmış ve sonradan şekl 2 deki hey'ete girüp nihayet gide gide zamanumuzdaki şekl ve hey'etlerini almışlardır.

Şekil birdeki mermi bir nevi' hambra demek olduğu halde sonradan yapılan 'adetakara gülle gibi içi tolu olmasından anlaşıldığına göre her-halde şu iki merminün arasında haylüce bir zaman farkı olmakıcap ediyor. Şekil 2 deki mermiyi ihtira' eden zatun-da mutlaka evvelkini görmediğini bildiriyor.

Velhasıl işte böyle tecribeler bize gösteriyor ki sivri şeylere hevanun mukavemeti azdur (Çünkü: Hevanun bir cisme şiddet vürudi zamanındaki in'ikası zaviye-i vürudına müsavi zaviye-i in'ikas ile def' olmasından 'ibaretdür. İşte zaviye-i vürud ne-kadar az olur ise zaviye-i in'ikasun ol-derce hadde olarak def'inde suhulet olmuş olur.)

(6) Mermilerünsatıhlarınınmücella olmasıyla olmaması dahı heva mukavemetinün tuhaflığına sebeptür.

Çünkü mücella ve pürüzsüz bir cisme mukabil gelen heva kolaylukla sıyrılıp def' olacağından ve pürüzli cisimlerde ise hal ber-'aks olmagıla mes'ele işbat edilmiş olur.

Hatta bu def'a mavzer ve manlihr ve sa'ire mermiyatınun üzerlerini nikel veya bakır gibi kurşundan ziyâde cila ahzine müsta'id [s.319]şeyler ile kaplanılmasına mecburiyet elveren esbabun birisi-de şu heva mukavemetinün azaltılması çaresinden başka bir şey değildir.

(7) Cevheri hafif olan mermiye hevanun mukavemeti cevheri şakıl olandan ziyâde olur.

Çünkü : Bu hal şu düsturdan nümayandır. Ya'nı 'aynı şıkletde olan her iki mermiden birisi sert döküm diğeri 'adı döküm olsa her-halde 'adı döküm dahaziyâdesür'atini zay' eder. Zıra cevheri şakıl olanun cesameti her-halde diğlerinden az olmak lazım gelür.

Desturdaki satıh mermi merbi'i gelelerde santimetre ve tüfenk kurşunlarında milimetre olmak üzere hesap edilmelidir.

(8) Mermilerün muhtelif mesafelerdeki heva mukavemetleri-de muhtelifdür.

Çünkü : Mermi gitdikce sür'atini azaltacağından hevedan göreceği mukavemetde o nisbetde tenakısedir.

Buna mişal olarakseyyar topınun mermisini ele alur isek görürüz ki bu mermi 100 – 200 metre beyninde sür'atden hasıl etdiği noksanıyet 19 metre olduğu halde 4000 – 4100 metre beynindeki fark-ı sür'ati ancak (1) metreden ibaretolmuş olur.

Ma' haza mermiler 'aynı sükutlarında sür'atlerini ziyâdeleştürürler ki bu halde mermilerünşıkletleriyle cazibe-i arzuziyâdeleşmesinden başka bir şey değildir.

(9) Hevanun muhtelif mevsimlerinde mermilerün gördükleri mukavemet muhtelifdür. Çünkü: Hevanun keşafeti da'ima bir olmadığından tabi'i mukavemeti-de bir olamaz. Rutubetli ve soguk bir hevanun mukavemeti pek çok olduğu halde sıcak ve kurı hevanun mukavemeti-de pek azdur.

(10) Hevanun ruzigarlı olması-da mukavemeti muhlefe düşürir.

Çünkü : Rüzgar yandan gelür ise mermiyi inhirafına duçar edeceği gibi önden gelür ise sür'atinün tenakısa ve arkadan gelür ise izdiyadına ba'ış olur ki bunları bilmekve dercelerini ta'yın etmek mutlaka tecrube-dıde zabıt olmaga mütevakkıfdur.

Cam Yiyen Adem!

Bu yakınlarda Frankfurt şehrini ziyaret eden bir zat » Natür » Ceride-i Fenniyesine atıdaki garıbeyi tebliğemişdür.

» Şehrünsokaklarında dolaşırken bir ademün bir lamba şişesini ekl etdiğine da'ir bir 'ılan gördüm, ve o akşam bu garıp şahsunseyr olduğu mahalle gitdüm , cam yiyen (Vitro) namında bir zencidür. Siyah elbise ile sahne-i temaşaya çıkdı önine mükemmel hazırlanmış bir masa koydılar , yemek tabakları içinde 'adı kömür , ma'den kömüri , kundıra eskisi kalay kaşık ve bunlara mümaşil bir-takımşeyler var idi.

Vitro , bunların hepsinden bir mikdar yedi. Karnı doymuş olmalı , çünkü kahvesini istedi. Getirdiler. Kahveyi içdükden sonra fincanını dişiyile kırarak bunu da kısmen iştiha ile yedi. Bundan-sonra meyve ve bir kadeh içki yerine de lamba şişesinden bir mikdar tenavül (b)uyurarak bir kadeh de evlerimizde yakdığımız petrol gazından nuş etdi. Vitro, nun bu et'ame-i nefisesi her güne hayl ve desiseden biridür. Hızardan her kim isterse gidüp mu'ayene etmekte serbestdür, bundan başka Vitro , porselen ve şişeleri dişiyile kırıp çiğnedükce kulakları tahriş eden ma'hud sadayı herkes işidiyor. Bu ukul-i 'acıp ba'de'tta'am bire bir çok cam ve şişe kırıkları yapırdıktan sonra çiplak ayakla bunların üzerinde bir raks icraedüp kuşe-i istirahatine çekiliyor. Bu ademü n her ahsam zatına bu tertip üzere bir ziyafet çekdiği halde el-an sıhhat-i tamda bulunması da hakikaten bir garibedür!...

'İvan-zade : Mehmed Süleyman

Fotoğrafun Tarihe Hidmeti

Fotoğrafzamanımızda 'ulum ve fününun birçok aksamına hadim olmaktadır. Bu fünundan biri de tarihdür. Ma'lumdur ki tarihün en mu'temed mü'ehhezi aşar-ı 'atıkadur.

İşte fotoğrafın tarihe olan hidmeyi de » Arke'oloji » fenn-i aşar-ı 'atika cihetiyledür. [s.320]Birçokseyyahın ve erbab-ı fenaşar-ı 'atika tahrisi için akvam-ı kadımeye mesken olan mahaller-de tahriyat icraederek buldukları aşarı tedkik ve mümkünse müzelere nakl ederler. Bu yolda seyahat edecek bir adam göreceği aşardan istifade için tarihi mükemmel bilmekle beraber aşar 'atika fennine aşına bulunmalıdır.

Halbuki şimdiye kadar geçen akvamunaşarı ve yazıları muhtelif olduğu aşıkardur.

Bir seyyahun bunların kafesine vukufi-da mümkün olamaz. Bu cihetle tesadüf olunacak levayih ve aşarun bir cem'iyet-i fenniye vasıtasıyla mu'ayenesi iktizaeder. Ve bu cem'iyeti teşkil eden 'azadan her biri tarihün bir başkasına mütehasıs bulunacağından bunlar vasıtasıyla bulunanaşar-ı 'atıkadan istifade te'min olı(n)abilür. Halbuki aşarun öyle bir cem'iyet-i fenniye huzurına getirilmesi ekşer ahvalde gayr-i mümkündür.

Ufak tefek şeyler şöyle tursun bir kilise duvarları üzerlerinde mahkuk yazılar ve bir dikili taş üzerindeki resimler olsa olsa ancak kopya edilerek getirilebilür. Bu halde o seyyahun mutlakgüzel bir ressam olması veyahud yanında bir ressam bulunması şartdır. Tesadüf edilen aşarun yazılarıyla çizgileriyle istinsahı layıkıyla olabilmek için behemehal mahir bir ressamın dikkatle meşgul olması icab eder ki bu da birçok zamanun iza'esine ve o seyyahunseyahatine mani' olacağından bu hususta fotoğraf fevkal'ade işe yaramışdır.

Fotoğrafsan'atını tahsıl o kadar güç şey olmadığından bu yolda seyahate çıkacak olan ashab-ı meraktarından az vakt zarfında tahsıl edilebilür bu sayede tesadüf olunanaşar temamiyle kopya edilerek cem'iyat-ı fenniyeye takdim olunur. Yazılar ve levhalar tıpkı tıpkısına istinsah olunabilir. Fotoğrafunhusuli için ziyanun vücudı şartdır. Halbuki ba'z mağaralarda ve karanlık yerlerde meşela ihram-ı Mısriyye'de bir takım yazılar ve levhalar bulunuyor. Bunları kopya etmek mümkün olamaz. San'ayi'-i medeniyye her tarafı tenvire muktedir olduğundan magnezyum lambalarıyla buna-da muvaffakiyet kabil olmuştur.

Magnezyum yandığı vakt fevkal'ade bir ziya verür. Bu ma'den tel haline vaz' edilerek kendisine mahsus lambalar vasıtasıyla yakılır.

Bundan başka bir-de elektrik lambaları isti'mal olunur.

Magnezyum lambaları her ne-kadar elektrik lambalarından daha masraflı ise-de 'ameliyatca elektrik lambalarına müreccehdür.

Bundan başka fotoğrafla kütüphanelerde tesadüf olunan bir-takım kütüb-i nadire dahı kemal-i suhuletle kopya edilebilür. Ya'nı her sahifesi ayrı ayrı fotoğrafla alınarak müte'addid kılışeler husule getirilebilir.

Ahmed Edip

Mütenevvi'a

Kadınların Sanatları

Bir müddetden-beri Amerika'da ve Avrupa'da kadınların avukatlık , tabıplık ve dış tabıplığı gibi mesleklerde buldukları haber alınmıyor idi. Bu def'a Amerika'da müte'ahhid kadınlar zuhur ettiğini-de görüyoruz. Ohiyo Hükümeti'nün Vilgaton şehrinde madm'azel Fani Vilyam namında bir kızın Kloland Şimendöfer Kumpanyasıyla bir mukavele-name 'akd ettiğini ve yirmi beş mil mesafelik bir mahallün tesviye-i terabiyesini der-'ahde eylediğini Gazeteler 'ılan ediyor. Madm'azel işi bi'z-zat idare etmekte ve istihdam ettiği 'ameleye nezaret eylemekte imiş. Her-halde bir erkekden daha güzel surette der-'ahde ettiği işi hüsn-i neticeye ısal edecek imiş.

İstatistik

- Kürre-i arz üzerinde sakin nüfus-ı beşerün mikdarına da'ir iktibasedilen ma'lumat-ı nafi'ayı 'aynen nakl ediyoruz: [s.321]

Ebna-yı beşerün » 1.487.600.000 » ni kabil zira'at mahallerde ve 300.000 nüfusı ekalım-i kutbiyyede sakindür.

İşbu nüfus bervech zır-i taksım olunmuşdur :

Avrupa'da	380.200.000
Asya'da	850.000.000
Afrika'da	127.000.000
Avusturalya'da	4.730.000
Şimalı Amerika'da	89.250.000
Cenubı Amerika'da	36.320.000

Kabil-i zira'at mahaller 'umumen 72.242.152 kilometre merbi'i olup bundan :

2 888 000 kilometre merbi'i	Avrupa'da
9 280 000	“ Asya'da
5 760 000	“ Afrika'da
1 167 000	“ Avustralya'da
4 946 000	“ Şimalı Amerika'da
4 180 000	“ Cenubı Amerika'dadur.

Bu ma'lumatdan 13.901.00 mil merbi'i memalik-i şimalı ve 4 228 000 mil merbi'ide sahra yahud o vadur. Kürre-i arzın nüfusu layinkıt'a tezayid etmektedir.

Fakat (b)u ka'ide gayr-i müntatim ya'nı her mahalde muhtelifdür.

Nüfusun mesahe-i sathıyyeye taksimi ise ber-vech atıdır :

Çın'de	bir kilometre merbi'inde	100	nüfus
Hind'de	“	70	“
Avrupa'da	“	35	“
Memalik-i müctema'a ve şimalıyyede	“	50	“

- Şimendöfer hututunun her gün tezayid etmekte olunduğunu ber-vech atı bir ıstatistikhaber vermektedir.

1888 senesinde kürre-i arzın beş kıt'asında bulunan şimendöfer hututunun mecmu'ı 4 68872 kilometre hesap olunmuş idi. Bugün ise mikdar-ı mezkûr 571771 kilometreye balig olmuştur. Bunlardan (214252) kilometresi Avrupa'da (304005) kilometresi Amerika'da olup kürre-i arzın diğer üç kıt'asında ise ancak (53514) kilometreye resıde olmaktadır. Memalik-i sa'ireden ziyâde olmak üzere Fransa hükümeti 1885 senesinden-beri 4848 kilometre şimendöfer hattı yaptırmıştır.

- Avrupa kütüphanelerinde mevcut kütübün 'adedi (21) milyon ve Amerika'da ise (50) milyon imiş.

Yanmaz Kağıd

- Gerek matbu' gerek gayr matbu' her kağıdı yanmaz bir hale koymak istersenüz aşağıdaki mahlutun (50) derce-i hararet ile müsahhen iken derunına gatsedinüz matlup hasıl olur.

Sekiz kısım	<i>Sulfate d'ammoniaque</i>	Kibritit Amonyak
Üç	“ <i>Acide borique</i>	Hamız bor
İki	“ <i>Borax</i>	Tengar
Yüz	“ <i>Eau</i>	Su

Dünyanın en büyük köpeği – (Sen Bernar) cinsinden olan bu köpek 1.10 santimetre yüksekliğinde ve (247) libre sıklığında olup Londra'da bir Amerikalı

zengin tarafından (19000) dolara satın alınıp dahil olduğu müte‘addid müsabakalarda (26) def‘a mükafat ahzine muvaffak olmuştur.

İvan-zade

Mehmed Süleyman

Fenni Eğlenceler

KayarakHareket Eden Şimendüfer!

1889 Paris ‘umumisinde enziyâde enzar-ı dikkati celp eden şeylerden biri-de kayarakhareket eden şimendöfer olduğu ve bu şimendöferün makine ve-sa’ir tertibat-ı fenniyesi [s.322] birçok gazeteler tarafından şerh ve ızah edildiği elan hatırlarda olsa gerektür. Bu şimendöferün vagonları kızaklar üzerine tertib olunmuş olup bir şekl-i mahsusda ‘ımal olunan raylar üzerinde ve bu raylar ile kızaklar arasında bulunan tazyikolunmuş bir su tabakası vasıtasıyla hareket ediyordu.

Sergiyi ziyaret eden pek çoğu bu şimendöfere rakip olmuşlar ise de terti(b)atına tamamiyle vakıf olamamışlardır. İcrasını aşağıda ta‘rif edeceğim küçük bir tecrübe kayarakhareket eden şimendüferi tamamen izaha medar olamaz ise de likin tertibatı hakkında bir fikr ‘ita edebilir.

Hafifce meyilli bir mermer üzerine baş aşağı bir kadehkoyunuz , faraza bu kadehi üsti mermer ve iki ayığı biraz kaldırılmış bir konsol üzerine vaz‘ ediniz.. Fakatkadehi vaz‘ etmeden evvel kenarını (kadehün) tamamen ıslatacak bir suretde su içine gatsedinüz , kadeh yahud bardakgayr-ı müteharrık bir halde kalır. Çünkü yokaruda söylediğim gibi mermerün meyli hiss olunmayacak dercede azdur , bundan-sonra kadehe yanmış bir mumı takrīb ediniz , bu halde guyakadehüngarīb bir makine ile mücehhez gibi harekete başladığını görürsünüz! Nasıl tuhaf değil mi?

Şimdi bu hareket-i garibenün esbabını ta‘rif ve ızahedelüm: tecribenün ibtidasında kadeh derunında bulunan hevahararetün te’şiriyle kesb-i inbisateder ve kadehi - hafifçe yukarı kaldırır. Fakatkadehin kenarını ısladan su hevanın çıkmasına

mani' olur bu suretde bardak mermer üzerinde değil belki ince bir su tabakası üzerinde bulunduğundan mermerün meyli istikametine doğru kayup hareket etmeğe başlar!..

Teslis-i Zevaye

Teslis-i zevaye mes'elesinin bil-hendese halli ile ugraldığı sırada kari'n-i kirama bu mes'eleyi bil'amel kolayca halle medar olacak ve 'imali kolay bir nevi' » gönye » takdim ıdeceğim , bu gönye aşağıki ta'rıf üzere kesilmiş bir tahtadan 'ibaretdür, bu gönyede bir zevaye-i ka'ime teşkil eder , gönyenün ve kısmı ise bir nısf-1 da'ireden ibaret olup bu da'irenün nısf-1 katarı müsavidür ve bina'enaleyh muhit-i da'ireyenoğtasında mümas olur gönye üzerinde "elif" ve noktalarına işâretkılınmışdır.

Her-hangi bir vevayeyi faraza zevayesini üç müsavıkısmaya taksim etmek matlup olsun, gönyemüzi o suretle zevayeye tatbikedelüm ki zeva(y)enün noktasından geçsün ve gönyenühattı üzerinde bulınsun, ve zevayenün diğere olan hattı da kuvvesine mümas olsun.. Kurşun kalemi hattını çizmeli ve noktasına işâretetmeli, ba'de gönyeyi [s.323]kaldırıp noktalarını da vasl etmeli bundan kolay bir şey' olamaz , işte tamamı tamamına zevaye üçe taksim olındı gitdi!

Bunu isbat için hendesenün ma'lumat-ı ibtida'iyyesi bile kafidür, zevayeleri müsavı beynlerinde müşterek oldığı cihetle birbirine müsavı olan müselleşlerinde bulunduğu için biri birine müsavidür.

Zevayeleri ise noktasından da'ireye hatlarıyla yine bu noktadan merkez-i da'ir(e)ye mevzul-ihatdan teşekkül etdikleri için müsavidürler. Bu halde zevayeleri müsavı olur. İşbat olınacak şey-de bu değil-mi idi? Bu gönye mukavvadan da yapılıır , fakat da'ire kısmını keserken ziyâdesiyle dikkat etmelidir.

'İvan-zade

Mehmed Süleyman

Mes'elemüz

Hall-i Mesa'il

19 ıncı nüshamızdaki mesa'il tarafumuzdan ber-vech atıhall olunur.

- Sıkletleri muhtelif olan ma'iyatun müvazeneti ka'idesine isbaten derelerden ve enhardan deryaya cereyan eden tatlı su bir müddet sath-ı bahrde kalur ki bu da tatlı su deniz suyundan hafif olduğu içündür.

- Direğün nısf-ı katrı 40 santımetre olduğına göre mesahe-i hacmiyyesi (0,40) ... X 2,5 = 1,2565 metre olur. Vee bu da 1,2565 X 1000 = 1256,5 kilogram suyu ve mermerüñsıklet-i izafiyyesi 2,7 olmagıla direk 1256 5 X 2,7 = 3396,5 kilogram olur eski okkaya tahvılinde 2646 çıkar.

- Kürre-i arzda meskun olan en yüksek mahal Amerıkadur. Peru memalikinde Galera mevki'indeki şimendöfer istasyonu olup sath-ı bahrden 4770 metro irtifa'ındadır.

- 12 kalem eşyaya 6 frankzımmı her birine (50) santım zımm demekdür. Bu suretde 6 şar fra(n)ga gelmiş olur.

Hall-i Mes'ail

(19) numarolu nüshamızda münderic taşra mesa'ili dahı ber-vech zır tarafımızdan hall olunmuşdur:

- Mezkûradem on beş elma koparup çıkarken birinci kapuda on beş elmanun nısfı olan yedi buçuk elma ile bir elmanun nısfıda 'ilave olunursa (8) elma edüp çıkar.

İkinci kapuda elinde kalan (7) elmanun nısfı olan üç buçuk ile bir elmanun nısfıda zımm olınarakhasıl (4) elmayı verüp çıkar.

Üçüncü kapuda elinde kalan üç elmanun nısfı olan bir buçuk elma ile bir elmanun nısfının 'ilavesiyle iki elmayı-da burada bila'ata elinde bir elma olduğu halde hüruc eder.

- Haritanın tarıh-i icad ve mahalli – (K. H. 2080) tarihinde Mısr'da icad olunmuşdur.

- Hayvanat-ı bahriyyeden (uskumru) alınup-da üç harfi olan (elif vav sin) hızf olındukda hayvanat-ı beriyyeden (kumrı) nun ismi çıkar. [1]

Dokuzuncu Mes'ele

- 1889 ‘adedini üç ‘adede ayırmak matlupdur ki bu ‘adedlerden birincisi 31 ikincisi 58 ve üçüncüsü 88 ile çarab olunup hasıl çarblar cem’ edilürse (59000) ‘adedi hasıl olsun?

- İki ‘aded bulmak matlupdur ki mecmu‘ı (30) ve beyüğünün 3de biri ile küçüğünün nısfı biri birine müsavı olsun.

İşbu iki mes’eleyi hall eden zata (Jorj One) nünasarından (Meram) nam kitap verilecekdür.

‘İvan-zade

Mehmed Süleyman

[1] Gazetemüz tab‘ olınacağı sırada Selanik Terakkı Mektebi şakirdanından Hasan Kemal Efendi’den aldığımız mektupda doğru olarak hall olınmagıla mev‘ud hediyeümüz kendisine gönderildi.

İzmid ‘İdadı Mektebinden Mehmed Subhı Bandırmadan Tataryan ve Tatyos Efendiler dahı hall etmişlerdür.

Vuqu'ât	Gündüzün Müddeti	Te'dîl-i Zemân	Alafranga Sâ'at ile Akşam	İmsâk	Evkât				Kâsım	Aylar			Günlerin İsimleri	
					Yatsu	İkinci	Öylen	Tulû-i Sems		Rûz-ı	Kânûn-ı	Kânûn-ı		Cemâzi-el-
	9,1 2	6,4 8	4,5 2	12,4 3	1,3 8	9,4 7	7,2 4	2,3 1	62	7	26	7	Pencşembe	
Şoğuşun Şiddetli Zemânımuñ Bedî'i	13	7,1 3	53	43	38	47	23	30	63	8	27	8	Cum'a	
	14	38	54	41	38	47	23	28	64	9	28	9	Cum'a- ertesisi	
	15	8,0 2	56	40	38	47	22	27	65	10	29	10	Pazar	
	16	25	57	38	37	47	21	26	66	11	30	11	Pazar- ertesisi	
	18	48	58	38	37	46	21	25	67	12	31	12	Şalı	
Kânûn-ı Sâni-i Rûmî	19	9,1 0	59	37	37	46	20	23	68	13	1	13	Çehârşenbe	

Yeni Kitaplar

Bedayet-i Coğrafyalara Mahsus Atlas:

» Bedayet-i Coğrafya » ya mahsus olmak üzere bir battal kagıt üzerine Asya, Afrika, Avrupa, Avustralya ve Amerikakıt'alarını havıbulunan bu eserün coğrafya okuyan çocuklar için tedarîği derce-i vücubdedür. Bahası yalnız 1 guruş

Yeni Hesap

(Başlangıç) Ali Nazima Beğ'in – Elifba okumakla meşgul olan çocukları gayetkolaylukla rakam yazdırmaya ve ufak tefek 'ameliyatı gerek şifahen ve gerek tahrîren icraetdirmeye alışdırmak üzere tertıp olunmuş bir eserdür ki zikr olunan yeni hesapların mukaddemesi mak(a)mında olmağıla anlardan istifade edecek etfale iptidabunun olınması lüzumu muhtac-ı izah değıldür. Bahası yalnız 30 pare

Yeni Hesap

(İkinci Kitap)

Ali Nazima Beğ'in – Esasa dört dereceye taksim olunan ve yukarıda mündericatından ma'lumat verilen hesap-ı zihni ve tahriri usulini havıKitab-ı müfidin ikinci kısmı olup bu kitap mekatib-i iptida'iyye'nün üçüncü ve dördüncü ve Mekatib-i Rüşdiyye'nün ilk senelerine mahsus olarak yapılmıştır. Bu dahı Avrupa mekatibinde tedrisolunanhesap kitapları yolında olduktan başka gayet açık 'ibare ile yazılmış olduğundan emsaline kat kat fa'ik ve bilcümle mekatib-i iptida'iyye ve rüşdiyyede tedrise layıktır.

Bahası 100 pare

Hayat-ı Arz

Ali Nazima Beğ'ün – Mekatib-i İptida'iyye ve Rüşdiyye'ye mahsus (küçük coğrafya) kitabıdır, yüz kırk beş mebbas üzerine tertip ve taksim olan bu kitap coğrafya fennini gayet mücmel ve mükemmel suretde etfale ta'lım etdikden başka iktizâ eden tasavır ve eşkal ile dahı tavsî' ma'lumata hizmet edeceğinden bilcümle iptida'i ve rüşdi mekteplerle coğrafya fennini tahsil arzusında bulunan müptedilere şiddet-i lüzumu vardır. Bahası yalnız 60 pare

Çocuklara Münşe'at-ı Rik'a hattıyla Mektup Numuneleri

Suriye Maârif kâtibi Emin Efendi'nin – İptidâi mekteplerindeki şâkirdaninkaleme alabilecekleri dercede yetmiş kadar tehzîb-i ahlak ve tevsî'-i efkara medar olacak birçokmülâhazatı ve fa'ideli muhtasar mektup numunelerini hâvidir. Heves-karan-ı tahsil-i inşâ için dahigayetmüfid bir numûne ve rehber hükmünde olup bina'enaleyhfâ'ide cihetiyle bu yolda yapılan inşakitapları meyanında emsali gayr-ı meşhuddur. Mekatip şakirdanı için edinilmesi muktezı olan işbu kitab-ı muhsinat-aver rik'a hattıyla gayet nefis sûretde tertip ve tab' olunmuş olduğundan ref'-i meşakkı makamına dahı ka'im olabileceği cihetle 'umum mektepler mu'allimlerine tavsiye olunur. Bahası 60 pare.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. DEĞERLENDİRME

Transkripti gerçekleştirilen Maarif Gazetesi'nin 11. ve 20. sayıları arasındaki nüshalarının, yapılan değerlendirme ile ayrıntılı bir şekilde incelemesi gerçekleştirilmiştir. Bu değerlendirme neticesinde nüshaların birtakım ortak yönlerinin olmasının yanında birtakım da farklılıklar içerdiği dikkatimizi çekmiştir.

Öncelikle gazetenin nüshaları arasında ortak olan özelliklerden bahsetmek gerekirse, bütün sayıların Kasbar Matbaası'nda basıldığını söyleyebiliriz. Gazetenin tüm nüshaları her hafta perşembe günleri basılmak suretiyle haftada bir kez yayınlanmaktadır. Özellikle belirtmek isterim ki nüshalarda içerik olarak siyasi konulara katıyen yer verilmemiştir. Her nüshanın son kısımlarında takvim bölümüne yer verilmiştir. Akabinde ise yeni basılan kitaplar ve fiyatları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Nüshalar arasındaki farklılıklardan bahsetmek gerekirse en büyük farkın nüshaların fiyatlandırılmasında yaşanan dalgalanma olduğu söylenebilir. Sabit bir fiyat politikası uygulanmamış olup hemen hemen her nüshada farklı bir fiyat belirlenmiştir. Nüshaların fiyat aralığı ise 20 para ile 60 para arasında değişmektedir. Fakat çoğunluğunun 20 paraya satışa sunulduğunu söyleyebiliriz. Bir diğer farklılık ise içerik olarak karşımıza çıkmaktadır. 17. Nüshaya kadar gazetenin diğer nüshalarında içerik olarak benzer hatta birbirinin devamı niteliğinde olan yazılar bulunurken, 17. nüshayla beraber *Posta Çantası* adı ile yeni bir içerik daha karşımıza çıkmaktadır. Bu başlık altında ise her nüshada farklı konulardan bahsedilmiştir.

Yapılan değerlendirme metinlerin içerik olarak kategorize edilmesi usulüyle gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan başlıklar neticesiyle yedi ayrı kategori belirlenmiştir. *Genel Konulu Metinler* başlığı altında nüshalarda hiçbir başlık altına dahil edilmeyen serbest konulu metinlere yer verilmiştir. *Edebi Metinler* başlığı altında birtakım şiirlerin incelenmesi, makaleler, hikayeler ve sözlük kısmına yer verilmiştir. *Tarihi Metinler* başlığı altında tarih içerikli metinlere yer verilmiştir. *Tabiatla İlgili Metinler* başlığı altında bazı hayvanatın ayrıntılı betimlemesine ve doğa ile ilgili olayların izahına yer verilmiştir. *Sağlık ile İlgili Metinler* başlığı altında bazı mevzularda doktorların tavsiyesine ve tıbbi gelişmelere yer verilmiştir. *İlim ve Teknik ile İlgili Metinler* başlığı altında bilimsel gelişmelere, sanayiye ve cihazlar hakkında bilgilere yer verilmiştir. *Hobi ve Eğlence Metinleri* başlıklı son kategoride ise birtakım eğlenceli deneylere ve zirai faaliyetlerden haz alan kimseler için bilgiler içeren metinlere yer verilmiştir.

3.2. MAARİF MECMUASINDA YER ALAN KONULAR

3.2.1. Genel Konulu Metinler

Maarif Gazetesi'nin 11. sayısı ele alındığında *Dikkat* başlığı altında bir takım uyarı ve açıklamaları içeren bir yazı bulunmaktadır. Bu yazıda dikkatin ne demek olduğu açıklanmış ve insana ne gibi hikmetler kattığından bahsedilmiştir. Dikkat başlığı altında verilen açıklamaların maddeler halinde sıralanarak okuyucuya sunulduğu gözlemlenmiştir. Dikkatin ne demek olduğunu bu yazıya istinaden açıklamak gerekirse Allah tarafından insan zihninde bulunan bir kuvvet olarak açıklanabilir. Bu kuvvet, bu kudret insanı hayvanlardan ayıran en önemli özelliklerden biri olarak vurgulanmıştır. İnsan ömrü hayatı boyunca karşılaştığı pek çok müşkül durum karşısında anca Allah'ın verdiği bu dikkat kudretini kullanarak başa çıkabilmektedir. İnsan zihninin gece veya sabah saatlerinde sessizliğin hâkim olduğu esnada dikkatinin daha yoğun olduğu vurgulanmıştır. Fakat gençlerin rekabet ve hırsları mukabilinde bu zaman dilimine dikkat etmeyip dikkatsizce eserler verdiği de eleştiri konusu olmuştur. Ayrıca aynı anda pek çok farklı işle uğraşmanın dikkati dağıttığı ve aralık vermeksizin aynı işle meşgul olmanın da dikkati olumsuz yönde etkilediği izah edilmiştir. Bu sebeple bir işle meşgul olurken belirli aralıklarla teneffüs etmenin faydalı olacağı tavsiye edilmiştir.

Gazetenin 14. sayısına bakıldığında ise *Hat* başlığı altında bir metin olduğu görülmüştür. Lofçalı Müftizâde Mehmet Kâmil tarafından ele alınan bu yazıda hattın ne olduğuna dair açıklamalarda bulunulmuştur. Hat kelimesine şekil itibariye bakıldığında sadece üç harften oluşan ufacık bir kelime gibi görünse de barındırdığı anlam itibariyle gayet kapsamlı bir sanat olduğu izlenimine varılmıştır. Sözlük anlamıyla hat kelimesi bir takım çizgi ve şekillerden oluşan güzel yazı yazma sanatıdır. Uzun bir geçmişi olan bu sanat barındırdığı derin anlam ve İslami çizgiler sebebiyle her daim dikkat çeken bir ilim olmuştur. 16. Sayıda da yer verilen hat konusunun aslı çok eskiye dayanmaktadır. Gayet eski zamanlarda mevcut eşyalara işlenen özel resimlerden oluşurken sonraları çeşitli çizgiler halini alan hat bugün bazı eserlerde de çizgiler halinde yer almaktadır.

Yine 14. Sayıda *Yürürken İndahet* başlığı altında bir yazı bulunmaktadır. Bu yazıda farklı bir tüfek türü ile ilgili birtakım açıklamalara yer verilmiştir. Öyle ki bu tüfek sayesinde tüfeği omza dayamaya gerek kalmaksızın tüfeği ateşlemeye imkân olabilecektir. Bu tüfeği bulan kişi ise Fransız Binbaşı Boisson'dur. Boisson tüfek

omuzda iken hem yürüyüp hem de nişan almanın mümkün olamayacağına dikkat çekip bu tüfeğin icraatına girişmiştir. Eğer tüfek dipçığı özel bir tertip ile nişan alınabilse bu zorluğun büyük bir kısmı defedilmiş olacaktır. Bunun içinse dipçik milinin hissedilebilecek derecede artırılmasına gerek duyulmuştur. İbrahim Seyfi tarafından kaleme alınan bu yazının devamı gazetenin diğer sayılarında yer almaktadır. 15. Sayıda da devamı bulunan bu yazıda bu kez tüfeğin kullanımı esnasında dikkat edilmesi gereken güvenlik önlemlerinden bahsedilmiştir. Ayrıca tüfeği 400 ve 500 metre mesafeden ateşlemek isteyen askerin bunu direk olarak gerçekleştiremeyeceği ancak bunu sıçramalar usulüyle başarabileceğinden bahsedilmiştir.

Tayfur tarafından kaleme alınan 14. sayıdaki bir yazıda ise güzel bir hava olacağını önceden tespit etmenin bazı yolları olduğuna dair genel konulu birtakım açıklamalar bulunmaktadır. Bu açıklamalara örnek verecek olursak ayın on üçüncü ve on beşinci gecelerinde ay üzerindeki lekelerin gayet berrak bir şekilde görünmesi ertesi gün havanın güzel olacağına işarettir. Bir başka örnek ise ortalık sisli olduğu esnada güneş bu sisleri dağıtıp sis yok oluyorsa bu da havanın güzel olacağına delildir. Geceleri hava açık yıldızlarla kaplı ve berrak bir gökyüzü var ise ertesi gün hava güzel olacaktır. Dolunay zamanında ayın etrafında hale görülmesi güzel havanın işaretidir. Yazın ayın hilal zamanında hilalin uçları sivri görünüyorsa bu da havanın güzel olacağına işarettir. Güneşin batmaya yakın olduğu zaman havada parça parça beyaz dalgalı bulutlar bulunması ve güneş ışınlarının arada sırada etrafa yansması ertesi günün güzel olacağını işaret etmektedir. Yine ortalık sisli olduğu zaman güneşin etkisiyle sisler dağılırsa bu da havanın olacağına işarettir. Yağmur yağdıktan sonra çukur yerlere sis çöker ise havanın gayet sıcak ve ağır olacağı anlaşılır. Güneş doğmasına yakın evlerimizdeki pencere camlarının rutubetlenmesi de havanın güzelliğine delildir. Yazın kırlangıçlar yüksek yüksek uçurlar ise havanın güzelliği anlaşılır. Çünkü bu hayvan sinek ve kanatlı böcekler ile beslendiğinden ve bu hayvanlarda böyle havalarda yükseklerde bulunduğundan kırlangıçlarda bunları avlayabilmek için yükseklere çıkmak mecburiyetindedirler. Güneş battıktan sonra sivri sinekler kümeleşerek havada uçuşurlar ise havanın güzel olacağına işarettir. Bir diğer örnek ise eşek arılarının sabahleyin görünmesi, yine çaylak ve balıkçıl kuşlarının görünmesi örümceklerin ağlarını tazelemesi gibi haller havanın güzel olacağına işarettir. Akşamüzeri yani güneşin batmasına yakın bir kızılık oluşursa

veyahut güneşin battığı tarafta bulunan bulutlara bir kızılık düşerse ertesi gün havanın berrak olacağına işarettir. Ayın dokuzu ile on dördüncü günü ay gayet parlak görünüyorsa ertesi gün hava gayet güzel olacaktır. Kapalı hava zamanında bulutların rüzgârın aksi yönüne gitmesi havanın açılacağına işarettir. Bunun gibi on beş farklı yöntemin sıralandığı bu yazı gemiciler ve meraklılar için gayet güzel bir metin olmuştur.

15. Sayıda yer alan *Bir İfade* başlıklı yazıda ise El-Hamra sarayından bahsedilmiştir. İspanya’da hüküm süren Beni Ahmer Devleti, hicri tarihe göre 616 yılında kurulmuştur. Kurucusu Ebu Abdullah Muhammed Bin Ahmer’dir. Bu İslam Devleti 260 sene hüküm sürmüştür. Başkenti olan Granada şehrinde inşa edilen El-Hamra sarayı gayet büyük aynı zamanda iç ve dış süslemeleri sanatsal açıdan çok zarif ve özeldir. Bu saray görenleri hayrete düşürecek güzelliğe sahiptir bir mimari yapıya sahiptir.

16. Sayıda yer alan Doktor Kâmil tarafından yazılan *Ta’lim ve Terbiye-i Etfal* başlıklı metinde çocukların maddi ve manevi bir eğitim kazanmalarının toplum dahilinde önemli mevkilere gelmelerinin alacakları terbiye ve görecekleri eğitim sayesinde meydana gelebileceği anlatılmaktadır. İki yaşına gelmiş bir çocuğun eğitim ve öğretiminde gösterilecek hassasiyet ileriki yaşlar için gayet önemli bir mevzudur. Öyle ki bu konuyla ilgili sayfalar dolu yazılar yazılsa da yine de az gelir. Makale yazarına göre terbiye görmemiş bir insanın hayvandan asla bir farkı yoktur. Çocukların terbiyesi anne ve babaya ait bir vazife olduğundan her anne ve baba bu konuya büyük önem göstermelidir. Çocuk daima neyi işitirse fikri ve dilinde de ona alışacağı için anne babanın çocuğa rol model olduğunu akıllarından çıkarmamaları gerekmektedir. Çocuk dünyaya gelir gelmez annesini görecek ve beş altı yaşına kadar annesinin eli altında şekillenecektir. O yüzden ilk eğitimde annenin rolü daha büyüktür. Çocukların ileriki yaşlarda yüz kızartacak hareketlerde bulunmasını istemeyen ebeveynler eğitim uğrunda büyük gayret vermektedirler. Küçük çocuklar süt ninelerinin eğitimi dahilinde şekillenmektedirler. Çocukların ilk eğitimcileri bu süt nineleridir. Avrupa yazarları da çocukların eğitimi konusunda onlara uygun hikayelerin gayet önemli bir araç olduğu konusunda Türk yazarlarla hem fikirlerdir. Çocukluk zamanında söylenen masalların yetişkinlik çağlarında da hatırlanabiliyor olmasından dolayı seçilen masalların içeriğine dikkat edilmesi gerekmektedir. Yedi yaşına kadar bakıcılarla evde eğitim alan çocuklar bu yaştan sonra okul eğitimine

başlamaktadırlar. Avrupa yazarları çeşitli ilimlerin bir çocuğun anlayabileceği sadelikte olması gerektiği ve ilk okullarda okutulması gerektiğini düşünmektedirler.

17. Sayıda yer alan Muhammed Said tarafından kaleme alınan *Heves* başlığı altında ise hevesin ne demek olduğu izah edilmiştir. Bu yazıda yapılan açıklamaya göre insanları esenliğe erdiren, insanlara mutluluk veren, insanları çocukluklarına sevk eden şeyin heves olduğu belirtilmiştir. Bir kişide heves olursa yapmak arzusunda olduğu işe daha şevkle sarılır ve işi bitirene kadarda bu heves devam eder. Örneğin bir yazar hevesli olursa eserini meydana getirirken daha istekli olacak ve eseri daha güzel bir şekilde meydana gelecek dolayısıyla da bu eserini daha çok sevecek. Heves Allah'ın insanlara bahsettiği büyük bir lütuftur. Okula gitmeye hevesli olan küçük bir çocuk eğer heves olmasaydı nasıl sabahın erken saatlerinde uyanıp da okula gidilebilirdi ki? Metnin içeriğinde buna benzer pek çok hevesle ilgili örnek yer almaktadır.

Yine 17. Sayıda yer alan Osman Zeki tarafından kaleme alınan *Şakirdlik* başlığı altında ise eğitim görmeyen ne büyük bir mutluluk olduğundan bahsedilmiştir. Gençlik zamanlarının en vazgeçilmez anlarının eğitim- öğretim alınan süre esnasında geçtiği belirtilmiştir. Şöyle ki; tahsil görürken alınan lezzet başka hiçbir şey de olmayan bir lezzet katmaktadır kişiye. Eğitim almaya başladıktan sonra kişiyi saran haz öyle yoğundur ki bu sayede kişi eğitim almaya devam etmektedir. Eğitim sayesinde kişinin kendine katacağı şeyleri görüp de hala bundan geri durmanın ne kadar büyük bir cehalet olduğuna değinilmiştir.

Mebusat hakkında mütâlaat-ı sahihe başlığı altında yer alan metin ise 17. sayıda yer alan genel konulu metinlerden bir diğeridir. Bu metinde elbisenin ne olduğu, hangi türde elbiseleri hangi yaş grubu tercih etmeli, elbise giymek niçin tercih edilmeli, elbisenin üretildiği kumaşın türü ve özellikleri hakkında ayrıntılı bilgilerin olduğu açıklamalara yer verilmiştir. İnsanların en temel ihtiyaçlarından olan giyinmek yani kıyafet konusu insanlar için büyük bir önem arz etmektedir. Yaşının gereği, mesleğinin gereği hayatta, bulunduğu statü gereği (örneğin öğrencilik), yaşadığı yerin iklimi, havası gereği, kişinin kendi vücut ısısı gereği tercih ettiği kıyafette farklılık göstermektedir. Bu farklılık kıyafetin resmi veya sivil olması, kumaşın ince veya kalın olması, elbisenin dar veya geniş olması gibi farklılıklar göstermektedir. Kıyafetin bu gibi farklılıklar göstermesi büyük önem arz etmektedir. Şöyle ki; vücuda ve kişiye uygun olmayan elbise seçimi sağlık açısından büyük

tehlike oluşturmaktadır. 18. ve 19. Sayıda da kıyafet ile ilgili mevzulara değinilmiştir. 19. Sayıda ise şunlardan bahsedilmiştir: Giyeceklerin durumları onları oluşturan maddelerin türleri ve yoğunluk derecesi durumuna göre özel yapım ve birleşik olan kumaşların durumlarına göre üretimleri konularından ibaret olmak üzere şekillenmektedir. Elbiseye özel olan dokumanın yapılmasında dikkat edilecek çok önemli noktalar var ise de en önemlisi sağlık açısından olanlarıdır. Şöyle ki: İlk olarak dokumanın, hayvan ve bitki liflerinden yapılma iplerden özel olarak üretilmesi ve dokunmasından ibarettir. Yün ile iplik denilen şeyler olduğu gibi bitkiden olanlar da önceden pamuk ve keten diye anılan şeylerden iplik üretilirdi. İkinci olarak hayvansal ürünlerden ibaret olan malzeme özellikle yün denilen madde güneşin tamamen etkisinden uzak olmalıdır. Yazın vücudu serin tutarken kışın vücudu sıcak tutmalıdır. Hayvansal malzemeler bitkilere göre daha dayanıklıdır.

18. Sayıda ele alınan *Mezarlık* ile ilgili metinde ise ilginç bir konudan bahsedilmiştir. Vaktiyle garip olayların meydana geldiği Asya kıtasındaki Hamedan adlı şehirde tuhaf bir danışma meclisi varmış. Bu üyeler pek çok fikirlerde bulunsalar da mümkün mertebe özel işaretler ile dertlerini anlatmak zorundalarmış. İşte bu üyelerin yazacakları kanun ise bu işaretlerden ibaretmiş. Uygulanması zor olan bu işaretler meramın anlatılmasına dolaylı yoldan yardımcı olacaktı. Bu özel topluluğa (encümen-i hamuşan) ismi verilmekte idi, ki Hamedan yakınlarında bulunan her alim bu topluluğa üye kabul edilme şerefine nail olamazmış. Meşhur Hâkim Zeb böyle bir topluluğun varlığını haber alır almaz Hamedan şehrine gelir ve doğruca topluluğun yanına gider. Meclis başkanına üye olmak için dilekçe yazar ancak üyeliği kabul edilmez. Fakat bu şahıs ısrar edince, üyelik için bu kişiyi garip bir sınava tabi tutmaya karar verdiler. Bir su bardağını çok fazla su ile doldurdular ki üzerine bir damla daha ilave edilse dökülecek vaziyettedir. Hâkimi içeri davet etmişler ve meclis başkanı vakur bir tavırla kalkıp bardaktaki suyu göstererek bir damla ilave halinde bardaktaki suyun döküleceğini yani başka birinin bu meclise girmesinin de mümkün olamayacağını söyledi. Hakim'i bunun üzerine yerdeki gül yaprağını alıp bardaktaki suyun üzerine koydu ve suyun dökülmediğini gösterdi. Bunun üzerine Hâkim'i meclise kabul ettiler.

20. sayıda yer alan *Cam Yiyen Adam*' başlığı altında anlatılan konu ise oldukça ilginçtir. Cam yiyen bir adamın hallerinden bahsedilmektedir. Frankfurt şehrini ziyaret eden bir kişi şehrin sokaklarında dolaşırken bir kişinin bir lamba

şişesini yediğine dair bir ilan görür ve o akşam bu garip adamı izlemek için adamın bulunduğu yere gider. Cam yiyen adam (Vitro) namında bir zencidir. Siyah elbise ile sahneye çıkıp, önüne mükemmel hazırlanmış bir masa vardır. Yemek tabakları içinde kömür , maden kömürü , ayakkabı eskisi, kalay kaşık ve bunlara benzer bir takım şeyler varmış.Vitro,bunların hepsinden bir miktar yemiş. Karnı doymuş olmalı ki kahvesini istemiş. Kahveyi içtikten sonra ise fincanını dişiyile kırarak bunu da kısmen iştah ile yemiş.

Yine 20. sayıda *Meseleler* başlığı altında birtakım havadislerden bahsedilmiştir. Bir süredir Amerika'da ve Avrupa'da kadınların avukatlık , doktorluk ve diş doktorluğu gibi mesleklerde buldukları biliniyordu. Fakat bu defa Amerika'da müteahhit kadınlar olduğu da görülmüştür. Bir diğer havadis ise nüfusla ilgilidir. İnsanların 1.487.600.000'i kırsalda ve 300.000'i ise merkezlerde yaşamaktadır. Kırsal alan ise yaklaşık 72.242.152 kilometre civarındadır. Başka bir haber ise tren hatlarıyla ilgilidir. Tren hatlarının her gün artmakta olduğunu istatistikler haber vermektedir.1888 senesinde dünyanın beş kıtasında bulunan tren hatlarının toplamı 468872 kilometre olarak hesaplanmıştır. Bugün ise 571771 kilometreye yükselmiştir. Bunlardan (214252) kilometresi Avrupa'da (304005) kilometresi Amerika'da olup dünyanın diğer üç kıtasında ise ancak (53514) kilometreye denk gelmektedir. Diğer ülkelere kıyasla Fransa hükümeti 1885 senesinden beri 4848 kilometre tren hattı yaptırmıştır. Son haber ise kitaplar ile ilgilidir. Avrupa kütüphanelerinde mevcut kitapların adedi 21 milyon ve Amerika'da ise 50 milyonmuş.

3.2.2. Edebiyat, Eğitib vb. Metinler

11. Sayıda ele alınan *Bir Tefekkür* adlı yazınının içerik yönüyle edebi bir metin olduğu görülmüştür. Yazarın küçük bir kanarya kuşunun ötüşünden nasıl etkilendiği nasıl haz aldığı bu yazıda ifade edilmiştir. Kafesteki küçücük bir kuşun küçücük gagası ve gagasının içindeki küçücük dili ile nasıl bu kadar fevkalade bir müzik bir ezgi oluşturabildiği hakkında düşüncelere dalan yazarın hisleri okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır.

12. Sayıda gazeteye bir şiir ile başlangıç yapılmıştır. Akabinde çeşitli şairlerden birtakım mısralara yer verilerek bunların tercümesi yapılmıştır. Yapılan tercümelerin büyük bir incelik ve ustalıkla yapıldığı çevirilerin kelime bazında

incelendiği dikkat çekmiştir. Bu da şiirlerin anlaşılabilirliğine büyük katkı sağlamıştır. Yine 13. sayıda 12. sayıda yer alan şiirlerin edebi eserlerin devamı niteliğinde eserlere yer verilmiştir ve bu eserlerin Farsçadan Türkçe 'ye tercümesine yer verilmiştir. Mehmed Şemseddin tarafından derlenen bu beyitler ve tercümeleri sayesinde şiirlerdeki inceliği fark etmek kolay bir hal almıştır. 14. Sayıda da yine birtakım şiirler ve bunların Farsçadan Türkçe'ye tercümeleri yer almaktadır. 15. Sayıda ise diğer sayılar da yer alan *Tahsil* başlıklı şiire ve bu şiirin tercüme edilmek suretiyle yapılan açıklamasına yer verilmiştir. Bazı mühim kelimeler özellikle ayrı başlıklar altında günümüz Türkçesi'ne çevrilmiştir ve genel olarak neyi ifade ettikleri açıklanmıştır. Bir bölüme bir nevi sözlük kısmı da denilebilir. 16. Sayıda da yine bir önceki sayılarda yer alan şiirlerin devamı niteliğinde mısralar ve bu mısraların tercümesine yer verilmiştir. 17. Sayıda ise 15. sayıda da yer alan sözlük benzeri *Tarif* başlığı altında yer alan birtakım kelimeler ve açıklamalarına yer verilmiştir. 20. ve çevirisi gerçekleşen gazetenin son sayısında da *Tarif* başlığı altında birtakım kelimelerin izahatlarına yer verilmiştir. Yani diyebiliriz ki sözlük bölümü bu sayıda da yer almamaktadır.

Yine 12. Sayıda yer alan *Pol ile Verjebn* başlıklı yazının bir hikâyenin kısa bir kesiti olduğu görülmüştür. Bu hikâyede genç bir kadının ve adamın gizlice birbirlerine kaçmaları neticesinde başından geçen hadiseler anlatılmıştır. Hikâyenin devamı diğer sayılarda yer almaktadır. Eserin tercümesi Mehmet Ata tarafından gerçekleştirilmiştir. Eserin orijinal yazarı ise Bernardan Düsenper'dir. 15. Sayıda ise eserin tercümesi esnasında dikkat edilen hususlardan, üzerinde durulması gereken mevzulardan, tercümede kullanılan ifade ile tam olarak ne demek istediğinden ayrıntılı bir şekilde bahsedilmiştir. Orijinal eserin okunduğunda verdiği lezzeti tercümesinden de alabilmemiz gayesiyle bu çalışma oluşturulmuştur. Büyük bir özen ve ihtimam tercüme esnasında gösterilmiştir.

13. sayıda ise *Terbiye-i etfal* başlığı altında Ahmed Fuad'ın bir makalesine yer verilmiştir. Bu makalede çocukların terbiyesi üzerine açıklamalarda bulunulmuştur ve sayfalarca dolusu bu konuda açıklama yapılırsa dahi yine de yeterli olamayacağı belirtilmiştir. Çocuğun terbiyesinden anne ve baba sorumludur. Beş yaşına kadar çocuk ana kuzusu olduğundan bu yaşa kadar ki eğitimden de tamamen anne sorumludur. Fakat anne şefkati veya anneanne dede merhameti sebebiyle çocuğa terbiye vermeye çalışırken bazı durumlarda bu çocuğu terbiyesiz hale getirmektedir.

Örneğin; çocuk bir kabahat işlediği vakit annesi tarafından azarlanıp belki biraz da pataklanınca çocuğun ağlaması üzerine yapılan eylemde tersine dönüş yaşanabilir. Anne veya da diğer aile bireyleri çocuğu ağladığı için bağırına basar ve henüz çok küçük yaşta olan çocukta bu durum ikilem oluşturur akabinde terbiyesizlik hali baş gösterir. Çocuğu terbiye etme hususu iki ayrı başlık halinde incelenmiştir. Bunlar nefsi terbiye ve fikri terbiyedir. Ağaç nasıl yaşken eğilip bükülebilirse çocuk da bir ağaç gibi küçükken eğitilip yola getirilmelidir. Aksi takdirde belirli bir yaşa gelmiş çocuğu dövsen de sövsen de kâr etmez.

14. Sayıda ise Eshab-ı Mütaalaya adlı başlıkta kendinden sonra gelecek olan sayıda yer alacak olan bir kitap için açıklamalarda bulunulmuştur. Bu eserin niçin okunması gerektiği ne gibi bir önem arz ettiği bu metinde izah edilmiştir. İlim ve fen esaslı olan bu eser bir ansiklopedi niteliğinde olup Arapça bir eserden tercüme edilmiştir. İçeriği neticesiyle gayet mühim bilgiler barındırması dolayısıyla gazetenin gelecek sayılarında bu eserden kısımlara yer verilmesine karar verilmiştir.

Yine 14. sayıda Vanizâde Osman Kemal'in *Okuyunuz* başlığı altında bir makalesi yer almaktadır. Bu makale başlığı itibariyle dikkat çekmesi ve gerçekten makalenin okunması sağlanarak insanları bilgilendirmesi açısından bu isimle oluşturulmuştur. "Okuyunuz" diyerek asla okuyucuları buna mecbur etmek gibi bir niyet bulunmadığı makalenin başında izah edilmiştir. Makalede daha önceki sayılarda yer alan öz kütle konusuna benzer bir konudan bahsedilmiştir. Nasıl oluyor da suyun yüzeyindeki martılar ıslanmasına rağmen suya gömülmüyor da suya atılan bir taş suya gömülüyor ya da koskoca gemiler nasıl suyun yüzeyinde batmadan kalabiliyorlar bunun sorgulanmasına dair açıklamalar bu makalede yer almıştır.

19. Sayıda ise Melikzade Ahmed Fuad tarafından kaleme alınan Kalem başlığı altında bir makale yer almaktadır. Kalem , medeniyet ve insanlığın vahşet ve insanlığın düşüncelerini yaymakla görevlidir. İlim ve fennin yayılmasında en önemli etkendir. İnsanların refah içinde yaşamasına yaramaktadır. Hukuku korumaya yarayan kanunların yazımı da yine kalem ile olmuştur. Kalem olmasaydı aydınlanma dünyaya yayılamazdı . Kalem olmasaydı, insaniyet anlatılamazdı. Kalem olmasaydı birbirlerinden uzak bulunan insanlar irtibat kuramazlardı.

3.2.3. Tarih İle İlgili Metinler

11. Sayıda bulunan *Ankara Tarih-i Kadimine Bir Nazaradlı* yazı içerik yönüyle tarihi bir metindir. Ankara şehrinin Romalılar dönemine kadar uzanan tarihiyle ilgili açıklamalarda bulunulmuştur. OsmanlıDönemi'ne kadar şekilden şekle giren Ankara, Osmanlılarla beraber bayındır bir hal almış ve öyle de kalmıştır. Buna kanıt olarak ise günümüze kadar gelmiş olan mermer sütunlar ve muhteşem sanat eserleri olan heykeltıraşlık eserleri örnek verilmiştir. Asıl Ankara şehri için malumata ise tren istasyonuna tahsis edilen bir alanda yapılan kazı çalışmaları neticesinde elde edilen enkaz ve eserlerden ulaşıldığı ifade edilmiştir. Ankara şehri ilk olarak Galvalılar tarafından kurulmuş ve ilk olarak Aniser daha sonra iseAnkura olarak isimlendirilmiştir. Ankara ismide buradan türemiştir.

14. Sayıda bulunan Bahattin tarafından yazılan *Fransa'ya Fenni Tebeatin İthali Tarihi* başlığı altında ise matbaacılık ile ilgili kısa bir açıklama verilen örnek bir olay doğrultusunda açıklanmıştır. Onuncu Lui zamanında Almanya'dan getirtilen üç matbaacı sayesinde pek çok edebi öneme sahip eserler ve evraklar matbaacılık sayesinde yazılıp çoğaltılmıştır. Fakat daha sonraki aşamalarda bu işi elle yapan bir grup bu durumdan rahatsız oluyorlar ve bu matbaacıların bir sihirbaz olduğunu ve kurulan bir meclisle yargılanmalarını talep ediyorlar. Akabinde matbaada basılan eserler toplatılıyor ve eski düzen bir süre daha devam ediyor.

20. sayıda yer alan Ahmet Edip tarafından kaleme alınan *Fotoğrafın Tarihe Hizmeti* başlığı altında ise fotoğrafın tarihe ne gibi etkisinin olduğundan bahsedilmiştir. Fotoğraf ilim ve fenin birçok koluna hizmet etmektedir. Bunlardan biri de tarihtir. Malumdur ki tarihin en güvenilir şeyi eski eserlerdir. İşte fotoğrafın tarihe olan hizmetide “Arkeoloji” ile yani eski eserler ilmi sayesinde. Birçok seyyahın ve arkeoloğun çalışmalarıyla bulunan eserler mümkünse müzelere nakil edilir. Bu yolda seyahat edecek bir adam göreceği eserden istifade için tarihi mükemmel bilmekle beraber kazı biliminde aşına olmalıdır. Halbuki şimdiye kadar geçen kavimlerin eserleri ve yazıları farklı olduğu bilinmekdedir. Bir seyyahın bunların hepsine hakim olmasıda mümkün olamaz. Bu sebeple bulunacak eserlerin incelenmesi gerekir. Fotoğraf sanatını öğrenmek o kadar zor olmadığından bu yolda seyahate çıkacak olan meraklılar az vakitte bu sanatı öğrenebilirler. Bu sayede bulunan eserler tamamıyla kopya edilerek takdim edilir. Yazılar ve levhalar tıpkı tıpkısına kopya edilebilir.

3.2.4. Tabiatla İlgili Metinler

Gazetenin 11. sayısı içerisinde yer alan *Bürkan* başlığı ise konusu itibariyle tabiatla alakalı bir metindir. Bürkan kelime anlamı olarak lav demektir. Bu metinde de bürkanın ne olduğu nasıl oluştuğu ve volkanik dağların yapısından bahsedilmiştir. Bunların akabinde volkanik patlama gerçekleşmeden önce yeryüzünde başlayan anormal durumlardan bahsedilmiştir. İnilteler, sarsıntılar, kuvvetli buhar çıkışları gibi durumların sonrasında patlama gerçekleşir ve yaklaşık on bin metreyi bulan yüksekliğe kadar lavların fışkırdığından bahsedilmiştir. Tarihte gerçekleşmiş olan büyük lav felaketlerinden örnekler verilmiştir. Bazı volkanik dağların sıklıkla ve kuvvetli şekilde patlama gerçekleştirmesine rağmen bazı yanardağların ise senelerde patlama gerçekleştirmediği gerçekleşse bile çok şiddetli olmadığı ifade edilmiştir. Lav afetinin en büyüğü 1856 senesinde gerçekleşen Munalva yanardağının patlamasıdır ki yüz kilometre kadar mesafeyi kaplamış ve yüz metre kalınlığa ulaşmıştır.

11. Sayıda bahsi geçen bir diğer tabiatla ilgili metin ise bir ağaç türünün anlatıldığı *Baobab Ağacı* metnidir. Yeşil Burun, Bargani ve Zual bölgelerinde bu ağaç türünün yetiştiği ve ticaret açısından da iyi kar sağladığı belirtilmiştir. Ağacın tropikal meyvelerinin olduğu ve zenciler içinde ev yapmak için iyi bir malzeme olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca meyvesinin ekşimsi mayhoş bir tadı olduğu, ağacın yapraklarının da şifa için kullanıldığı yine bu metin içinde belirtilmiştir.

Yine 11. sayıda maden kömürünün keşfi ve kullanımı ile ilgili bir metin yer almaktadır. Bu metinde Belçikalıların merak ve keşifleri neticesinde maden kömürünün keşfedilip on birinci yüzyılın sonlarına doğru da odun kömürü yerine kullanılıp tercih edilmesi açıklanmıştır. Maden kömürün yapısının ziftli ve katranlı olduğu, yüksek ısıda yandığı zaman hava gazının kömürü terk etmesi sonucu kok maddesinin geriye kaldığı da yine bu metinde izah edilmiştir. Dünya üzerinde bulunan önemli maden kömürü yatakları ve çıkardıkları kömür miktarları da bu yazıda belirtilmiştir. Bu maden farklı yerlerde çıkarılmaktadır. Amerika'da bulunan Santika Sahili'nde dört bin metre derinlikte maden kömürüne rastlanmaktadır. Yine Büyük Britanya'da maden ocakları yer almaktadır. Fransa'da bulunan kömür madenlerinin en meşhuru Anzen madenidir. Bu madende dört bin dört yüz işçi çalışmakta olup yıllık üç buçuk milyon kantar kömür çıkarılmaktadır. Fransa'da kömür madenlerinden senede on iki milyon kantar kömür ihraç olunmaktadır.

Bir diğer tabiat ile ilgili metin ise Ali Nazima'ya ait olan *Kartalisimli* metindir. Bu metinde yırtıcı kuş ailesinden olan kartalın, türünün en büyüğü ve en kuvvetlisi olduğu hatta ayakta dikildiği vakit yüksekliğinin bir metreden fazla olduğu belirtilmiştir. Kanatları, boynu, gagası, tüyleri, pençeleri bununla birlikte kabiliyeti ve vahşiliği ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir. Kanatlarının açıkken sahip olduğu mesafe üç metreyi bulmaktadır. Başı enli ve yassı, gagası keskin, eğri ve büyüktür. Pençeleri çengel şeklinde olup sivri ve büyük tırnaklara sahiptir. Tüyleri kestane renginde olup çok hızlı uçabilmektedir. Vahşiliği ve gayet kuvvetli olmaları bazı zamanlar yavru çocukları bile pençeleri arasına alıp kaçırmaları ile ifade edilmiştir. Ayrıca çeşitli kartal türlerinin olduğu ve ekseriya çoğunun avlanmak ile meşgul olduğu bu yazıda açıklanmıştır. Kartalların avları arasında tavşan, kuzu, kaz, ördek, oğlak, köpek, hatta daha öncede belirtildiği gibi küçük çocukların olduğundan bu yazıda bahsedilmiştir. Kartalların iki veya üç yumurta yumurtlayıp kuluçkaya oturduğu yine bu yazıda bahsedilmiştir.

12. sayıda yer alan İbrahim Hakkı tarafından kaleme alınan *Su* başlıklı metinde suyun insanlar ve diğer canlılar için kısacası tüm tabiat için ne derece önemli olduğundan bahsedilmiştir. Vücudumuzun ayakta durabilmesi için sistemlerimizin düzgün çalışabilmesi için nasıl ki suya ihtiyaç duyuyorsak hayatın diğer tüm alanlarında da su hayati önem arz etmektedir. Mesela bir fabrikanın oluşumunda veya bir lokomotifin hareket etmesi esnasında suya ve su buharına ihtiyaç duyulmaktadır. Su sahip olduğu bu büyük önemi sebebiyle geçmişten günümüze her daim alimlerin ilgisini çekmiştir ve araştırmalara konu olmuştur. Havadan sonra en önemli ikinci madde tüm canlı mahlukat için sudur. Yüzlerce insanın bile yerinden oynatamadığı vapurları bile oynatan, ekmeği meydana getiren buğday ile, elbiselerimizin dokumasını meydana getiren pamuk su olmaksızın hayat bulamazdı. İçine istediğimiz tohumu ekerek arzu ettiğimiz ürünü yetiştirmeye vasıta olarak kullandığımız toprağın bile suların tesiri ile meydana geldiği çok bellidir. Dünyanın dörtte üçünü oluşturan su doğada icra ettiği görevler neticesiyle gayet önemli ve kıymetlidir. 1781 yılında İngiltereli kimyager Kavandiş adlı hekim suyun iki hidrojen ve bir oksijenden meydana geldiğini keşfetmiştir. Lavvaziya adlı kimyager ise iki madeni telden su içerisinde elektrik ileterek karşılıklı olan uçlardan madeni dökmelede elektrik gözlemlemiştir.

12. sayıda yer alan *Zürafabaşlıklı* metinde zürafanın nasıl bir hayvan olduğu Ali Nazıma tarafından ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir. Zürafanın yeryüzündeki boyca en uzun ve en ince bir yapıya sahip hayvan olduğu belirtilmiştir. Büyük gözleri, iri burnu, kıvrık kulakları, uzun bacakları, uzun ve esnek boynu ve gayet tok ve sivri iki boynuzuyla insanlar tarafından büyük bir ilgi odağı haline gelen zürafalar sakin ve korkak hayvanlar olmalarının yanında kendilerini savunmayı da iyi bilirler. Afrika’da yoğun olarak bulunan zürafalar çoğunlukla sürü halinde gezerler. Zürafalar yerde otlamaktan ziyade ağaçların yüksek dalları ile beslenmeyi tercih ederler. Zürafalar dillerinin özelliği sayesinde dikenli dallar arasından bile yaprak yiyebilmektedirler.

12. sayıda yer alan *Kürre-i arzın maden kömürlerince servetibaşlıklı* metinde yeryüzünde bulunan maden kömürünün ne şekilde oluştuğundan bahsedilmiştir. Göl ve bataklık arazilerinde sular altında kalan bitkiler bitki artıkları sular çekildiği zaman bir tabaka oluşturur. Bu durum sürekli devam eder ve tabaka kalınlaşarak maden kömürünün oluşmasına sebebiyet verir. Orman arazilerinde de buna benzer bir durum görülür. Ağaçlar ve bitkiler çürüyerek orman zemininde bir tabaka oluşturur ve bu tabakanın uzun yıllar bekleyip kalınlaşmasıyla da maden kömürü meydana gelir. Ayrıca maden kömürlerinin bir gün biteceği düşünülerek maden mühendisleri ve yer bilimcileri tarafından ne kadar süre daha kömürlerin idare edeceği hesaplanmıştır. Buna göre Avrupa’da bulunan maden kömürlerinin ancak bin beş yüz sene Amerika Birleşik Devletleri’ndeki maden kömürlerinin ise on bir bin sene idare edebileceği hesaplanmıştır.

12. sayıda yer alan *Kahve Ağacı* adlı metinde kahve ağacının tarihçesinden, kahve ağacının nebati özelliklerinden, kahve çekirdeğinin kavrulması, soğutulması ve sonraki aşamalarında da öğütülerek kahve haline gelmesi anlatılmıştır. Kahve ağacının yaprakları yeşil olup çiçekleri beyaza yakın birrenktedir. Meyve olgunlaştığı zaman ise yere düşmektedir. Kahvenin kaynağının Habeş olduğu ve daha sonraki dönemde 15. yy başlarında Arabistan’a taşındığı ifade edilmiştir. Daima yeşil kalan kahve ağacının beyaz çiçekleri ve hoş bir kokusu olduğu yine bu yazıda belirtilmiştir. 13. Sayıda ise bu metnin devamı yer almaktadır. Kahvenin kaynatılarak içilen sıcak bir içecek olduğu ve sinir sistemini uyararak insan zihninin uyanık kalmasına sebebiyet verdiğinden bahsedilmiştir. Bazı rahatsızlıkları olanlar için sakıncalı olabilen kahvenin özellikle asabiye rahatsızlığından mustarip olanlar için

önerilmediği görülmüştür. Ayrıca ilaç sektöründe de kahve tozunun acı ilaçların tadını bastırmak için kullanıldığından bahsedilmiştir.

13. Sayıda yer alan *Alem-i Hareba* başlığı altında ise daha önceki sayılarda anlatılan bürkanın yani yanardağın patladıktan sonra sebebiyet verdiği gayzer türünde bazı gaz bulutlarından bahsedilmiştir. Kibritiye, sofyoni ve merah hare olan bu gayzer türlerinin ayrı başlıklar altında açıklamasına yer verilmiştir.

Yine 13. Sayıda *Süklün* başlığı altında tavukgillerden olan güzel görümlü bir kuştan bahsedilmiştir. Bu kuşlar parlak tüylerle, boz yada siyahi renklerle bezenmişlerdir. Beslenme şekilleri tavuklarla aynı olmak üzere eşelenme suretiyle gerçekleşmektedir. Sürü haliyle arazilerde veya ırmak boylarında dolaşmayı seven bu kuşlar gündüz sıcak saatlerde ormana doğru çekilir. Mera, orman, mezra ve sahralarda gezerler. Sıradan süklün (sülün) kuşlarının yanında görüntüsüyle daha şahane olan sülün kuşları da bulunmaktadır. Bunlar renkleri ve parlaklıklarıyla diğer sülünlerden ayrılmaktadırlar. Erkek sülün kuşlarının tüyleri dişilere göre daha güzeldir. Bu güzel kuşlar geceleri ağaçların üstüne konup gündüzleri gıdalarını aramak için yola çıkmaktadırlar. Yiyecekleri arasında ise yabancı tohum, böcekler ve kurtçuklar yer almaktadır. Dişi sülün kuşu bir tarlada veya bir çalılığın altında kuru otlardan büyük bir yuva yapıp on veya on iki adet yumurta yumurtlayıp kuluçkaya yatmaktadır. Özellikle Çin’de bulunan bu kuş türü görülmeye değer güzelliktedir.

13. Sayıda yer alan Pavanizâde Osman Kemal tarafından kaleme alınan *Bizon-vahşi öküzler* başlığı altında ise Amerika dağlarında yaşayan vahşi, hörgüçlü bir öküz türü olan bizondan bahsedilmiştir. Avrupa öküzlerinden baş kılları sebebiyle ayrılan bu öküz türlerinin eti çok lezzetli olmakla beraber en lezzetli yerleri ise dilleri ve hörgüç kısımlarıdır. Sürü halinde Misisipi civarlarında bulunan bu öküzlere sürüdeki en yaşlı öküz liderlik etmektedir. Bu hayvanlar o kadar büyük sürülerde yaşarlar ki sürünün boyu bazen birkaç kilometre uzunluğunda olabilmektedir.

13. Sayıda yer alan *Malatya’da Afyon Zer’ ve Terekkiesi* başlığı altında ise Malatya ilinde afyonun nasıl yayılıp gayet kuvvetli bir gelir kaynağı olduğu konusuna değinilmiştir. Bir Ermeni piskoposunun yıllar evvel getirdiği az miktarda afyon tohumunu bahçesine ekip sonrasında ise çoğalan afyon tohumlarını mahallesine dağıtmasıyla Malatya ilinde afyon ticareti başlamaya yüz tutmuştur.

14. Sayıda yer alan *Tavuskuşu* başlıklı yazıda ise ayrıntılı bir şekilde tavuskuşunun güzelliği betimlenmiştir. Şöyle ki; bu kuşun göz kamaştırıcı renklerde

farklı türleri olduğu her bir türün parlak ve gayet ihtişamlı olan güzel boyunları ve akabinde ise en can alıcı yerleri olan devasa büyüklükte süslü benekli kuyrukları olduğundan bahsedilmiştir. Bu kuş kuyruğunu yelpaze misali açıp ağır ağır yürüyerek adeta süzülüp güzelliğini teşir etmektedir. Bu kuş horoz büyüklüğünde olup dış güzelliğinin yanında bir o kadar da kötü ve boğuk bir sese sahiptir. Erkek tavuskuşları yukarıda anlatılan güzellikte olmakla beraber dişileri gayet basit hatta çirkin bile denebilecek radde de sadedirler. Başları gayet güzel koyu mavi olup bir çeşit surguç ile süslüdür. Damların veya duvarların yüksek yerlerine konmayı seven bir türdür. Her sene sekiz ila on yumurta yumurtlayarak bunu yeri kazıp içini kuru otlarla döşemek suretiyle oluşturduğu yuvasında saklamaktadırlar. Tavuskuşları tohumlar, otlar, meyveler, kurtçuk ve böceklerle beslenirler.

15. Sayıda yer alan Ali Nazıma tarafından kaleme alınan *Ahtapotlar* başlıklı yazıda ise ayrıntılı bir şekilde ahtapot hayvanının özelliklerinden bahsedilmiştir. Şöyle ki; omurgasız hayvanlar sınıfına giren ahtapotlar, üzerlerinde kabuk barındırmamakla beraber ciltleri sümüksü, tüsüz ve yumuşaktır. Bazı cinsleri bir hayli büyük olmakla beraber tehlikeli hayvanlar sınıfına da dahil edilmişlerdir. Hayvanın bedeni bir çeşit torbaya benzer. Hayvan vücuduna dilediği gibi şekil verebilir. Şekil itibarıyla ise başları gövdesine bitişik ve sekiz adette koldan oluşmaktadır. Bu kollar üzerinde ise iki sıra halinde vantuz bulunmaktadır ve avını bunlar sayesinde yakalayabilir. İki adet büyük sarımsı kırmızımsı gözleri bulunmaktadır. Besinleri arasında yengeç, ıstakoz, istiridye, midye ve benzeri küçük deniz canlıları bulunmaktadır. Mürekkep balıkları ahtapotlara benzemekle beraber büyüklükleri açısından ahtaptan daha küçüktürler. İsmi kendi vücudunda tehlike anında salgıladığı boyadan almaktadır.

15. Sayıda yer alan *Suba* başlıklı yazıda ise su ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Şöyle ki; su, hidrojen ve oksijenden meydana gelen renksiz, kokusuz fakat lezzetli temel gıda maddesidir. Suyun farklı sıcaklıklardaki fiziksel değişimlerinden bahsedilmiştir. Cisimlerin soğudukça hacimleri küçülürken suyun farklı olarak hacmi büyümektedir. Yoğunlukları azalmaktadır. Kışın soğuk havalarda sürhilerin kırılması, buz kütlelerinin su üzerinde yüzmesi bu sebeptendir. 16. Sayıda da bu konuya verilmiştir. Suyun ağırlığı içinde bulunan madeni maddelerin ve özellikle kirecin çokluğundan kaynaklanır ise bu vücuda zararlı olmaktadır. Suyun ağırlığı sabunu köpürtme derecesi ile anlaşılabilir. Suda bulunan kireç miktarı ne

kadar fazla ise sabun o kadar zor köpürür. Bedeninde güçsüzlük hissedenenler su içecekleri kabın içerisine demir teller veya çivilerden bir miktar koyarsa bunun vücuda iyi geleceğinden bahsedilmiştir.

16. Sayıda yer alan *Karıncalar* başlıklı yazıda ise karıncalar hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Karıncalar hayrete düşürecek derecede çalışmayı seven hayvanlardır. Yuva tabir edilen ve yerin altında bulunan küçük evlerinde yaşamlarını sürdürürler. Her karınca yuvasında kanatlı erkek ve dişi karınca ve birde daha küçük olan kanatsız karıncalar mevcuttur. Yuvaya gerekli malzemeleri kanatsız karıncalar getirmektedir. Kanatlı karıncaların erkek ve dişileri birbirlerine benzemekle beraber dişi karıncanın kanatları biraz daha büyüktür. Karıncaların beslenmesi bitkiseldir ve genelde bitkilerde bulunan şekeri tüketirler. Bazen de küçük hayvanları yerler. Özellikle gülde bulunan fidan biti karıncaların en sevdiği yiyecektir. Karıncaların vücudu üç kısma ayrılmış olup bunlar baş, gövde ve ayaklardır. Karıncanın ağzının iki köşesinde iki tane dişi olup bunlar karıncanın silahı görevini görmektedir. Karıncalar toprak parçaları, ağaç ve saman çöpleri ile yerin altında yuva inşa etmektedirler. Bu yuva çok katmanlı ve çok yollu bir mağara gibidir. Yukarıda anlatılan siyah karıncalardan başka sarı renkte karıncalarda bulunmakta olup bunlar siyah karıncaların yuvalarına saldırıp tahribatta bulunarak karınca yumurtalarını kendi yuvalarına getirirler. Akabinde yumurtadan çıkan karıncalar sarı karıncaları ata olarak görüp adete onlara hizmetkar gibi çalışıp iş görürler. Sarı karıncalar ise hiçbir işle meşgul olmazlar.

17. Sayıda yer alan *Keklik* başlığı altında ise keklikler hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Tavuğa benzer olan keklikler, tavuktan biraz daha büyük ve güzel olmaları sebebiyle tavuklardan ayrılmaktadırlar. Sivri gagaya, eğri pençeye, kısa kuyruk ve kanada sahiptirler. Çoğunlukla buğday tarlalarında dolaşan keklikler, yaban meyveleri, böcekler, çekirdekler ve toprakta bulunan kurtlarla beslenirler. Uçma eylemini iyi gerçekleştiremeyen keklikler genelde yere çakılırlar. İki çeşidi bulunan keklikler renkleri ve tüylerindeki şekiller itibariyle birbirinden ayrılırlar. Büyük bir serçeye benzeyen bıldırcınlar da keklik ailesinden kuşlardır. Bu metnin akabinde ise *Keklik Avı* ile ilgili bazı malumatlar verilmiştir. Avcılar tüyü bitmemiş küçük keklikleri yakalayıp bir kafese koyarlar ve kuşun büyümesini kafes içinde gözlerler. Güzel güzel ötmeye başladıkları vakit avcılar bu kuşları kafesleriyle

beraber keklıkların yoğun olduğu bir bölgeye koyarlar ve kuşların ötmesiyle beraber kafese yeni dolan keklıkları de kapıp avlanmayı başarmış olurlar.

18. Sayıda ise *Su Kelebeği* başlığı altında bir böcek türünden bahsedilmiştir. Yaz günü ırmak kenarında gölgelik bir mevkiye oturup suyun üzerindeki böcekleri gördüğümüzde bunların su kelebeği olduğunu anlarız. Bunlar daima su üzerinde bulunan bitkilerin üzerine konar. Bu durumdayken tedbirle yanına gidilirse güneş ışığında altın gibi parlayan mavi veya zümrüt yeşili ya da ateş kırmızısı renklerini görüp Yüce Yaratıcıya hayran olmamak elde değildir.

Yine 18. Sayıda yer alan Münir tarafından kaleme alınan *Deniz Üzerindeki Bulutlar* başlığı altında ise hoş bir görüntüye sebebiyet veren bulutlardan bahsedilmiştir. Denizde seyahat etmek üzere olan yazar denizin güzelliğine rağmen yine de kendini bulutlardan alamayıp gökyüzünde görülen açık ve mavi renkli bulutları çizerek vakit geçiriyormuş. Akşam kızılığında farklı renklerde bulutlar toplanıyormuş. Bir akşam güneşin batmasına yarım saat kala rüzgâr durmuş ve batıdan gelen bulutlar toplanmış. Bu bulutlar dağlar ile derin derelere sahip bir araziye kaplamışlar. Bu manzara karşısında doğal güzellikler arasında eski köprü kemerleri göze çarpıyor. Hasılı geceleyin ağaçlar, nehirler, köprülerin olduğu bu arazi gözden kaybolup gece olunca yıldızlar ortaya çıkıyormuş.

19. Sayıda yer alan Ali Nazıma tarafından kaleme alınan *Istakoz* başlığında ise ayrıntılı bir şekilde ıstakoz hayvanından bahsedilmiştir. Boğaziçi'nde özellikle Çengelköy, Beykoz civarlarında yoğun olarak bulunan ıstakozların her bir tarafında dörder aded olmak üzere sekiz pençesi bulunmaktadır. Istakoz şeklen gayet tuhaf bir hayvandır. Vücudu çok sert, yeşile yakın bir renkte ve kabuk ile kaplı ve başı bu kabuğa bitişik olup kuyruğu da yelpaze şeklinde son bulmaktadır. Istakozun başı yönünde bulunan iki uzun ve ince boynuzu, ıstakozun kum üzerinde yürümesi sağlamaktadır. Istakozu ilk gördüğünüz vakit en ziyâde gözünüze çarpmış olan şey şüphesüz vücuduna oranla son derece büyük olan iki kısıkcıdır ki bunlar vasıtasıyla hayvan istediği şeyi tutup sıkar ve yakalar. Istakoz gibi kabuklu olarak denizde yaşayan daha bir çok cins hayvanlar olup bunlardan en meşhurları humarlar ile yengeçlerdir. Humar hemen hemen ıstakoz şeklinde olduğundan onu genellikle ıstakoz ismiyle bilirler ise de ıstakozdan boyca biraz daha büyük olduğu gibi büyük kolları da gayet şiddetli bir surette yakaladığı şeyi kısar ve ısırır. Bu hayvanın vücudu gayet sert ve zarif beneklerle süslü yeşil renkte bir kabuk ile kaplıdır.

Kuyruğu gayet enlidir. Istakoz gibi geri geriye yüzer ve malik olduğu sekiz aded pençesiyle kum üzerinde sürüklenerek yürür. Humar kaya deliklerinde gizlenmiş olduğu halde et yiyen hayvanlardan biri olduğundan pusuda bulunduğu vaziyetiyle küçük balıkları avlar ve istridye, midye ve bunlara benzer kabuklu deniz hayvanlarını yakalayıp makasıyla ezerek kabuğuyla birlikte yutar.

Tercümesi gerçekleşen son sayı olan 20. sayıda ise *Kırlangıç* başlığı altında kırlangıç kuşu hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Kırlangıç kuşunun vücudu narin, boynu kısa, gagası sivri ve kuvvetli, pençeleri küçük, kanatları ince ve uzun ve kuyruğu iki çataldır. Baş, sırt, kanatları, kuyruğu siyah ve karnı beyazdır. Bütün küçük kuşların en iyi uçanı kırlangıç olup nadiren yere konar ve asla uçmaktan usanmaz. Kırlangıç bazı kere havada yüksek ve bazı kere yere yakın veya da ırmak ve göl sularını kanatlarıyla yarararak kanatlı küçük böcekleri hiç durmaksızın takip ederek gagasıyla kapıp yutar. Yuvasını toprak ile inşa eder ve içini ağac yosunu ve kuş tüyü ile doldurur. Pencere Kırlangıcı biraz ürkek olduğu halde yuvasını pencerelerin kenarlarına, dağ kırlangıcı ise duvarların deliğine inşa eder. Afrika kırlangıçları yuvalarını kayalara bitişik olarak şişe şeklinde yapar. Dişi Kırlangıç yuvada dört veya beş yumurta yumurtlayarak kuluçka yatar ve bu hengamede erkek kırlangıç yuvayı gelecek getirir. Yavrular yumurtadan çıktığı zaman babalarıyla anaları gagalarıyla onlara böcekler ve küçük toprak kurtları getirir. Kırlangıçlar ötmeler ise de konuşuyormuş gibi sevinçle güzel güzel cıvıldarlar; kışın yaklaşmasıyla damların üzerine sürüler ile toplanırlar ve sonra hepsi birden uzun bir seyahat için giderler; ilkbaharda tekrar geri dönerler. Eskiden geçmiş oldukları yolları ve yapmış buldukları yuvaları bulurlar. Bu güzel kuşlar ürünlerimize zarar veren binlerce böceği yiyerek bize büyük fayda sağlanmaktadır.

3.2.5. Sağlık İle İlgili Metinler

Gayet büyük bir önem arz eden sağlık konusunda *diş çıkarma* başlıklı adlı metnin dördüncü serisi ise 11. sayıda yer almaktadır. Hayati önem arz eden diş konusunda bu metinde izah edilen mevzular ise dişlerin yapısı, sıralanışı, hangi dişler nerede ne zaman çıkar ve doktor müdahalesi olmadan önce dişlerde meydana gelen bir rahatsızlıkta nasıl müdahale edilmeli konularında açıklamalar yer almaktadır. Örneğin; dişlerin yapısına dair bir sınıflandırmadan bahsedilmektedir. Dişler genel olarak ön dişler, köpek dişleri, azı dişleri olarak üç kısma ayrılmaktadır. Ön dişler alt

ve üst çenelerin ön tarafında olup, yiyecekleri kesmek için; köpek dişleri ise alt ve üst çenenin sağ ve sol taraflarında bulunup yiyecekleri parçalara ayırmak için; azı dişleri ise yiyecekleri öğütmek için kullanılmaktadır. İnsanlarda dişlerin çıkmaya başlaması genellikle atı yedi aylık bebek iken gerçekleşmektedir. Bebek yirmi iki aylık iken ise dişlerin çıkması tamamlanmaktadır. Süt dişi olarak adlandırılan bu ilk dişler çocuk yedi yaşına geldiğinde dökülmektedir. Özellikle diş çıkaran çocuğa neler yapılmalı neler yapılmamalı konularında tavsiyeler bulunmaktadır. Diş çıkarırken oluşabilecek kabızlık veyahut buhran gibi sıkıntılara nelerin iyi geleceği yine bu yazıda yer almaktadır. Sıkıntılı diş çıkarma süreci esnasında çocukların damaklarında kızarıklık ve şişkinlik meydana gelmektedir. Bu sıkıntıyı bir nebze de olsa ferahlatmak için yarı sert ve soğuk bir nesne ile çocuğun damağına sürmek iyi gelmektedir. Bununla beraber diş etlerine badem yağı tereyağı gibi doğal şeylerde sürülerek tedavide bulunulabilir. Çocuğun ayaklarını diş çıkarma esnasında sıcak suya sokmak da diğer bir ferahlatma yöntemi olarak makalede yer almaktadır.

12. sayıda yer alan Doktor Kâmil tarafından kaleme alınan *Verem hakkında yeni bir usul-ı tedavibaşlıklı* yazıda verem hastalığı ile ilgili yeni bir tedavi yöntemi olduğundan bahsedilmiştir. Bu yeni yöntemin eskiye nazaran daha basit ve daha güzel olduğu vurgulanmıştır. CordonDill tarafından keşfedilen bu yeni yöntem tütün yapraklarının arasına belli miktarda özel bir madde koyularak gerçekleştirilmektedir. Fakat bu yöntemin tamamıyla hastalığı tedavi edip etmediği konusunda yeterli tecrübeye hasıl olunmadığından mütevellit kesin bir şey söylenmemiştir.

Yine bu sayıda Doktor Kamil'e ait bulunan *Hıfz-ı sıhhat-i şebabdan ihtimam-ı nezafet-i beden ve lüzum-i sıhhiyesi mukaddimebaşlıklı* yazıda ise beden temizliği üzerine açıklamalarda bulunulmuştur. Bedene gösterilen özenin ve titizliğin yalnızca dış görünüşten ibaret olmadığı tam anlamıyla bir vücut temizliği olduğu ve sağlık göstergesi olduğu ifade edilmiştir. Şöyle ki; sadece hoş bir görüntü elde etmek amacıyla saçlara ne olduğu belli olmayan maddeleri sürmektense saçları temizlemenin, yıkamanın, kestirmenin daha makbul olduğu belirtilmiştir. Temizliği yaparken de temizlik maddelerinin muhteviyatına dikkat edilmeli ki bu maddeler cildimize bedenimize zarar vermesin. Ayrıca İslamiyet sayesinde Müslümanların temizlik alışkanlığını çok eski zamanlardan beri kazanmış oldukları da metinde ifade edilmiştir. Örnek verecek olursak da ağız sağlığı için misvak kullanımı, abdest alma, saçların belirli bir uzunluğa gelince kestirilmesi verilebilir. Bu makalenin devamı

niteliğinde 19. sayıda giyeceklerin sağlık açısından öneminden bahsedilmiştir.Yemek, içmek bir insan için ne kadar lazımsa giyinmek de o kadar lazımdır.Eski zamanlarda elbisenin şimdiki kadar çeşitliliği yoktu.Ozaman elbiseler herkese kendini göstermek için değil vücudu korumak içindi. Medeniyetin ilerlemesiyle sonuç olarak giyinmek sağlıkça bir vazife halinden çıkarak gösteriş için en büyük bir vasıta haline almıştır.“Gençler başkaları için değil kendileri için giyinmelidirler” cümlesi Avrupayazarları arasındayaygındır ve genelide bu cümlenin korunmasına hizmet etmişlerdir.Erkeklerindar gömlekleriyle donlarının cilt üzerine giyilmesine müsaade vermeyecek derecedesıkı elbiseleriyle kadınların dekolte tabir olunan yarım açık elbise ve korselerisağlığa faydasışöyle dursun zararının olduğu bile görülür.Erkeklerin üstlerini parlak ve düzgün elbiselerle gösteremeyecekleri bugünkesindir. Kadınların elbiselerine gelince Doğu treninin Avrupa’dan İstanbul’a her gelişinde yeni yeni moda getirmesi sebebiyle hangisi hakkında söz söylemek lazım geldiginden dolayı düşünceler karışıyor.Giysiler hakkında uyulması gereken içten dışa usulüdür. Fanilabilindiğiüzere iç ve dış fanilas isimleriyleiki kısma ayrılır.Bazı gençler fanila giymekten kaçındıklarıhalde bazıları da giymek hususunda ısrar ederler. Bugün gömlek kullananlar azdır. Gömlekler genellikle pamuk ve ketenden imal olunursa da patiskadan ve ipekden dahi yapılabilirler. Bugün Rumeli ve Anadoluaskerleri ve zenginleri ipekden yapılan gömlekler giymektedirler. İstanbul’da hemen ipek ve bez gömlekler terk olunmuş ise de ipekden yapılan gömlekler sağlık açısından hepsine üstündür. Pamuk gömlekler yünden yapılanlar gibi cildi tahriş ederlerse de o kadar şiddetli değildir. Pamukdan mamul gömleklerin dokunuşusık olmalı ve pek ince olmamalıdır.Gece ve gündüz için ayrı ayrı gömlek kullanmak her halde güzel bir usuldür.Yalnız geceye mahsus olan gömleğin geniş ve yumuşak olmasına dikkat etmek gerekir. 20 sayıda da 19. Sayıda yer alan giysiler konusunun devamına yer verilmiştir. Bu hususta bazı giyim-kuşam eşyalarının açıklaması yapılmıştır. Örneğin; boyunbağı bugün hemen herkesin ince bir ipe riayet etmekte ve onu taşımak zorunda olduğu bir aksesuardır. Boyunbağınunkullanılma sebebi, boynusıkarak baş ağrılarının ve beyne kanın hücum etmesinin engellenmesidir.Don, pamuk ve yünden imal olunur ki hem yaz hem de kış için özel olsun diye. Romatizması olan kişilerinfanila ve don kullanması gayet faydalı bir alışkanlıktır.Don ikinci bir pantolon demek olduğundansıkı olmaması gerekir. Pantolonun kemeri isesıkı olmamalıve ağı geniş olmalı, kaba etler üzerine

baskı uygulanmamalı, diz kapağını sıkmamalı ki hareket icrası rahat gerçekleşsin. Yaz mevsiminde rahat hareket için beyaz keten ve siyah pamuk elbise giyilmesi gerektiği gibi kışında seyrek yün elbiseler giyilmesi gerekmektedir. Dokuması seyrek olan yün kumaşlar vücudu soğukun tesirinden dahaiyi korur. Yelek sivil elbisede zorunlu bir şey ise de askerlikte gerekli değildir. Yelek yazın ketenden ve kışın yün kumaşlardan imal olunmalıdır. Ceket , palto haklarında söylenecek sözler bunlarında dar olmayıp hava akımına müsait genişlikte yaptırılmasından başka bir şey değildir. Ayakkabılar potin, potin kалоş ve ıskarpin, çizme, bot ve lastik ayakkabılardır. Ayakkabılarda şart ayağın kundura içerisinde hareketli bulunması ve dar olmamasıdır. Korse, kaburga kemikleri , duyu lar ve göğüs üzerinde bir baskı uygulayan giysi olduğundan gelişme çağında olan kızların kullanımı için uygun değildir. İç organlardan kalb ve akciğer, karaciğer, mide, bağırsaklar ve rahim üzerinde zarar göstermekten geri durmaz. Dekolte elbiselerin kullanımı da korse kadar sakıncalıdır. Kadınlarımız sokakta çarşaf ile başlarını örtmekte oldukları için artık bir diğer örtüye (yemeni vb) lüzum kalmaz. Evlerinde kendilerini başıaçık gezmeğe alıştıranlar çok iyi hareket etmiş olurlar. Eldivenler içinse cilt sağlığı için iyi oldukları söylenebilir. Son bir öneri olarak ise kadınların korse, dekolte ve dar ayakkabı kullanmaktan kaçınmaları ileride teşkil edecekleri aile huzuru ve sıhathi için iyi olmaktadır.

13. Sayıda yer alan *İdman-ı Beden* başlıklı yazıda vücut sağlığı açısından yemenin içmenin ve hareketin öneminden, bunların ne şekilde ne sıklıkta olması gerektiğinden bahsedilmiştir. Sabah, öğle ve akşam yemekleri atıştırılmalık et ve sebze porsiyonları içilmesi gereken su miktarı yenmesi gereken meyve miktarı ve çeşidi gibi mevzular ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Açık havada olmak suretiyle yapılan beden hareketlerinin de vücut sağlığı açısından çok önemli olduğuna değinilmiştir. Vücudun her işi görebilmesi için harekete alıştırilmasına idman denmektedir. Havası saf, temiz yerlerde oturmak, taze ekmekten ziyade bayat ekmekle kahvaltı yapmak, yatmaya yakın son üç saat herhangi bir yiyecek yememek sağlık açısından büyük önem arz etmektedir. Günde toplam yedi saat uyumak en ideal olanıdır. Sabah erken kalkıp bir iki saat yürüyüş yapmak, koşu yapmak veya ata binmek gibi sporları yapmak sağlık için büyük önem arz etmektedir. Akşam yemeğinden sonra vücudu terletene kadar hareket ettirmek Doktor Robertson'un önerisiyle sabit bulunmaktadır. Dinimin emrettiği namaz, oruç gibi farzlardan her

biri bir hikmetle sabit olup bunların yerine getirilmesi farzların yerine getirilmesi ile birlikte beden sağlığına da hizmet etmektedir.

Yine 13. Sayıda yer alan Osman tarafından kaleme alınan *Diş ağrılarına ve çürük dişlere ilaç* başlıklı yazıda çürüyen dişlerin içini doldurmak suretiyle kullanılan bir tozun çürük diş sebebiyle oluşan ağrılara iyi geleceği anlatılmıştır. Akabinde ise bu ilacın nasıl macun haline getirileceğine dair bir tarif verilmiştir. Tarifte yer alan maddelere biraz su koyup yumuşak bir hamur kıvamına gelene kadar karıştırılmalı ve sonra çürük dişin oyuk yerine bu karışım sürülmelidir.

İğtisal başlığı altında bulunan metin ise 13. sayıda yer alan sağlık ile ilgili bir başka metindir. Bu metinde vücut sağlığı için en temel hususlardan birisinin de gusletmek yani vücudu tamamen temizlemek banyo yapmak olduğu konusu üzerinde durulmuştur. Hamam yapmak olarak ifade edilen banyo konusu üzerinde bazı hassas noktalara değinilmiştir. Örneğin banyo yaparken 25 dakikadan fazla sıcak suyla yıkanmanın sakıncalı olduğu, hamama tok karnına gidilmesi gerektiği ve hamamdan sonra ise havlu ile korunmak gerektiği Doktor Kâmil tarafından önerilmiştir. 14. Sayıda ise 13. sayının aksine soğuk su ile yıkanmanın yani duş yapmanın nasıl olduğundan, öneminden ve inceliklerinden bahsedilmiştir. Özellikle vaktinin çoğu ders çalışmakla geçen, zihni gayet dolu olan öğrenci kesiminin ve kanı çekilmiş benzi solmuş kimselerin özellikle duş yapması tavsiye edilmiştir. Ayrıca yine 14. sayıda göl veya nehir kenarlarında da soğuk su usulü ile gusletmenin mevsimine göre gayet sıhhatli olacağından bahsedilmiştir. Duşa başlarken tok olmak lazım ve duştan sonra ise havlularla iyice kurulanmak lazım. Aksi takdirde cereyana maruz kalıp hastalanılabilmektedir. 15. Sayıda da yine devamı bulunan beden sağlığı ile ilgili başlıkta deniz suyunun insan vücuduna olan etkisi, soğuk suyun ve içinde bulunan farklı maddelerinde etkisiyle insanlara tesir etmesi ifade edilmiştir. Zihnen yorgun veya uzun bir hastalık döneminden sonra zayıflamış iştahsız, kansız ve güçsüz olan gençler üzerinde deniz suyunun etki ettiği kadar hiçbir şey etki edemez. Denize girdikten sonra vücutta bir rahatlama oluşmaktadır. Deniz sularının soğukluğu yaz aylarında farklılık göstermektedir. Ağustos ayında deniz sıcaklığı ise tam kıvamına gelmektedir. Denize girilmeden önce midenin gayet boş olması gerekmektedir. Denizden çıkıldıktan sonra ise havlu kullanmak suretiyle tamamen kurulanmak ve akabinde yürümek vücuda çok iyi gelmektedir.

İbrahim Aşiki tarafından yazılan *Verem Nasıl Sirayet Ediyor?* Başlıklı yazıda ise veremin nasıl bulaştığı ve yayıldığı üzerine açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalardan yola çıkacak olursak veremin babadan oğula geçen genetik bir hastalık olmadığı aksine hasta kişinin bulunduğu ortamdaki havayı teneffüs eden her kişiye bulaşabileceğinden bahsedilmiştir. Mikroplu hava zerrecikleri sağlıklı kişinin vücuduna nefes almak suretiyle girer ve akciğerlere nüfus ederek orada hızla üremeye başlar. Hastalık bu şekilde kişiye bulaşır ve yayılır. 14. Sayıda da bu konu ilgili açıklamalarda bulunmaya devam edilmiştir.

14. sayıda kadınlara ve kızlara özel bazı özel beden hareketlerinin anlatıldığı *kızlarla kadınlara mahsus harekât-ı bedeniye* başlığı altında bir yazı bulunmaktadır. Beden sağlığı için gayet mühim olan jimnastik hareketlerinin yakın zamana kadar sadece erkeklere yönelik olarak izah edilmesi ve bu durum üzerine kadınların ve kızların yaşadığı mahrumiyeti gidermek adınaböyle bir yazı yazılmıştır. Alman Doktor AngerŞitayen erkeklerin yaptığı jimnastik hareketlerinin kadınlar için sakıncalı olabileceğini tespit edip bunun üzerine eserler yazmıştır. Bu eserlerden edinilen bilgi doğrultusunda kadınların yapabileceği birkaç el ve kol hareketi bu yazıda anlatılmıştır. Eserlerde tarif edilen hareketlerin birçoğu basit ve icrası kolay ise de en faydalıları şunlardır. Yumruklar kapalı ve eller kaldırılarak iki tarafa uzatılmış bulunduğu halde yumrukları bilekler etrafında döndürmek ve elleri büktürmeksizin aşağı yukarı hareket ettirmek bu hareketlerden sadece bir tanesidir. Bir diğer hareket ise bir iki santim kalınlığında bir sopayı kollarla bel arasından geçirerek yumruklar kapalı olarak pozuları havaya doğru tutmak üzere gerçekleşmektedir.

15. Sayıda yer alan *Saç- Diş- Tırnak* başlığı altında ise saç, diş ve tırnak bakımından bahsedilmiştir. Örneğin; saçlar her on beş günde bir kesilip, taranmalıdır. Saçları dökülen kişi içinde hint yağı tavsiye edilmiştir. Saçları soğuk su ile ıslatıp yumuşak dişli fırça ile taramak saçlara iyi gelir. Dişler içinse sabah-akşam misvak veya fırça ile temizlenmeli ve bu durum alışkanlık haline getirilmelidir. Tırnaklar ise daima kısa bırakılmalı ve yuvarlak kesilmelidir.

Yine 15. Sayıda yer alan *İştigalat-ı zihniye ashabına nesaih-i sıhhiyye* başlıklı yazıda ise psikoloji ilmine dair nasihatler verilmiştir. Bu konuda uzman olan Alman bir doktorun zihin sağlığı ile ilgili birtakım tavsiyeleri bulunmaktadır. Örneğin; insanın akli vücudundan daha fazla dinlenmeye ihtiyaç duyar. Aklın ve fikrin

sakinleşmesi istirahat ile mümkündür. Yorgun zihinlerin ilacı uykudur. Zihni meşguliyetle yorgun düşenler uyku sürelerinin yeterli olmalarına dikkat etmelidirler. Meşhur kişilerin yalnız birkaç saatle uydukları örnek alınmayıp yedi sekiz saat uyku uyunmalıdır. Sağlam akıl sağlam vücutta bulunur.

16. sayıda yer alan “*Velespid*” ile *seyr-ü harekete muvafik sıhhat midir?* başlıklı yazıda bisiklet sürmenin sağlık açısından ne gibi bir önemi olduğundan bahsedilmiştir. Uzun zamandan beri Avrupa’da araba imal eden sanayiciler Fransa’da velespid adıyla anılan iki veya üç çarklı bir aracın imaline başlamışlardır. Bisikletle hareket etmenin sağlık hususunda büyük yarar sağladığı ve bedenın sıhhatine fayda getirdiği gözlenmiştir. Bisikletin sadece zayıflamaya yarayacağını düşünenler yanılmaktadır. Bununla beraber bisiklet akciğer ve kalp hastalığı olanlara fayda sağlamaktadır. Aynı zamanda nefes alışı güç, bacakları kuvvetsiz, şişman ve kan azlığı olanlar içinde bisiklet büyük yarar sağlamaktadır.

17. sayıda yer alan Doktor Kamil tarafından kaleme alınan *Balık Yağı* başlıklı metin ise oldukça önem arz etmektedir. Bu metinde Norveç, İngiltere ve Fransa sahillerinde yaşayan balıklardan elde edilen balık yağının ne olduğundan ne işe yaradığından bahsedilmiştir. Üç çeşidi olan balık yağı balıkların karaciğerlerinden elde edilmek suretiyle oluşturulmaktadır. Taze balık karaciğerinin kaynatılması ile elde edilen yağ çeşidi içmesi kolay, beyaz renkli ve az kokuludur. Bayat balık karaciğerinin kaynatılması ile elde edilen yağ sarı renkli, kötü kokulu ve içmesi zordur. Son olarak da kaynatılan balık ciğerinin posasından elde edilen siyah renkli, iğrenç kokulu ve içmesi çok zor olan siyah balık yağı bulunmaktadır. Hazmı zor olduğu için siyah balık yağı tercih edilmemekle beraber en çok sarı renkli balık yağı tercih edilir. Balık yağının içinde barındırdığı iyot miktarı bir kilo yağda onda yirmi miligram kadardır. Balık yağı kana karışması suretiyle bedene güç ve kuvvet verir. Hazımsızlık ve mide problemi olanların balık yağı kullanması önerilmez. Bir kişinin günde alması gereken balık yağı miktarı ise altmış gram kadardır.

18. Sayıda ise çocukların altını ıslatmasıyla ilgili bir yazıya yer verilmiştir. Gece çocukların çoğunda altını ıslatma olayı görülür. Bu halde olan çocukların bazıları altını ıslattığının farkında olmadan sabaha kadar o şekilde kalır, bazıları ise uyanırlar. Bu durumun uykunun ilk saatlerinde olduğu gözlenmiştir. Bunun önüne geçebilmek için bazı şeyler yapılabilir. Örneğin çocuğa yemek esnasında çok su içirmemek, sıvı yiyeceklerden ziyade katı yiyeceklerle beslemek,

yattıktan yaklaşık bir saat sonra çocuğu kaldırıp tuvalete götürmek, çocuğun altını ıslatmamasına yardımcı olur.

3.2.6. İlim ve Teknik İle İlgili Metinler

İbrahim Seyfi'ye ait 11. sayıda yer alan *Tek Raylı Şimendifer* adlı metinde ormanlardan imal edilen ahşabın ve maden ocaklarından çıkarılan madenin nakli hususunda ihtiyaç duyulan raylı sistemden bahsedilmiştir. Mosyö Valley isminde bir Amerikalı tarafından meydana getirilen tek raylı taşımacılık sistemi ile yalnız ormanlarda hasıl olan büyük yükler değil başka ağır eşyalar ve yüklerde nakil olunmuştur. Metinde raylı sistemde hareket eden vagonların yani arabalar diye bahsedilen kısımların yapısı, hangi parçalardan oluştukları, birbirlerine nasıl bağlandıkları ayrıntılı bir şekilde başlıklar halinde izah edilmiştir.

Yine 11. sayıda Osman tarafından kaleme alınan fotoğraf çekimi üzerine hassas ve ince noktaları belirten *Fotoğrafya* isimli bir yazı bulunmaktadır. Bu yazıda fotoğraf çekerken poz vermenin büyük önem arz ettiği ve gerekli hassasiyet gösterilmediği takdirde sonucun başarısızlık olacağı ifade edilmiştir. Gazetenin 12. sayısında bu yazının devamı yer almaktadır. Yine 15. Sayıda da fotoğraf çekimi üzerine birtakım bilgiler okuyucuya aktarılmıştır. 16. Sayıda da yer alan fotoğraf ile ilgili metinde ise fotoğraf basımıyla ilgili mevzulardan bahsedilmiştir. Fotoğraf basımındaki su miktarı gayet bol olmalı fakat odada rutubet olmamalıdır. Su temiz olmalı ki içindeki kum ve benzeri şeyler cam üzerindeki jelatin tabakasını delmesin. Bir diğer sebep ise suyun içinde bulunan maddelerin resmin rengini sarılaştırma ihtimali olmasıdır. Diğer bir sebep ise suda bulunan kireç miktarıdır ki bu da resmi maviye çevirmektedir.

Osman tarafından ele alınan bir diğer yazı ise *Kuvva-yı tıbbiyeden istifâde* isimli metindir. Bu metinde doğada gördüğümüzden her şeyden faydalanmaya çalışmanın insanı ne kadar mutlu ettiğinden bahsedilmiştir. Örneklerle bu durum desteklenmiştir. Şöyle ki; rüzgârın ve suyun gayet güçlü kuvveti ehlilleştirilerek elektrik kuvvetine çevrilir. Bu sayede sadece havada hareket halinde olan rüzgârdan esintiden, nice çok faydası olan elektrik enerjisi elde etmiş olunur. Eskiden birtakım kimyagerlerin değersiz bazı eşyaları kıymetli madene dönüştürme hususundaki çabaları epey zaman ve servetlerine mal olmuştur. İlim ve fennin ilerlemesi sayesinde bazı şeyler elde edilmiş ise de henüz kesin sonuçlar elde edilmiş

değildir. Diğer bir örnek olarak ise de dalgaların kuvvetlerinden bahsedilmiştir. Dalgaların kuvvetleri ölçülmüş olsa da bu kuvvetten istifade edilememekte ve bundan nasıl faydalanılacağıının yolları aranmaktadır.

11. sayıda yer alan diğer ilim ve teknik içerikli konular ise tutkal imal edilmesi, nikel çelik maddesi hakkında malumatlar ve birkaç matematik problemi hesabı üzerinedir.

12. Sayıda *Japonya kızlarının tahsil-i ibtidâileribaşlığı* altında bulunan yazıda Japon kızlarının çocukluklarından itibaren Türkiye'dekinden tamamen farklı olan bir eğitime tabi tutulduklarından bahsedilmiştir. Hükümetin idaresinde olan kız çocukları için özel olarak oluşturulmuş olan eğitim mekanlarında 6 ve 8 yaşlarına gelen kız çocukları çoğunlukla açık havada olmak üzere birtakım eğitimler almaktadırlar. Zengin fakir fark etmeksizin bütün kız çocuklarının eğitim aldığı bu kurumlarda temel okuma-yazma eğitimleri dışında doğayı daha iyi tanımaları üzerine dersler, hayvanlar ve bitkiler üzerine dersler, coğrafya, kimya, matematik dersleri bunlarla beraber yabancı dil dersleri ve dikiş-nakış, resim ve musiki derslerinin de eğitimini almaktadırlar. Japonya'da başlangıç için oluşturulmuş okullar arasında en meşhuru ise İmparator'un himayesinde bulunan Nuybin okuludur. Bu okul Tokyo'da olup daima İmparatoriçe tarafından ziyaret edilmektedir.

Gazetenin 12. sayısında yer alan Mustafa Halid tarafından kaleme alınan *Ziyadar şamandıra* adlı metinde ışıklı bir yapıya sahip olan şamandıranın kullanım amaçlarından, yapısından, ne zaman ve nerelerde kullanıldığından bahsedilmiştir. İçi gaz dolu olan ince bir boruya civanın çarpması sonucu açığa çıkan elektriklenme mantığı ile bu aletin düzeneği oluşturulmuştur. Dayanıklı camdan imal olduğu için kırılma tehlikesi bulunmamaktadır. Özellikle sisli havalarda kullanılmak üzere imal olunmuştur.

Gazetenin 12. sayısında Tayfur tarafından kaleme alınan *Petrol ile mutaharrik son sistem bir arababaşlıklı* yazıda petrol ile çalışan yeni sistem bir arabanın icadından bahsedilmiştir. Bu son sistem petrollü arabalar daha önceden icad edilmiş olan hayvansız arabalardan farklı olarak inişli çıkışlı engebeli kötü yollarda da gayet rahat bir şekilde istikametini devam ettirmiştir. Bunu da arabanın mekanizmasında ve iç konforunda gerçekleştirdiği yenilikler sayesinde gerçekleştirmiştir. Mösyö Pojet tarafından imal edilen bu araç rahat kontrol edilebilmesi amacıyla arka tekerleklerin ön tekerleklerden büyük olması suretiyle

oluşturulmuştur. Dört kişinin aynanda taşınabildiği bu araç saatte 18 km hız yapabilmektedir. 300 km yol kat etmek içinse 28 litre gaz yeterli gelmektedir. Bu arabanın parçaları dökme çelikten mamuldür.

Yine 12. sayıda yer alan *Cazibe-i arz ve onun esbab-ı tahlifi* başlıklı yazıda yerkürenin çekim kuvvetinden bahsedilmiştir. Havadan bırakılan bir taşın yere düşmesi yerçekimi kuvveti sebebiyledir. Eğer ki kürenin merkezine kadar bir delik olsa bırakılan taşın yerkürenin merkezine kadar gidebileceğinden hiç şüphe yoktur. Bunun mukabilinde yerkürenin cisimlere uyguladığı çekimin her cisim için farklı olduğu bu farklılığında her cismin kendi öz kütlesi olmasından kaynaklı olduğu açıklanmıştır. Bunu da kurşun ve mantar örneği ile açıklayarak izah etmiştir. Kurşunun öz kütlesi mantarın öz kütesinden daha fazla olduğundan suya atılan her iki cisimden kurşun suya batarken mantarın suyun yüzeyinde kaldığı gözlemlenmiştir.

14. sayıda yer alan Mehmet Tevfik tarafından kaleme alınan *Maarif* adlı metinde eğitimin önemi hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Bu başlığı destekler nitelikte olan bir de *Tahsil* başlığı ile verilen birtakım mısralara yer verilmiştir. Allah'ın insanlara bahşettiği aklı, zekayı ancak eğitim ile yontup bundan faydalanabilecek hale gelebilir insanoğlu. Doğayı, ilimi, fenni anlamak yalnız zekanın ürünü değil sağlam bir eğitiminde katkısıyla oluşmaktadır.

Tuzun anlatıldığı 14. sayıda yer alan metinde tuzun hangi elementlerden oluştuğundan başlanıp, tuzun önemine, hayatımızda nerelerde ne kadar bulunduğu, dünya üzerinde nerelerde az bulunduğu veya hiç bulunmadığına kadar ayrıntılı bir yazı yazılmıştır. İnsan vücudunda tükürükte, kanda ve terde tuzun bulunma miktarlarına da bu metin sayesinde bilgi sahibi olabilmekteyiz. Avrupa'da Avusturya, Almanya, Fransa, İngiltere, İspanya gibi ülkelerde bulunur. Özellikle Galiçya-Krakow civarında ihraç olunacak kadar çok bulunmaktadır. Anadolu'da da Hacıbektaş tuzu veya kaya tuzu isimleri ile birçok tuz çıkarılmaktadır. Maden kömürleri gibi tuz mağaraları da yer almaktadır. Ayrıca deniz sularının yüzde iki buçuğu tuzdan ibarettir.

Akabinde Hanelerde Tatbikat başlığı altında ise evlerde bulunan rutubeti gidermenin bir yolu olarak da tuzu kullanabileceğimiz anlatılmıştır. Rutubetli bölgeye bir miktar tuz koyup bir süre beklediğimizde rutubeti seven tuzun yavaş yavaş bu rutubeti çektiği damla damla akan su ile görülmüştür.

16. Sayıda yer alan *Grafonom* başlıklı yazıda ise bir ölçü aletinden bahsedilmektedir. Bu alet dört koldan oluşmaktadır. Her bir kol 25 cm uzunluğundadır ve birbirlerine sabit millerle bağlıdırlar.

Yine aynı sayıda yer alan *Suyun şuruba olan salahiyeti* başlıklı yazıda suyun içeriğinden ve diğer maddelere olan tepkisinden bahsedilmiştir. Bir kişi hiç bilmediği bir kaynaktan su içmek istese öncesinde ellerini sabunlamalı ve eğer sabun köpürüyorsa o suyu içmeli, köpürmüyorsa suyu içmemelidir. Bir kişi buzun erimesinden dolayı oluşan suyu içmemelidir. Aynı zamanda buz kırıp bardağın içerisine katıp içmekte iyi bir alışkanlık değildir. Soğuk suyun kişiye zararlı olabileceği yine bu metinden anlaşılmaktadır. Su içmek için en uygun zaman ise yemeğin yendiği sıradır. Yemekten sonra hararet kesilinceye kadar su içilmemeli ve iki saat beklenmelidir. Bir bardak su tek seferde içilmemeli ve ısısı ise 10-15 derece arasında olmalıdır. Su şişesi asla bakırdan olmamalıdır. Çünkü bakır suyu bozar. Ancak bakır kalaylanırsa o zaman içine su koyulabilir. Suyun demirden üretilen borular içerisinde durmasında herhangi sakınca yoktur. Zamanımızda porselenden yapılan şişeler sürahilerde suyu saklamak için elverişli mamullerdir. Su kokusuz, lezzetsiz, renksiz olmakla beraber berrak olmalıdırlar. Bulanık sular içilmemelidir.

Gazetenin 17. Sayısında ise diğer sayılardan farklı olarak yeni bir içerik yer almaktadır. *Posta Çantası* adı ile oluşturulan bu yeni başlıkta mikropların ne olduğundan, faydalı mikroplardan, mikropların nelere iyi geldiğinden ve ozon makinesi gibi konulardan bahsedilmiştir. İnsanlığı mahfeden gayet küçük gözle görülemeyecek kadar minik olan mikroplar geçmişten günümüze her daim yer kürenin büyük bir sorunu olmuştur. Kolera ve verem gibi insanlık üzerinde derin izler bırakan bu hastalıklar devasa bir mikrop ordusunun insan vücuduna saldırması neticesiyle meydana gelmiştir. Fakat yaratılan her mahlukatın bir şeye iyilik oluşturacağı düşünülürse, daima zararlıymış ve insanlığa kötülüğü dokunmuş gibi gelen mikropların da bir faydası olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğin mayalanma olayı mikroplar sayesinde olmaktadır. Bu sayede de yoğurt, ekme, peynir, sirke, yağ gibi ürünler üretilebilmiştir. Diğer faydası ise yiyeceklerin sindirilmesi esnasında mikropların devreye girmesidir. Ayrıca bazı maden sularının içerisinde de faydalı mikroplar bulunmaktadır. 18. Sayıda yer alan *Posta Çantası* başlığı altında ise yine birtakım değişik konulardan bahsedilmiştir. Şöyle ki; maden ocağı kazalarına, ay tutulması konusuna ve hava muhalefetleri konusuna

değinilmiştir. Fransa’da Saint Etienne maden ocağında bir kaza olduğu ve bu kazanın birçok işçinin ölümüne yol açtığından bahsedilmiştir. Maden ocakları afetleri o dönemde yaşanan tren kazaları kadar çok olmasa da az da değildir. Maden ocağı kazaları sebebiyle yüzlerce insan ölmüştür.

Ay tutulması ile ilgili olaraksa astronotların farklı görüşlerine yer verilmiştir. Genel olarak söyleyebileceğimiz görüş ise ay tutulması sırasında ay ışığının kırmızı ve donuk görülmesidir. Hava muhalefetleri ile ilgili olaraksa havanın ağırlığının yağmur, fırtına gibi olayların oluşmasında etkili olduğundan bahsedilmiştir. 19. Sayıda yer alan *Posta Çantası* başlığında ise fotoğraflar ve renkler ile çekirgelerin öldürülmesi ile ilgili mevzulardan bahsedilmiştir. Fotoğraf sanatının icadıyla beraber resimlerde renkleri sabit kılmak yani fotoğrafı boyalı yapmak ilim sahiplerini meşgul etmiştir. Bir yöntem bulmak için pek çok kimseler uğraşmış ve nihayet Mösyö Lipman namında biri renkleri plak üzerinde belirlemeyi başarmıştır. Albümlerimizde ki fotoğraflardan birini alalım. Boyalısını yapmaua çalıştığımız ve adi dediğimiz bu resim aslında boyalıymış. Meğer fotoğraflar hep doğal renkleri ile aydınlanmış olduğu halde biz fark edemiyormuşuz. Zaten fotoğraflara çok dikkatle bakılsa hafifçe bir renk fark edilir. Çekirgelerle ilgili olaraksa şunları metinden kıyasla söyleyebiliriz. Mösyö Deko namında bir kişi Kuzey Afrika’nın bazı bölgelerinde büyük hasar veren çekirgelerin Sahra Çölünde bulunan deve kuşu ve kertenkelelerin günden güne azalması sebebiyle bir ilişkisi olup olmadığını incelemiştir. Sonuç olaraksa aralarında ilişki bulmuştur. Bu hayvanların çekirge düşmanı oldukları dikkate alınırsa bu sonuca ulaşılabilir. Çekirgenin doğal düşmanları olan kertenkele ve sair hayvanların çoğalması mümkün gözükmemektedir. Fakat Mösyö Deko’nun araştırması ve tecrübelerinden kurbağaların da çekirge düşmanı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Eger çiftçiler tarlalarının yanlarında birer bataklık bulundurur ve kurbağa yavrularını besleyip çoğaltırsa mümkün merteye ekinlerini çekirge şerrinden koruyabilirler. Son olarak 20. sayıda da yer verilen *Posta Çantası* adlı başlıkta ise bira imali, karbon kullanımı ve mimoza bitkisinin dericilikte kullanılması mevzularından bahsedilmiştir. Mimoza bitkisi deriye hafif bir kırmızı renk verdiği için sanayi’de kullanılmaya başlanmıştır. İçerdiği etkenler sebebiyle de derilerin işlenmesinde şimdiye kadar kullanılan yöntemlerden daha iyi sonuç vermiştir. Özellikle dericilikte en dikkat edilen şey deriler üzerinde kullanılan maddelerin giderilmesi ve daha sonra ve saire ile

kazınmasına ihtiyac duyulmasıdır. Mimoza deri üzerinde gayet kolay bir toz bıraktığından kullanılmasında gayet makbul olmuştur. Karbon kullanımından bahsedecek olursak karbon günden güne her tarafta gözümüze çarpmaktadır. Gazlı içeceklerin üretiminde, limonataların elde edilmesinde hep karbon kullanılmaktadır. Halbuki karbonun yüksek fiyatı düşünüldüğünde kullanımının gayet iyi seviyede olduğu göze çarpmaktadır. Gazoz suların imali için kullanılan karbonun bir kilogramı Avrupa'da 1 Frank 70 sente denk gelmektedir. Büyük bira fabrikalarında ve damıtma yerlerinde mayalanma meydana gelip şimdiye kadar ziyan olan külli miktar karbon gazından istifade etmek gayesiyle İngiltere'de bir şirket kurulmuştur. Bu fabrikalarda yapılan biranın miktarı tahmini 5 milyar kilogram olup bu miktar biradan 250 milyon kilogram karbon çıktığı tahmin edilmektedir. Adli takip için bazen ayak izlerinin ve büyük küçük bazı eserlerin yaşını bulmak için de karbon kullanılmaktadır. Bir beyaz kağıd üzerinde elin hiçbir iz bırakmadığını herkes onaylamaktadır. Fakat temas edilen noktaya hafif şekilde mürekkep sürülse elin izi ve bazen cildin çizgileri bile görülebilir. Bu suretle meydana çıkarılan el izlerinden kişinin şahsını bir dereceye kadar tahmin etmek mümkün hale gelmiştir.

Yine bu sayıda Halil İbrahim Kemal tarafından kaleme alınmış olan *İlm ile Cehl* başlığında okumuş insan ile cahil insan arasındaki temel farklılıklara ve ilim öğrenmenin anca eğitimle olabileceğine değinilmiştir. İlim her daim yaşamımızda bulunmaktadır. Bu ilime ulaşmak içinse eğitim almak gerekmektedir. Cahil insan bu ilimlerden bihaber olan insan demektir. Eğitim sayesinde cehaletten kurtulup ilim ile aydınlanabiliriz.

20. Sayıda ise *Alaylı subaylara silah atma ders* başlığı altında hava direnci sebebiyle silah atma esnasında uyulması gereken birtakım kurallardan bahsedilmiştir. Örnek vermek gerekirse mermilerin ağırlıkları ile barutları eşit olduğu halde yalnız şekillerinin farklı olması yine hava direncinin farklı olmasını doğurur. Mesela yuvarlak kurşun atan bir tüfek ile sivri kurşun atan bir tüfeği kıyas edecek olursak her halde sivri merminin daha az sürat sarf ettiğini görürüz. Çünkü mermiler hava içinde havayı yararak gideceklerinden eğer merminin ön tarafa gelen tarafı düz olur ise mermiye çarpan bütün hava merminin önünde yığılarak merminin ilerlemesine pek çok zorluk verir. Başka bir örnek ise mermilerin üstlerinin cilalı olmasıyla olmamasıdır. Cila konusu da hava direncinin farklılık göstermesine sebeptir. Çünkü cilalı ve pürüzsüz bir cisme eşit gelen hava kolaylıkla sıyrılıp gideceğinden cilalı

mermiler daha süratli hareket etmektedirler. Bir örnek daha verecek olursak mermilerin farklı mesafelerdeki hava dirençleri veya rüzgarlı havanın hava dirençleride farklılık göstermektedir.

3.2.7. Hobi ve Eğlence Metinleri

Tayfur tarafından kaleme alınan 11. sayıda buluna yazıda *bahçe meraklılarına tebşir* başlığı ile bir metin yer almaktadır. Bu metin konusu itibariyle bahçe ve toprak işlerinden haz alan kişilere yönelik olarak yani hobi maksatlı olarak yazılmış bir yazıdır. Çiçek ekiminden ziyade daha çok meyve bahçesi oluşturmaya yönelik bir metindir. Meyvelerden ise şeftali bu bahçenin konusunu oluşturan temel türlerden biri olmuştur. Şeftali ağacının dikilmesi esnasında dikkat edilmesi gereken hususlar, örnek şeftali bahçeleri, bazı kısa bahçıvanlık bilgileri bu metnin içeriğini oluşturmaktadır. Örneğin; bir şeftali fidanı dikileceği zaman açılan toprağa biraz temiz toprak dökülmeli veya kurumaya yüz tutmuş yaşlı şeftali ağacının köküne biraz temiz toprak dökülürse şeftalinin ömrünün tazeleneyeceği ve meyvenin daha kaliteli olacağı izah edilmiştir.

12. sayıda yer alan Hüseyin Cahit tarafından kaleme alınan *Hikmet-i tabiiye mübahesi üzerine eğlenceler* başlıklı yazıda ise ilginç bir konudan bahsedilmiştir. Aslında bir göz yanılması ibaret olan şekillerin kısa süreliğine birtakım şartlar altında gözümüzde farklı renkte canlandırılmasından bahsedilmiştir.

13. Sayıda Ali Kemal Zade Mahmud Ragıp'ın *Bahçemin manzara-i tabiiyesi* adlı yazısında yazarın bahçesinden aldığı haz ve mutluluk anlatılmıştır. Yeryüzünde sahip olduğu bu ufacık toprak parçasının yazara nasıl bir ferahlama getirdiği metinde ifade edilmiştir. Bahar ayı gelip de bahçesi şenlendiği zaman yazardan daha mutlusunun olamayacağı anlatılmıştır. Bahçesinde sahip olduğu çiçekleri, meyve ağaçları, sebzeleri öyle güzel bir görsel şölen sunuyormuş ki daha mahsulleri yemeden büyük bir lezzet alıyormuş yazar. Şehrin gürültü ve kalabalığı içindeki zevk ve sefasındansa küçük bahçesindeki sakin hayatı yazarın tercih ettiği anlaşılmaktadır.

13. Sayıda *Fırında Buz İmalı* başlıklı yazıda bilimsel bir eğlenceden bahsedilmiştir. Uygun alet edevat ve uygun sıcaklık derecesinde yapılan deneyde

yüksek sıcaklıkta suyun buharlaşması beklenirken buz haline döndüğü gözlemlenmiştir.

14. Sayıda ise *Fenni Eğlence* başlığı altında bir göz yanılması örneği verilmiştir. Düz bir kâğıda yan yana çizilen bir daire ve kuş resmi ve akabinde bunların ortasına çekilen diklemesine bir çizgi düşünün. Nihayetinde görülecek olan yanılma kuşun sanki dairenin içindeymiş gibi görünmesidir.

15. Sayıda yer alan *Bahçivanlık yahut bahçe meraklıklarına bir yadigâr* başlıklı yazıda elektriğin tarımsal faaliyetlerdeki kullanımlarından bahsedilmiştir. Elektriğin memleketin dört bir yanına yayılması ile çoğu faaliyette ilerleme kaydedilmiştir. Bu sayede bir avuç toprak servet kaynağı haline gelmiş kurak ve verimsiz coğrafya adeta gül bahçesi haline gelmiştir. Küçük evler büyüüp süslü konaklara dönüşmüştür. Özetle elektrik bu asırda ilerlemeye en büyük etken olmuştur. *Bahçivanlık yahut bahçe meraklıklarına bir yadigâr* isimli tercümesi yapılan eserin basım özelliklerinden bahsedilmiştir. 16. Sayıda da bu konuya yer verilmiştir. Taşrada bahçe ürünlerinin geliri bahçe sahipleri için gayet önemlidir. Çeşitli ürünlerin hasılatı ile çiçek, meyve hasılatı ticaret noktasında gayet önemlidir. Trenler sayesinde taşrada yetişen ürünler birkaç saat içerisinde büyük pazarlara gönderilir. Örneğin bir bölgede yetiştirilen farklı ürünler birkaç gün zarfında İstanbul'a getirilip satılabilmektedir. Rusya'nın kuzeyinde bulunan çok soğuk bölgelerde yaşayan insanların ihtiyacı bu yolla giderilmektedir. 18. Sayıda da bu yazının devamı yer almaktadır. Bahçelerin kullanılması usulü iki tane olup biri basit usul diğeri zor usuldür. Basit usulde genellikle tohum ilkbaharda ekilir. Ürün ise yaz ve sonbahar başlarında olduğundan, bu zamanda toplanır. Sera usulünde ise mevsim fark etmeksizin üretim yapılabilir ancak bu cam serayı yaptırmak maliyetlidir. Isıtmak için bazı yerlerde soba kullanılır. Bu cam seraların ısısı içerisindeki bitkilere bağlı olarak değişir. 19. Sayıda da Halil Rüşdü kalemiyle bu konudan bahsedilmiştir. Bahçe aletleri düzenlenmesi ve ıslahlarında kullanılan aletler pek basittir. Bu aletler çok çeşitli olsalarda başlıcalarına bu metinde yer verilmiştir. Bahçelerin yapılıırken üç konuya dikkat edilmelidir. Birincisi toprağı iyi kullanarak yabancı maddelerden korumaktır. İkincisi toprağı cins ve kuvvetine göre gübre ile beslemektir. Üçüncüsü ise ürün bazında sulama yapmaktır. Su bir bahçe için en önemli şeydir. Su, bahçelerin ruhudur. Bahçelerde sarf olunacak su menba, kuyu veya yağmur suyu olmalıdır. Su, pek soğuk olursa kullanılmamalıdır. Soğuk su

birkaç gün bekletilmelidir.Suyun soğukluğu güneşin ısıyla birlikde sulama yapılırsa ve bir sene zarfında birkaç kere ürün alınabilir.Gübre, fidanları dış etkenlerden korumak için saman örtüler ve saman yataklar kullanılır. Bu örtüler fidanların üzerine yapılır. Her türlü ürünü güneşin ısından ve soğukluğun etkisinden korumak için ve dahi ot minderler, örtüler, rüzgar siperleri kullanmak gerekir.

15. Sayıda yer alan Samaküvveli Halil Rüştü tarafından kaleme alınan *Ta'rifat* başlıklı yazıda ise bahçıvanlık ve bahçe ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Şöyle ki; bahçıvanlık süslü ve faydalı bitkileri yetiştirmek amacıyla küçük bahçelerin ekilip dikilmesidir. Bu işle uğraşan kişiye ise bahçıvan denmiştir. Bu bahçeler genellikle evlerin arazisindedir. Sebze, meyve ve çiçek yetiştirilir. Bahçıvanlar üç kısma ayrılır. İlk kısımda sebze yetiştiren bahçıvanlar bulunur. İkinci kısımda meyve yetiştiren ve üçüncü son kısımda ise fidan yetiştiren bahçıvanlar yer almaktadır. Bahçelerde üçe ayrılmaktadır. Birincisi süs bahçeleri, ikincisi sebze bahçeleri yani bostanlar ve üçüncüsü fidan bahçeleridir.

Aynı sayıda yer alan bilimsel bir eğlencede ise bir deneyden bahsedilmiştir. Şöyle ki; ince kabuklu ve sert bir portakal alıp etrafına keskin bir bıçakla sekiz adet çizgi çekin. Bu çizgiler gayet açık ve net olmalıdırlar. Bu çizgiler akabinde farklı konumlara birtakım çizgiler daha çekilecektir.Sonrasında kabuklar kaldırıldığında ortaya hoş sepet görünlü bir şekil çıkmaktadır.

16. Sayıda yer alan bilimsel deneyde ise elmaları hareket ettirmekten bahsedilmiştir. Küçük elmalardan bir iki tane alınmalıdır. Ortalarına küçük bir delik açılıp içerisine bir miktar cıva akıtılmalıdır. Sonra deliklerini kapayınız. Ardından elmaları pişirip masanın üzerine koyduğunuzda elmaların hareket ettiğini görürsünüz.

SONUÇ

1820'lerden itibaren devlet destekli de olsa gazete ve dergiler yayımlanmaya başlanmış ancak, iktidarın hoşuna gitmeyen fikirlerin ileri sürülmesi, basına yasak getirilmesine yol açmıştır. 1858 tarihli ceza kanunu, 1964 tarihli Nizamname ve 1867 yılında Âli Kararnamesi gibi bazı basın kuruluşlarına getirilen yasaklar II. Abdülhamit dönemi ile artmış ve gazete ve dergiler ön sansüre uğramıştır. II. Meşrutiyet'ten sonra çok kısa bir süre basın özgür yayın yapsa da, 31 Mart Olayı'ndan sonra yine bazı basın kuruluşları kapatılmış ve İttihat ve Terakki dönemi boyunca bu yasaklar devam etmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yeni kurulan devletin taşıdığı hassasiyetler ve çok partili yaşama geçememenin verdiği sorunlar, daha sonraki yıllarda iktidarların kendi aleyhlerine çıkan haberleri sansüre uğratmaları veya oto-kontrol sağlamaları sonucu basına uygulanan yasaklar bugüne kadar gelmiştir.

II. Abdülhamit döneminde gazetelere uygulanan sansür ve o dönemde iyi eğitilmiş bir kuşağın yetişmesi, edebi akımlara ve dergilere ilgiyi artırmıştır. Tanzimat sonrası 1. ve 2. Nesil olarak bilinen edebiyatçılardan sonra 1885-1896 yılları arasında Ara Nesil adıyla anılan bir edebiyat akımı oluşmuştur. Maarif Mecmuası da bu dönemde ortaya çıkmış ve Ara Nesil edebiyat akımının özelliklerini yansıtan bir dergi olmuştur. Dergi, ilk yayınlandığında fen ve edebiyat ağırlıklı olmak üzere tıp, elektrik ve icatlar gibi konulara ağırlık verse de, sorumlu müdür İsmail Safa olduktan sonra edebi yanı ağır basan bir dergi olmuştur. Dergide gerek gelenekçi, gerekse yenilikçi isimler yazmıştır. Türk edebiyat tarihinin önemli kalemlerinden Ahmed Mithat Efendi, Abdülhak Hamid, Sami Paşazade Sezai, Recaizade Mahmut Ekrem, Nabizade Nazım, Muallim Naci, ayrıca Serveti Fünûn şair ve yazarları olan Tevfik Fikret, Süleyman Nazif, Hüseyin Siret, Cenab Şahabettin gibi yazarların şiir, nesir ve tenkitleri yayınlanmıştır.

Maarif Gazetesi, edebiyat dünyasının sosyo-kültürel ve genel fikirlerini etkilemiştir. Bu dönemde dergilerin önemi artsa da Maarif'in, birçok gazeteden bozma dergiye göre daha düzenli olduğu ve daha iyi işlediği ifade edilmiştir. Maarif üslup olarak, diğer dergilere göre daha sade bir üslupla güncel konuları ele almıştır. Hatta edebi konularda bile sade bir üsluptan yana olduğu ifade edilebilir. Maarif'te eski tarz şiirlerden çokça gazel, nazire ve naat ile mensure türünde şiirler yayımlanmıştır. Nazım şekilleri olarak, sarmal kafiyeli nazım şekli, çapraz kafiyeli

nazım şekli, 8 mısralı betlerden oluşan şekil ve serbest şekil kullanılmıştır. Vezin olarak bir kısıtlama bulunmasa da aruz vezninden daha çok hece ölçüsü tercih edildiği görülmektedir.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

AHMAD, Feroz, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, (Çev. Sedat Cem Karadereli), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

ALTIN, Hamza, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basını*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2014.

AYHAN, Bünyamin, *Olağanüstü Durumlarda Toplumsal Dayanışma ve Bütünleşmeye Basının Katkısı: Milli Mücadele Dönemi Türk Basını*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2005.

BEDİR, İsmail, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

BİRİNCİ, Necat, Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı, Milli Eğitim Dergisi, S.163, 2004, https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/163/birinci.htm, 27.4.2020

ÇELİK, Bilgin, “Cumhuriyet Dönemi Aydın Basını”, 1998, ss. 147- 164, s.151, <http://static.dergipark.org.tr:8080/article-download/9f39/1a45/0999/imp-JA59MS48ST-0.pdf?>

ÇOLAK, Nusret İlker (*Kitle İletişim Hukuku*, (3.Baskı), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.

DAYANÇ, Muharrem, *Sırat-ı Müstakim Dergisindeki Dil, Edebiyat ve Sosyal Kavramların Sistematik İncelenmesi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1997.

DUMAN, Harun, “Anadolu’da Türkçe Basın 1867-1922”, *Müteferrika Kitabiyat Dergisi*. (13), 80, İstanbul, 1998,

ERBAY, Erdoğan, *Maarif Mecmuası- Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2014.

ERDENEN, Orhan, *Lale Devri ve Yansımaları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2003.

FERİDUNOĞLU, İsmail Cem , Çok Partili Siyasi Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri Bağlamında İktidar Olgusu, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.44, 2016, s.1047-1063

GÜZ, Nurettin, Osmanlı Basını. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. (3). Konya, 2000, s.2.

İBRAHİMOV, Osman, Osmanlı Devleti'nde İlk Basın Yayın Faaliyetleri ve Tuna Gazetesi, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.2016, 2016, ss.82-94.

İNUGUR, Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul, 2002.

KABACALI, Alpay, *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2000.

KABACALI, Alpay, *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1990.

KOLOĞLU, Orhan, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İletişim Yay., İstanbul, 1992.

KOLOĞLU, Orhan, *Osmanlı'dan 21.yy'a Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006.

KUTEL, Asiye (2010), Maarif ve Hazine-i Fünun ve Bu Mecmualardaki Edebi Faaliyetler, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

KUZUCULAR, Şahamettin, (2013) Tanzimat Ara Nesil Sanatçıları, <https://edebiyatvesanatakademisi.com/tanzimat-donem-edeb/tanzimat-ara-nesil-sanatcilari-1876-1896/934>, 27.4.2020.

Maarif Mecmuası

NUHOĞLU, Hidayet (1999), "Müteferrika Matbaası ve Bazı Mülâhazalar", Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt:7, Ankara.

POLLARD, Michael (1996) *Bilime Yön Verenler Johann Gutenberg*, Matbaa, Ankara, 1996.

RAMAZANOĞLU, Yıldırım, *Farklı Bir Bakışla Anayasa Gerçeği*. Ege Basımevi, İstanbul, 2012.

SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar (2007) Türkiye'de Basın Özgürlüğü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

TOPDEMİR, Hüseyin Gazi, *İbrahim Müteferrika ve Türk Matbaacılığı*, Ankara, 2002.

TOPUZ, Hıfzı. *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

YEŞİLÇAYIR, Neşe, Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Türk Basını, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27 / 79, Mart 2011, 131-192.

EK1: ÖZGEÇMİŞ**ÖZGEÇMİŞ****KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı	
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	
Fakülte	
Bölüm	

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (.....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)
...	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	
Görevi/Pozisyonu	
Tecrübe Süresi	

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	